

LJUDSKI ODER

LIST
ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

UREDIL NIKO KURET

DRUGI LETNIK

193~~5~~ - 193~~6~~

IZDAJA ZALOŽBA LJUDSKIH IGER / LJUBLJANA

V S E B I N A

IDEOLOŠKI ČLANKI

E. K.: Razgovor o igranju	40
Ghéon Henri: Katoliška akcija s teatrom	8
Kuret Niko (Ljubljana): Igravec- apostol	38
Kuret Niko (Ljubljana): Vesela igra	62
Petančič Davorin (Maribor): O igrskem sporedu nekaj besed	2
Petančič Davorin (Maribor): O kre- penenju in izpolnjenju v igri	21

Petančič Davorin (Maribor): „Pravi ljudski oder“	107
Rabadan Vojmil (Zagreb-Split): Pre- gled ljudskega igranja pri Hrvatih	12, 25
Razgledi	51, 88
Odmevi	155

IGRAVEC SAM S SEBOJ

D. P.	14
Matija Mnada (Ljutomer)	27, 74, 89, 106, 148

STROKOVNI ČLANKI

Kaj homo letos igrali	5
Kotnik France (Velika Nedelja): Režiser in igravec	46
Kuret Miško (Ljubljana): Šolajmo naše igravce!	42
Prvine prave ljudske vesele igre	65
: Kaj je commedia dell'arte?	66
: Igranje s krinko	67
: Vesele vežbe	69
: Lutke (I. Čudežni svet, II. Lutke in njihove vrste, III. Današnji smisel lutk)	77
: Osnova slovenske ljudske igre (I. Naša naloga, II. Ugotovitev pojavnih dramatskega elementa med slovenskim na- rodom, III. Primer tolmačenja narodnega običaja, IV. Pri- mer stare ljudske igre, V. Dramatski element v sloven- skih narodnih pesmih)	94
Igrajmo pod milim nebom! (Igra o izgubljenem sinu, Misterij sv. maše, Teofilus, Slohernik, Mi- klova Zala, Igra naše fare)	123
Igrajmo pod milim nebom! (nada- ljevanje in konec: Poslednje ustollčenje, Dom, Naša kri, Štampilhar, Voda)	144

OBZORNIK

Boon Jos., C.S.S.R., Eschen (Belgija)	85
Flamski katoliški teater	48
Brochet Henri (Auxerre): Krščan- ski teater v Franciji	50
Caserman Ivan (Cerklje pri Kran- ju): Igra o izgubljenem sinu v Šologu	71
Francoski katoliški „Igraveri-izvid- niki“	133
Kotnik France (Velika Nedelja): O igralskih doevih	50
Naša delavska igra	10
Petančič Davorin (Maribor): Refor- matorji slovenskega odra	

POZORIŠČE

Nekaj uvoda	14
Kozli in plohi	14
Stopnice	27
Podesti	56
„Kulise“	74
Zavese	89
Razsvetljava	107
Obleka	135
Rekviziti	149

KAJ BI IGRALI

Predlogi za oktober, navodila	16
Predlogi za november, navodila	28
Predlogi za december, navodila	30
Predlogi za januar, navodila	56
navodila	76, 91

POSVETOVALNICA

NOTE IGRE	19, 34, 146
-----------	-------------

STROKOVNA KNJIŽNICA

91, 108	
---------	--

KAJ SE IGRA

September	20
Pogled nazaj	20
Oktober	35
Igrski načrt naših dveh osrednjih gledališč	35
Zanimiva prireditve	36
November	38
Ameriška dramatisacija	39
December	platinice IV/5
Januar	92
Februar	platinice V/5
Vrtoglavost	platinice VI/5
Marec	platinice VI/3
April	platinice VI/5
Maj	157
Junij	150
Pregled	150
Gledališka poročila:	
Drama	59, 137
Opera	91, 138

I 135

D 217/1978

8372

TEKSTI

Kuret Niko (Ljubljana): Igra o Antikristu	109
Moder Janko (Dol pri Ljubljani): Božičnica	52

RAZNO

Katoliškim vcernikom v Jugoslaviji	37
Ljub' Jezušek zdiše (narodna iz 18. stoletja)	38
Ob koncu drugega letnika	141
V pričakovanju	61

IZ ZALOZBE IN GIBANJA

platnice	1/3, II/3, III/3, IV/4, V/3, VI/3, 139
----------	--

MIMOGREDE, plataice	1/3, II/3
---------------------	-----------

SEZNAM PODOB

„Igra o izgubljenem sinu“ v Laporju pri Slovenski Bistrici: Proleg pred cerkvijo	3
„Igra o izgubljenem sinu“ v Laporju pri Slovenski Bistrici: Prizor v gosilni (kaplunija)	9
Kozel (sl. 1)	13
Kozel zložen (sl. 2)	13
Kozli s plohi (sl. 3)	13
Odrišči iz kozlov in plohov (sl. 4a in 4b)	13
Cetrta slika „Hlapca Jerneja“ (osn. L. Duh)	16
Peta in šesta slika „Hlapca Jerneja“ (osn. L. Duh)	16
Načrt inscenacije za „Kjer ljubezen, tam Bog“ (osn. Smasek-Murko)	47
Floris in naris inscenacije Hoffmannsthal-Zupančičevega „Slehernika“ (osn. N. Kuret)	18
Stopnice (sl. 1)	28
Sestava stopnic (sl. 2)	28
Odrišče s stopnicami in kozli s plohi	28

Pozorišče za „Tri kralje“	34
Henri Brochet	49
Razni podesti (sl. 1)	56
Poševen podest (sl. 2)	56
Trioglata podesta (sl. 3)	56
Chancerelov igravec-izvidnik s krinko	68
L. Chancerelel med svojimi igravci-izvidniki	72
Razne oblike in vrste kulis in zaslonov (sl. 1)	73
Sestave kulis in zaslonov (sl. 2)	73
Pozorišče iz sestave kulis (sl. 3)	73
Inszenacija Brochetjeve igre „Marija in strelec“ (osn. Delbos)	76
Lyonska ročna lutka (sl. 1)	79
Kulaska stoječa lutka (sl. 2)	79
Viseča lutka iz Liège-a (sl. 3)	79
Ceški viseči lutki (sl. 4)	79
Pogled na lutkovno gledališče Mar. vrtca v Kranju (osn. M. Kuret)	80
Obleka ročne lutke (sl. 6)	81
Bistvo ročne lutke (sl. 7)	81
Predloge za lutkovne glavice (sl. 8)	82
Del lutkovne „družine“ lutkovnega gledališča Mar. vrtca v Kranju (osn. N. Kuret, izdelek: I. Kočman) (sl. 9)	82
Gasperček in Metka iz lutkov. gledališča Mar. vrtca v Kranju (osn. N. Kuret, izd. I. Kočman)	83
Prizor iz 2. dejanja Stefana Zweiga „Jeremije“ (predstava gojenecov zavoda oo. redemptoristov iz Eschena, Belgija)	87
Način uporabe zastorov (sl. 1)	90
Trije načini ureditve zastora (sl. 2)	90
Zleč z acetilenkami (sl. 1)	107
Pločevinasta škatla kot reflektor (sl. 2)	108
Priručnik visečih reflektorjev (sl. 3)	108
Priprava za različno barvano razsvetljavo	108
Pozorišče za „Slehernika“ pod milim nebom (osn. Smasek-Murko)	129

DRUGI
LETNIK1934 / 1935
OKTOBER

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

1

»LJUDSKI ODER« izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števil na leto) in spada med redna izdanja »Založbe ljudskih iger«. — Uredništvo in uprava sta v Kranju, Kokriško predmestje 128, ekspozitura uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7, I. — Izdaja konzorcij »Založbe ljudskih iger« v Kranju. — Izdanja »Založbe ljudskih iger« urejuje prof. Niko Kuret (Kranj).

Redna izdanja »Založbe ljudskih iger« (mesečnik »Ljudski oder« in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 80, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstrijo se lahko plačuje s poštnicami »Katoliških misijonov« (oznaka: »Založba ljudskih iger«). — »Ljudski oder« sam velja letno Din 30.

Kdor pridobi pet naročnikov rednih izdanj ali mesečnika, dobiva sam redna izdanja ali mesečnik zastoj.

»Založba ljudskih iger« ima svoj tekoči račun pri Hranilnici in posojilnici r. z. z o. z. v Kranju in uporablja njene poštнице (ček. račun št. 11.693, z oznako »Založba ljudskih iger« na srednjem delu).

UGODNOSTI NAROČNIKOM NAŠIH REDNIH IZDANJ

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega »Ljudskega odra«, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, I. desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brežicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. Za iste ugodnosti v nevomeškem okolišu so pogajanja v teku in bodo do prihodnje številke zaključena. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju »Posvetovalnica« oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger »Založbe ljudskih iger«.

VSEBINA: O igorskem sporedu nekaj besed (D. Petančič, Maribor) — Kaj bomo igrali 5 — Katoliška akcija s teatrom (H. Ghéon, Paris) 8 — Reformatorji slovenskega amaterskega odra (D. Petančič, Maribor) 10 — Pregled ljudskega igranja pri Hrvatih (V. Rabadan, Split) 12 — Igravec sam s seboj 14 — Pozorišče 14 — Kaj bi igrali 16 — Posvetovalnica 18 — Nove igre 19 — Strokovna knjižnica 19 — Kaj se igra 20 — NA PLATNICAH: Iz založbe in gibanja, Mimogredo.

Za uredništvo odgovarja J. Godina C. M., Groblje. — Tisk Misijonske tiskarne v Grobljah p. Domžale (J. Godina C. M.).

II / LJUDSKI ODER / I

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Dne 9. oktobra 1934
je padel v Marseilleu
pod zločinsko roko
naš viteški kralj

ALEKSANDER I.
ZEDINITELJ

Večna slava njegovemu spominu!
R. I. P.

O IGRSKEM SPOREDU NEKAJ BESED

Davorin Petančič (Maribor)

Načrtno delo je potrebno v gospodarstvu, politiki in sploh na vseh poljih človekovega udejstvovanja. Ali naj bi naša slovenska ljudska kultura rasla in se pravilno usmerjala brez trdnega delovnega načrta? Zdi se, da žive nekateri v tem prepričanju. Za nas, ki imamo pred očmi bodočnost slovenskega katolicizma in se zavedamo, da smo sotorci z božjo vsemogojnostjo pri odločanju časne in večne usode našega naroda, je vprašanje rešeno; tudi ljudska igra vpliva na moralni in religiozni nivo človeka. Ni torej vseeno, kdo igra in kaj igra.

Z vprašanjem o osebkju in predmetu smo zadeli vprašanje našega igravstva v bistvo. Morda bi se komu zdelo, da je razpravljanje o uositelju našega ljudskega igranja nepotrebno, če govorimo o repertoarju. Globlje razmišljanje nam pokaže, da amo na pravi poti, če trdimo, da je med tistimi, ki igra (občestvo, društvo itd.), in med tem, kar igra, najnostna vez, tako da je repertoar pogojen vedno in ves po svojem uositelju. Še dve činjenici sta odločilnega pomena, ko gre za načrtno delo našega igravstva, in ti sta: kdaj in kako. Trdimo pa, da ni repertoar prav nič pogojen po vzročnosti teh dveh, temveč da ti dve določili opredeljujeta nosilca in ustvaritelja repertoarja, ne pa repertoarja samega.

Sedeče misli merijo le na pravo ljudsko igro, ki nima v bistvu prav nič skupnega z diletantsko igro. Primitivni človek in tudi tisti, ki je šele nastopil pot kulturnega in civilizatoričnega razvoja, dela, misli in živi le v masi, izven nje je mrtev, netvoren. Tako trdi Julius Bab v svoji knjigi »Das Theater im Lichte der Soziologie« (Leipzig 1931). Goethe pa se je izrekel za to, da je teatersko in umetniško samo dejanje, ki je vzraslo iz ljudi, radi njih in za nje. Ko J. Bab historično dokazuje sociološko naperjenost odrske umetnosti, se ustavi ob trditvi, da meri umetnost kakor religija, s katero je bila umetnost v začetku tako trdno spojena, da se od nje niti ločila ni, na spreobrnjenje človeka. Ti stavki nam podprejo le še bolj naše prepričanje, da mora igra biti doživetje in po njem last občestva, ker ima v njem svoj izvor. Nositelj igralske umetnosti je le občestvo. Resnica je, da poteka vsaka stvariteljskost iz človeka in da je ustvaritev človeka naperjena zopet nazaj v notranjost človekovo, iz katere je potekla. Vsa sociologija, stara in moderna, mora začeti obravnavati vse probleme iz pojma človeka, ako hoče prodreti do bistva vprašanja. Tako je treba tudi pri zgodovinskem studiju teatra zajeti najprej človeka iz tiste dobe in po njem presojati vse sočasne odrske umetnostne sadove. Grška modrost, da je človek merilo za vse, je res zmotna, toda pri reševanju problemov stoji človek v središču. Razmerje med občestvom in človekom torej ni tako, da bi se ta dva izključevala, temveč: občestvo kliče iz človeka, človek pa živi iz občestva. Tedaj moramo smatrati za resnega tvorca občestnega umetniškega ustvarjanja le človeka iz občestva. Nositelj igralske umetnosti je — da točneje povemo — človek iz občestva, občestveni človek. Če govorimo o igralski umetnosti, mislimo pri tem na vse tri faktorje: na dramatika, igravca in režiserja. Vključujemo pa v to tudi gledavca, ki ga je rodila individualistična odrska umetnost. Poseben krog tvorita dramatik in igrski vodja, ki sta si po svojih nalogah veliko bližje kakor pa igrski vodja in igravec. Igravec in gledavec tvorita v ustvarjanju poseben red, pa tako, da je notranje bistvo obeh enako, ločita se pa po zunanji dejavnosti. Med gledavcem in igravcem vlada svojstven

zakon: ekstenzivnost in intenzivnost doživljanja — jakost, kakovost in trajnost doživetja — si medsebojno odgovarjajo tako, da višja potencia doživetja v enem rodi višjo potenco doživljanja v drugem.

Ljudska igra zahteva torej štiri vrste občestvenih ljudi, ki se ločijo po kakovosti in količosti izraznih zmožnosti, ki pa žive enotno osnovno življenje, ki se opredeljuje v modaliteti mišljenj doživljanja in izražanja v občestvu. Dramatik, igrski vodja, igravec in gledavec: ta vrsta ne znač štirih redov, temveč pomeni dinamičen princip, kako raste ljudska umetnost. Isti zakon recipročnega vplivanja vlada med vsemi štirimi redovi. Najvišja stopnja je dramatik. Če od nekdaj je bil pravi ljudski dramatik obenem igrski vodja in igravec.

Človek pripada po svojem izvoru narodnemu, po svojem namenu verskemu, po svojem delu pa stanovskemu občestvu. Globlje poslanstvo vsakega občestva je etično. Časovno je prvo narodno, drugo versko in tretje pa delovno občestvo, po vrednosti pa se red izpremeni: versko občestvo stopi na prvo mesto, za njim narodno in delovno. Ljudska umetnostna in kulturna tvornost se razvije v teh treh občestvih. Če iz tega sledi zelo dobro, kako poslanstvo ima igra. Ker živi po človeku iz občestva, dobiva svoje poslanstvo iz občestva. Poslanstvo občestvene igre je etično. Stanovski in narodni etos oblikujeta človeka v točnosti, verski etos pa ga preoblikuje za večnost.

»Igra o izgubljenem sinu«
v Laporju pri Slovenski
Bistrici 5. avg. 1934. (Pro-
log pred cerkvijo.)

V doživljanju človeka in tako tudi občestva je nekaj nujnega. Doživetje je pogojeno že po sami naravi bitja, občestva. Določajo ga pa še drugi vzroki. Kakor je poedinec podvržen dejstvu, da je njegovo razpoloženje odvisno od zunanjih, vremenskih sprememb — kolikor toliko vsaj vsakdo —, tako se kaže ta vpliv tudi v skupnostnih doživetjih. Še močnejši faktor občestnega oblikovanja duše pa je občestna tradicija. Vsako občestvo ima svojo zgodovino, letno kronologijo, po katerih se oblikuje duhovna in dušna dispozicija vsakega v občestvu. Najmočnejšo, najtrdnjšo in najbolj globoko tradicijo hrani versko občestvo.

Ako mislimo sedaj praktično: Repertoar določa vedno že narava tistega, ki kaj prireja, oblikuje pa repertoar tudi trenutna, časovna duhovna naravnost ljudi, ki jo povzročajo sile tradicije in eventuelno tudi kaki veliki dogodki izrednega značaja. Trditev, da je na Slovenskem občestvena igra nemogoča, ker nimamo ne narodnega in ne verskega ob-

čestva — na delovno seveda po njihovem sploh misliti ni —, pobijemo z lahkoto. Mi vemo, da občestvo ni nekaj kakor društvo, ki se ustanovi in javi politični oblasti, da ima pravico javno nastopati, temveč vemo, da občestvo nastane, pride nevidno po prerobenju duha z imanentno nujo. Sodobni organizatorični človek, ki je navajen, da vse vidi, in mu je zato organizacija vse, pač ne bo nikdar verjel, da imamo Slovenci versko in narodno občestvo: resnica je namreč ta, da če narodnega občestva n. pr. ne bi več imeli, sploh več narod ne bi bili. Vkljub strankarski razdvojenosti obstaja slovensko narodno občestvo, čemur je dokaz dejstvo, da smo Slovenci še vedno narod. Če bomo pa mislili, da narodnega občestva v nas več ni, potem pa kmalu tudi ne bo več notranje nuje, da smo narod. Občestvo raste! Iz ene žive celice bosta zrasli dve in iz dveh tri ... Tu je naloga prave ljudske igre.

Da se je človek res zavedel potrebe, da živi in deluje v občestvu, je dokaz dejstvo, kako se oživljajo občestveni izrazi. Prebujenje verskega občestva nam ni samo politično-demagoška fraza, temveč resnica, da se sodoben človek prebujajo iz individualizma in okovov starega liberalizma. Če kdo tega ne verjame, dokaznje samo, da je sam še vedno ves vase zatopljen in s samim seboj zadovoljen. Takih ne gre spreobračati. Duh voje, koder hoče in kadar hoče. Zagrabi zdaj tega, zdaj onega ...

Občestva torej imamo. Poglobila in razširila pa jih bo občestvena tvornost, ki je naperjena v to, da spreobrne človeka, ne da ga samo informira o umetnosti v dobi klasike, o umetnostnih smereh pri drugih narodih in doma, kakor to delajo poklicna gledališča. Ljudska igra bo ustvarila moč na veraka, farna občestva, dvignila bo delovni in narodni etos. Kako pa bomo igrali in kdaj, bo določila notranja vrednost in moč občestnih celic. Prerobenja ljudske umetnosti na Slovenskem ne pričakujemo, dokler bodo igrala in smela igrati na Slovenskem samo gasilna in podobna društva, ki nimajo z občestvom nič opraviti in jih žene k temu delu le potreba po novi brzgalni, telovadnem orodju in veselici, ki igri sledi. Fundament vsemu prenovljenju, narodnemu in stanovskemu, more dati le vereko občestvo, ki bo ustvarilo novega človeka, prenovljenega po Duhu.

Trdim še vedno, da je vprašanje repertoarja prav za prav vprašanje o nosilcih naše ljudske tvornosti in s tem v zvezi s problematično svobodo našega igranja. Repertoar je le viden in nujen izraz verskega in delovnega občestva.

Naš repertoar mora biti občestven! Naš repertoar mora biti svoboden, ne veran na zunanje sile, ki so denar in podobne materialne koristi. Ljudska igra je apostolat; njena misija je izpreobrnjenje človeka.

Mi ne igramo, da bi kratek čas imeli
ali da bi čast od ljudi želeli.
Vso čast bomo mi BOGU dali
in eksempl ljudem za poboljšanje dali.

Iz prologa k »Igru o izgubljenem sinu« Andreja Šusterja Drabosnjaka.

KAJ BOMO LETOS IGRALI

V naslednjem podajamo igrski načrt za letošnje igralsko leto. Zvesti obljubi smo se potrudili, da smo za vsak mesec navedli približno pet predlogov. Hoteli bi tudi ob tej priliki posebno naglasiti, da s tem ne priporočamo, naj se odigra vseh pet igr vsak mesec ali naj se sploh vsak mesec igra. Nasprotno prosimo, naj se ne igra preveč: rajši manj. Gotovo je marsikaj vezano na krajevne običaje in tradicije. A niti ti običaji in tradicije niso povsod najboljše, niti ni naše zlo, da se premaio igra. Dajemo bogatejšo izbiro zato, da pride prilično vsak kraj in vsaka igralska družina na svoj račun in da pokažemo, da je za vsako dobo cerkvenega leta dobiti tudi v naših skromnih razmerah dosti primerljivih iger. Mislimo, da smo s tem svojim načrtom rešili marsikatero igrskega vodjo iz zadrege. Vsakomur bomo z nasveti na razpolago tudi zanaprej. Saj smo za to uvedli popolnoma novo rubriko in močno potrebno zaglavje »Posvetovalnica«.

O K T O B E R

Iv. Cankar — M. Skrbinašek, Hlapec Jernej in njegova pravica. Devet slik. — Igravci: 18 moških, 4 ženske vloge, 3 otroci; kmetje, otroci. Traja dve uri. (Jugoslovanaka knjigarna v Ljubljani, cena izvodu Din 18.)¹⁾

Milčinski, Kjer ljubezen, tam Bog. Igra v enem dejanju po Leva Tolstega povesti. — Igravci: 4 moške, 2 ženski vlogi, 1 otrok, Gospodov glas. Traja 70 minut. (Knjigarna L. Schwenner v Ljubljani, cena izvodu Din 6). — Za tem naj se igra: Jos. Feiten - Niko Kuret, Anima. Duhovna igra v dveh slikah. Igravci: 3 moške, 2 ženski vlogi. Traja eno uro. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 15 oz. 20.)²⁾

I. Sket — M. Bajuk, Mlikova Zala. Igra v petih dejanjih. — Igravci: 22 moških, 3 ženske vloge; kmetje, žene, dekleta, Turki, svatje, družice. Traja dve uri. (Jugoslovanaka knjigarna v Ljubljani, cena izvodu Din 18.)³⁾

H. Ghéou — N. Kuret, Tri modrosti starega Wangn. Kitajska igra v štirih slikah. Igravci: 8 moških vlog, ljudstvo in učenci. Traja polidrugeto uro. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 8.)⁴⁾

Dietzschmidt — N. Kuret, Krištof. Legendna igra v treh dejanjih. Igravci: 7 moških, 2 ženski vlogi, 1 otrok; vitezi, oprode, sužnji, ljudstvo. Traja čez dve uri. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 3., običajni pogoji.)⁵⁾

N O V E M E R

P. Thuyabaert — J. Pogačnik, Stehernik. Liturgični in alegorični misterij v enem dejanju. Igravci: 7 moških, 8 ženskih vlog, glas (božji), otrok, pijanci. Traja eno uro. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 8.)

J. M. Becker, Most v večnost. Igra o smrti v treh dejanjih. Igravci: 2 moški, 1 ženska vloga. Traja eno uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 4., običajni pogoji.)⁶⁾

Janrz Jalen, Dom. Drama v štirih dejanjih. Igravci: 10 moških, 6 ženskih vlog. Traja dve uri. (Jugoslovanaka knjigarna v Ljubljani, cena izvodu Din 22.)

L. N. Tolstoj — S. J., Zgranje. Igra v šestih slikah. Igravci: 13 moških (4 med njimi prevzamejo lahko po dve vlogi), 3 ženske, vragovi, kmetje, kmetice, dekleta, fantje. Traja polidrugeto uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 2., običajni pogoji.)

P. J. Benoit D. F. M. — E. Smasek, Boštjan iz predmestja. Igra po legendi Fr. Herwiga. Predigra in šest slik. Igravci: 11 moških, 8 ženskih vlog, otroci, delavci, delavke, ljudstvo, gasilci. Traja čez dve uri. (Založba ljudskih iger, med rednimi izdanji za 1934/35, cena izvodu za nenaročnike lu po knjigarnah Din 20.)

P. Bohinjec — N. K., Stempihar. Narodna igra v treh dejanjih. Igravci: 22 moških, 1 ženska vloga; kmetje, meščani, fantje, gospoda. Traja dve uri. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 5., običajni pogoji.)

1) Igra je mišljena za Krekovo proslavo.

2) Prireditev je mišljena za Krekovo proslavo.

3) Igra je mišljena za proslavo občestnega plebiscita.

4) Igra je mišljena zlasti za proslavo misijonarske nedelje.

5) Igra je mišljena za proslavo praznika Kristusa Kralja.

6) Za Vse svete namesto »Milinarja in njegove hčere«.

D E C E M B E R

M. Salamon — J. Vovk, *Vrata*. Igra za advent in božič v petih slikah. Igravci: 5 moških, 4 ženske vloge. Traja poldrugo uro. (Založba ljudskih iger, med rednimi izdanji za 1934/35, za naročnike in po knjigarnah Din 20.)

Ghéon — Šorli, *Zgodba o jeziki in dečaku*. Legendna igra v treh dejanjih. Igravci: 9 moških, 6 ženskih vlog. Traja poldrugo uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 12, običajni pogoji.)¹⁾

Theophilus. Srednjeveški misterij v dveh delih. Igravci: 4 moške, 1 ženska vloga, otrok. Traja eno uro. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 15 oz. 20.)²⁾

Blondel von Rosenhag — A. S., *Vitez naše ljube Gospe*. Misterij v enem dejanju. Igravci: 2 moški, 3 ženske vloge. Traja eno uro. (Uprava »Naše zvezde«, Ljubljana, Napoleonov trg, cena izvodu Din 4.50.)³⁾

Lope de Vega — N. K., *Igra o prvem grehu in Gospodovem rojstvu*. Trije deli. Igravci: 17 moških in 10 ženskih vlog (več igravcev igra lahko po dve vlogi). Traja blizu tri ure. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 1, običajni pogoji.)

Manes Kadow — K. Jelšnik, *Hudičev kabaret*. Tragikomična vizija. Igravci: 5 moških, 2 ženski vlogi. Traja poldrugo uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, običajni pogoji.)⁴⁾

Timmermans — Veterman — Kuret, *Trije kralji*. Božična legenda v treh zgodbah. Igravci: 7 moških, 2 ženski vlogi; kmetje in kmetice. Traja dve uri. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 12.)

Dickens, *Cvrček za pečjo*. Igravci: 4 moške, 4 ženske vloge. Traja dve uri. (Izposojevalnica iger Ljudske knjižnice, Miklošičeva 7, izposojnina Din 5.)

J A N U A R

Ghéon — N. Kuret, *Igra o potovanju Treh kraljev*. Trinajst sličic. Igravci: 11 moških, 1 ženska vloga, podobe živali. Traja 80 minut. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 8, običajni pogoji.) — Za tem se igra: H. Steguweit — E. Smasek, *Veseli trije kralji*. Igra za božični čas v eni sliki. Igravci: 4 moške, 1 ženska vloga. Traja 40 minut. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 9, običajni pogoji.)

H. Ghéon — H. Jelšnik, *Parada o hudičevem mostu*. Igra v eni sliki. Igravci: 5 moških, 1 ženska (nema) vloga. Traja eno uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 10, običajni pogoji.) — Za tem se igra: Ghéon — K. Jelšnik: *Igra o pohlepem mesarju*. Igravci: 8 moških, 2 ženski vlogi. Traja eno uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 11, običajni pogoji.)

A. T. Linhart, *Veseli dan ali Matiček se ženi*. Komedijska igra v treh dejanjih. Igravci: 8 moških, 3 ženske vloge, birci, godci, fantje in dekleta. (Izposojevalnica iger Ljudske knjižnice, Ljubljana, Miklošičeva 7/I, izposojnina Din 10.)

A. T. Linhart, *Županova Micka*. Veseloigra s petjem v dveh dejanjih. Igravci: 5 moških, 2 ženski vlogi, 4 kmečki fantje. Traja dve uri. (Izposojevalnica iger Ljudske knjižnice, Ljubljana, Miklošičeva 7/I, izposojnina Din 3.)

Molière — Juvančič, *Namišljeni bolnik*. Komedijska igra v treh dejanjih. Igravci: 8 moških, 4 ženske vloge. — Traja dve uri. (Zvezna knjigarna, Ljubljana, cena izvodu Din 14.)

F E B R U A R

Burka o jezicnem dohtarju. Srednjeveška farsa, priredba K. Jelšnikova. Igravci: 9 moških, 3 ženske vloge. Traja dve uri. (Založba ljudskih iger, med izrednimi izdanji 1934/35, za naročnike in po knjigarnah Din 20.)

Collalto — N. Kuret, *Beneški trojčki*. Komedijska igra v štirih dejanjih. Igravci: 15 moških, 3 ženske vloge. Traja tri in pol ure. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 16.)

Gogolj, *Ženitev*. Komedijska igra v treh dejanjih. Igravci: 7 moških, 4 ženske vloge. Traja dve uri. (Izposojevalnica iger Ljudske knjižnice, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, izposojnina Din 5.)

1) Primerna za 8. december.

2) Primerna za 8. december v zvezi s drugim sporedom.

3) Primerna za 8. december v zvezi s drugim sporedom.

4) Igra predlagamo zlasti za Silvestrovo večero.

Goldoni — L. I., *Sluga dveh gospodov*. Komedijska igra v treh dejanjih. Igravci: 8 moških, 3 ženske vloge. Traja dve uri. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 13, običajni pogoji.)

Molière — N. Kuret, *Skopuh*. Komedijska igra v petih dejanjih. Igravci: 11 moških, 4 ženske vloge. Traja dve uri. (Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana, cena izvodu Din 18.)

Molière — N. Kuret, *Skapinove zvijače*. Komedijska igra v treh dejanjih. Igravci: 7 moških, 3 ženske vloge, dve nemt moški vlogi. Traja poldrugo uro. (Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana, cena izvodu Din 18.)

M A R E C

Veseli spored: 1. Prolog (Molè, Tristia ex Siberia). 2. Blachetta — K. Jelšnik, *Svinjski pastir*. Igrica po Andersenovi pravljici. Igravci: 3 moške, 2 ženski vlogi. Traja pol ure. 3. W. Blachetta — L. L., *Cesarjeva nova obleka*. Igrica po Andersenovi pravljici. Igravci: 4 moške, 2 ženski vlogi. Traja pol ure. 4. Milčinski, *Vesela igra o žalostni princesi*. Igravci: 6 moških, 2 ženski vlogi, 5 nemih vlog. Traja pol ure. — (Ves spored v Rokopisni zbirki Založbe ljudskih iger, zv. 14, 15, 16, običajni pogoji.)

Slehernik (podatke glej zgoraj).

W. Blachetta, *Zgodba o materi*. Po Andersenovi pravljici pripr. K. Jelšnik. Igravci: 2 moške, 2 ženski vlogi (lahko tudi same ženske). Traja 20 minut. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 17, običajni pogoji.)¹⁾

Ghéon — Cajnkar, *Sultanova hčerka in dobri vrtnar*. Igra v treh dejanjih. Igravci: 3 moške, 2 ženski vlogi. Traja poldrugo uro. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 18, običajni pogoji.)

Calderon, *Misterij sv. maše*. Igravci: 8 moških, 2 ženski vlogi, zbor angelov. Traja 80 minut. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 19, običajni pogoji.)

A P R I L

O. Romuald — N. Kuret, *Slovenski pasijon*. Prolog, štirinajst slik in zaključni zbor. Glasbeni del priredil magr. St. Premrl. Igravci: govorečih moških vlog 15, nemih 22, govorečih ženskih vlog 7, nemih 3, otroci (4), ljudstvo (10). Traja poldrugo uro. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 15 oz. 20, glasbeni vložki izvod Din 10.)

Fr. Herwig, *Velikonočna igra*. Pet slik. Igravci: 13 moških, 8 ženskih vlog, zbor nebeščanov. Traja poldrugo uro. (Založba ljudskih iger, med rednimi izdanji za 1934/35, cena izvodu za nenaročnike in po knjigarnah Din 20, Glasbeni vložki posebej.)

Versschave, Judas, *Pasijonska igra pod milim nebom*. Iz flamsčine K. Jelšnik. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 20, običajni pogoji.)

Timmermans — Veterman — K. Jelšnik, *Župnik iz cvetočega vinograda*. Drama v treh dejanjih (10 slikah). Igravci: 6 moških, 3 ženske vloge. Traja dve uri. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 21, običajni pogoji.)

Chr. Dietrich — E. S., *Velikan in pastirček*. Igra za Jurjevo v petih nastopih. Igravci: 18 moških, 4 ženske vloge, pošasti, vojaki, muzikantje, ljudstvo. Traja dve uri. (Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 22, običajni pogoji.)

F. S. Finžgar, *Naša kri*. Igrokaz v štirih dejanjih. Igravci: 12 moških, 3 ženske vloge, vojaki, fantje, dekleta, dečki, deklice. Traja dve uri. (Izposojevalnica Ljudske knjižnice, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7/I, izposojnina Din 3.)

I. Leskovec, *Dva bregova*. Drama iz življenja beračev v treh dejanjih. Igravci: 9 moških, 4 ženske vloge, berači, beračice, potepuhi, dva dečka. Traja dve uri. (Tiskovna zadruga, Ljubljana, cena izvodu Din 24.)

P O L E T N I C A S

(predstave pod milim nebom).

A. Šuster Drabosnjak — N. Kuret, *Igra o izgubljenem sinu*. Prolog in sedem nastopov. Igravci: govorečih moških vlog 13 (ali tudi samo 9), ženskih 2, godci (3-4), studentje (5), služinčad, množica v mestu. Traja dve uri. (Založba ljudskih iger, cena izvodu Din 15 oz. 20, Glasbeni vložki posebej.)

1) Primerna za materinske proslave.

D. Petančič, Igra naše fare. Igra v zborih. (Založba ljudskih iger, med rednimi izdaji 1934/35, cena izvodu za nenaročnike in po knjigarnah Din 20.)

Slehernik (podatke gl. zgoraj).

Misterij sv. maše (podatke gl. zgoraj).¹⁾

Theophilus (podatke gl. zgoraj).²⁾

Miklova Zala (podatke gl. zgoraj).

Dom (podatke gl. zgoraj).

Štempihar (podatke gl. zgoraj).

Judas (podatke gl. zgoraj).

Velikan in pastirček (podatke gl. zgoraj).

Vesela igra o žalostni princesi (podatke gl. zgoraj med Veselim sporedom).³⁾

KATOLIŠKA AKCIJA S TEATROM

Henri Ghéon (Paris)

Predolgo so kristjani ostali doma; njih dandanašnja naloga je, da pridejo na cesto. Predolgo so se laiki modro zadrževali, da niso prišli na dejansko pomoč služabnikom katoliške Cerkve pri evangelizaciji ljudstva na poprišču, kjer se lahko uveljavijo, ne da bi posegali po oltarju in po prižnici. Vsak kristjan mora postati apostol, kadar je vera v nevarnosti. Predolgo so v svoji umetnosti umetniki zanemarjali Boga, ko so ga imenovali samo z nedoločenimi in zastrtimi izrazi; niso hoteli piti iz pravira vsakršnega navdihnjenja, niso hoteli deliti tega, kar so imeli najdragocenejšega, tistim, ki zahtevajo od umetnosti nekaj več kakor razvedrilo in zgolj posvetno zabavo. Vse predolgo pa smo zlasti ločili krščanskega človeka od človeka sploh, krščansko umetnost od umetnosti sploh, in ljubezen človeka do Boga od upravičenih razvedril in zabav človekovih. Ko čakamo, da bi pravične postave dale Bogu, kar mu gre, namesto da mu nasprotujejo, in pomagale pri pokristjanjenju naše domovine, je dolžnost nas vseh kristjanov, duhovnikov in laikov, da ponesebo božjo misel v ugodnih ali neugodnih razmerah po svojih osebnih močeh tako v cerkev kakor na trg, v umetnost ljudstva in v njegovo veselje. In kadar rečem »ljudstvo«, mislim s tem brez sleherne demagogije na ves narod: na naše ljudstvo, na krščansko, na napol krščansko in žal tudi nekrščansko ljudstvo naše dežele.

Bodi povedano, da se moj svojevrstni apostolat šteje za ponižnega služabnika apostolata Cerkve in da prosi samo za majhen prostorček v senci nauk cerkvenih zborov, cerkvenih očetov in naslednikov Petrovih na prestolu Resnice.

Véliki teater je v svojem bistvu religiozen. Bil je takšen pri Grkih. Bil je takšen po vseh krščanskih deželah v srednjem veku. Sprva so igrali na odru, potem pa pred cerkvenim vhodom misterije in legendne igre, ki so slavile Boga, Marijo in svetnike. Nehal je biti religiozen za renesanse pod skritim vplivom reformacije, ki se je je poslužilo poganstvo, da je pognalo iz umetnosti tisto, kar je božjega. Polyeucta, Esthera, Athalija so izjemni poskusi. Velike umetnine, toda osamljene. Teater so ločili od Boga, kmalu so mu odvzeli ves heroizem. Nizkoten realizem, čutnost ga danes vodita. Dramatična umetnost zahteva ozko zvezo med avtorjem

¹⁾ Priporočamo za praznik presv. R. Telesa pred cerkvijo, za dekanjski evhar. shod. itd.

²⁾ »Theophilus« priporočamo za igranje pod milim nebom (pred cerkvijo) ob začetku ali zaključku šmarnic, ob romanjih in žegnanju itd.

³⁾ Ta igra in tudi ostali dve drobni igri iz Veselega sporeda so primerne za igranje na izletih itd.

in občinstvom; avtor, ki hoče danes uspeti, poišče in zlahka najde tako zvezo v živalskosti človekovi. Tako razgreba rano, ki jo je naši prvotni naravi za dal izvirni greh. Nabožni teater, ki ga še goje po družtvih in v nekaterih verskih zavodih, nima več državljskih pravic v književnosti. Odkrito ga prezirajo ali pa uživa dobrohotno usmiljenje vseh, celo dobrih kristjanov. Dejstvo je, da je izgubil stik z umetnostjo, da pozablja, da bi moral biti razvedrilo, da se pa poslužuje prav tako dolgočasnih kakor manjvrednih sredstev v izpodbujanje pobožnosti, in da se ukvarjajo z njim ljudje brez znanja in odgovornosti.

Ali se naj odločimo za njegovo manjvrednost? Ali naj véliki teater prepustimo poganstvu? Neokusnosti in neslanosti in celo opereti naj izročimo skromne odre, ki se na njih udejstvuje naša mladina? Ne. Vse je treba narediti ali preurediti. Če pa nihče ne začne, potem zares sprejemamo in podpišemo poraz!

Nekaj nas pa je, ki se nismo odrekli borbi. Na dveh popriščih: 1. v vélikih gledališčih, 2. po skromnih dvorinah, namenjenih vernemu ljudstvu. Na prvih velja pokazati, da more vélika dramatska umetnost živeti iz krščanskega duha; po drugih pa, da krščanski duh lahko vzbudi umetnost, ki je vredna življenja.

»Igra o izgubljenem sinu« v Laporju pri Slovenski Bistrici (prizor v gostilni; kapitanja).

A težko je, prodreti na prvi mah v vélikih gledališčih. Storit bi morali takšne koncesije, ki so začetek popolne odpovedi. S tem se nikomur ne bomo ustregli. Danes ni več čas, da bi zastave skrivali. In tako se sicer nisem odpovedal svoji sreči na vélikih odrih, a sem se potrudil naprej, da reformiram repertorij društvenega teatra, da porabim toliko požrtvovalnosti, toliko talentov, toliko dobre volje, ki se prepogosto izgublja za prazen nič skoraj po vseh naših župnijah. Na verno ljudstvo sem milil predvsem, ko sem se odločno postavil v njegov svet, in pokazal sem mu zgodbe in čudeže naših svetnikov, pri tem pa govoril jezik vere, ki je pravi njegov jezik, ki ga mora poslušati in ki ga sam, žal, prerediti govori: zakaj tudi verno ljudstvo je že nekoliko laicizirano. Da pa sem pri tem uspel, sem postavil na glavo točke problema, kakor so si jih postavljali prepogosto. Odtod jim težave, neuspehi, slab glas.

Včasih so pravili: 1. izpodbuda k pobožnosti, 2. umetnost (ali znanje), 3. zabava. Kaj radi so pa prvemu žrtvovali obojno drugo. Mi pa pravimo: 1. zabava: teater ni prižnica, igra ni pridiga, — čemu ponavljati na odru,

kar bolj poklicani opravljajo s prižnice v cerkvi; nikar ne mešajmo pojmov; ljudje hodijo v igro zaradi veselja; 2. umetnost (ali znanje): pravila pridige so eno, pravila igre pa drugo; Bog želi, da je vsako delo dobro opravljeno; naučimo se torej svojega in storimo ga kar najbolje more; od njega zavisi boljši uspeh; 3. izpodbuda k pobožnosti, ki je najvišji uspeh. Z zdravno umetnostjo, z veseljem, ki ga bo razlivala, bomo uspeli, da bomo ponesli duše pred Boga, kjer jim hočemo pomagati, da se zbude, da se znajdejo, da se spoznajo, da se učvrstijo, da se lotijo dejanj.

Če bomo ta red pozabili, se to ne bo pokazalo precej kot velika nezgoda. Uspehi iz drugačnih zakonitosti pa ne bodo dolgotrajni. Samo kompromitirali bodo krščansko dramatsko umetnost pred izobraženim občinstvom, ki bi moralo prihajati pri tem na svoj račun kakor vsako drugo. Katoliška umetnost se obrača do vseh, biti pa mora najprej umetnost. Nauk se mora sam od sebe izluščiti iz dela. Ni kazno, da bi na široko dokazovali to ali ono. Bolje je, da postavimo pred sebe velike zgleda, da ustvarimo na odru in v dvorani duhovno, nadnaravno vzdušje, ne da bi zato nujno morali zapustiti domači ton, ki je način evangelijski in večine svetnikov. Berite sodno razpravo Ivane d' Arc, berite prelepe in s smehom pretkane besede svetega Frančiška Asiškega in njegovih bratov, berite katekizme svetega župnika iz Arsa! Tako smo bili doumeli in tako započeli renesanso krščanskega ljudskega teatra. Ta misel nam je prišla pred nekaj leti; v teh letih se je spremenila v resničnost in dejstva: nepričakovani uspehi so pustili daleč za seboj to, kar smo upali.

OBZORNIK

REFORMATORJI SLOVENSKEGA AMATERSKEGA ODRA

Davorin Petunčič (Maribor)

Preteklo leto bo ostalo zapisano v zgodovini slovenskega ljudskega gledališča s posebno debelimi črkami. Da pustimo ob stran delo za obnovo ljudskega igranja, za katerega se je zavzel predvsem pokret okoli Ljudskega odra, in obrnemo vso pozornost na založbo, ki si je postavila za nalogo, izboljšati slovenski diletantski, ali amaterski oder, kakor so ga ti reformatrji prekrstili, orišimo v nekaj koncih starih misli, ki jih je v to doprinesla »Drama«. Ne gre nam za to, da bi dokazovali abstraktno, kje je prava in edina resnična osnova ljudske umetniške tvornosti, ker je o tem vsako pisanje odveč, hočemo samo pokazati na nedoslednost v reševanju tega problema, torej bomo iz danih izjav vodilnih osebnosti omenjenega pokreta poskušali oceniti vrednost »Drame« in njenega prizadevanja.

Joža Vombergar, urednik praktičnega dela v Drami,¹⁾ nakazuje svoje delovno polje v 1. številki in prihaja do zaključka, da je največja napaka pri vsem ljudskem igravstvu v sledečih napakah: tehnična neizobraženost režiserjev in strokovno neznanje igravcev, hibe v gradnji domov in pomikanje kostumov. Dodamo k temu še njegovo nekam čudno živo (kakor da sam v njo ne bi verjel) trditev, da je revija »Drama« kakor tudi založba osnovana na popolnoma strokovni podlagi, kakor je n. pr. strokovna kaka medicinska ali pravniška revija, da je torej vsem odrom brez izjeme na razpolago. Vprašanje je torej: ali so te zunanosti za odrsko umetnost bistvene, ali pomenijo primarno stran v umetnosti ali so šele drugotnega pomena? Na to v »Drami« ne najdemo odgovora. Za nas velja kot resnično, kar je afirmiral

J. Bab v knjigi »Das Theater im Lichte der Soziologie«: »Aber alles, was Kunst ist, haftet mit ungleicher grösserer Festigkeit in unserem Gedächtniss, es hat nichts von der Praxis, aber alles von dem Gewicht der Wirklichkeit...« Tehnične reformacije v odrski umetnosti pomenijo torej le sekundarne zunanosti, ki nimajo z umetnostjo nič skupnega in merijo bolj na rokodelsko zmožnost človeka, kakor pa na njegovo notranje umetniško ustvarjanje. Nikakor ne zanikam, da je celo res umetnik scenograf, toda le, kadar ustvarja iz sebe po nekem določenem doživetju: scena ni nekaj ločenega od igre, temveč mora biti ravno iz nje in po njej, seveda dekorirana s pečatom osebnostne ustvaritve. V tem je ravno progresivna dinamika igre, da raste iz prostorov, ki jih ujamajo duh umetnikov in žije v mogočno vsebino, ki jo igrski vodja po ponovnem doživetju — po svojem duhu: v tem je umetniški moment režiserjevega ustvarjanja — preustvari iz besedne ustvaritve v ustvaritev novega reda: iz slušnega v vidnega in jo postavi v sceno ter jo tako popolnoma presadi na svet ploskev: igra postane življenjska resničnost.

»Drama« hoče biti strokovna revija, revija za vse, ker je vse več kakor eni in drugi. Dobro, pustimo ji to! Umetnost pa ima dva svetova: notranjo, globljo stran, in pa zunanjo, formalno. Notranja stran, saj to je ravno duh umetnikov in ustvarjavec. Vsak umetnik in ustvarjavec ima pa duhovno nekaj specifičnega — to ga ravno umetnika dela — in razen tega je še kot človek svetovnonazorno opredeljen. O tem ne dvomi nihče, da se ne da umetnik od človeka ločiti, da je torej isti, ki ustvarja, tudi obenem človek določenega svetovnega nazora in da ustvarja v njem, da mu je ravno svetovnonazorsko gledanje na življenje oni regulator, ki viša in niža vrednost njegovega dela po etični lestvici vrednotenja. Zunanost, ki je manifestacija notranjega, pa se v obliki in izrazu povzrokuje po ideološki pisateljevi, umetnikovi usmerjenosti. Ker ni igre brez dramatike, zato je tudi vsaka igra po vrednosti, moči in formi pogojena v pisateljevi miselnosti.

Vprašanje je torej: ali »Drama« napačno pojmuje umetnost ali pa sploh neče imeti opravka z umetnostjo in hoče biti samo revija strokovnega značaja za »Bühnenhandwerk«. »Drama« odgovarja na to samo z nedoslednostjo: poleg nejasnih opredelb ljudskoigralske umetnosti izdaja tudi igre. »Katakombe« pomenijo za katoličana delo, ki ga ne more sprejeti. Pisati ga je mogel pisatelj, ki je daleč od resnega reševanja socialnih problemov v duhu katoliškega vrednotenja življenja. Ima močno tendenco na revolucijo. Revija »Drama« in tudi vsa Založba je samo strokovna, trdi Vombergar. Kdo bi mogel to verjeti? Kdor je Katakombe prebral — ne! Vendar pa je »Drama« tudi za katoličana: objavlja misterij, če bi ga hotel kdo igrati, kakor pripominja sicer nekoliko nenavdušeno (št. 4, 94). Iz tega bi pa zopet sledilo, da gre podjetju za nekaj, kar ni umetnost in nima z njo niti malo zveze.

Reformacija je dvojna: zadeva lahko bistvo stvari, ali pa se tiče le pritlikin. Ni pa dvoma, da se mora reformacija začeti vedno tam, kjer je reformacija nujna. Če se pa zdi komu možna uspešna reformacija, ki bi ostala le pri zunanjostih, kadar je bistvo nezdravo, potem mora pač poskusiti. Takemu je lahko prerokovali: ne bo uspel. Tak poizkus je naredila »Drama«. Slutimo pa, da se je to zgodilo nalašč, oziroma da se je to moralo zgoditi: podjetje, ki hoče ostati samo podjetje, nikdar ne sme postati borec za kako idejo, za kako smer. Prepričani smo, da je skoro nemogoče, da bi ne opazil kdo, kje je rana, ki razjeda in spravlja ob vsako vrednost naše ljudsko igranje: rana je v osnovi, v brezidejnosti iger, režiserjev in igravcev. »Drama« bi se morala torej odločiti: ali za delavsko igro (ki vznika iz delavskega občestva) ali za katoliško (ki bazira na religioznem občestvu, ki je pri Slovencih katoliško) ali pa za narodno igro (ki raste iz narodnega občestva). »Drama« pa se je odločila za povsem drugo »smero«: hotela je izvesti v našem igravstvu »Gleichschaltung«, ki je pri nas sicer zelo moderen pojem. »Drama« je torej sodobna. Vse diletantsko igranje je hotela, oziroma hoče — ozdraviti in sicer samo od zunaj; narediti hoče še nekaj pobeljenih grobov, ki jih je na Slovenskem že dovolj. Da je reformacija od zunaj navznotraj nemogoča, je že sama konstatirala: »Katakombe« dovolj glasno pričajo, da z zdravljenjem brezidejnega ljudskega teatra ne bo šlo. Poizkus »Drame« pomeni ponesrečen poizkus, ki more trajati le tako dolgo, dokler bo še kaj diletantskih odrov.

To je ena stran dela, ki ga je hotela izvesti »Drama«. Drugi del pa priča o še večji nedoslednosti: priredila je celo revijo različnih člankov o naziranjih o ljudskem odru. Stvar je videti ravno tako, kakor da bi se težko odločala pri izbiri (ni lahko določiti, katera smer bo najtežja: klerikalci so bili precej močni po številu društev). Postavimo po vrsti nekaj definicij o ljudski igri iz »Drame«:

»Ljudska igra je označba za dramo, katere uprizoritev je možna tudi na manjših odrih, ki torej nima preveč sceničnih, režijskih in igralskih zahtev.« J. Kranjc, št. 1/7.

¹⁾ G. Vombergar je med tem časom izstopil iz uredništva »Drame«, na njegovo mesto je stopil g. Lenček.

»Le malo je takih društev, katerih namen je izključno gojiti dramatik.« Prof. Šest, št. 1/9.

»Razlika med mestnim in ljudskim gledališčem je lahko prav majhna in zunanja, niti ni treba, da bi sploh bila kakšna razlika. Umetnost je samo ena.« Ivo Grahor, št. 4/69.

»In res vidimo, da so nastala v tem smislu tri gledališča: razen mestnih imamo še podeželske-kmetijske in delavske odre. To dejstvo moramo upoštevati. Vendar pa se ni rečeno, da ima radi teh razlik vsak človek svoje gledališče.« Ivo Grahor, št. 1-2, str. 4.

»Ali je ljudski oder isto, kar diletantski? — Ne!« št. 3, 35.

»V delih, ki jih ustvarjamo sproščeni vsakega pritiska, iz lastnega prepričanja, pokažemo svoje bistvo.« Delak, 3, 38.

K vsakemu od teh nekaj besed:

Kranjčeva opredelba ljudske igre je tako plitva, da se je treba res čuditi, kako more urednik teoretičnega dela v »Dranu« tako zunanje in negloboko pojmovati ljudsko igro. Obenem pa se nam ni treba več čuditi nadaljnim trditvam, kakor je n. pr. Grahorjeva o razliki med ljudskim in mestnim gledališčem. Njegovi memoari so silno prazni in konfuзни. Klasični so primeri, ko nekaj v prvem stavku trdi, v drugem pa prekljuje. Oba navedena primera imata ravno to in edino to vrednost. To je nekaka romantična »Selbstverschmähung«.

Med drugimi večjimi in manjšimi nalogami si stavi »Drama« tudi nalogo, da dela reklamo za poklicno gledališče. To je pohvalno, a radi tega nikakor ne sme pozabiti, da je ljudsko gledališče eno in poklicno drugo. Ločita se po osnovi, iz katere sta se razvili; ljudsko gledališče je bilo prej kakor poklicno.

Pravilno pojmovanje ljudskega odra podaja Vodnik, ki obsoja diletantizem, dočim govore o njem kot posebni vrsti odrov vsi poklicni gledališki igralci, ki v reviji pišejo. Vidi se, da nobeden od njih ljudskega gledališča prav ne pojmuje. Lep argument za to je želja Šestova, da naj bi obstajala društva, ki bi se izrecno bavila z dramatikom in igranjem. Tuje mu je, odkod se poraja prav ljudska igra.

Tudi Delakovo pojmovanje nosi v sebi kralj pravega, a njegovo prijateljstvo do poklicnega gledališča in nujne zveze med njim in ljudskim odrom se nam zdi sumljivo.

V številki 4-5 je objavil Vodnik članek o pravem ljudskem gledališču, kjer poskuša pokazati šibkost in problematičnost pokreta okoli »Lj. odra.« Čudno je pa, da se ni lotil najprej »Drame«, ki mu je vendar bližja in reformacije še bolj potrebna, kot slovenski diletantski odri, zakaj za to je treba le z Nietzschejem prositi: »O Herr, gib jedem seinen eignen Tod!« Njegova ocena »Lj. odra« temelji samo na enem citatu, ki ga je zapisal Munda v rubriki Igravec sam s seboj, torej v praktičnem delu. Najbrž ga je z veliko težavo iztaknil. V »Drami« pa takih cvetk mrgoli, da je velika izbira. Obsoditi »Ljudski odre« je bilo gotovo zelo naporno delo. Obsoditi »Dramo« pa je igrača. Ali se bo našel še kakšen ideolog, ki bo šel za odveta? Morda.

Slovenska ljudska kultura ne bo dolžna »Drami« ničesar. Hvaležna pa bo pokretu, ki bo z globoko ideologijo in brezobzirno nekramarsko taktiko dovršila delo za prepoved slovenskega ljudskega gledališča.

PREGLED LJUDSKEGA IGRANJA PRI HRVATIH

Vojmil Rabadan (Split)

Težko se lotim poskusa, da napišem pregled vseh stremiljenj za ustvarjanje ljudskega teatra pri nas Hrvatih, ko vem, da mi je prostor omejen, da v tem vprašanju ne obstajajo razen knjige dr. Lj. Marakovića nikakoli sistematska osnovna dela, da mi niti ono razmetano gradivo, ki sem ga utegnil zbrati, v tem času ni na razpolago.

Dosedanji pojavi ljudskega teatra pri nas ne kažejo namreč v nobenem pogledu ne omejenosti in ne kontinuitete; zmeraj so le poskusi, vezani na kakšno osebnost, ki jih je pokrenila po svoji koncepciji in ciljih; takšen pokret ostaja večinoma epizodičen in lokalnega pomena, kar v glavnem otežkoča sinetičen pregled, to tem bolj, ker so bili takšni pojavi relativno mnogoštevilni.

1) Priobčujemo zaradi omejenega prostora nekoliko skrajšan prevod članka, ki nam ga je na našo prošnjo napisal naš odlični hrvaški sodelavec. Med tem časom je objavil svoj članek v celoti že v »Obitelji«.

Druga težkoča je v tem, da bi v vsakem poedinem primeru trebalo jasno razlikovati, ali sploh spada v področje »ljudskega teatra«, ki je pogojen s specifičnimi karakteristikami, ali je samo »društveni oder«, ki deluje v omejenem krogu kakšnega »diletantskega« društva; ti diletanti so po večini celo »sekcija« ob pevski, tamburaški itd. sekciji večjega društva, ki mu igranje ni glavni namen. Dr. Maraković je radi tega stvaril spretni splošni naziv »nestrokovni (nepoklicni) oder« (»nestručna pozornica«) in tako krstil svojo knjigo, ki obravnava razne tipe nepoklicnega teatra od ljudskega do društvenega. (Seveda so hoteli biti izdajatelji modrejši in so proti njegovi volji postavili netočni naslov »Ljudski oder« — »Puška pozornica«.) A tu dostikrat res ni lahko začrtati mej. Poskusil bom vendar, da mimogrede to napravim.

Po vseh hrvaških krajih so se skozi vse 19. stoletje javljala majhna diletantska društva, ki so si s prebujanjem narodne zavesti in zaradi upiranja germanizaciji pridobila nespornih in velikih zaslug, toda v umetniškem in ljudsko-teatrskem pogledu niso imela nikakršnih ambicij. Edini namen sta jim bila zabava in patriotizem, za samo teatralno stran so se malo brigala. In tako je ostalo pri nas prav vse do po svetovni vojski. Diletantskih društev in njihovih priredb je bilo zelo mnogo: čitalnice, glasbena društva, gasilci, šole, a posebno katoliška društva vseh vrst neprestano igrajo na vse strani. Repertorij jim tvorijo: kakšna patriotska, diletantski skapljenja stvar, romantične »ginjive« drame nemške provenience, konverzacijska »salonska« komedija, prevedena iz francoščine ali imitirana po francoskih vzgledih, dela lokalnih provincialnih avtorjev: lekarnarjev, bilježnikov, učiteljev. Vsi novellisti in pesniki te dobe so se čutili dolžne, da pišejo za takšen teater (Nemčić, Jurković itd.), toda brez posebnega uspeha. Pogosto se kakšna igra celo natigne, večinoma pa so minimalne vrednosti. Vse to je pomalemu do kraja skvarilo okus širše publike.

Pri katoliških društvih je v tem pogledu še najhuje: izvajajo se patetične in hladne retorske drame religiozne vsebine; brezkrvni in sladkobni moralizatorski »igrokazji«; plitve in neduhovite burke; vse »predelano« brez slehernega kriterija in izbire iz tujih jezikov ali napisano ad hoc izpod peresa kakšnega duhovnika, redovnice ali gospe, ki so imeli vsakakor najboljšje namene, a teatrske sposobnosti ni za troho. Slog in oblika vseh teh predstav je bil, kakor Francozi pravijo, »patronažen«: neokusen, pretiran, izumetničen. Vrhunec teženj so papirnate kulise in bengalična luč. Vso to dobo ljudstvo ni imelo sreče, da bi videlo vsaj eno pravo in vredno ljudsko igro. Vendar sta dosegli velikansko popularnost v širših slojih dve igri, ki sta ju napisala dva poklicna talijana služabnika: to so glasoviti »Graničarji« igralca Josipa Freudenreicha (premiera 1857) in »Hasanaginica«, hrška drama redke lepote in literarni biser Milana Ogrizovića, dramaturga Narodnega gledališča v Zagrebu (premiera 1909). Ti dve deli, zlasti manj literarni »Graničarji« s svojo sentimentalnostjo, rodoljubno noto in lahkim humorjem, sta doživeli za naše razmere fantastično števil izvedb po vseh krajih, kjer žive Hrvati, celo v Ameriki, in sta prodrli zares povsod med ljudstvo, tudi na kmete, kamor so ju nosile potujoče družine in domači diletanti. Tako sta to edini dve naši predvojni ljudski igri, ki sta vredni tega imena, čeprav njuna koncepcija niti ni v slogu ljudske igre. Njima bi bilo treba pristeti manj znano, ali v smislu ljudske igre mnogo zanimivejšo, čeprav naino delo istega Freudenreicha, čarobno igro »Črna kraljica ali Prokletstvo na Medvedgradu« (premiera 1858), ki je za tiste prilike zelo intuitivno pogodila tip ljudskega teatra za široke sloje, in so jo zmeraj navdušeno sprejemali. Imamo sicer v tem času tudi drugih del, ki bi se bila mogla priljubiti ljudstvu, na primer Begovičevega »Matijo Gubca«, toda prilike jim niso bile ugodne in ostalo je na meji »Graničarjev«.

Religiozna ideja, ta alfa in omega vsakega teatra velikega stila, je inspirirala končno v malem selu Vrbovcu l. 1913 uprizoritev »Kristusovega trpljenja« (»Muke Kristove«), najzvišenejša in najpopularnejša tragedija vseh časov. Tu je končno zares ljudstvo ljudstvu igralo motiv, ki mu je najbližji in najljubši, zato se je od onod mogel razviti cel pokret za obnovo našega ljudskega teatra. Čeprav stvar ni bila pravilno zamišljena (v majhni dvorani se je izvajal slab tuji tekst, ki je po svoji obliki spet posnemal poklicni teater, pa tudi celota nikakor ni odgovarjala pogojem ljudske igre), vendar je imela ta uprizoritev v ljudstvu velik odmev. Isto se lahko reče za »Trpljenje«, ki so ga igrali kmečki igralci v selu Babinoj Gredi l. 1923 in še po nekaterih drugih vaseh. Z odhodom podjetnega župnika Pavunića in tedanjega kaplana M. Ivšića so se uprizoritve po vojski prenesle v Koprivnico, kjer so se vršile še nedavno. Ker je že padla beseda o kmetih kot igralcih, pripominjam, da je privedel nekdo l. 1926 v zagrebško gledališče seljake, kjer so prav spretno uprizorili »Prigorsko svatbo«, to je, svoje narodne običaje pri svatbi. Ali to je bila etnografska razstava za meščane, a ne ljudski teater! Mnogo zanimiveje je pripomniti, da so o minuli veliki noči (1934) v neklih selih v zagrebški okolici uvedli uprizorjanje Odršenikovega trpljenja ali Križnega pota v sami cerkvi v živih slikah, ki jih je spremljala propovednikova razlaga.

(Dalje.)

PRAKTIČNI DEL

IGRAVEC SAM S SEBOJ

Prej in sedaj.

Prej smo igrali zaradi tekme, zaradi denarja, radi osebne časti: za večji obisk je šlo pri naši igri kakor pri nasprotnikovi, za velik čisti dobiček smo se trudili, da bi knjižnica pomnožili, dvorano sezidali in oder povečali, prej nam je bilo ugodje, nastopali v vlogi mladega fanta ljubimca, prijetne krčmarjeve hčere, ko so nas gledali gledavci, se smejali, in uživali, ko smo se na odru pojavili, ploskali, kadar smo spustili krepek dovtip ... Sedaj igramo iz ljubezni, radi duš drugih in osebne rasti: nič več nam ni za tekmo, ko vemo, da nihče, kakor ni z nami, z nami tekmovali ne more. Kako boš primerjal Ozdravljeni protin, komedijo iz dolgega časa, s Slehernikom, ki je misterij, spoj človeškega in božjega, ki je veličastna pridiga. Apostoli smo: v sebi smo se prerodili, na odru ne stojimo več kot ljudje, svečeniki smo in učeniki. Radi duš drugih igramo: apostoli, ki smo vzljubili človeka, zasvovali pa sejavca ljulke. Nič nam ni stranka, organizacija nič: v občestvo nas preraja Kristus, misterij vseh misterijev: iz Njega imamo ljubezen, skrb zase in za duše drugih.

Tekma in ljubezen — denar in duše — čast in rast. Kolika razlika med nami prej in nami sedaj. Čisto smo človeški prej in po nasprotniku ustrojeni, sedaj pa Bogu rastemo in igramo. Naša igra ni igra človeških rok, naša igra je delo za Boga, večnost in duše.

Igravci, ali smo že prišli do teh misli? Ali že verujemo v resničnost naše igre? Smo ji dorasli? Če ne: Duše brž očistimo, misli preuredimo in hotenja usmerimo: zakaj nova igra bo toliko vredna, kolikor bomo mi. Toliko bo uspeha pri drugih rodila, kolikor prej pri nas. Če ne bo prej v nas novega duha, bo naš apostolat laž: tega se bojmo, da ne postanemo namesto apostolov agitatorji!

P. D.

POZORIŠČE

Nekaj uvoda.

Na tem mestu bomo začeli s praktičnim tečajem sodobnih uprizoritev (inscenacij). Naši igralski vodje (režiserji) si res mnogo prizadevajo za igralsko oblikovanje igre, a povečini le slabo obvladajo tehnično stran odra. Marsikateri oder si je s težkimi denarji nabavil kupe kulis in gore ozadij (prospektov), ki mu pač služijo pri realističnih igrah iz polpreteklega časa, ki pa popolnoma odpovedo pri prav starih ali sodobnih igrah katerekoli vsebine. Ko bi bili imeli taki odri pravega in sodobno orientiranega svetovavca, bi si bili prihranili težke desetisočake, a s četrtino tiste vsote bi si bili nabavili sestavnih delov sodobnega pozorišča, da bi se lahko brez strahu lotili vsake igre, če bi šlo le za uprizoritev (inscenacijo).

Dvojen namen bo imel ta naš tečaj: prvi bo ta, da bo dokazal cenenost sestavnih delov sodobnega pozorišča in njihovo enostavnost, drugi pa bo, da bo naučil ravnati s temi sestavnimi deli vsakega igrskega vodjo (režiserja).

In tako si bo morda ta ali oni oder tvegati nabavo teh sestavnih delov, čeprav ima že bogato realistično kuliserijo, tam pa, kjer odra nimajo, se bodo lahko prepričali, da se da s temi sestavnimi deli prav lahko postaviti sodoben zasilen oder, ki utegne biti boljši in primernejši kakor tradicionalni »omarni« odri naših dvoran. O tem bomo podali nekaj migljajev že kar danes.

Svojo snov smo si razdelili tako, da bomo spregovorili najprej o kozlih in plohih, potem o stopnicah, nato o podestih, potem o uporabi lat, nadalje o zavesah, o luči, o premičnih delih (Versatzstücke), o obleki, o rekvizitih. Tečaj bo trajal ves letnik.

Kozli in plohi.

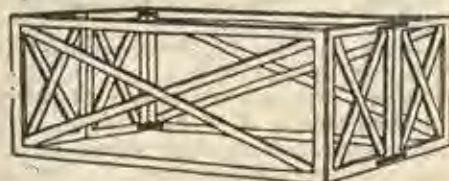
Ni se staro pravilo, da oder ne sme biti fotografija resnične narave, da mora marveč biti le okvir igre. V vseh svojih delih mora spremljati in podpirati igranje (kretanje igravcev), v celoti pa mora podčrtavati in izražati vsebino igre. Namesto realističnega pozorišča smo tako dobili stilno pozorišče.

Prvotna enotna ploskev pozorišča se je pod vplivom genialnih reformatorjev (kakršni so bili n. pr. Gordon Craig ali Adolf Appia) razdelila, razgibala. Pojavila so se na njej odrišča, ki so igralsko ploskev raz-

členila v tri dimenzije, pojavile so se kot najhvaležnejša oblika stopnice, ki vežejo posamezne odrske dele (kube, kvadre in druga geometrična telesa) med seboj ali pa tudi zadoščajo same sebi.

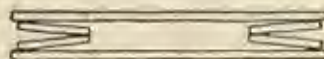
Marsikatera skrajnost se je sčasoma unesla. Saj se zgodi isto s časom pri vsaki novotariji. Ostalo pa je, kar je dobrega in zdravega. Tako danes na splošno računamo z razdelitvijo pozoriščne ploskve v prednji, srednji in zadnji oder. Vsaka od teh ploskev je nekoliko višja od druge. Te ploskve pa seveda lahko tudi premaknemo, jim dodamo novih ploskev po lastni zamisli.

Za vse take dvignjene dele pozorišča pa nujno potrebujemo naprave, ki jih po potrebi lahko premikamo in sestavljamo ter nam služijo kot podloga. V ta namen se poslužujemo zložljivih — kozlov s plohi.

Slika 1.

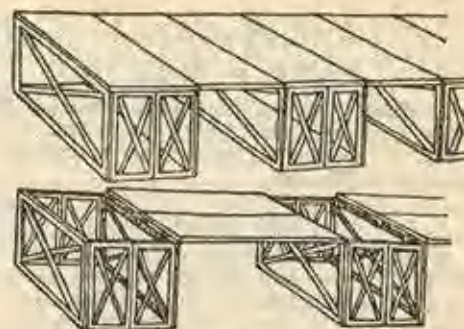
Iz lat (3x5 cm) si napravimo takšnele stojalo (slika 1). Na vogalih mora imeti šarnire, prav tako je tudi ožji stranski del sestavljen iz dveh okvirov, ki sta spet zvezana s šarniri. Na ta način kozla lahko zložimo (sl.2), da nam skoraj nič prostora ne zavzame, ko ga spravimo. Na takšnega

Slika 2.

kozla položimo plohi, ki se prilega okvirju gornjega roba — in že imamo majhno odrišče pripravljeno. Če si napravimo več takih kozlov in jih sestavimo ter pokrijemo s plohi, pa že dobimo kar napravljen trden zadnji ali srednji oder. Lahko si nekaj kozlov v tem primeru prihranimo, če postavimo kozle v presledkih (slika 3.) in uporabljamo med kozli plohe, ki smo jih opremili z železnimi kavliji, ki plohe za nje kar obesimo na stranska roba obeh sosednjih kozlov.

Gre sedaj za mere teh kozlov. Nad vse važno je, da bomo pri vseh naših sestavnih delih uporabljali enotne mere. Če na to ne pazimo, se nikdar ne bodo zlagali. Napravimo si nekaj kozlov 1 m visokih, 1 m dolgih in 1 m širokih, nato pa nekaj kozlov 50 cm visokih, 1 dolgih in 1 m širokih. Če bomo potrebovali kozle le za na oder, nam kozli v teh merah popolnoma zadoščajo. Če bi jih pa uporabljali za postavljanje novega pozorišča v dvorani, ki nima odra,

Slika 3.

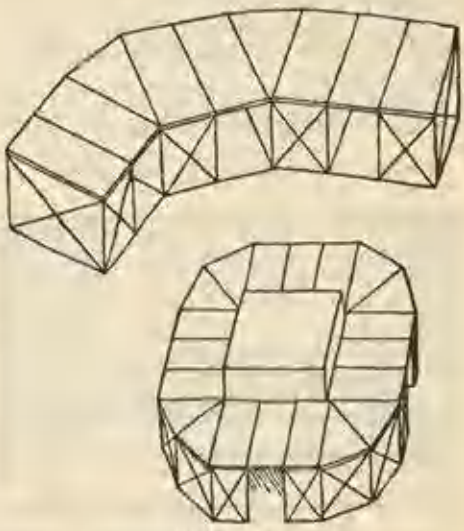
ali kje na prostem, potem nam bodo dobrodošli tudi taki, ki bodo 2 m dolgi, 1 m visoki in 1 m široki.

Naslednja slika nam ravno pokaže, kako si s kozli odrišče postavimo. Slika 4 a nam pokaže zapojeno odrišče. Napravimo ga z navadnimi kozli. Od teh sta dva razpeta samo na eni ozki strani, nasprotna ozka stran je ostala zložena. Tako smo dobili trikotne kozle, za katere pa seveda potrebujemo posebnih, trikotnih plohov.

Slika 4 b pa nam pokaže, kako si iz plohov in kozlov postavimo odrišče ali pravzaprav pozorišče sredi dvorane, ki nima odra. Iz slike je razvidno, da nam bo tu treba štirih trikotnih plohov, a v sredi je postavljen na 1 m visoke kozle še odrček iz 50 cm visokih kozlov.

Za sestavljanje odrišč na odru ali pa za pozorišča pod milim nebom nam dajejo tedaj kozli obilo in nešteto možnosti. Nujno je, da h kozlom pripravim še stopnice prav tako v različnih, vendar kozlom odgovarjajočih merah. O teh pa prihodnjč.

Slika 4 a.

Slika 4 b.

KAJ BI IGRALI

Predlogi za oktober.

1. Hlapec Jernej in njegova pravica, 2. Kjer ljubezen tam Bog. — Anima, 3. Miklova Zala. 4. Tri modrosti starega Wanga. 5. Kristof.

NAVODILA

1. Ivan Cankar, Hlapec Jernej in njegova pravica. V devetih slikah za oder priredil Milan Skrbinšek. (18 m., 4 ž., 3 o., otroci, kmetje.) — Hlapca Jerneja, ki išče pravico po svetu, so se v dramatizaciji lotili v času splošne razrvanosti in socialne bede mnogi nepoklicni odri. Na delavskih odrh, po trgih z majhno industrijo, pa tudi po deželi, kjer raste kmečki proletariat (n. pr. viničarji v Slov. goricah) so resno sprejeli to igro. Priznajmo si: Jernejeva pot nas vznemirja, toda ta nemir nam je potreben, da razmislimo, kako je, kam vodi pot in kaj je naša naloga. Hlapec Jernej je veliko izpraševanje vesti in z mnogih odrov naj bi močno trkal na naša srca.

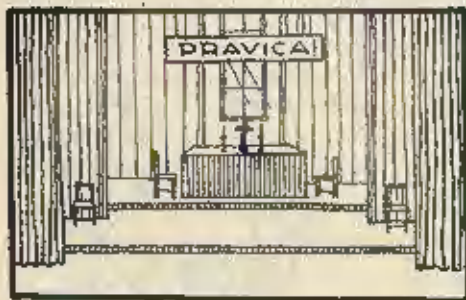
Lotijo se ga naj odri z večjim igrskim vodjem. Igrati je treba v resni zbranosti in krepko, Cankarjeva beseda mora vladati. — Na realistični način je ne bo mogoče uprizoriti. »Hlapec Jernej« je prilika, oder naj to poudari. Igra naj se vrši pred enobarvnimi zavesami, označiti pa je treba vsakokratno pozorišče.

1. slika. Pri Sitarjevih na sedmih. Spor med Sitarjevimi in Jernejem naj pride tudi »krajevno« do izrazca. Družina za mizo, Jernej za pečjo. Miza s stoli na desni in peč na levi. To je vsa oprava. — Zadnji del odra je za vso igro za eno stopalco višji. Tja Jernej ne dospe. Tam je svet bogatašev in sodnikov.

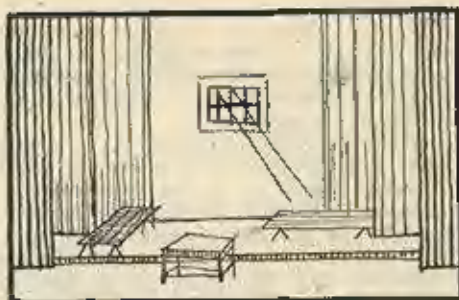
2. slika. Pred županovo krčmo. Zavesa, drevo na desni, na levi nekaj stopnic, ki vodijo v krčmo.

3. slika. Na Tičinci. Drevo na levi, dva štora, na katerega sedeta Jernej in Gostačev.

4. slika. Na sodnji (gl. naš načrt).

4. slika »Hlapca Jerneja« (osnutek: L. Duh).

5. in 6. slika »Kjer ljubezen tam Bog« (osnutek: L. Duh).

5. in 6. slika. V zaporu (gl. naš načrt).

7. slika. Hodnik na policiji. Med zavesami v sredini ozadja stiva stena, prazna enobarvna kulisa (ploskev), pred njo klop z naslonjalom, kakršne so po policijskih hodnikih.

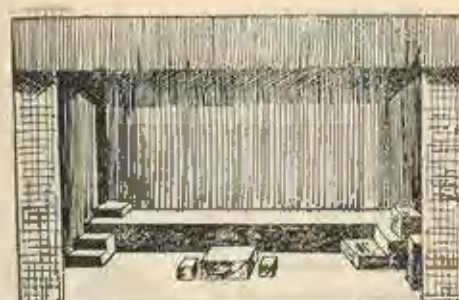
8. slika. V župnišču. Zavesa, na levi v ozadju klečalnica in križ.

9. slika. Pod kancem. Samo zavesa, z desne plapolajoča rdeča luč. Požar.

Skrbno je paziti na razsvetljavo, ki naj dopolnjuje igro pred zavesami. E. K.

2. Fr. Mikšinski, Kjer ljubezen tam Bog. Igra v enem dejanju po Levu Tolstega povesti. (4 m., 2 ž., 1 o., Gospodov glas.) — Tolstega »Ljudske povesti« nam ne smejo biti »povest«, »Kjer ljubezen tam Bog« ne odmaknjena legenda, ampak živa sedanost. Radi svojega pomena za naš čas mora ta igra spet zavzeti naše odre. — Vendar bo nekaj izprememb potrebnih. — Kristus se ne prikaže, nadomestuje ga Gospodov glas (v četrtem in zadnjem prizoru). Tudi nobenega nadnaravnega svita ni v 4. prizoru. Med 4. in 5. prizorom ne pade zavesa. Po zadnjih besedah Gospodovega glasu, ko leži Martin in spi, polagoma ugašajo luči, dokler ni ves oder v temi. (Tudi suflernica.) Čez čas, ko je samovar že na mizi in ko stoji Martin za njo, spet luč, dnevna svetloba. Zadnji prizor: oder postaja vedno temnejši. Martin prižge petrolejko, pa jo privije, da zelo medlo sveti. Vse druge luči ugasnejo. Martin sedi za mizo, tako da s svojim telesom prestreže svetlobo, ki bl od petrolejke pada na ozadje. — Gospodov glas. — Tedaj posveti v ozadje luč. Snop žarkov zadene le sredino ozadja. Igravci prihajajo iz teme, gredo čez razsvetljeni prostor in spet izginejo v temo. — Za to luč je najboljša navadna baterijska žepna svetilka iz suflernice (kjer ne sme goreti nobena druga luč!).

Prinašamo pozorišče za uprizoritev igre »Kjer ljubezen tam Bog«. Oder omejujejo modre in rjave zavesa. Sprednji stranski zavesi sta rjav, vse ostale modre. Zavesa pa ne padajo prosto, ampak so napete, da se skladajo s kockasto gradbo ostalega odra. V ozadju podij, ki poudarja kletno so-

Načrt inscenacije za »Kjer ljubezen tam Bog« (osnutek: Smasek-Murko).

bo. Na levi stopnice, precej visoke, ki vodijo na cesto. Odhod na levo. Na desni se podij podaljša v ospredje odra. — Na sredini miza z dvema stoloma, na desni spredaj peč, na podiju stojalo za luč in evangelij, pod podaljškom podija, levo od njega, ležišče. Vsa ta oprema sobe so zaboji, prevlečeni z rjavim blagom ali papirjem. — V zadnjem prizoru je oder temen, po podiju pa stopajo v soju luči Stepanič, žena z otrokom, branjevka in deček.

E. K.

Jos. Feiten, Anima. Duhovna igra v dveh slikah. 3 m., 2 ž. — Anima, ki so jo pri nas tolikokrat že igrali, nas pelje v bedo življenja, iz katerega išče rešitve. Moč ji daje misel, ki preveva vso igro in ki jo lepo izpove Anima: »Mnogo je res, kar si mi pokazal, in vendar nič ni spričo tvoje duše, ki more si in mora si podvreči to življenje.« — Načrt za pozorišče je dodan knjižni izdaji.

E. K.

3. Bajuk, Miklova Zala. Igra v petih dejanjih. (22 m., 3 ž.) — Priljubljena narodna igra. Knjiga je opremljena z opazkami, kakor so jih imele igre iz prejšnje dobe. Na režiserja taka, kakršna je, stavi prav malo zahtev. Le pazil naj bi, da bodo igravci dobro vajam sledili, da ne bo preveč pogovorov in preveč smeha. Kakšne kulise, kdaj in kje postavljene, to je v igri vse povedano. Vsebinsko je realistična stvar, ki tekstno nobene posebne poglobitve ne zahteva. Igravci se bodo izoblikovali sami: ena bo sama po sebi kar zala ali pa Zala, drugi bo Mirko, nedodelan fantovski tip, nejuški in nenaroden, da ni kar nič narodni igri v korist, Davorin bo lahko norčav proti koncu, v začetku resen in junaški, da bo občudovanje žel, naroden pa tudi posebno ne bo, ker je tisti zaplet v igri proti koncu po njem neroden in nor, da glava boli. »Očete« bo iz 20. stoletja v hribovski vasi, streljanja ne konca ne kraja ne bo. Take so Miklove Zale vedno in vedno; če se dostavimo, da je mnogo genljivega v njej, od genljivega pa daleč do smešnega ni! Okoreu aparat, dolge pavze, da lahko vsak fant med vsako liter vina pod kapo spravi — to so še posebne odlike

pri igranju te dramatizacije. Saj take so dramatizacije narodnih snovi vse, ker mi nobene odrske tradicije nimamo in je vse po nemško narejeno še od prej sicer, posebno pa od Govekarja sem. Težke kulise, nešteto sprememb, velikanška množina rekvizitov, da se režiserju kar v glavi meša.

Igro je treba scenično temeljito spreminiti. Ker režiser običaj pri komplicirani zunanji postavitvi na oder, se ne more poglobiti v vsebino in v oblikovanje z vidika celote, saj ni časa za to. Na velikem odru bi lahko bilo skozi vso igro enotno pozorišče: na eni strani hišno pročelje (pa res naše, narodno, ne kakšne oguljene kulise), na drugi strani pa malenkostno markiran gozd s skalovjem. Kar teksta ne moreš spraviti v sklad s pozoriščem, ga odreži in izpušči. Saj je teksta tako preveč, posebno stokavih monologov, ki jih besedičita Almira in Mirko. To pravico ima režiser: odpraviti vse, kar mu v tekstu ni všeč, kar je uprizoritvi na kvar. Pri tem enotnem pozorišču bo časa dovolj za študij ostalih vlog in oblek, da ne bodo moderne cape za narodne koroške obleke, ko gre za zgodovinsko dobo. Igravci pa naj bodo zares igravci: Almira ne deklica, ki v fari najhitreje blebeče, Zala pa ne najbolj mila Jera. Igrajo naj, ne svoje slabosti razkazujejo! Na jezik bo dobro paziti: v njem ne smejo biti vsi slovenski dialekti. Knjižna slovenščina je zakon, domači dialekt včasih, redko in po nuji je dovoljena izjema. Da pa koroški kmetje ne bodo sebi jezikov s trdim »t« na koncu glagolskih deležnikov lomili, naj bo režiserjeva skrb.

Tako je: režiser naj to narodno igro, kolikor se da, ponarodi! D. P.

4. Henri Ghéon, Tri modrosti starega Wanga. Kitajska igra v štirih slikah. — 8 m., ljudstvo in učenci. — To ni igra, ki bi jo uprizorjalo društva samo na misijonsko nedeljo. Opuščanje, na katerem je osnovni poudarek igre, naj večkrat izpregovori. — Navodila za pozorišče, obleke, šminkanje, ki so dodana igri, so izčrpna. Opozoril bi le na dve veliki napaki, ki sem ju videl pri uprizoritvah.

1. Pismouka sta Kitajca, starost je poljubna, če sta v moških letih, navadna šminka, če starca, pa redka, ozka, mehka brada, ki raste samo iz srede brade in iz podbradka. Nikar ne postavljajte na oder Miklavžev z dolgimi bradami, kakor se je to že zgodilo!

2. Zli duh je kitajski Mefisto. Videti sam tega zlobnega duha pri neki uprizoritvi v rdečem trikotju, z dolgim frakom, z rdečo kravato in s cilindrom na glavi. Poleg tega je igravec uganjal svoje burke po odru, poskakoval in plesal in imel mnogo opravka s svojim cilindrom. Nikar tega! Zli duh naj ima črno haljo, na kateri je našit grozen kitajski zmaj. Šminkanje je izra-

zato rumeno, obrvi in oči izraziteje posevne od ostalih, oster pogled. Močne hčne kosti. Njegova igra je mirna, vedno stoji za so-igravcem, na prvi ali na drugi stopnici, in ga skuša pošastno pregovoriti. Različni se edino v boku. Zil duh je kitajski zil duh in temu primerno ga je treba igrati. Miklavž in parkeljni no sodijo v svet kitajske igre. E. K.

5. Dietzschmidt - Kuret, Kristof. Legendna igra v treh dejanjih. (7 m, 2 ž, 1 o, vitezi, oprode, sužnji, ljudstvo.) — Delo je režijsko dobro obdelano. Treba se je navodil le točno držati. Režiser starega kova, ki bi svojo nalogo predvsem policijsko pojmi, bo naredil iz »velike in lepe« igre (ein gross und schön Legendenpiel, pravi avtor) grdo spako, ki bi več škodila vsemu pokretu za nov oder kakor pa koristila. Poudarjani: da je duhovnost režiserja in igravcev v novi igri važnejša, kakor pa njihovo strokovno igrsko in odrsko znanje. Režiser torej — o katerem predpostavljamo, da je zaživel v polnosti novega duha žrtve in apostolstva — bo dosegel v igravcih najprej pravo notranje razpoloženje, nato jih bo šele uvedel vsebinsko in oblikovno v igro.

Dvoje vprašanj je za režiserja važnih: kaj bo igra naredila v igravcih in kaj v gledavcih in kako. Gotovo je, da gre od gledavcev do igravcev črta rasti: gledavci zahtevajo od igre več zunanjih vzrokov za doživetje kakor pa igravci. Gledavec bo dojel vse posredno po sceni, režiji, igranju in igri, medtem ko morajo igravci dobiti vse tisto in še več po igri sami in njeni vsebini in režiserjevi interpretaciji, deloma tudi pod vplivom njegove osebnosti. Režiser pa mora zrasti neposredno iz igre same. Njegova duhovnost se mora izoblikovati iz vsebine Kristofa, njegova zunanja stvariteljnost bo imela korenino v tej duhovnosti. Vse bo enotno, notranje strnjeno in močno: režija teksta, notranjih in zunanjih likov in scene. Vse zunanje ustvarjanje naj bo izraz notranjemu razživetju!

Kristofa dajte izbranemu krogu: resničnemu občestvu! Uspeli boste. V dvorani, nabito polni vseh mogočih gledavcev, ki jim je spreobrnjenje nekaj malenkostno navnega: nikar ne igrate!

Igravci naj bodo ljudje s preprostim dušami: nikar artizma! Poskusite v Kristofu nove igravce! Moč besede! Za vsako nepotrebno in malomarno izgovorjeno besedo bo treba dajati odgovor. Analiza teksta je prva: v njem najde duh režiserjev duha igre, po katerem se gradi lik igravca in spreobrnjenje človeka. Režiser naj obdela svojo knjigo, ko je domislil vsak stavek. Vaje naj imajo igravci vsak s celotnim tekstom igre in svinčnikom v roki, da se uresniči enotnost, ki je sila vsake igre.

Nasveti za inscenacijo itd. so izčrpani.

D. P.

POSVETOVALNICA

G. Fr. B. v Brežicah: Hofmannsthalovega »Slehnika« tiska Mohorjeva tiskarna v Celju, izšel bo v Mohorjevi knjižnici v doglednem času. Glede avtorskih tani-lijem se blagovolite obrniti na Mohorjevo. Mi tega besedila nimamo. Glede uprizoritve Vam podajamo skico; oder je razdeljen

Tloris in naris inscenacije Hofmannsthal-zupaničevega »Slehnika« (osnutek: N. Kuret).

v tri dele, od katerih je vsak višji za eno ali za dve stopnici. Na srednjem odru stoji miza. Na prednjem odru se godi ostalo dejanje (razgovor z družnikom, prijatelji itd.) Na zadnjem odru se pojavi Smrt skozi deljeno črno zaveso, ki zastira veliki gotski lok v ozadju. Sprejaj damo na vsako stran črno ali tamnomodro zaveso. Kostumi za tega »Slehnika« veljajo v Izposojevalnici »Ljudskega odra« v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7/I., skupno Din 180. Ker ste naš naročnik, dobite 10 odstotkov popusta. Opozorjamo Vas, da boste dobili 10 odst. popusta tudi pri g. lasuljarju Holyju, ako se boste oglašili pri njem s potrdilom, ki Vam ga pošljamo za znamko, katere ste priložili pismu. S »Slehnika«, ki smo ga izdali mi kot 1. zv. »Ljudskih iger« bi imeli manj težav (tudi obleka zanj bi Vas veljala samo kakih 50 Din.). Glede razsvetljave Vam priporočamo predvsem reflektorje. Rampe lahko kar zakrijete.

G. B. C. v Mariboru: Za kongregacijsko proslavo 8. decembra Vam svetujemo igro »Vitez naše ljube Gospe«, ki jo je izdala »Naša zvezda« (naročite pri npravi, Ljubljana, Napoleonov trg, cena izvozu Din 4.50). Lahko igrate vse z moškimi vlogami. To Vam zaenkrat edino lahko svetujemo, če ste že igrali Animo, Theophila in Misterij sv. maše, kakor pišete. Če bi mogli igrati z mešanimi vlogami, bi Vam svetovali Ghéonovo »Zgodbo o jezikavem dečaku« iz naše rokopisne zbirke.

G. S. J. v Merlebachu (Moselle): Pošljamo Vam naš prospekt in tudi seznam iger iz Izposojevalnice Ljudske knjižnice v Ljubljani, Miklošičeva c. 7/I. Našli boste brez dvoma nekaj zase.

Zupa. ur. Sv. J. o. T.: Odgovor plemenito.

G. L. L. Senovo pri Rajhenburgu: Navedene igre dobite v izposojevalnici Ljud-

ske knjižnice, Ljubljana, Miklošičeva c. 7/I protli običajni izposojnini Din 5 za 14 dni in Din 10 za en mesec. Samo »Dobrega vojaka Švejka« nimajo. Tudi mi ga nimamo.

G. V. P. Maribor, Gosposka 23: Imenovane igre nimamo in je tudi ne poznamo.

Zupa. ur. Sv. J. o. T., g. Fr. B. Brežice in drugim vpraševavcem: Informirali smo se na merodajnem mestu in smo izvedeli, da do 21. novembra ni mogoča nobena vsesta prirediteljev. Izšlo bo še posebno pojasnilo glede določb v času žalovanja, vendar je gotovo, da bodo po tem dnevu vse gledališke predstave dovoljene kot običajno.

NOVE IGRE

Ksaver Meško, Henrik gobavi vitez. Božičen misterij v štirih slikah. — Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1934. Mohorjeve knjižnice 68. zv. — Duhovna igra? Seveda je! Med duhom in izrazom je notranji odnos; duh se zlije v obliko, kakor mu prija. Duhovna in duhovna igra! Tudi duh je včasih individualističen: po izrazu ga spoznaš. Henrik ni ves občesten; močen je po svojstvenem, izklesanem izrazu, notranje pa se bori med konfliktom moderne individualistične drame in preprosto dinamično rasti prave duhovne igre iz ljudstva. Ta rast ne pozna teatralne borbe: milost rešuje in kea. Henrik bo poklicnim, v katerih je še kaj duše, doživetje vkljub neskladju med duhom in obliko: duh je nekako prisiljeno preprosto in vsakdanji, oblika pa za zaslon in dvorno gledališče, vsa praznična. Laičnemu bo pa težko: k zbranosti ga bo vodil duh, razbijal ga bo notranji nesklad, ker ni iz njega in zanj: za apostolat med poklicnimi bi Henrik morda bil: samo apostolov bo treba. Teh je pa malo. D. P.

L. H. Brochet — V. Rabadan, Gospa i Sirijelac. Vizija u jednom činu. Knjižnica društvene pozornice, sv. 11. Hrv. knjiž. društvo sv. Jeronima, Zagreb 1934. — 2. H. Brochet — V. Rabadan, Sv. Franjo i Zao Čovjek. Gluma u jednom činu. Knjižnica društvene pozornice, sv. 12. Hrv. knjiž. društvo sv. Jeronima, Zagreb 1934. — V. Rabadan je pripravil v novi »Zbirki pelivana Genezija« prvi dve igri. Obe sta zelo primerne za proslavo godu asiškega svetnika. Morda je res samo Brochetju lastno, da ustvari dve tako svojevrsni drobni umetni. Prva je vsa predana od neke nadzemske luči, druga odgovarja stilu zabavne svetniške igre, kakršna je tako značilna za sodobni krščanski teater v Franciji in v katerem je Brochet poleg Ghéona prišel do svojega načina. Obe igri sta primerne za eno predstavo, pravilen je tudi njihov vrstni red. Prevod V. Rabadana je izvrsten. Pohvaliti moramo tudi vzorna navodila. Prvi igri je dodal Rabadan izčrpan, a

zraven prijetno pisano studijo o Brochetju, ki je prispeval tudi uvodne besede. »Zbirka pelivana Genezija« bo v okviru Knjižnice Društvene pozornice prinesla serijo prevodov najodličnejših del tujega katoliškega ljudskega teatra. — Obe igri pripravljamo tudi v slovenskem prevodu za našo rokopisno zbirko. N. K.

STROKOVNA KNJIŽNICA

KNJIGE

Münchener Laienspielführer. Eine Wegweisung für das Laienspiel und für mancherlei andere Dinge von Rudolf Mirbt (XXIV 299 str.) 1934. Chr. Kaiser-Verlag, München. 2. izdaja.

Prva izdaja tega »vodnika«, ki je izšla leta 1931, je presenetljivo naglo pošla. To pa radi dvojne svoje naloge: onim, ki že poznajo laično igro, boče dajati novih pobud, onim, ki jim je svet nove igre še neznan, pa boče biti kašipot. Tej svoji nalogi je ostala knjiga zvesta tudi v drugi izdaji, le da se ji poznajo pisateljeve izkušnje v vzgojuem, igralskem in umetniškem oziru.

V uvodu podaja Mirbt kratek pregled dela okoli zbirke (Münchener Laienspiele).

V uvodu podaja Mirbt kratek pregled dela okoli zbirke »Münchener Laienspiele«. Osnova je bilo mladinsko gibanje. Okoli Mirbta so se zbrali v letih 1921 do 1925 mladi ljudje, dijaki in dijakinje, delavci, delavke, uradnice, učitelji, učiteljice, knjižničarji, slikarji. Imeli so svoje sestanke, peli so in igrali vsako soboto z otroki v bednejših predmestjih, prirejali so razstave, javnost pa jih je spoznala po njihovih igrah. Mnogo iger so igrali prvi v Münchenu (n. pr. Hofmannsthalovega »Slehnika«), še več iger pa je tam doživelo svoj krst — prvo uprizoritev sploh —, med njimi tudi Theophilus. Samo radi povpraševanja za igranje so jih pričeli izdajati v tisku. Prva igra je izšla 1923. leta in po desetih letih, v letu 1933, je izšel že 103. zvezek.

Mirbt piše iz svojih dognanj in spoznanj v svojem poznejšem delu (bil je vodja posvetovalnice za laične igre, obenem je vodil mnogo tečajev), ko obdeluje vsako igro, ki je izšla v zbirki Münchener Laienspiele.

Na prvem mestu so »Igre nemškega ljudstva«, 16 iger, ki so zrastle iz nemške ljudske miselnosti. Večina teh iger so sodobna dela, so pa tudi predelave starih tekstov, med njimi n. pr. »Igra o svetem Juriju« iz leta 1473., napisal Augsburgski meščan, »Antikrist in cesarstvo« iz 2. polovice 12. stoletja, napisana v meniški latinščini v samostanu Tegernsee na Bavarskem, kmečka igra o Tellu iz Urna v Švici.

1.) Laična igra je izraz, ki so ga upeljali poborniki nove igre v početku svoje poti. Poudarili so v nasprotju do poklicnega gledališča svoje stališče (laiki!), obenem pa so se ločili od starih diletantskih in amaterskih odrov.

»Deset baladnih in pravljicnih iger« priča o sodobni usmeritvi urednika zbirke, Rudolfa Mirbt. Vse igre so prilike našega časa. Posebno močna je Peuckertova sočalna »Maria in der Ackerstrake« (Maria v predmestju).

»Legendnih in bibličnih iger« je 17. Spet najdemo predelave starih iger, n. pr. »Izakova daritev« iz leta 1606, napisal Joachim Schlue, »Izgubljeni sin« iz leta 1524 (v Rigi napisal Burkard Waldia), mnogo pa je novih. Tu je tudi Mikinskega »Kjer ljubezen, tam Bog« v nemškem prevodu.

Šest »Iger o smrti« nadaljuje tradicijo plesov s smrtjo, ki jih je prvi obnovil Haass-Berkow, vendar je vprav na tem področju največ novega ustvarjanja. Mersmannova »Hiša«, igra o smrti in o vstajenju iz 30 letne vojske, je ena najmočnejših vse zbirke. Mirbtova »Reportaža smrti«, ki jo je sprva napisal za radio, je eno najodličnejših del o zmišlu smrti. V »Litaniji brezposelnih« pokaže B. Nelissen Haken smrt živih — brezposelnost.

Poglavje »Advent, božič, pasijon« daje mnogo misliti: »Rojstvo Kristusovo« po Lukovem evangeliju, Hinzova »Mala božična igra«, ki prestavlja z resno socialno noto rojstvo Kristusovo v sedanost, obnovitve starih iger (Hessisches Weihnachtsspiel, Weihnachtsspiel aus dem bayerischen Wald) in Pasijon. Napisal ga je po starih tekstih Rudolf Mirbt. O tem pasijonu piše: »Pasijon se bo uveljavil povsod tam, kjer je še razumevanje za krepak, krščanski jezik. Bila bi velika napaka, če bi jezik »modernizirali«. Skoraj nemogoče je z našim sedanjim jezikom najti pobožno iskrenost in moč izraza, kakršna je lastna času, v katerem so nastale stare pasijonske igre.«

Novost je naslednje zaglavje, »Senčna in lutkovna igra, otroška in mladinska igra«. Senčna igra, ki se močno uveljavlja v manjših krožkih, daje pobude za večje uprizoritve. Povsem nove pa so otroške igre. Zlagane čuvstvenosti in pridigarskega tona običajnih »mladinskih iger« tu ni. Zbirka »Wir spielen« (Igramo) Waltherja Teicha je izšla iz šolskega dela in najde naj svojo pot v našo šolsko igro. To je 9 iger govorskih zborov z otroki. — Mladinske igre, namenjene nižjim razredom srednjih šol, kažejo presenetljivo srečno izbiro. Vse so blizu duševnosti takega fantiča ali deklica. Colbergove igre (n. pr. Potovanje na severni tečaj, Zima) so take, kakor da bi jih napisali fantiči sami, in to je velika pohvala.

Med »veselimi igrami« najdemo imena Holberg, Lope de Vega, Cervantes, Poci, ki dovolj pričajo o vrednosti zbirke.

Igre, ki jih je napisal Martin Luserke, zaključujejo zbirko. Martin Luserke, vodja »šole ob morju« na otoku Juist, znani vzgojitelj in borec za mladinske odre, je napisal za svoje učence več iger. Najbolj-

še so: »Kri in sovraštvo«, grozotna viteška drama, parodija starih diletanških viteških iger, »Pustolovščina v Tonkingu«, krepka klofuta eksotičnim romanom in filmom, »B7Q3.8«, tehnično kriminalna groteska iz leta 2000, ki prekaša v svoji fantastiki Julesa Vernea in njegove naslednike, kriminalne filme, ki jih smeši.

Knjigo zaključuje seznam iger, izčrpano razporejenih za posamezne prilike.

Velikega pomena pa so slike uprizoritve in vaj. 82 slik s kratkimi opazkami bogati knjigo in ji daje še večjo vrednost. Vprav te slike nudijo največ vpogleda v novi način igranja med Nemci. E. S.

1. Mon Carnet Théâtral. Préface de A. Blanc-Pérardier. — 2. Le Répertoire général de pièces, monologues et chansons. — Obe knjigi hočeta biti nekakšen vodnik patronažnega teatra v Franciji. Prva navaja 2000 iger za vse prilike iz opombami za režiserje in drugimi podatki, druga je pa še obširnejša: obsega nič manj kakor 5000 naslovov. Sorazmerno sta zelo poceni, prva velja 6 fr, druga 10 fr. Znanj abbé Bethléem je povedal o drugi: »To je najboljša delo te vrste, ki ga imamo.« Oboje je izdala založba Spes, 17, rue Soufflot, Paris V. N. K.

KAJ SE IGRA

SEPTEMBER

V septembru smo zabeležili 30 predstav. — Po petkrat so igrali Slehernika, štirikrat Igro o izgubljenem sinu, dvakrat Izpod Golice, Strahomir in Pri kapelici, po enkrat pa: Užitekari, Guzaj, Izgubljeni raj, Kralj na Betajnovi, Garcia Moreno, Prabahica, Deseti brat, Srce in denar, Borba za kruh, Anarhist, Zavrnjeni, Skrivnost svete maše, V golških plazovih, Trije vaški svetniki, Dr. Vseznal in njegovi. — Pod milim nebom je bilo od tega pet predstav (dvakrat Izgubljeni sin, dvakrat Slehernik in enkrat Strahomir).

Pogled nazaj

Če se ozremo na pragu nove sezije nazaj na preteklo dobo od januarja dalje (tedaj smo začeli s statističnim zasledovanjem predstav, najavljenih v našem časopisu), potem se nam pokaže tale podoba: januarja 45 predstav, februarja 92, marca 109, aprila 63, maja 20, junija 3, julija 11, avgusta 23, skupaj 366, s septembrom torej okoli 400 predstav. Ta številka seveda ni točna, ker se ne najavljajo vse prireditve v časopisu.

Fotografirajte

svoje uprizoritve! Fotografirajte posamezne prizore, fotografirajte inscenacijo! — Pošljite fotografije Založbi ljudskih iger! Posebno uspele Vam odkupi po Din 5 komad, ostale Vam vrne.

Pošiljajte ji tudi lastne načrte za inscenacije, tudi te vam odkupi ali Vam pa vrne!

Kakor je razvidno, smo spremenili načrt naših izdanj za 1934-35 v toliko, da za leto odpade Drabosnjakova »Božična - trikraljevska igra«. Oskrbeli smo si sicer tekst, ki nam ga je ljubeznivo prepustil g. dr. Fr. Kotnik, a žal bi priredba besedila samega, posebno pa glasbenega dela zahtevala toliko časa, da igra ne bi mogla iziti pravočasno za božič. Odložili smo je zato za prihodnje leto.

To število smo razposlali vsem nam znanim naslovom, predvsem seveda vsem dosadnjim naročnikom. Vljudo prosimo, naj nam ostanejo dosedanj naročniki zvesti, a druge, ki se za list ne bi zanimali, nujno prosimo, naj nam ga takoj vrnejo! Če tega ne stori, jih bomo imeli za naročnike.

Mnogo naših naročnikov je še v zaostanku z naročnino in s plačilom računov za poslane igre. Ne odlašajte več, poslužite se položnice in nakažite dolžno vsoto!

Ob vsaki priliki se spomnite našega tiskovnega sklada! Naj bi ne bilo igre, od katere čisti dobiček ne bi dobil naš tiskovni sklad vsaj en odstotek! Nimamo fondov za sabo, naj bodo naši odri naša moralna in tudi gnetna opora!

Vsa naročila naj se naslavljaajo upravi v Kranj. Pač pa se dobe vsa izdaja, informacije itd. tudi pri ekspozituri v Ljubljani.

Zaradi premajhnega števila prijav drugi zvezek »Proslava« (Miklavžev) letos ne bo izšel, dasi imamo rokopis pripravljen.

*

PREJELI SMO V OCENO

Pozornica. Uredjuje Mladen Širola, I. izdaje knjižare Kratina, Zagreb. God. 1933. Broj 1 (Širola, Petrica Kerempuh) 2 (Ivančić, Nasamareni stric), 3 (Širola, Mali glumac), 4 Mervar, Slijepa sirota), 5 (Širola, Sretan božič), 6 (Čipčić, Tri aktovke.)

Velik napredek pri KARITAS

»Karitas« v Ljubljani, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice), je poleg posmrtninskega zavarovanja uvedla še dve novi zavarovanji in sicer: zavarovanje dote in zavarovanje na doživetje. To sta dve zavarovanji, ki sta zlasti v sedanjih časih, ko je tako malo denarja, neobhodno potrebni.

Ne pomišljajte, ali bi se zavarovali ali ne, marveč se čimprej obrnite na »Karitas«, Ljubljana, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice) ali na najbližjega zastopnika »Karitas«. Tam boste dobili vsa potrebna pojasnila. Iz pojasnil boste razvideli, da je »Karitas« zavarovanje, ki Vas bo v polni meri zadovoljilo.

MIMOGREDE

V »Drami« (6. številka drugega letnika) beremo na str. 87 tole objavo uprave in uredništva: »S to številko zaključujemo prvi letnik naše revije. Po pomoti sta iz enega letnika nastala dva, a to je v resnici le en sam letnik. Prihodnji bo nosil sicer številko III., a se smatra za drugega.« — Ste prebrali? Prosimo, preberite še enkrat! Dobra šala, kaj?

Zaljubljenost v slovensko revščino imenuje V(iktor) S(molej) v »Mladiki« št. 10. na str. 395, priredbo in izdajo škofjeloškega pasijonskega teksta. Od »Mladike« in Viktorja Smoleja bi tega očitka ne bili pričakovali. Druga stvar je kritika priredbe teksta, ki zavisi od stališča prirediteljevega. Smolejev purizem se nam zdi pri prirejanju takšnih starih tekstov nemogoč in praktično neuporaben. Kaj ostane od naših narodnih pesmi, če bi jih kdo po Smolejevo izčistil in »prepesnil«? Sicer pa lahko bere o našem stališču v tem pogledu v uvodu k »Igru o izgubljenem sinu« na str. 13. in naposled zanimive Mirbtove besede v poročilu o »Münchner Latenspielführer-ju« v zaglavju »Strokovna knjižnica«.

Tudi »Jutro« je vedelo poročati o »Igru o izgubljenem sinu« in o sprejemu, ki ga je doživela na Koroškem. Samo »pozabilo« je povedati, kje in kako je ta igra izšla...

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
NOVEMB.

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

2

»LJUDSKI ODER« izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števil na leto) in spada med redna izdanja »Založbe ljudskih iger«. — Uredništvo in uprava sta v Kranju, Kokriško predmestje 128, ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7, I. — Izdaja konzorcij »Založbe ljudskih iger« v Kranju. — Izdanja »Založbe ljudskih iger« urejuje prof. Niko Kuret (Kranj).

Redna izdanja »Založbe ljudskih iger« (mesečnik »Ljudski oder« in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstrijo se lahko plačuje s položnicami »Katoliških misijonov« (oznaka: »Založba ljudskih iger«). — »Ljudski oder« sam velja letno Din 30.

Kdor pridobi pet naročnikov rednih izdanj ali mesečnika, dobiva sam redna izdanja ali mesečnik zastoj.

»Založba ljudskih iger« ima svoj tekoči račun pri Hranilnici in posojilnici r. z. z o. z. v Kranju in uporablja njene položnice (ček. račun št. 11.698, z oznako »Založba ljudskih iger« na srednjem delu).

UGODNOSTI NAROČNIKOM NAŠIH REDNIH IZDANJ

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega »Ljudskega odra«, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, I, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasnij in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brežicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. Za iste ugodnosti v novomeškem okolišu so pogajanja v teku, a žal še niso zaključena. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju »Posvetovalnica« oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger »Založbe ljudskih iger«.

VSEBINA: O hrepenenju in izpolnjenju v igri (D. Petančič, Maribor) 21. — Pregled ljudskega igranja pri Hrvatih (V. Rabadan, Spht. — nadaljevanje in konec) 25. — Za farni oder 26. — Igravec sam s seboj (M. Munda, Ljutomer) 27. — Pozorišče 27. — Kaj bi igrali 28. — Posvetovalnica 33. — Nove igre 34. — Strokovna knjižnica 35. — Kaj se igra 35. — **NA PLATNICAH:** Iz založbe in gibanja, Mimogrede.

Za uredništvo odgovarja J. Godina C. M., Groblje. — Tisk Misijonske tiskarne v Grebajah p. Domžale (J. Godina C. M.).

II / LJUDSKI ODER / 2

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

O HREPENENJU IN IZPOLNENJU V IGRI

Davorin Petančič (Maribor)

1. Uvod.

Novejša filozofska struja v Nemcih spravlja zopet na dan že stari prepir o odnosu stvarnosti do pojma. Vemo, da se končuje in trdno rešuje to vprašanje šele ob določeni vrednosti našega spoznanja. Poizkus Flaekkeja, ki dokazuje božanstvo materije (Eine Chemie Gottes) iz paralelnosti terminoloških določil religije in znanosti, ki pa je za globljega misleca res le zunanja, ni nov. Zanimiva pa je vendar ideja, kaka silna povezanost vlada med predmetom in predmetom in da ni bitja, ki bi obstajalo popolnoma samo zase brez zavisnosti do sopredmeta. Premišljauje o odbojni in privlačni sili v svetu nas navdaja s stremljenjem: slutimo v stvarih nekaj nagonskega in to ne samo v živih, temveč tudi v mrtvih. Znanost nas res prepriča o istinitosti gravitacijskega zakona. Zavesti, da zadeva omenjeni zakon tudi del mene, pa stoji nasproti zavesti, da me bistveno gravitacijska sila ne zadeva, da sem torej svoboden. Zdi se, da se tu ločita znanost in religija. Če je znanost negacija duše, potem se od religije resnično loči. Gre namreč za to, ali je med gravitacijsko nujnostjo, ki je v vsej tvornosti in hrepenenju, ki je duhovno in duševno delovanje, kaka razlika ali je ni. Ne zadošča samo pritična razlika, zahteva se notranja razlika po bistvu, izvoru in naperjenosti. Če znanost taji razliko med zakoni stvarnosti in sodelovanjem duše ali trdi, da odgovarja vsaki sili v svetu telesnosti v duhovnem svetu sila, ki je iste narave in le po načinu nastajanja in delovanja različna, negira s tem resničnost duše.* Zakon težnosti in hrepenenja sta iste narave, le da je hrepenenje nekoliko manj posreden postulat zakona težnosti in se javlja v različno visoko razvitih vrstah bitij z odgovarjajočo jakostjo. Tako uče in izjavljajo, da izražata pojma težnost in hrepenenje eno in isto silo. Nam pa se zdi, da ta teza ne loči med nagonskim teženjem in pa svobodnim hrepenenjem, in priznavamo lahko, da je možno neko progresivno dinamično vrednotenje nižjih teženj paralelno s vsesplošnim tvarnim zakonom o težnosti, le da se ne sme zamenjavati pri tem red in narava enega ali drugega pola komparacije in se mora tikati tertium comparationis le iz pojavnosti enega ali drugega, ne pa bistva. Hrepenenje v svojskem smislu pa se ne moreta primerjati z nobeno stvarno zakonitostjo.

2. Hrepenenje.

Ceprav za naslednje izvajanje predhodne besede nimajo pozitivne vrednosti, so vendar potrebne kot povod k razmišljanju o praviem pojmovanju človekovega hrepenenja.

Duša in telo težita. Tako uči psihologija, ki razlikuje nagonsko teženje od višjega teženja, hrepenenja. Sicer pa se odkriva zgornje dognanje vsakemu posamezniku neposredno po samozavesti: podzavestno, brez prera-

* Hrepenenje jemljemo v onem višjem smislu in se ne sme zamenjavati s teženjem po hrani itd., ki je nagonске narave in se more imenovati hrepenenje le v analognem smislu, kot hrepenenje nižjega reda.

žunavanja more individuuum ločiti teženje po hrani od hrepenenja po lepem, dobrem, resničnem. Samozavest je tu odločilen kriterij, ki izpodbija vse dokaze onih, ki jim je čisto duhovno teženje le iluzija, le profinjeni lik fiziološkega, nagonskega izraza. Samozavest pa je obenem edini opravičeni sodnik, ki vrednoti sile v človeku: jaz se čutim dvignjenega, ko se postavljam v službo duše in ostajam vsakdanji, ko strežem telesu. Posebno pa subjekt določno občuti dve sili v sebi, kadar se ti dve srečujeta v eni točki, n. pr. duhovni in telesni erotični izrazi. Samozavest torej spričnje dvojnost teženja v človeku in ga vrednoti. S tem aktom vrednočenja pa nakazuje samozavest tudi dvojno bistveno različno naravo obeh teženj.

Se prav posebno pa nas preseneča dejstvo, da se ločita obe vrsti, teženje in hrepenenje, tudi po posledikah. Konsekutivnost teženja za hrano je telesno življenje; konsekutivnost hrepenenja pa večno življenje. Tedaj je posledica enega samo časna, minljiva, drugega pa nadčasna, večna. In ne samo posledica, temveč tudi teženje samo je, kakor resnično življenje potrjuje, le časno, trenutno, dočim je hrepenenje po višjih vrednotah nadčasno, večno. Konkretno povedano: za hrano težim le, dokler se ne nasitim, po lepem, dobrem in resničnem pa hrepenim vedno in me ne zadovolji nikdar povsem ena lepa slika ali dovršena predstava v gledališču. Cilj teženja je torej v časnosti, cilj hrepenenja pa v nadčasnosti, večnosti. Tudi v vsem erotičnem življenju človeka nahajamo to dvojnost in zato govorimo o »večno ženskem« in »časno ženskem«. S tem pa se utrjuje zavest, da je princip teženja, ki je telo, minljivo, in da je princip hrepenenja, ki je duša, nepremisljiv.

Hrepenenje in teženje sta nujni. Vendar pa ta nujnost ni taka, kakor je nujnost gravitacijskega zakona. Kajti gravitacijski zakon zadeva le snov, dočim zadevata teženje in hrepenenje človeka, ki se zaveda, da ni samo snov.* Nagonu po hrani lahko ne ustrežem, se lahko uprem, gravitacijska sila pa deluje vesplošno in vedno ravno zato, ker zadeva snov brez življenja in zavestnosti. Kje je vzrok? Opažamo, da je nekaj v človeku nad teženjem. Razum odreja, a volja fungira kot izvršilni organ. A vendar temelji odločitev pri teženju nekam le bolj podzavestno na volji in razumu, dočim je hrepenenje popolnoma svobodno in se odločuje po volji in razumu. O svobodi gravitacijskega zakona ni mogoče govoriti, o svobodi je možen govor šele v zvezi z živim bitjem, a o pravi svobodi more biti govor le v zvezi s človekom — osebo. In vrstni red obsega tri stopnje: gravitacijski zakon s slepo pokorščino, teženje, ki se odločuje po spoznanju, in hrepenenje, ki temelji na volji in razumu in je svobodno.

Hrepenenje je svobodno. Ta ugotovitev je nad vse važna. Kakor je namreč gravitacija za snov neka pasivna lastnost, tako je tudi teženje za živo stvar neka pasivna lastnost, a hrepenenje pomeni aktivno zmožnost človeka in sicer globljo dejavno silo.

Se na eno svojstvo hrepenenja moramo obrniti pažnjo in to je individualnost hrepenenja. Tisti, ki pojmujejo hrepenenje kot nekaj nujnega in neindividualnega, se ne zavedajo, da izpodbija s tem fundamente celo vsaki pedagogiki, ne samo vsakršni religiji. Ravno radi teh dveh svojstev: svobodnosti in individualnosti, je namreč hrepenenje le atribut svobodne, razumne in hoteče osebnosti. Hrepenenje je zadnji člen v poteku vsakršne človekove dejavnosti, ki se začneja z impulzom od zunaj, nadaljuje s spoznanjem in hotenjem in konča s hrepenenjem. Tak potek ima iskanje Resnice, Lepote in Dobrote, taka je pot pravega znanstvenika in vsakega pre-

* Da imajo tudi živali teženje za nas ni važno; zato to opuščamo.

prostega človeka, čeprav ostane vkljub temu osebno poudarjena in barvita. Pedagogika ima ravno namen, obrniti človekovo hrepenenje v začrtano smer. Če bi hrepenenje ne bilo osebno, svobodno, bi bila vsaka pedagogika nemoguća. Ako bi se hrepenenje ne dalo povzročiti od zunaj, ako ne bi zahtevalo osebnih zmožnosti človeka razuma in volje, bi bil ves trud učiteljev, ki je ravno tisti zunanji impulz n. pr. za otroka, brezploden ali pa bi bila razum in volja človekova le iluzorna, prazna pojma.

Ako merimo igravstvo kot pedagoško silo, do česar imamo polno pravico, če pojмимо pedagogiko širše in sicer kot zunanji impulz za človekovo notranje delovanje, najdemo, da je tu dvojno vprašanje: 1. kako se v dramskem slovstvu pojmuje hrepenenje, in 2. kako more dramsko delo kot besedna in oblikovna umetnina delovati na človekovo notranjost.

3. Hrepenenje.

Materializem v vseh niansah strujarstva se je odel z vsemogočimi literarnimi formami. Romani vodijo, lirčna pesem je v večini ostala še vsebinsko duhovna, a v dramatik opazamo že od Shakespeare-ja sem materialistično pojmovanje svobode in hrepenenja. Pri njem se je namreč začelo. V grški drami je bil ves notranji pogon drame v hrepenenju po nadčasnem, večnem in božanskem. V Ojdiu n. pr. je vsa notranja tragika manj na osebni katastrofi kraljevi, kakor pa na dejstvu, da je žalil zakon božji. In iz tega negativnega raste tragedija v pozitivno, v hrepenenje po izpolnjenem božjem zakonu. Shakespeare pa je izločil moment božjega in naredil iz misterija — božjega opravila, kar je grška drama bila, — človeško delo, s tem pa je transcendentalno usmerjenost v dramo ahil in postavil na oder — gole ljudi. Ločil je daljne in bližnje cilje: njegovi liki so ljudje vsakdanjosti, ljudje bližnjih ciljev. O sodobni drami, individualistični in meščanski, moramo trditi: Hrepenenje v njej je nujnost, vrojen greh: tako se zlija vsa erotika v seksualizem, »večno žensko« za dramatiko pomeni isto, kar »časno žensko« itd. Problem krivde se rešuje tako, da se ocenjuje krivda kot nekrivda: kar ni svobodno, ni vračunljivo. Problem greha za sodobno dramo v bistvu več ne obstaja, v kolikor se v drami obravnava, je le besedna igra. Hrepenenje se v sodobni drami istoveti z nagonom.

Ozreti se moramo še na nov tip drame, ki je oblikovno, izrazno in vsebinsko res nova in ki pomeni v teh treh činjenicah prevrat v sodobni dramatik, t. j. na proletarsko rusko dramo. Studij marksistične drame pa nam takoj odkrije, da ostaja bistveno enaka z individualistično dramo, ker je, čeprav je zunanje ena nujna oblika revolucije, notranje vendar reakcionarna in nerevolucionarna, ker temelji na isti bazi miselnosti kakor stara, na materialističnem svetovnem nazoru. Hrepenenja ruska drama ne pozna, vse hotenje v njej se istoveti z nagonom razredne borbe. S tem pa tudi vse ostale probleme rešuje materialistično. Drama nove Rusije je vznikla iz borbe za kruh, za bližnji cilj.

Vpliv drame na notranjost človekove se more primerjati s katerokoli drugo pedagoško silo. Tudi film spada prvobitno v dramatiko, t. j. v neposredno človekovo ustvarjanje. Vpliv drame je bolj neposreden in trajnejši kot vpliv filma. Vplivanje drame in filma pa ima svoj vzrok v tem, ker je v igri življenje. Življenje pa je hrepenenje, teženje in gravitacija: krivda, nesvobodnost življenja, vezanost na bližnje cilje in usoda v tragediji, all lepše strani: upanje na dosego večnega cilja, čudovit misterij svobode in suženjstva, duše in telesa, sila usode, ki jo v veri milosti premagujemo, v krščanski občestveni igri, kakor so jo zaživel in ustvarili

Claudel in drugi pesniki blizu nas, Calderon in ostali v davнинi. Drama je življenje in življenje je hrepenenje: vsaka drama je notranje pedagoška sila.

4. Hrepenenje in izpolnjenje kot tvorini občestveni sili.

Občestvo lahko nastane: se razvija in krepi na več načinov. Posebno vidni so trije faktorji, ki zunanje in notranje formirajo občestvo: krvna sorodnost, nasilja in skupna doživetja. V tem zadnjem so prav za prav bistveni momenti vsake nove občestvene zgodovine, ki je še nimamo, ker so stare vse pisane individualistično in ostajajo tako le predvsem epopeje tako zvanih velikih mož, kraljev, cesarjev in vojskovodij. Vkljub temu defektu pa ostane dejstvo, da je vsako občestvo notranje in zunanje pogojeno od življenja, ki je v skupnih doživetjih.

To nam zgodovina izpričuje, narodna, verska in cerkvena, pa tudi zgodovina delavskih gibanj. Najbolj enotno notranjo podobo so našli narodi, ki jih je zgodovina nagradila z velikimi doživetji, ki so zagrabila ne samo vodilne osebnosti, temveč vse ude narodov. V slovenski zgodovini moremo najti nekaj primerov: kmečki upori, boji s Turki. V verski zgodovini nas pa predvsem dirne pričakovanje in hrepenenje izraelskega ljudstva. Jedro Cerkev, junaško občestvo, se je rodilo v skupnem trpljenju. Delavski štrajki so vedno novi dokazi, kako se ob skupnem doživetju trpljenja poraja skupnost.

Kršćanstvo ima dvoje posebnih občestvenih sil in ti sta: hrepenenje in izpolnjenje — advent in božič.

Liturgija Cerkev je sicer zunanje res brez tendence, a notranje ima močno pedagoško moč. Vzgaia človeka vsega, s telesom in duhom, a predvsem oblikovalni doživetji družine. Družina hrepeni enotno po rešitvi iz časne stiske; tudi Cerkev hrepeni vsa kot družina po večnem odrešenju. Ob izpolnjenju — ob rojstvu Deteta pa vriska v »Jubilate!« Cerkev — družina!

Se eno posebnost imata hrepenenje in izpolnjenje kot doživetji: sta predvsem oblikovalni doživetji družine. Družina hrepeni enotno po rešitvi iz časne stiske; tudi Cerkev hrepeni vsa kot družina po večnem odrešenju. Ob izpolnjenju — ob rojstvu Deteta pa vriska v »Jubilate!« Cerkev — družina!

Tako liturgija. In duhovna igra? »Vrata« te vodijo od hrepenenja Adama in Eve, grešnih staršev sveta, preko hrepenenja duš iz stiske greha Kajna, Abela, Jakoba — do svete Device, do rojstva Deteta — do svetega izpolnjenja. In druge tako morda sodobne, a ne več sentimentalne s pastirski in hlevci in angelci nič manj kot kaka narejena popevka filmske dive. Naše hrepenenje sloni na duhu: preko spoznanja gre in volje do toplega družinskega čuvstva. Preko igre individualistov in novih v Rusiji mora postaviti katoliška igra nazaj cilje ljudi v večnost, mora nazaj obuditi pravi smisel adventa in božiča: da ne bo advent več samo neroden čas in božič sentimentalni dan za spomine in boljši obed in večjo mero vina pri njem. Z eno besedo: duhovna igra mora pravilno rasti iz liturgije; v igri naj bo liturgičen advent in liturgičen božič!

OBZORNIK

PREGLED LJUDSKEGA IGRANJA PRI HRVATIH

(Konec.)

Vojmil Rabadan (Split)

Medtem se je pa prebudilo neko novo resno zamišljeno gibanje v hrvatskih katoliških krogih, da se vprašanje ljudskega teatra definitivno premakne z mrtve točke. Inspirirana po evropskih primerih, s studijem R. Rollanda, po delih in trupah Ghéonovih, Blachetovih in drugih, sta stopila na zapuščeno njivo kritik dr. Ljubomir Maraković in književnik dr. Velimir Deželić ml. Prvi s svojimi studijami v »Hrvatski prosveti«, zbranimi kasneje v knjigi »Pučka (nestručna) pozornica« (izdanje Društva sv. Jeronima, Zagreb 1929), vztrajno bistri pojme in razglablja teorije novega in pravega ljudskega teatra. Pri tem očitno simpatizira z Ghéonom, ki je tačas senzacija dneva. Dr. Maraković podpira s praktičnimi članki iz svojega izkustva spretni delavec na vaškem odru, prof. A. Matasović, ki si je tudi sicer pridobil zaslug za prevod in izvedbo več vrednih del, v prvi vrsti Calderonovih. A dr. Deželić ml. iznenadi vse ob priliki evharističnega kongresa l. 1923. z izvedbo »Posvetilišta Abramova«, starega dubrovniškega misterija, ki ga je sam jezikovno obnovil in stilski režiral z ansamblom 250 oseb pod milim nebom. Uspeh je bil izreden. Pod njegovim direktnim vplivom je pripravila malo zatem preparandija kot šolsko predstavo Držicev misterij-pastoralo »Od poroda Isusova« iz XVI. stoletja.

Pričakovali so torej, da bosta trupa »Posvetilišta Abramova« in njen vodja nadaljevala s sistematskim delom, ki so ga pod tako srečnimi avspicijami započeli. Ali žal so razne prilike in neprilike ta načrt onemogočile. Namesto te družbe se je osnovalo po vrsti več manjših mladinskih društev, ki so v eni dvorani poskušala dvigniti in razviti okus katoliških igravcev in publike. Tako so se medsebojno vzgajali za ljudsko igro večjega stila in pomena, ki se da že tako redko kdaj prirediti. Pazili so na repertorij in na izvedbo in v tem času spravili na oder uspelo obnovo neke igre Marka Marulića (1450—1524), srednjeveškega asketa in religioznega pesnika iz Splita, »Sveti Pafnućije«, ki jo je zelo posrečeno prepešnil katoliški pesnik Milan Pavelić; z uspelo glasbo jo je opremil skladatelj dr. B. Širola; režijo je vodil dr. V. Deželić ml.

A tudi ta društva so polagoma zaostajala in se ustavljala pri delu. Tedaj se novi struji odzove iz samostanske tišine redki talent pesnice s. Bernardine Horvat, usmiljenke. Njena gledališka dela »Blagoslov ljeta«, »Mali vrtec ograjen«, »Gospina siročad« in biblijska tragedija »Kći Jefte« so zelo vredna dela religioznega čuvstva, mehke lirike in človečanske topine z obilnim scenskim življenjem. S temi pogoji bi bila sestra Bernardina gotovo obogatila naš repertorij z dragoceno novino, ali nemožnost, da bi se tehnično izobrazila, prezaposlenost s poklicnim delom in končno njena neozdravljiva bolezen in prerana smrt so iztrgali pero iz roke redkemu talentu in globoki duši. Se zdaj se Zagreb spominja njene dražestne scenske parafraze kajkavske pesmice »Mali vrtec ograjen«, ki so ga dvakrat uprizorili z velikanjskim uspehom v zagrebskem gledališču, hkrati s »Sv. Miso«, dramatiziranim ciklom lirike katoliškega književnika Marka Soljačića, ki so ga kasneje izvajali tudi na Češkem.

Nedolgo po vojski se beleži v Zagrebu začetek nekega drugega pokreta nestrokovnega odra, edinega resnega do danes, ki ni izšel iz katoliške iniciative, ampak iz neposredne bližine poklicnega gledališča. Arhitekt Aleksander Freudenreich, sin stare igralske družine, je osnoval l. 1925 diletantsko društvo pod nazivom »Matica Hrvatskih kazališnih dobrovoljaca« z namenom, da dvigne nivo ljudske oziroma društvene igre. V ta namen obnavljajo »dobrovoljci« marljivo stare hrvatske igre, prireajo koristne nagradne natečaje med pisatelji, sodelujejo pri rodoljubnih komemoracijah, pomagajo provincialnim društvom z nasveti in gostovanji, skratka, trudijo se, da postanejo (bolj v organizatornem kakor v idejnem pogledu) centralno žarišče vsega nestrokovnega teatra pri nas, pri čemer so v ozkih stikih s češkimi teaterskimi amaterji in nekoliko pod njihovim vplivom. Bilanca dela tega zelo discipliniranega in prav za prav edinega hrvatskega društva, ki se je posvetilo izključno igri, kaže dozdaj soliden, konstantni napredek, največ po zaslugi vodje A. Freudenreicha, ki je nedavno celo izdal obširno knjigo 400 strani, »Gluma«, kot priručnik vseh vprašanj nestrokovnega odra. Značilno je, da je eden od najmočnejših uspehov tega društva, ki sicer nima reformatorskih ciljev, marveč se drži stare tradicije, bila stilska izvedba Hoffmannthalovega »Slehernika« v zares nenadkritljivem prevodu M. Bogdanovića. Torej triumfirata danes verska igra, krščanski misterij tudi pri nekatoliških društvih.

Z »dobrovoljci« sodeluje glasbenik Rudolf Matz, znani muzični organizator in popularizator ljudske pesmi. Njegova zelo originalna božična muzikalna igra, ki ji je sam napisal besedilo in glasbo po narodnih motivih, »Mlisko i Janica daruju maloga Jezušeka«, ima vse odlike pravilno dojete ljudske igre in bi mogla biti izvrstna podlaga za delo, ki bi ga ljudstvo tudi na selu zanosno sprejelo, kakor ga zdaj toplo sprejema Zagreb, pa v prvi vrsti zaradi folklorja.

A tudi katoliški ljudski teater, šibkejši po organizaciji, ali idejno strožji in naprednejši, beleži iz leta v leto počasen, a stalen napredek. Čeprav številna katoliška verska ali zabavna društva, od katerih nekatera vendar razpolagajo z dobrim materialom, igrajo prav tako brez glave in tja v en dan kakor pred sto leti, se trudi nekoliko starejših in mladih borcev za preporod ljudske igre, da jih z vzornimi sodobnimi priredbami prebudijo iz nedelavnosti in usmerijo v boljšo bodočnost. Tako se je leta 1931 uprizorila na zagrebskem Trgu sv. Katarine Deželčeva historijska evokacija, »Majka božja od Kamenitih vrat«, v kateri so pregnantno oživel veri prošlih vekov in liki starega Zagreba v edinstvenem sugestivnem okviru zgodovinskega ambianta in poletne noči ob soglasnem navdušenju gledavcev vseh stanov. Enako vreden po tekstu, a še pomembnejši po izvedbi — ker so ga igrali prav sami seljaki v izvrstni režiji — je bil Deželčev misterij »Na Trskom vrhu«, ki se sedaj redno izvaja pred božjepotno cerkvijo v Krapini. Z njim je postavil dr. V. Deželč ml. definitivno formulo za našo ljudsko igro: oživiti domače tradicije in verovanja v hoté naivni, toda literarno vredni ter z narodnim elementom in tipi bogati obliki, ki bo na ta način enako zainteresirala meščane kakor seljake, vse »verno ljudstvo«. Niti polno leto po krapinskem misteriju nov dogodek: neko mladinsko društvo, ki je že poprej uprizorjalo bolj ali manj primitivne pasijonske igre, je izvajalo o veliki noči 1934 v zagrebskem gledališču Deželč-Sirolo »Muko Spasitelja Našega«, ki se ne odlikuje le po svoji umetniški formi in stilih, marveč tudi s popolnoma novo koncepcijo, a je končno tudi prvi izvirni moderni tekst »Muke« na slovanskem jugu. Imel sem srečo, da sem vodil izvedbo tega dela in sem kot režiser in kot scenograf poskušal, da približam uprizoritev čimbolj sakralnemu obredu, a jo oddaljam od šablone navadnih predstav. Slaba organizacija je v mnogočem pokvarila izvedbo, ki je vendar vzbudila pažnjo in priznanje vseh kompetentnih, da, celo v inozemstvu. Mislim, da smem posneti, da je bila soglasna sodba o tej igri: I delo i realizacija sta bila najboljša, kar smo do zdaj imeli!

S tem pa naše prizadevanje za ljudski teater še ni izčrpano. Ze zdavnaj je uvidel dr. V. Deželč, da je vsem, ki se bavijo s preporodom nestrokovnega odra, treba predvsem nuditi tekste dobrih iger, ki jih nikjer ni bilo. Tako je l. 1925 začel izdajati litografirane igre v novem duhu. To podvzetje sem prevzel l. 1927 in uspelo mi je, da sem pri raznih založnikih izdal do danes deset raznih iger, ki sem jih izbral iz tujega repertorija, jih prevedel, opremil z risbami in režijskimi navodili. Vse te igre so naletele na nepričakovano dober sprejem in na velikansko število uprizoritev. Z njimi sem poskušal, da v stari »patronažni« način spravim najprej literarno vredna in scensko pokretna dela brez velikih reform. Zdaj so ta izdanja po zaslugi Jeronimskega urednika dr. Jos. Andrića osredotočena v »Društveni pozornici« Društva sv. Jeronima, ki mu je predsednik dr. Ferdo Rožič in ki je tudi sam pisal močne drame. Lani pa sem v okviru »Društvene pozornice« pokrenil posebno serijo pod nazivom »Zbirka Pelivana Genezija«, ki bo prinašala izključno strogo »avangardistična« dela iz svetovnega in, kolikor ga bo, domačega repertorija. Na čelo te serije, ki nosi kot zaščitno znamenje podobo mučenika Genezija in devizo: »Educate — Arte — Oblectate«, sem postavil znana Ghéonova načela, ki se nahajajo v njegovem slovitem proglasu »Gledališče v službi Katoliške akcije« in se dajo posneti v geslo: »Delati za vero z dramatsko umetnostjo — za dramatsko umetnost v duhu vere!« Razboriti eklekticizem tujih izkušenj, prilagojenih naši miselnosti, prilikam in tradiciji, vzgajanje domačih avtorjev, prizadevanje, da se vsaka društvena ali ljudska prireditev vzame kar najresneje, pripravi kar najvestneje in meri po strogem umetniškem merilu, pobijažoč impertinentni in površni diletantizem — to so cilji »Zbirke Pelivana Genezija«. Koliko jih bo uresničila, ne vem, ali če doseže že samo to, da se vprašanje ljudskega odnosno društvenega gledališča začne pri nas resneje razpravljati tudi v širših krogih, ne bo zastonj delala.

ZA FARNI ODER

Z vsemi dobrimi sredstvi naj se pospešuje župnijska skupnost. Razen redne službe naj se primerno slovesno obhajajo vsi prazniki cerkvenega leta, posebno prvi petki in prve nedelje v mesecu, cerkveni patrocinjji (tako imenovane »lepe nedelje«). Tudi z vnanjimi slovesnostmi (krasitev, godba) ter duhovnimi prireditvami (duhovne igre) naj se povečuje sijaj cerkvenih praznikov in božja čast.

(8. rezolucija letošnjega evharističnega kongresa v Mariboru.)

PRAKTIČNI DEL

IGRAVEC SAM S SEBOJ

Pozdravljeni, bratje in sestre, ob začetku nove igralske dobe! Skozl vroče poletje sta samevala oder in dvorana. Jesen bo oba oživila. Vi ste poklicani, da simu vdihnete življenje. Oder sta vi, fantje in dekleta. Kar bo oder dajal, to bo dvorana sprejemala.

Program sezi je sestavljen. Odgovarja duhu katoliškega teatra. Saj to smo in hočemo ostati. In svoje katoliško prepričanje hočemo še drugim posredovati, z besedo, zgledom, pa tudi z delom, — z delom na odru. Prav iz tega razloga vamite odrsko delo resno. Oder ni igrača vaških pastirjev, oder je prosvetna šola, v kateri si Ti učitelj, je prižnica, na kateri si Ti Pridigar. Knjižnica, predavanja, sestanki in še oder povrh, to je šele prosvetni dom. V knjižnici sprejemaš, pri sestanku enako, na odru daješ iz svojih zmožnosti drugim, posreduješ dobrine. Ali vidiš vzvišenost svojega dela? Oder Te je uvrstil med prosvetne delavce. Tebe je vzgojil, sedaj Ti vzgaja druge. Tako se po Tvoji zaslugi dviga prosvetna površina naroda, kateremu pripadaš. Glej, da se boš potrudil. Od Tvojega dela in truda je odvisen uspeh. Izpolni svojo dolžnost. Ubogaj režiserja, redno prihajaj k vaju, vlogo dobro preštudiraj in se je nauči na pamet. Rad sprejmi nasvet, ne misli, da znaš sam najbolje. Tvoje delo je torej resno in zato zasluži, da ga resno vzameš.

Katoliški oder je povrh še resno misijonsko delo v duhu Katoliške akcije. Igra sama naj posreduje duhovne dobrine, plemeniti dušo, dviga k Bogu. To hoče nova smer ljudskega teatra. Ti si, ki pridigaš, misijonariš, duhovniku pomagaš širiti kraljestvo božje v človeških dušah. Kristusovo oporoko izvršuješ: Pojdite in učite... Od podane vloge je odvisen uspeh. Bog sam bo dajal rast vsejanemu semenu. Resno delo vzemi resno.

Žrtev bo treba. Prikrajanje noči, dolga pot v večerni uri, slabo vreme, To so žrtve. Vsi jih doprinašamo leto za letom. Pa brez žrtve ne gre. Nikjer ni uspeha

brez žrtve, nikjer sadov brez dela. Te žrtve niso zastonj. Rad jih doprineseš na oltar narodne kulture. Vem, da bi ne bil srečen brez odra. Nekaj bi Ti manjkalo. »Gospod, kdaj bomo spet igrali?« To vprašanje izraža duhovno potrebo po odru in veselje do dela, ki premaga največje žrtve.

Vsa naša gledališka družina je v duhu zbrana na našem današnjem sestanku. Prav je tako. To sem ravno hotel. Ostanim res družina med seboj. Ljubezen naj nas druži, medsebojna ljubezen in ljubezen do dela. Bratje in sestre, to mnogo pove. Da ne bomo zamere poznali, pa tudi ošabnosti ne in še manj obrekovanja. Zavist in ošabnost razdirata. Vsi bodimo eno v mišljenju, odkriti med seboj, odkriti do vodnika. Različno je Bog razdelil talente. Kdor je več prejel, bo lahko več dal, in obratno. Vsak po svojih močeh. Medsebojno prijateljstvo bo vsako žrtev večernih ur na odru spremenilo v prijeten kos Tvojega življenja, na katerega boš še v poznih letih z veseljem mislil. »Najlepši dnevi moje mladosti,« boš rekel.

V tem znamenju začnimo našo letošnjo sezijo. Oder naj nam bo kraj resnega dela, prosvetno polje, na katerem si delavec, učitelj, — versko polje, na katerem si pridigar. Potrudi se, ne strši se žrtev. Ostanimo v medsebojni ljubezni, gledališka družina bratov in sester.

Matija Munda (Ljutomer).

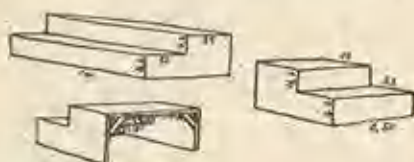
POZORIŠČE

Stopnice.

Stopnice so najhvaležnejša igralska ploškev. Igra na prostem se najlepše razvije in doseže najgobje situacijske učinke na stopnicah. A tudi oder, razdeljen s stopnicami v dva ali več delov, odzame inscenatorju mnogo skrb, in mu na drugi strani nudi še nešteti možnosti za režijo igre. Če smo si omislili kozle s plohi, moramo nujno naročiti še stopnice.

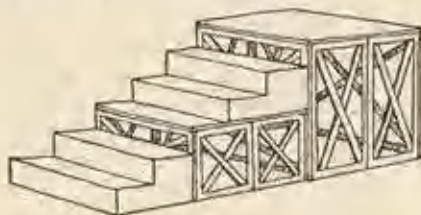
Pri stopnicah glejmo na tisto, kar smo poudarjali že v poglavju o kozlih in plohih: na eno in mere. Za eno stopnico priporočamo 16,6 cm višine in 33,3 cm širine. Na tako stopnico lahko stopiš brez skrbi in udobno, kar ni majhne važnosti. Stopnice naj bodo večidel dvojne, kakor jih kaže

slika 1. Dolge naj pa bodo po 2, po 1 in 0.50 m. Kako jih uporabljamo za prak-

Slika 1.

tično stavbo na odru, nam nazorno pokaže slika 2. Na njej vidimo, da nam je treba dvojnih stopnic, da dosežemo višino 0.50,

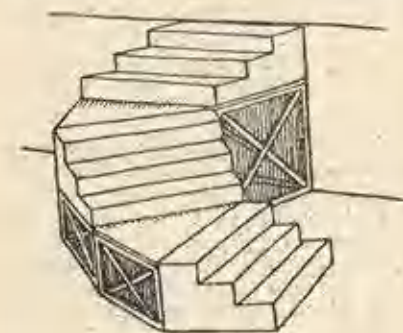

Slika 2.

in da potrebujemo dvakrat po dvojne stopnice in 0.50 m visokega kozla, če hočemo doseči višino 1 m (ob 1 m visokem kozlu).

Prav bo, če si damo v teh merah delati še vsaj po dva notranja in dva zunanja vogala stopnic, ki jih tudi potrebujemo (primerjaj samo srednji pomol pri inscenaciji »Theophila«, kakor je objavljena v knjižici: brez zunanjih — 2 — in notranjih — 2 — ne boš napravil lepega pomola).

Ne pozabimo, da se dajo s stopnicami napraviti še vse drugačne stvari. Objavljamo danes samo eno tako možnost: za- vito pozorišče (slika 3.). Iz česa je sestav-

Slika 3.

tjeno? V ozadju vidimo 1 m visokega kozla, na njem ene trojne stopnice, potem se pred njim nahaja v trikot zložen prav takšen kozel, ob tem pa po vrsti en 0.50 m visok kozel in en v trikot zložen 0.50 m

visok kozel. Na prejšnjem so trojne stopnice in pred zadnjim so trojne stopnice. Stopnice so vseskozi 0.50 visoke.

Poleg teh načinov je seveda še nešteto drugih. Iznajdljivost inscenatorjeva, njegov okus prihajata tu lahko polno do izraza.

Prihodnjic pa spregovorimo o tretjem pripomočku, to so podest. Če imamo še teh primeren sortiment, nam nobena inscenacija, kar se igralske ploskve tiče, ne bo delala težav.

KAJ BI IGRALI

Predlogi za november.

1. Becker, *Most v večnost*, 2. Thuyshaert-Pogačnik, *Slehniki*, 3. Jalen, *Dom*, 4. Tolstoj, *Zganje*, 5. Benoit, *Sveti Boštjan iz predmestja*, 6. Bohinjec - N. K. Stempihar.

NAVODILA.

1. Becker, *Most v večnost*. Igra o smrti v treh dejanjih. — 2 m, 1 ž. — »Most v večnost« je igra o ljubezni in o smrti. Z mosta v večnost ni nobenega izhoda, več, most se dviguje ali pada. Na tem mestu se srečata fant in dekle, ki se ljubita, pa sta se videla enkrat edinkrat v življenju in še takrat je dekle fantu storila krivico. Zdaj se opere krivde in očistita se. Mitničar ob meji na mostu je grozen starič, ki ju plaši. Prikaže se vsakemu v najhujši obliki: fantu kratki svobodo, dekletu kot pohoten starič. Ta mitničar je — smrt. Ko sta očistena, je dobitljiv in iskren in blago ju pokrije s svojo črno odejo. Most se dviguje. Fant in dekle umreta ob istem času. Njegove zadnje misli veljajo njej, njene zadnje misli njemu. Te trenutke umiranja je pisatelj s pesniško vidovitostjo postavil na oder. Resna igra je to, tiha, pesem, ki nas pomirja s smrtjo. — Igra stoni na lepoti besede. To je treba posebno gojiti. Lepa beseda naj vlada. — Posebno primerna je igra za Vse svete, za advent in za postni čas. Mogoče bo uspelo »Slehniki« in tej igri, da požene z naših odrov solzavo storijo z naslovom »Mlinar in njegova hči«. E. S.

2. Thuyshaert-Pogačnik, *Slehniki*. Liturgični in alegorični misterij v enem dejanju. — 7 m, 8 ž, 1 m glas, 1 otrok, pijanci. — Thuyshaertov »Slehniki« je Pogačnikovo prevodu in priredbi je namenjen samo odrom v dvoranah. To je pomanjkljivost. Misterij se da namreč sijajno izvesti na prostem. Morda ne bi na prostem po moči prav nič zastajal za Hofmannsthalovim, po zunanjem blešku pač.

Notranja zgradba v Slehniki je zelo močna in logična. Moti pa ves notranji nujni red pogovor z ženo, ki ga je Pogačnik sam dodal. Spreten režiser naj tisto

sceno prestavi. Avtor pusti, da nastopijo vse osebe iz realnega življenja na prvem odru. Bogastvo tvori nekako prehod od realnih do pojmovnih vlog (alegorij), ki žive v drugem svetu. Pogovor z ženo spada i po verjetnosti i po notranji arhitektiki dela, ki vse temelji na logičnem principu, takoj za bratranec in sestrično. Nikakor ni možno, da mora »Slehniki« stopiti pred smrtjo zopet na prvi svet. Še večji neznisel pa ima pogovor njegove žene s Slehnikovo Vero in Krepostjo. Krepost in Vera sta vendar njegova osebna prilastka, ki opredeljujeta vrednost njegove osebnosti. Avtor Thuyshaert ni takih logičnih pomot sam nikjer zagrešil: krivda je na prireditelju.

Jezikovno je priredba šibka. Jezik bi moral biti le utemeljen iz narave nastopajočih. Ritem vseh govorečih je enoličen, netrazit in neoseben. Jezikovna shematika moti in jemlje resničnost notranje dinamike v dogajanju. Nova priredba bo morala tu mnogokaj popraviti. Moti pa posebno: Pokora izroči Slehniku bič — znamenje pokore, Vera pa plašč — tudi znamenje pokore. Mislim, da mora biti plašč simbol zadostovanja. Vsebinska in razvojni Slehnika, grešnika, to zahtevata.

Na te napake se mi je zdelo potrebno opozoriti. Spreten režiser bo skušal delo na omenjenih mestih popraviti. P. D.

3. Jalen, *Dom*. Drama v štirih dejanjih. — 10 m, 6 ž.

Igra spada med najboljše slovenske kmečke drame. Jalenova trilogija »Srenja, Dom, Bratje« najde v Domu kulminacijo. Najslabša je Srenja po notranji gradbi, a Bratje nosijo že preveč vonja po malomeščanski igri in se sprevačajo nekako v manjso cankanjarizma, v bicarstvo družabnih razmer. Jezikovna krepkost in poglobljenost pa je v Bratih skoro močnejša kakor v Domu, čeprav je v vseh treh delih Jalen najmočnejši slovenski dramatik z ozirom na jezikovno moč. Vrednost Doma pa je posebno v vidni tendenci, kakršne druge slovenske igre s podobnim vsebinskim obelježjem nimajo, ker se zgubljajo v sentimentalnost in romantičen slikanju. — Nekaj režijskih nasvetov:

Kje? Igrajte ga na deželi in v trgu. V mala mesta ga ne zanašajte. Škoda truda. Tendence drame izgubi pomembnost in ostaja le zgodba, vsakdanja in nezanimiva, če ne bodo igravci po svoje duhoviti in režiser predvsem močen v zunanji režiji.

Kdo? Igrajte s kmečkimi fanti in dekleti. Nikar s samimi trgovskimi pomočniki, študenti in služkinjami, ki nosijo »bubikopfe«. Igra mora zadeti najprej igravca — kako bo Dom zadel izkoreninjenje? Zadeti more le ljudi, ki so zagrizeni v zemljo.

Na kakšnem odru? Poenostavite scenarijo! Vseeno je, ali se vrši dogodek na vrtu ali v sobi, ko gre za dogodek in ne

za več ali manj stolov. Dvojno pozorišče bo zadoščalo: Vse do zadnjega dejanja naj se godi bližje doma ali v sobi ali na verandi ali kakorže; ta čas se Trata rešuje — le ozadje naj bo lepo in osvetljeno: gozdovi, polja ... Zadnje dejanje naj se vrši na prostem odru: morda kako drevo — na ozadju Trata v soncu. Ne pozabite na svetlobne efekte.

Zunanja režija: Sodobne ljudi dajte na oder. Tisti Mirko — je seveda nekam stara postava — bolj moderen socialen problem je dekle, ki noče ostati na grudi, ko gre v mesto za lažjim življenjem, a — pustite ga! Dober igravec naj bo Tine! Ne ščite interesantnosti ne v oblekah, ne v scenariji in v postavah. Vsak bolj star človek v 20. stoletju ne nosi brade! Dekliške vloge: — ne samih klobukov in žide, ko ni nič res, iz igre jih naredite! Toneja pa nikar ne zamenjajte s Krjavljem! Vaj naj bo osem dosti — pametnih!

Notranja režija: Nič psihologizma, nič realizma in nič verbalizma: igra je i psihološka ustvaritev, i realistična in tudi besedna. Zato: vse troje! Psihološko zadani, realno igraji in režiraji, tekst našudiraj — a pod nobenim ekstremističnim vidikom, temveč pod — instinktom svoje zdrave kmečke pameti. V gledališču ravno zato vso lepoto in moč kmečkih dram pokvarijo, ko jih natezujejo na svoja ozka režijska kopita. No, pri Jalenu je res beseda mnogo vredna vsaka, da nobene izpustiti ne bi dobro bilo — in naglase prav lepe slovenske tekst zahteva, a ne mučite se: na ljubo igre, ki je življenje, darujte tudi kakšno besedo, kakšen naglas, zato, da bo bolj iz osebe resnično, bolj vaše in prav zato močno! Like notranje obdelujte — a še enkrat povedano: le z dresuro nikar: tako morate! Ne! Življenje za kmečkega igravca je šola najboljša. Glejte, da bo Dom res dom, da ne bo učena tujina.

P. D.

4. Tolstoj, *Zganje*. Igra v šestih slikah. — 13 m, 3 ž, vragovi, kmetje, kmetice, dekleta, fantje. — »Zganje« je spretna dramatizacija Leva Tolstega ljudske povesti »Kako si je hudič odslužil kratec kruha«. — Lucifer je slabe volje. Medtem ko so drugi hudiči pripeljali v pekel veliko množico uradnikov, gizdalnov, deklet in žena, se je hudič, ki bi moral zapeljati kmeta, vrnil praznih rok. Končno pa si vrag le izmisli zvijačo. Kmete nauči zganje kuhati in sedaj gre njegovo žito v klasje. V ljudeh se zbudi lisičja, volčja in svinjska kri: spočetka lažejo, hočejo drug drugega ukaniti, goljufajo, potem se prerekajo in se tepejo, na koncu pa obleže pokaljeni v blatu. Lucifer zaključuje igro: »Če bodo vedno pili zganje, ne bodo ušli nikoli iz naših rok.« — Igra je živahna in zahteva dokajšnje uvežbanosti. Več pri-

zorev je, v katerih nastopi množica, ki mora biti gibljiv, prožen organizem, ne statični. — Vseh 6 slik je treba igrati brez odmora. Zato je potreben simultani oder, ki ima več pozorišč obenem. E. K.

5. Benoît, Sveti Boštjan iz predmestja. Igra po legendi Fr. Herwiga z predigro in v šestih slikah. — 11 m, 8 ž, otroci, delavci, delavke, ljudstvo, glasovi. — V sedanjem času žive po mestih množice, ki so si nadele ime: proletarci, V Herwigovem duhu je, pripomoči temu imenu do častnega naslova, že iz čista pravičnosti do stanu, ki ga današnja družba tako čisto ponižuje in tlačí. Jacques Benoît, ki vodi gledališče pod milim nebom v Limburgu (Nizozemska), je napisal po Herwigovi legendi moderno socialno dramo. Uprizoril jo je prvi Katoliški ljudski oder v Amsterdamu 1933. leta. Književni izdaja (izdala bo igra »Zalozba ljudskih iger«) bodo dodana izčrpna navodila za uprizoritev. E. K.

6. Bohinjec - N. K., Štempihar. Narodna igra v treh dejanjih. — 22 m, 1 ž, kmetje, meščani, fantje, gospoda. — Dobro ljudske igre bodo naši odri vedno radi igrali. »Štempihar« je dobra ljudska igra, škoda je le, da je omejena samo na Gorenjsko. Drugod je menda ne bodo mnogo igrali. Štempihar je junak, močan, dobročuden, trdi na zunan, v duši mehak. Tihotapec, ki pomaga kmetom in gre zanje v ogenj po koštanj, kadar jim iz gradu spet trda prede. Trda je njegova pest in kamor stopi, ne zraste trava tako kmalu. Zalosten je njegov konec. Štempihar ne pade v pošteno borbo, v temi, iz zasede ga ubije Oblanec, »pokrita rihla«, slabič, ki stori to iz gole maščevnosti. Ko zadene Štempiharja udarec z železom, čudno otroško vpraša: »Oh, taki ste!« Velik otrok, ki tega ne razume. Zadnjič se nasmehne: »Trda buča, pa je počila!« In njegove poslednje besede: »Se enkrat bi rad videl Grintavec, videl Storžič in Zaplato. Pogledal bi rad v obraz svojim sosedom, slišal zvon sv. Mihaela. Oh, kako smo ga vlekli v zvonik, da se nam je rosa delala po licih. A to je bila prijetna rosa, zdaj pa se zbira smrtna rosa na mojih licih. O, sv. Mihael!« Igra zaključí kmet Kobiljekar: »Ljudje božji, jaz pa še drugače pravim. Fej ga bodi vsakega prodanca med nami. Oblanec bo Bog potikal in mi mu bomo pomagali. In to še povem: Štempihar ni mrtev, kakor ni mrtev kralj Matjaž. Tu pa tam se bo še pokazal, nekoč pa bosta skupaj udarila na plan. Takrat ne bo več tlake in desetine in sami svoji gospodje bodo naši otroci v naši lepi deželi. Pa čeprav bo hudo do takrat in pred koncem še dvakrat hudo, prestali bomo mi in tisti, ki za nami pridejo.« — Igra je na novo prirejena. Oblanec ne ubije Štempiharja iz ljubosumnja radi dekleta, kakor v starem be-

sedilu. Štempihar umre radi globljega nasprotja, radi nasprotja med odkritosrčnostjo, poštenostjo, močjo in med hinavstvom, zahrbtnostjo, zavestjo nemoči. Tako je igra prenešana na višjo bazo, v borbo med dobrim in zlim. Štempihar umre, toda »Štempihar ni mrtev«. — Nekateri anekdote, ki si jih pripovedujejo kmetje, bi moral igrski vodja mogoče črtati, da se pospeši tok dejanja. Nujno pa je petje. — Mislite na to, kako bi »Štempiharja« poleteli igrali na prostem. To je lahko veličastna slovenska ljudska igra. E. S.

*

Predlogi za december.

1. Salamon, Vrata. — 2. Theophilus. — Blondel von Rosenhag, Vitez naše ljube Gospe. — 3. Lope de Vega, Igra o prvem grehu in Gospodovem rojstvu. — 4. Timmermans - Veterman, Trije kralji. — 5. Dickens, Čvrček za pečjo. — 6. M. Kadow, Hudičev kabaret. — 7. Peuckert, Marija v predmestju. — 8. Ghéon, Igra o potovanju treh kraljev. — H. Steguweit, Veseli trije kralji.

NAVODILA

1. Salamon, Vrata. Igra za advent in božič. — 5 m, 4 ž. — Igra adventna in božična, svetopisemsko zajeta in zgrajena. Liturgično močna, režijsko in igralsko ne lahka. Mislí nekaj!

Kje? Povsod. V mestu za manjše občestvo, ne za radovedna zijača, ki jih plaskati privablja. Na kmetih — družinska slava naj bo vse župnije.

Kdo? Odkriti ljudje! Katerega stanu, je vseeno.

Na kakšnem odru: Stilni oder z močnim svetlobnim aparatom za mesto, na deželi bo manj tudi učinkovalo, bo bolj od igravcev odvisno.

Zunanja režija: Sveto pismo berite! Boste zadeli. Na deželi ljudi oblečite spodobno, nikar polgolih na oder, ko bodo vseeno razumeli, če ima Adam haljo ali golo oprsje. Kar biti mora, naj se nakaže! Šminke po luči umerite. Z bradami štediti in umerjeno maskirajte!

Notranja režija: Duh režiserjev in igravcev, to je vsa notranja režija. Sicer: igra pazno preberite in boste dohnali: heseda — podoba sta dva pola, v enem ali drugem ekstremu lahko zgrešite: zadenite zlato sredo in igrali boste prav v božjo slavo! P. D.

3. Lope de Vega, Igra o prvem grehu in Gospodovem rojstvu. Starošpanski božični misterij v treh delih. — 17 m, 10 ž. — Lope de Vega Carpio je med največjimi katoliškimi dramatik v svetovnem teatru, gotovo pa je najplodovitejši dramatik vseh časov. Ta misterij zahteva dobrih igravcev in mnogo razmišljanja ob vajah. Marsi-

katero lepoto in miselno globino bo treba počasi izluščiti. V prizorih z alegoričnimi postavami (Kačo, Zavistjo, Milostjo, Nedožnostjo, Lepoto) bo treba posebne pozornosti. Vse svoje lepoto bogastvo pa je pesnik vdihnil prizorom s pastirji. To niso toliko betlehemski pastirji, ne naši domači pastirji in tudi ne španski ovčarji, čeprav jih imena za taka razodevajo. Družba teh pastirjev je prisposoda vsa gledalskega občestva mladih in starih, ljubečih in koprnečih in naposled tudi tistih, ki lepoto najgloblje dojamajo: ubogih v duhu. — Igrí so pridejana natančna navodila za uprizoritev, ki zahteva nujno modernih sceničnih pripomočkov, ako naj bo na navadnih odrih uprizorljiva brez nepotrebnih zastankov in zavlačevanja. Prvi del igre se lahko uprizori tudi samostojno kot adventna igra (4 m, 6 ž), drugi in tretji del pa špeli samostojno kot pastirska igra. Namesto praznega poskušanja ob drugih velikih tekstih iz svetovne dramske književnosti priporočamo odrom, ki so že toliko zreli, naj se lotijo te igre. A lotijo naj se je z zbranostjo in spoštovanjem. Pravilno dojete vaje jim bodo lahko — tečaj za notranjo obnovo. N. K.

4. Timmermans - Veterman - Kuret, Trije kralji. Božična legenda v treh zgodbah. — 7 m, 2 ž, kmetje in kmetice.

Timmermansovi »Trije kralji« so pri nas že tako znani, čeprav je izšla književna izdaja komaj 1932. leta, da ni več potrebno mnogo pisati o igri sami. Zgodba treh veselih bratcev, ki se v božični noči spokore, je že postala naša slovenska ljudska igra. Navodila za uprizoritev, ki so dodana igri, so izčrpna. Vendar pa opozarjamo na novo inscenacijo ki jo prinašamo v tej številki v sosednem stolpcu. — Še nekaj misli, katerim so bile vzrok razne uprizoritve. — Hudiča igrata dva igravca, možki in ženska. Ko se prikaže hudič v drugi sliki drugega božiča (str. 46) v črni pelerini, si je zločej nadel zunanost izobčenega župnika, da bi zbudi vsaj nekaj zaupanja pri Gregi in pri Tinaču. Ko pozneje, še v isti sliki, zagrmí (str. 49), je oder za nekaj trenutkov v temi. Tedaj stopi hitro na njegovo mesto igravka, hudič kot ženska, v krvavordeči obleki, kot ženska zato, da bi se mu Grega prej zapisal. V 1. sliki tretjega božiča nastopi zopet ženska, v 2. sliki tretjega božiča pa možki. Sedaj si ni več privzel podobe izobčenega župnika, sedaj je trgovec, ki ima pogodbo v rokah. Predrzen je, a vendar obnemore pred Marijo. Marije v 2., 3. in 4. sliki tretjega božiča (Marija sedem žalosti, Mati dobrega sveta, Tolažnica žalostih) so kipi. Te Marije igrajo deklice, stare 7-9 let. S tem se poveča ljubkost zadnjih prizorov in Tinač Marijo lahko odnese. E. K.

Nekaj misli o uprizoritvi Treh kraljev.

Igra Trije kralji je sijajna. Motilo me je pa troje: izobčeni župnik, legenda o potovanju Matere božje in konec. Zato sem si pomagal takole:

1.) Mesto izobčenega župnika je prevzel falirani študent. Javnega izobčenja namreč Slovenci sploh ne poznamo, medtem ko je falirani študent prepogostokrat pripravljen za marsikaj slabega, tudi za zvezo s hudičem, če bi bilo treba. Tako je izraz v skladu z vsebino in obenem jasen poslušavcem.

2.) Mnogo se jih ustraši pred legendo o potovanju Mater božjih na svetli večer. Ker je pri nas ta legenda popolnoma neznana, sem jo kratkomalo — črtal. Pomagal sem si v omenjenih slikah na ta način, da sem v gozd postavil kapelico Matere božje, kakršnih je pri nas nešteto, za kapelico pa »Marijo«. V tretji sliki tretje zgodbe pride Tinač v velikem traku in začne govoriti kakor na strani 62. Kar se tiče potovanja Mater božjih, seveda izpusti. Nato se oglasi Marija na str. 63. (Tedaj sem znamenje razsvetlil izza kulis z žepno svetiljko.) Marija bi govorila: Ah, ljubi Tinač, nikar se ne boj! Ravno kar je tudi nekdo prišel k meni itd.

3.) V zadnji sliki so Jurca, Grega in Tinač v nebesih. Naredili smo jih tako: Postavil sem navadno mizo, na njo pa otroški stolček, približno 25 cm visok, in vse to pregrnil z belo rjuho, za ozadje pa modre zavese. Na zgornji stolček sem postavil Jezuščka, okrog njega angelčke, pred mizo pa Jurca, Grego in Tinača, ki so še enkrat zapeli svojo koledno pesem, vse skupaj pa kar najbolj razsvetlil z reflektorji. — Vtisk je bil čudovit. A. P.

Kako sem uprizoril Tri kralje.

Napravil sem simultani oder, ki se je le malo spreminjal, in uporabil svetlobne (skioptične) slike, ki jih je založila bivša Prosvetna zveza (izdelal jih je akad. slikar Olaf Globočnik, dve sem napravil sam).

Oder nam pokaže priložena skica. Postavil sem na levi odreček (1), na vsako stran pa sem pošev postavil enotno, sivo prepletkano kuliso. Tako nastali prostorček sem zadaj zaprl z zaveso (d), spredaj pa sem postavil kratke stopnice in obesil

zaveso (vse zaveso so bile sive) (c), ki sem jo lahko na eni strani dvignil kakor kaže naris. — Na desno sem postavil drug oder (2), en meter za njim pa sem obesil lepo napeto belo plateno plošev (3) za projiciranje svetlobnih slik. Skioptikon sem postavil prav ob zadnjo steno, da so slike padale točno na platno. Med odrčkom 1 in odrom 2 sem postavil še eno sivo kuliso. Belo platno je na eni strani obrobljala zavesa d, na drugi pa zavesa e. Vrh tega sem na vsako stran odra spredaj obesil zaveso a in b.

Kako sem ta oder uporabljal?

Prva zgodba. V prvi sliki je odrček 1 zastrt z zaveso c. Pepa stoji med platnom 3 in odrom 2, gostje pa so pred odrom 2. Na platno sem projiciral skozi vso to sliko prvo podobo: sobo. — V drugi sliki sem na odrčku 1 pripravil sveto Družino, odrček sem odgrnil, ko je prišel trenotek za to; razsvetil sem prizor z navadno baterijo. Na platno sem projiciral drugo podobo: prvo zimsko pokrajino. — V tretji sliki je ostal odrček 1 zagrnjen, na platnu je bila druga zimsko pokrajina.

Druga zgodba. — V prvi sliki sem odrček 1 spremenil v Jurčin hlev. Na platnu: tretja zimsko pokrajina. — Druga slika: odrček zagrnjen, na platnu prva zimsko pokrajina. — Tretja slika: na odrčku Jurca, na platnu hlev.

Tretja zgodba. Prva slika: Odrček je zagrnjen, na platnu hudičeva soba. — Druga slika: odrček je spremenjen v znamenje, na platnu druga zimsko pokrajina. — Tretja slika: na platnu prva zimsko pokrajina, odrček 1 je spet znamenje z Marijo. — Četrta slika: Na platnu obrisi križa, na desnem odru (2) Jezusček z Marijo in Jožefom, pred njimi pa po vrsti Jurca, Grega in Tinač.

Se nekaj mojih tekstnih sprememb: Drugo sliko tretje zgodbe (str. 59) sem skrajšal. Črtal sem ves tekst od začetka te slike do tja, ko prihiti Grega na oder pred znamenje. V poštev prihaja tedaj samo Marija sedem žalosti. — V tretji sliki (str. 61) sem črtal tudi vse od začetka do Tinačevega nastopa. Tinač Marije na koncu ne dvigne, samo poklekne predno in roke razširi. Luč nato takoj ugasne. — V četrti sliki (str. 64) pred koncem sem izpustil zadnje tri kitice pesmi.

Skioptične slike, izdelane nalašč za takšno inscenacijo te igre, dobis v Ljudski knjižnici, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7 I. na posodo proti majhni odškodnini.

N. K.

5. Dickens, *Cvrček za pečko*. — 4 m, 4 z. Dickensov »Cvrček« je ljubka božična idila, iz katere sije domači mir. Osebe ožive v svoji preprostosti in domačnosti že pri branju, na odru pa postanejo živa resničnost. »Cvrček« je primeren tudi za naše odre,

ki naj rajši sežejo po njem, nego po sentimentalnih božičnih zgodbah, kakršne je kot žalostno dedščino zapustil stari diletantski oder.

E. K.

6. M. Kadow, *Hudičev kabaret*. Tragikomična vizija sedanosti. (5 m, 2 z.) — Marnes Kadow je napisal moderno igro vprav iz našega časa. Vrši se v nočnem zabavišču, ki ga vodi Lediabla — hudič, in dama za mizo, ki streže gostom je Lamort — smrt. Meščanska vojna je izbruhnila, ljudje se pobijajo, streljajo, moré. In že uporabljajo v borbah najhujše sredstvo — plin. Plin mori, ljudje umirajo po cestah, kosi jih nevidna kosa smrti. Že diši osladno po plinu v kabaretu, ko zapro težka železna vrata. Kakor zarota živih med mrtlici so: bančni ravnatelj Teddy-Mayr, ki je sleparil vse življenje, novinar Milojce Milojević, ki kaže, kadar piše, in živi od teh laži. Ria Grimm, ki vara svojega moža in Abbas, dr. theologiae in potepuh, ki ga Bog spremlja na vseh potih njegovega življenja. Zaveš, da bodo morali umreti, jih duši. Tedaj ugasnejo vse luči. Tok je prekinjen. Lamort - smrt počasi prižiga sveče na triogelnem svečniku, ki turobno svetijo: sveče umirajočim. Zunaj trka nekdo in obupno kliče, naj mi odpro. Vrata malo odrinejo, v kabaret se vali oblak belega dima, plin, lu skozi ozko špranjo potegnejo moža, ki ima plinsko masko na obrazu in revolver v roki. Ivan Grimm je, ki najde tu svojo ženo. Smrt je vedno bolj grozeča, živci drhte, nihče ne ve, koliko časa bodo še živeli. Ria in Grimm se najdejo, mož odpusti svoji ženi, oba hočeta umreti kot dobra človeka. Lediabla - hudič, ki je spretno uprizoril to »igro«, preži na duše teh ljudi, ki so zapisani smrti, živi pokopani. Pa jih ne more dobiti. Abbas, dr. theol. in potepuh mu je na poti. V borbi za duše zmaga Bog po svojem poslanstvu, starcu potepuhu — teologu. Tedaj izračunajo, da jim je samo še eno uro živeti. Počasi se bodo zadušili. Boje se počasnega umiranja in sklenejo takoj odpreti vrata. Ko jih odpro, je zunaj svetel dan. Noč je minila in živi ljudje hodijo po cestah, avtomobili drve, življenje, življenje! — Počasi odhajajo. Tesno objeta Grimm in njegova žena, ki sta se očistila v tej noči, odlovoljen g. bančni ravnatelj, na svoje poste misleč Milojević, Abbas poljubi roko gospej Lamort - smrti. Dobra prijatelja sta. Med vrati se obrne: »Zdaj vem, kaj naj pomeni ta noč. Hudič nima moči nad življenjem in smrtjo.« Hudič je premagan. In ko zaključijo igro, zakliče ko rešenec popreje: »Naj živi življenje.« — Pisatelj je dal igri podnaslov »tragikomična vizija sedanosti«. Stara borba dobrega in zla se tu javlja v popolnoma novi, sodobni obliki. Ljudje našega časa se očistijo v bližini smrti. To je moderna igra o življenju in o smrti. — Posebno pazljivo naj posveti igriški vodja be-

sed. V glavnem naj pusti konverzijski ton, na mnogih mestih pa naj pride do izraza pesniška moč igre. Odrska slika naj poudarja mračno, grozotno vzdušje. Igra je primerna za mesta in trge.

E. K.

7. Marija v predmestju. Legenda v 9 slikah. Will-Erich Peuckert. To igro smo na novo pridobili za našo zbirko rokopisnih iger (namesto 12. zvezka). — Ena najmočnejših iger, ki je izšla v zbirki »Münchener Laienspiele«, je Peuckertova legenda »Marija v predmestju«. Igra se dogaja v Šleziji, njena vsebina pa je taka, da se lahko in da se tudi v resnici dogaja povsod, kjer žive ljudje, ki se v njih dobro in zlo bori. — Dekla Maruška, Poljakinja, je v ljubezni enkrat edinkrat padla in se mora pokoriti za svoj greh. Kmetica jo požene na cesto in spremnja jo stari hlapec Jožef, preprost, mogoče nekoliko omejen človek, ki se mu deklet, skoraj še otrok, smili. Oba prideta v mesto. Zima pritiska, stanovanja ni, dela ni. Jožef čaka na Borzi dela, čaka na stanovanjskem uradu, vse zaman. In vesela sta, ko dobita stanovanja v kleti. Tam Maruška porodi, ker noče storiti še hujšega greha in ubiti mlado življenje, ki se poraja v nji, kakor ji je to nasvetoval Ferdinand Alter, brezposelni delavec in potepuh. Na botrinjo pridejo reveži iz svojih temnih lukenj, pohabljeni, dekleta s ceste. Ferdinand hoče pomagati Maruški, ki jo je vzljubil, a ji tega ne pove. To stori na edini način, ki mu je dan: krađe zanj. Pri tem pa ubije bogatega blišnega lastnika, ki ga zasači. Iz strahu pred kaznijo se hoče ubiti, Maruška pa, ki je že notranje zrasla iz uboge deklet v močno ženo, ga reši v življenje. Jožef in Maruška gresta z otrokom dalje v svet sreče iskati. — Resna, globoka je ta moderna legenda iz življenja najbednejših med nami. Posebno primerna je za trge in mesta. To krepko igro naj uprizorijo večji odri, ki imajo spretnega igrskega vodjo in zmogljive igravce, ki lahko prikažejo v novi luči osebe, ki jih vsak dan srečujemo na cesti.

E. K.

8. Ghéon, *Igra o potovanju treh kraljev*. Trinajst slik. — 11 m, 1 z. senčne slike živali. — Ni je zlepa tako pristrane in splošno pristopne Ghéonove igre, kakor je to potovanje treh kraljev. Čudovito pesniško, zraven pa preprostemu čuvstovanju (Igra je izšla v otroški zbirki!) prilagojeno se razvija pred nami postanstvo in pot treh modrih, ki jih vodi angel z zvezdo do bethlehemskega hlevca in nato domov. Prizori pred Herodom so naravnost klasični v svoji grotesknosti in enostavnosti. Biserček je tudi intermezzo z nočnim čuvajem, ki zdrami tri kralje in spramstvo iz spanja na poti. Z naslednjo igrico, Steguweitovimi »Veselim tri kralji«, bo to silno lepa, svojevrstna božična pridelitev.

N. K.

Heinz Steguweit, *Veseli trije kralji*. »Veseli trije kralji« so božična igra, sedanjost. Med nami se obnavlja sveti Božič, v sedanjem času, v sedanji bedi. — Marija, ki prodaja rože po mestu, je našla otroka na cesti in ga sprejela za svojega in tudi Jožef, ki si služi kruh s prodajanjem vžgalic, ga je vesel. Revna sta oba in v hlevu stanujeta. Pa že pridejo stražnik Gasper, ki ju zasleduje, ker nimata obrtnega lista, dimnikar Melior, hišni lastnik, ki bi ju rad spodil iz hleva, in pek Boltažar, kateremu dolgujeta za kruh. Ko pa vidijo otroka, mine vsa njihova trdosrčnost, ganejo jih te »moderne jaslice« in postanejo spet dobri. H koncu igre govori

Jožef: Duša vsaka naj spozna: v temo pride sveti plamen!

Marija: S tem naj igra se konča!

Jožef: Vsi recite:

Vsi: Amen! — Amen!

Igro so pri nas ponekod že igrali. Posebno primerna je za delavske in mestne odre, lahko pa jo igrajo povsod. Vprav pri nas so jo že večkrat igrali tudi na deželi, kjer so je ljudi veseli. — Pri uprizoritvi je treba paziti na dvoje: prvi in zadnji prizori ne smejo biti sentimentalni, trije kralji ne karikature. To so »veseli« in ne »smešni« trije kralji. Veselja po že tako dovolj ob igri, ki s svojimi verzji v živorealni obliki obnavlja božično skrivnost o otrokovem rojstvu. — V začetku in h koncu naj poje otroci pesem »Jožef prileten mož« (iz zbirke »Dobropolje in okolica«, 1. knjiga, Narodne pesmi, založilo in izdalo Dobrodelno društvo »Varstvo« v Ljubljani, Tyrševa c. 17), v kateri je 39 božičnih, postnih, svetniških in nabožnih narodnih pesmi, ki naj spet ožive. (Cena tej zbirki pesmi je 10 Din, po pošti 11 Din.)

POSVETOVALNICA

G. A. M. v Mariboru: Zelo vesel bomo načrtov. Čimprej jih pošljite!

G. P. R. v Celju: Vse igre iz rokopisne zbirke Založbe ljudskih iger so opremljene z natančnimi navodili za uprizoritev. Brez navodil sta samo »Cvrček za pečko« in »Župnik iz cvetočega vinograda«, ki posebnih navodil ne potrebuje.

G. L. K. v Ormožu. Subskripcijski rok za »Burko o jezičnem doktorju« je bil sprva do 1. novembra. Ker pa se je prva številka našega lista zakasnila, lahko naročite igro v subskripciji do 1. decembra.

G. T. P. v N. Vaše vprašanje potrebuje daljšega odgovora. Prihodnje številko bomo posvetili vzgoji igravcev in brez dvoma boste tam našli več, kakor bi vam mogli odgovoriti na tesno odmerjenem prostoru za Posvetovalnico.

G. M. V. v Mariboru: Navedene igre dobite v izposojevalnici Ljudske knjižnice v Ljubljani. Pogoje pogledajte v 1. številki Ljudskega odra.

G. A. C. v M.: Veseli nas Vaše poročilo o prvi uprizoritvi na prostem v Vašem kraju. Uporabili ga bomo v 9. številki, ki jo bomo posvetili igri pod milim nebom.

G. M. F. v Ljubljani: Pošljite nam rokopis. Veseli bomo novih sodelavcev.

NOVE IGRE

»Slehernik«. Po Hofmannsthalovem »Jedermannu« priredil Oton Zupancič, uvod napisal Jakob Solar. Mohorjeva knjižnica 70. Celje 1934.

V številno vrsto prevodov tako popularne Hofmannsthalove priredbe srednjeveške igre »Slehernika« iz zadnjega časa je pristopil te dni slovenski že znani prevod Otona Zupanciča v založbi Družba sv. Mohorja. Knjižica je v pogledu opreme in v pogledu prevoda zares odlična in reprezentativna za izdajatelja, kakor vobče večina Mohorskih izdanj. V prvi vrsti gre za prekrasen prevod. Ne vem samo, zakaj pravi naslov, da je tega »Slehernika« Zupancič »priredil« po Hofmannsthalu, ko gre dejansko za doslovní prevod nemškega izvirnika. Sicer je pa po mojem mnenju tudi največja vrednost tega prevoda ta, da je prav do besede zvest izvirniku, a ga je na drugi strani Zupancič, mojster stihla in forme ter izkušeni prevodni rutinér, preodel v tako dovršeni slovenski jezik, da po lepoti ponekod zares prekaša celo izvirnik. Takšen prevod je častnejši kakor še takšna prosta »priredba«, ki bi nanjo bravec ob podnaslovu sicer lahko mislil. Moram na tem mestu poudariti, da je hrvaški prevod »Slehernika« pod naslovom »Čovjek« od M. Bogdanovića (izdanje Društva sv. Jeronima, Zagreb 1932) prav tako dovršen, pač pa mislim, da ima pred Zupancičevim to malo prednost, da je manj arhaističen in natrpan, zato pa pristopnejši. A dejstvo je, da sta slovenski in hrvaški prevod »Jedermann« dozdaj absolutno najboljša prevoda tega dela, — kdor ne veruje, naj na primer samo prebere francoski prevod »Jedermann ou le Jeu de la mort de l'homme riche«, transcription française par A. Bodenheimer et R. Philipon, Editions R. — A. Corrèa, Paris 1932).

Kot svoj redni ceterum censeo moram spel obžalovati, da tudi pri tem izdanju »Slehernika« nihče ni ocenil z ožjega religioznega stališča te Hofmannsthalove priredbe, kateri priznavam literarno-teatrsko vrednost, močno psihološko analizo in redke pesniške lepote v izrazu. Ali z religioznega stališča mi je ta »Slehernik« idejno in bistveno mnogo manj ortodoksen in pre-

pričevalen kakor srednjeveška predloga, ki se je je poslužil Hofmannsthal, in mislim, da ga katoličani vendarle preveč hvalimo. Zakaj »Slehernik« je v bistvu prava, tipična duhovna igra in je mnogo važnejše, se mi zdi, kako je obdelana njena osnovna misel, kakor pa kakšni so stih, ki je vanje odeta.

Srednjeveški »Slehernik« (»Den Spiegel der Salicheit van Elckerlyck« — Zrcalo zveličanja za slehernega) je preprosta igra brez odvisnih epizod, a najmanj posvetnih (življenje Slehernikovo se samo pripoveduje, ljubice sploh ni itd.), strogo alegorična in mistična, zbrana kakor meditacija v poltemi visoke gotske katedrale v adventu ali postu, medtem ko srednjeveški propovednik krepko, ponekod tudi malce sirovo razlaga večne resnice ... Ta nadnaravni ton in nastojenje sta tako sugestivna in tako dosledno izvedena, da lahko želite, daleč od vsakega realizma, vidimo v Sleherniku predstavnika »vsakega izmed nas« ... In še nekaj: izvirni Slehernik se ne samo kesa, pokori itd., za svoje grehe, ampak jih tudi popravi, kolikor more, tako da s svojo oporoko poskuša odškodovati vse tiste, ki jim je zlo naredil.

Kaj je napravil iz tega preprostega srednjeveškega izvirnika H. v. Hofmannsthal (Arijec? Katolik?) Najprej je odstranil alegorije: razne duševne in telesne sposobnosti, ki mnogo vidneje ilustrirajo Slehernikovo stanje in krizo (v Solarjevem uvodu beremo, da je dobro, da so alegorije izpuščene, ker so za današnji okus odveč; morda, ampak vidimo, da se alegorija tudi danes zelo mnogo rebi, na primer v reklamah in ljudje jo docela razumejo), zatem personifikacije zakramentov, ki po vrsti in logično privedejo Slehernika do zveličanja; odpravil je, kar je najhujše, Slehernikovo oporoko, a kes je pospešil in stesnil, medtem ko je na drugi strani uvedel popolnoma realistične motive gostije, godbe, družbe itd.

In tako je Slehernik zdaj takšenle: Idejno — to je buržujski, ki vse življenje greši in slepari, a ko zagleda Smrt, se na kratko pokesa, ker se je pač ustrašil, in tako pride naravnost v nebesa, brez zadovoljanja ne na tem, ne na onem svetu. Nakratko: verniki poreko: Lump ima zmešano srečo! (Del naše kritike je to takoj poudaril pri premieri »Slehernika« v Ljubljani: L. Mrzel v »Jugoslovanu«, O. ur.) V zunanem pogledu — posvetni prizori in osebe so tako važni in so dobili toliko prostora v igri, da to ni več videti duhovna igra, in težko se v drugem delu po tolikem posvetnem hrupu in razposajenosti zberemo k meditaciji, da pospremimo Slehernika do groba. Pa tudi sicer ta drugi del tako naglo mine, kakor da je mnogo manj važen kot pa tisto popivanje in hrup, in ni gotovo zlasti pri slabši iz-

vedbi, da bo zapustil v gledavcu globlji dojem. (To se dejansko kaže pri dosedanjih uprizoritvah tega »Slehernika« po naših odrih. Op. ur.) Pri izvedbi pred zagrebško stolnico sem se prepirjal, koliko ta gostija profanira ambient in nastojenje. Ako jo je Hofmannsthal že hotel vstaviti, bi se bil moral pobrigati, da bi bil tudi drugi del adekvatno impozanten in lažnejše razvit. Kot kaže značilnost srednjeveškega teatra (i Hofmannsthal i Reinhardt sta videla v obnovi Slehernika samo teaterski eksperiment) je vstavil Hofmannsthal pri koncu vruga, ki ni tam z ničimer motiviran in ne povezan z dejanjem (razen tega v srednjeveških moralitetah sploh ne nastopa vrug, ampak le alegorije, a vrug za srednjeveškega vernika ni alegorija). Zupancič je prav storil, da ga je izpuštil. Najsimpatičnejše je pri Hofmannsthalu, da je uvedel in zelo lepo obdelal lik matere.

Skratka, jaz Hofmannsthalovemu »Sleherniku« ne odrekam larpurlartistične vrednosti, ampak trdim, da je v pogledu religioznega učinka inferioren originalnemu Sleherniku, ki ga je v našem času obnovil Flamec P. Thuybaert, a je izšel tudi v slovenščini v prevodu dr. J. Pogačnika (»Ljudske igre, I. zvezek«). Razen tega je Hofmannsthalov »Slehernik« za diletante neizvedljiv (to se je videlo tudi v Zagrebu), a Thuybaertov je mnogo lažji in bližji. Vsekakor pa je dobro, da imamo i enega i drugega. Zato je Mohorjeva družba storila prav, da je izdala Hofmannsthalo, zlasti zaradi Zupancičevih stihov.

Uvod Jakoba Solarja je informativen in izčrpen, a se v nekaterih podrobnostih z njim ne skladamo (n. pr. z razdelitvijo srednjeveških iger na str. 7).

Oprema je vzorna, samo se stari lesorezi malo čudno občutijo v skrajno današnjem okviru. — Vojmil Rabadan

Proslave pri Nemcih. Nekaj podobnega kakor imamo mi v gibanju farnih odrov, imajo tudi Nemci. Skoro vsi poznani avtorji, teoretiki in umetniki so se združili s ciljem, da izdajo tekste različnim farnim proslavam. Izšlo je že več del: »Requiescat in pace« za vse svetnike; »Zur Primiz« je lep nastop farnih igravcev ob priliki nove svetle maše. V programu so navedeni teksti za vse proslave cerkvenega leta. Knjižice so izvirno, liturgično ilustrirane in režijsko dobro pripravljene. Založba je: St. Georgs Verlag, Frankfurt a. Main, Bertramstrasse 26. Zbirka nosi naslov »Religiöse Spiele der katholischen Jugend«.

STROKOVNA KNJIŽNICA KNJIGE

Za govorske zборе. Za vsakega, ki se hoče resno baviti z govorskim zborom, je nujno potrebna ena ali druga strokovna

knjiga. Priporočljiva je ona Ignaca Gentessa, *Das kleine Sprechchorbuch*, ki jo je izdal Bühnenvolksbundverlag i. 1933 v Berlinu. Učbenik obsega 60 strani večjega formata in ima vsebinsko dva dela: v prvem delu obravnava teoretske osnove govorskega zbora. Razpravlja v obliki pisma. Praktični del daje tekste, notirane in že posami pripravljene za učenje in podajanje. Slovenci bi kakšno tako svojo knjigo nujno rabili. Knjiga stane 24 Din.

ČASOPISI

Jeux, tréteaux et personnages. Cahiers mensuels d'art dramatique, dirigés par Henri Brochet (Place St. Etienne, Auxerre.) — Nekdaj razkošno opremljena revija francoskega krščanskega teatra se je pod silo razmer zmanjšala, ni pa postala nič manj odlična. Vsaka številka prinaša kakšen tekst (večinoma igre Henrija Ghéona in igre izdajatelja samega), zraven pa zelo dragocene razglede in poročila. Tudi ilustracijski material k vsaki igri je izvrsten (oder in kostumi), saj je Brochet tudi slikar. Revija, ki velja 30 fr, najtopleje priporočamo.

N. K.

KAJ SE IGRA

OKTOBER

Globoka narodna žalost se jasno odraža ta mesec tudi v številu predstav. Ugotovili smo jih samo 12. In sicer je doživela dve predstavi igra »Volga« (na Koroškem, št. Janž v Rožu), po eno predstavo pa igre: Revizor, Bele vrtnice, Mlinarjev Janek, Mala pevka, Naša kri, Užjarkarji, Carski sel, Tri sestre, Razbojnik, Sultanova hčerka in dobri vrtnar.

*

Igrski načrt naših dveh osrednjih gledališč

Ljubljansko Narodno gledališče je objavilo svoj letošnji igrski načrt, ki ga tu podajamo.

Repertoar Drama temelji na delih domače književnosti in na delih znamenitejših predstavnikov slovenskih in drugih literatur. Slovenska dela so: Kreft: Kreature (komedija). Vornberger: Zlati tele (veseloliga). Šorli: Divji ognji (igrokaz). Golia: novo delo (naslov se ni določil). Poleg imenovanih novitet pristopi Drama k pripravi za celotni cikelus Cankarjevih del, v tekoči sezoni se vprižore Hlapci. Drugi cikelus, katerega prične realizirati Drama v tej sezoni, nosi naslov »Revija slovenske dramatike od prvih početkov do danes«, v tem okviru se vprižori Linhartov Veseli dan ali Maticek se ženi, in eno izmed del Antona Medveda. Srbohrvaška

dela: Križar: V taborišču (drama). Mesaric: ...tudi v našem mestu (komedija). Nikolajev: Na mnoga leta (drama). Nušić: Uničena rodbina ali Mister Dolar (komedija). Svoji deli sta predložila tudi Feldman (Profesor Žiž) in Milošević (Sonce, morje in ženske). Češka dela: Schöpfungsgeschichte: Gugalnica (veseloigra). Poljska igra: Raort: Waterloo (satirična komedija). Ruska dela: F. Tolstoj: Car Feodor (historična drama). Gogolj: Revizor (komedija). Klasiki: Sophokles-Hoffmannsthal: Oedipus (tragedija). (Vprizori se na letnem gledališču v Tivoliju.) Shakespeare: Rihard III. (tragedija) ali Beneški trgovec (veseloigra). Goldoni: Sluga dveh gospodov (komedija). Dela iz ostalih literatur: Rostand: Orlin (zgodovinska igra). Achard: Migo, dekle z Montparnasa (komedija). Bestler: Sovražnik ljubezni (komedija). Galsworthy: Rodbinski oče (komedija). Strindberg: Velika noč (drama). San Georges: Junak dneva (komedija). Zweig: Siromakovo jagnje (komedija). Zuckmayer: Cirkus (drama, vprizori se na letnem gledališču v Tivoliju). Nestroy: žveplo, Olje in Cikorijska (veseloigra). Lengyel: Antonija (veseloigra). Poleg navedenih se bodo vprizorjela tudi dela za mladino in zabavna dela, ki ne bodo uvrščena med redne predstave. V umetniškem ansamblu ni sprememb. Kot gost-režiser bo sodeloval dr. Branko Gavella, sredi sezone pa se vrne predvidoma Zvonimir Rogoz.

Repertoar Opere. Opera bo črpala svoj repertoar v novi sezoni izmed naslednjih slovenskih del: Hirschler: Dve renesančni noči. Odak: Dorica pleše. Kolczalsky: Zemrut. Čajkovski: Čerevički. Musorgskij: Hovansčina. Dalje bodo v repertoarju: Mozart: Don Juan. Bizet: Djamileh. Offenbach: Hoffmanove pripovedke. La Folla: Kratko življenje (Vita breve). Donizetti: Lucia di Lammermoor. Puccini: Madame Butterfly. Rossini: Angelina. Wolf-Ferrari: Slirje grobnja. Zandonai: Francesca da Rimini. Opereta bo izvajala: Beneš: Sveti Anton vseh zaljubljenih patron. Milloker-Bauckner: Oj ta grad. Stolz: Izgubljeni valček. Strauss: Danes bomo tiči. Strauss: Netopir. Suppé: Boccaccio. V umetniškem ansamblu nastopijo nanovo: gdna Zvonimira Zuperc, Ivan Franc in Tona Petrovič. Ravnatelj Julij Betetto bo stalni gost opere. Ojačen je moški zbor, skrbjeno pa je tudi za odlične goste, ki bodo nastopali v teku sezone.

Igrski načrt mariborskega gledališča posnemamo iz razgovora z g. upravnikom dr. Brenčičem, objavljenem v »Slovenec«.

»Začenjamo s Hamletom. Bo to ob enem nekaka interna proslava 10letnice gledališkega ustvarjanja našega vrlega režiserja in igravca Vladimirja Skrbinskega. Potem bomo igrali Cankarjeve »Hlapce«, Tolstega »Živega mrtveca« ali »Ano« Ka-

renino, Wildeovega »Idealnega soproga«, Ohnetovo »Ano Christie«, Farrarjevo »Bitko«, Frankov »Vzroke«, za veliko noč tudi Hoffmansthalovega »Slehnika«. Od domačih pa pridejo na oder: Golouh »Od zore do mraka«, Kreft »Kraturo«, dramski prvenec pisatelja dr. Šorlija »Divji ognji«, Vombegar »Zlato telex«, in še nekdo, ki se enkrat se skriva za nazivom Quidam z delom »Injekcija«. Seveda pa zraven še nekaj komedij in ljudskih iger in tudi mladina ne bo prikrajšana.

Skušali smo tudi v glasbenem repertoarju obdržati seriozno smer. Opereta bo dala klasično Mühlackerjevo »Gasperone«, resnega Leharjevega »Carjeviča«, vprizorimo pa tudi dosedaj najboljšo slovensko opereto; ki se ni doživela odrskega krsta: »Ipavčevo« »Piceso vrtoglavkov«, če se nam posreči najti ali nadomestiti izgubljeno besedilo. Poleg tega še dve slovenski operetni noviteti in da zadovoljimo vse okuse, še Benešev: »Sveti Anton, vseh zaljubljenih patron«, Abrahamov »Ples v Savoyu«, Stolzov »Izgubljeni valček«.

Dali bomo več opernih del kakor dosedaj. Desetletnico Parmove smrti bomo praznovali z »Zlatorogom« ali »Urbom Celjskim«, potem nameravamo vprizoriti Smetanovega »Daliborja« ter Verdijevega »Trubadurja« ali »Ples v maskah«.

GLEDALIŠKA KRITIKA

S prihodnjo številko začnemo prinašati redne ocene predstav naših Narodnih gledališč.

Zanimiva prireditve.

Koroška »Nedelja« poroča o slovesnem marijanskem shodu, ki se je vršil v št. Janžu v Rožu na Mali Šmaren letos. Nava- jamo pa iz tega poročila sledeče:

»Zdaj (to je po popoldanski slovesnosti, dost. ur.) pa je hitelo vse v gozd, h kapelici Marijinega vrtca, k akademiji, pri kateri so se vrstile pesmi in govori in deklamacije. Nazadnje je bil uprizorjen alegoričen prizor: Marija, Mati milosti. Angeli pripovedujejo Mariji o trpljenju v dolini solz. Marija jim ukaže, da naj pripeljejo trpeče pred njen prestol. In pripeljejo jih: spokornico s trnjevo krono na glavi in z zveznatimi rokami, uboštvo s težkim križem, siroto z zavojem njene revščine in bolezen. Marija reši vse njih križev. Z alegorično poklonitvijo se konča prizor, skupni pesmi angelov in ozdravljenec pa se je pridružila vsa množica.

Besede srčnega slovesa govori zopet pomoln škof in v poročilo, da bi ta tako lepo uspela slovesnost prinesla veliko dobrega v vseh srcih, je podelil v sklep svoj nadpastirski blagoslov. — Čas bi bil, da bi tudi pri nas podobne prireditve prirejali v takem slogu.

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Pri najboljši volji nismo mogli spraviti iz tiskarne prve številke pravočasno: pripravili smo jo, da bi bila izšla prve dni oktobra. Tako se je pa za cel mesec zamaknila. Vzrok je preobilo delo, ki ga je imela tiskarna za misijonsko nedeljo. Naj nam naši prijatelji oprostite. Nasveti in repertorij za oktober bodo vendarle prav prišli, čeprav v kakem drugem mesecu. — Enako smolo smo imeli z zadnjo knjigo prvega letnika, Kuretovim »Pravim ljudskim odrom«. Upamo, da bo znanprej več točnosti drugod — niti uredništvo niti upravo Založbe namreč ne zadene niti najmanjša krivda.

Založba je zaostala s plačili za prvi letnik. Tiskarna čaka na plačilo računov iz zadnjega časa, tisti, ki so prispevali rokopise za knjižna izdavanja, pa sploh še niso dobili honorarja. Ti morda najtežje čakajo, ker nabeđen od njih nima — eksistenca.

Nujno prosimo dvojega: poravnajte nam vsi, ki ste v zaostanku, lansko naročnino, in plačajte nam letošnjo naročnino po možnosti čim prej! Ne odlašajte več! Tiskarna mora plačevati svoje delavce in Založba bi rada izplačala svoje beraške honorarje sodelavcem! Spoštujemo pošteno delo! Spomnite se dela, storjenega iz idealizma, in podprite Založbo s prispevkom za njen tiskovni sklad!

Preskrbite nam več naročnikov! Več naročnikov, ki bodo redno plačevali! Kaj ste storili Vi v ta namen?

Založba iz svojih sredstev ne zmaguje več stroškov za odgovore na neštivilne dopise, ki urednik v njih tone. Kdor želi odgovora, naj, prosimo, priloži znamko za odgovor. Morda primakne še 50 par v znamkah za ostalo upravo! Brez priložene znamke za odgovor bomo odgovarjali le v prav izjemnih primerih.

Velik napredek pri KARITAS

»Karitas« v Ljubljani, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice), je poleg posmrtninskega zavarovanja uvedla še dve novi zavarovanji in sicer: zavarovanje dote in zavarovanje na doživetje. To sta dve zavarovanji, ki sta zlasti v sedanjih časih, ko je tako malo denarja, neobhodno potrebni.

Ne pomišljajte, ali bi se zavarovali ali ne, marveč se čimprej obrnite na »Karitas«, Ljubljana, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice) ali na najbližjega zastopnika »Karitas«. Tam boste dobili vsa potrebna pojasnila. Iz pojasnil boste razvideli, da je »Karitas« zavarovanje, ki Vas bo v polni meri zadovoljilo.

MIMOGREDE

Pri nas so »ljudski odri«, ki prirejajo »redne predstave« (za gospodo?) in nato še — »ljudske« predstave po znanih cenah ... Kogar zanima, mu lahko postrežemo s podatki. Ali si more kdo misliti hujših strupotij, ki je zanje odgovoren nesrečni diletantizem? Kdaj se bo kaj zjasnilo?

»Slab poznavalec slovenskih dramatskih del« — tako je »Slovenec« svoj čas (v svoji letošnji 215. številki) označil g. prof. Vojmila Rabadana, ki je poročal o naših izdanih in našem delu v zagrebški »Hrvatski straži« in v tedniku Jeronimske družbe »Obitelj«. Povedal je namreč, da so naša izdavanja doslej najboljše, kar imamo Slovenci za — ljudske odre. Notica v »Slovenec« je bila zavita in je nanjo prof. Rabadan poslal popravek, ki pa je izšel šele v »Hrvatski straži«. Zelo nam je žal, da je g. prof. Rabadan za svoje objektivno in iskreno popularizacijsko delo našel pri nas tako čuden odziv. Naj mu bo v zadoščenje priznanje za njegovo dragoceno sodelovanje v našem listu!

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
DECEMB.

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

3

»LJUDSKI ODER« izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števk na leto) in spada med redna izdanja »Založbe ljudskih iger«. — Uredništvo in uprava sta v Kranju, Kokriško predmestje 128; ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7, I. — Izdaja konzorcij »Založbe ljudskih iger« v Kranju. — Izdanja »Založbe ljudskih iger« ureja prof. Niko Kuret (Kranj).

Redna izdanja »Založbe ljudskih iger« (mesečnik »Ljudski oder« in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2. USA dolarja. — V Avstrijo se lahko plačuje s polonizacijami »Katoliških misijonov« (oznaka: »Založba ljudskih iger«). — »Ljudski oder« sam velja letno Din 30.

Kdor pridobi pet naročnikov rednih izdanj ali mesečnika, dobiva sam redna izdanja ali mesečnik zastoj.

»Založba ljudskih iger« ima svoj tekoči račun pri Hranilnici in posojilnici r. z. z o. z. v Kranju in uporablja njene položnice (ček. račun št. 11.693, z oznako »Založba ljudskih iger« na srednjem delu).

UGODNOSTI NAROČNIKOM NAŠIH REDNIH IZDANJ

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega »Ljudskega odra«, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, I, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brezicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. Za iste ugodnosti v novomeškem okolišu so pogajanja v teku, a žal še niso zaključena. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju »Posvetovalnica« oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger »Založbe ljudskih iger«.

VSEBINA: Katoliškim vernikom v Jugoslaviji 37 — Ljub' Jezušček zdiše 38 — Igravec - apostol (Niko Kuret, Kranj) — Razgovor o igranju (E. K.) 40 — Šolajmo naše igravce (N. K.) 42 — Režiser in igravec (Fr. Kotnik, Vel. Nedelja) 46 — **OBZORNIK:** Krščanski teater v Franciji (H. Brochet, Auxerre) 48 — Naša delavska igra 50 — »Igra o izgubljenem sinu« v Zalogu (I. Caserman, Cerklje pri Kranju) 50 — Razgledi 51 — **PRAKTIČNI DEL:** Pozorišče 52 — Kaj bi igrali 52 — Kaj se igra 54 — Strokovna knjižnica 56 — Iz založbe in gibanja (na platnicah).

Za uredništvo odgovarja J. Godina C. M., Groblje. — Tisk Misijonske tiskarne v Grobljah p. Domžale (J. Godina C. M.).

II / LJUDSKI ODER / 3

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

Katoliškim vernikom v Jugoslaviji!

V smislu sklepa katoliških škofov v Jugoslaviji vas najtopleje vabimo na

II. EVHARISTIČNI KONGRES,

KI SE BO ZA VSO KRALJEVINO VRSIL V LJUBLJANI V DNEH 28., 29., 30. JUNIJA 1935.

Pridite, da skupno izpričamo svojo vero v Boga in Gospoda našega v presvetem Rešnjem Telesu!

Pa sedanjí čas, ko je na svetu tako malo miru, srčne zadovoljnosti in tihe sreče, a toliko negotovosti, temnih slutenj in mračnih skrbi, ali ni kaj malo pripraven za tako veliko zunanje slavlje? A vprav sredi težav in tegob teh težkih dni stoji naš Odrešenik Jezus Kristus kakor nekoč med trpečim ljudstvom ter nas vse, ki so nam oči kalne od skrbi in ušesa naglušna od tarnanja, ljubeznivo vabi: »Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi, in jaz vas bom počivil« (Mt 11, 28).

Slušajmo ta sladki glas, ki nam obljublja olajšanje in moč, zberimo se kakor ovce okrog svojega Dobrega Pastirja in s sv. Petrom vidano recimo: »Gospod, h komu pojdemo? Besede večnega življenja imaš in mi verujemo in vemo, da si ti Kristus, Sin božji« (In 6, 68, 69). Slej ko prej je resnično, da je tudi v časnem oziru rešenje narodov le v Kristusu, Odrešeniku sveta. Zakaj »srečno ljudstvo, ki mu je njegov Bog Gospod« (Ps 32, 12).

To srečo iščemo sebi in svojemu narodu v krizi naših dni. Našli jo bomo le pri Kristusu. Kajti ni toliko krize kruha, saj ga je v obilju. Ni toliko krize dela, saj nas delo povsod kliče. Kriza duš je, zato nered in ob krivični obilici stradež milijonov. Kriza duš je, zato needinost, nemir in sovraštvo. Iz krize duš vodi le en izhod, Oni, ki je o sebi dejal: »Jaz sem pot, resnica in življenje« (In 14, 6).

Kristus v presvetem Rešnjem Telesu je naše življenje. Iz njega zajemamo pogum v težavah, veselje v preskušnjah, upanje v brezupju, veliko vse premagujemo ljubezen do Boga in do bližnjega. Iz takšne ljubezni vzklije mir v narodu in med narodi. Iz takšne ljubezni se bo našla prava pomoč v tolikeri bedi in prava rešitev zmotanih vprašanj.

Moramo in hočemo pripomagati, vsak po svojih močeh, da se svetovna stiska olajša vsaj v našem narodu in to po Jezusu, našem edinem Rešitelju. Zato pridite vsi, ki verujete v Jezusa Kristusa, v presvetem Rešnjem Telesu med nami živečega. Vabimo vse stanovce, pred vsem vse delovne stanovce, ki jih je teža naših dni najbolj zadela, da v Jezusu najdejo pot iz stiske. Vabimo katoliško inteligenco, da v Jezusu najde resnico sredi sedanjih zmot. Vabimo zlasti mladinu, da v Jezusu najde življenje, pravo, lepo in osrečujoče. Pridite, priredimo Jezusu, našemu Odrešeniku, zmogovito slavlje! Pridite, poklonimo se v molitvi in ljubezni našemu Bogu, ki ima svoje bivališče med nami!

Pridite, združimo se z Jezusom, ki je kruh življenja, zedinimo se po Njem v medsebojni ljubezni in trajnem miru!

Že sedaj pa pripravljajmo svoja srca z molitvijo, sv. daritvijo in žrtvami na velike dni kongresa, da bodo res dnevi, ki po prev. Evharistiji odprejo našemu narodu vire nadnaravnega življenja v blagoslov naši domovini.

V Ljubljani, na praznik Kristusa Kralja 1934.

† Dr. GREGORIJ ROZMAN,
škof ljubljanski.

† JOSIP Dr. SREBRNIČ, škof kriški,
predsednik stalnega odbora
za evharistične kongrese.

BLAGOSLOVLJEN BOŽIČ VSEM SKUPAJ, BLAGOSLOVLJENO NOVO LETO!

Ljub' Jezušek zdiše...

Narodna iz 18. stoletja.

Ljub' Jezušek zdiše,
ker burja vanj piše,
svet' Jožef luč iše,
res dobil je ni.
Marija mu poje:
»O Dete ti moje,
s' zapustil v nebesih
veselje svojé!«

O pojd' mo vsi kmali
tje k Jezušku, k štali,
da bi Mu čast dali,
k' trepeče za nas!
Marija se joka
zavolj' vboz'ga otroka,
ker kovitca nima,
da b' djala ga čez.

Recimo: »Marija,
o prid' s kompanjo
in tvojim Detetom,
tudi z Jožefom zdaj!
Mi č' mo pa ostati,
kjer je Jezus in Mati,
svet' Jožef pa daj
nam priti v svet' raj!«

IGRAVEC - APOSTOL

Niko Kuret (Kranj)

Štirideset let odrskega in igralskega materializma je za nami. Za nami je tudi eno leto, odkar se je spočela misel našega lista, niti leto dni pa še ni, odkar je začel list svoje apostolsko delo... Preveč bi bilo zato zahtevati, da bi bila tradicija štiridesetih let danes že strta na tleh. Morda imajo celo prav tisti, ki menijo, da te tradicije nikoli ne bomo do kraja iztrebili. Ne vem — jaz sem rajši optimist. Vsekakor pa drži, da bo še dolgo trajalo, preden bo pri nas prevladalo prepričanje, da je prava ljudska igra — apostolat. V marksističnem izrazoslovju se ta beseda glasi — propaganda. Prava ljudska igra v marksističnem svetu je — propagandistična. Takšna je — mimo umetnosti in preko nje. Pri nas smo na to plat zelo občutljivi, zato moram poudariti, da mora prava ljudska igra v našem krogu vršiti apostolat z umetniškimi sredstvi in umetniškimi učinki. Sredstva pa morajo biti teaterska, ne zgolj literarna: v tem pogledu je pri nas mnogo zamenjavanja in nejasnosti, ker je za mnoge teater še vedno le — literarna vrsta, ne pa samostojna umetnostna panoga.

Odrski in igralski materializem? Da, edino tako se da pojmovati in opravičiti izbor iger, ki jih stalno srečujemo na sporedu naših ljudskih odrov. Katera od teh iger more o sebi trditi, da vrši — apostolat? Ali se ne pokaže vprav v tej točki zgrešenost vsega delovanja naših ljudskih odrov? Ironični nasmeh tega ali onega lahko prepodim, če povem, da vrši tudi vesela — seveda prava vesela — igra apostolat. Veselo srce je

kajkrat bližje Bogu kakor mrka puščobnost. Veselja potrebujemo v teh žalostnih časih — vse globlje gre, če ga občestveno doživimo. Ni za to vsaka stvar dobra. A če s pravim duhom in z resničnim hotenjem po apostolatu izbiramo, bomo pravo izbrali. Kdo pa more trditi, da se igre, ki sem jih imel gori v mislih, res izbirajo iz želje po apostolatu?

To je, vidite, žalostno stanje naših ljudskih odrov. In kakor nebogljenček se nam zdi sredi te poplave diletantizma s štiridesetletno tradicijo — naše gibanje za pravi ljudski oder.

Duh se je uprl zoper materijo. Mi verujemo v Duh, verujemo v njegovo zmago. Zato nismo malodušni spričo svoje majhnosti. Prišel bo čas, morda je že prav blizu, ko bo v našem ljudskem igranju odločal samo Duh in ko bodo pojavi odrskega in igralskega materializma (= diletantizem) le redke priče žalostne preteklosti. Srečni bomo, če bomo s svojim delom pripomogli vsaj za delec k tej resničnosti.

Zakaj Duh danes veje. Veje, koder hoče, res. Zato se pojavi odziv danes tu, jutri tam. Oglaš se v posameznikih, ki jih okolica dostikrat ne razume. Oglaš se pa, hvala Bogu, dostikrat tudi v celih igralskih družinah, ki imajo dobrega vodjo. Božja Previdnost prižiga te ognje po naši zemlji.

Zaman bo vse delo naših vrlih igrskih vodij, zaman naš trud in naše žrtve, če Duh ne zaveje v igravcih, če božja Previdnost ne pokliče med njimi apostolov. Igra, ki jo igrajo igravci na ukaz igrskega vodja, ki ima najboljše apostolske namene ž njo, a jim ostane tuja in ne odgovarja njihovemu stremljenju in njihovi naravnosti (Einstellung), bo laž. Igra, ki je igravci ne igrajo z notranjim zagonom in celo z notranjo nujno, marveč le z večjo ali manjšo spretnostjo ali celo z željo po »umetniškem« učinku, je laž. Svet (pravega) ljudskega igranja je namreč nekaj drugega kakor svet umetniškega poklicnega igranja.

Ljudski igravec mora igrati iz zavestnega idejnega zagona, le potem bo dosegel tudi umetniški učinek. Poudarek njegovega igranja je na idejni plati igre, ki mora biti seveda izraz njegovega prepričanja. Ogenj njegovega resničnega ustvarjanja nadomešča tehnične pomanjkljivosti v njegovem igralskem podajanju, tako da umetniški učinek ne trpi, ampak je mnogo globlji kakor kjerkoli. — Te resnice se naši ljudski odri, žal, sploh niso zavedali in se je še danes prav ne zavedajo. Kakor hitro se ta red obrne (diletantizem ta red dosledno obrača), nastane nestvor, ki ga imenujejo diletantsko ali amatersko igranje. Ljudski igravec daje tu poudarek na umetniško plat igre in vprav zato odpove: v izbiri iger izgubi orientacijo in zablodi med idejno neopredeljena in zgolj estetsko vredna dela — torej se že tu znajde na njemu tujih tleh — ali pa pride docela v svet poklicnega teatra — tu pa se docela izgubi.

Kaj ni resnica, da je večina naših igravcev danes še usmerjena v ta obratni red diletantizma? Res je tako, in dolžnost imamo do teh bratov in sester, ki delajo v našem vinogradu, pa so njihovo delo, njihov trud in žrtve tako prazne. Pripraviti moramo pot Duhu v njihovih dušah, pokazati in dokazati jim moramo zgrešenost njihove usmerjenosti. Naši idealni igrski vodje naj to naše delo z vsemi silami podpro.

Iz samega bistva ljudskega igranja in danes še posebej iz potreb časa, ki so rodile Katoliško akcijo kot organiziran apostolat, izhaja, da mora

biti delo katoliških odrov — apostolat in da morajo biti naši igralci — apostoli.

Za to je treba resničnega preloma s štiridesetletno tradicijo, ki ni poznala pravega reda v bistvu ljudskega igranja. V hipu bo s tem tudi konec manj ali bolj spotalnih »druščin«, ki so jih dozdaj predstavljali naši (diletantski) igralni odseki, kjer ni šlo brez prepričev, zamer in uporov. Res bodo igralci ostali slej ko prej ljudje in res okoliščine odrskega delovanja niso naklonjene asketstvu. A s tem, da se bo pri izbiranju igralcev in sestavljanju igralnih družin gledalo ne le na igralno znanje, ampak tudi in v vsaj prav taki meri, če že ne bolj, na duha in na religiozno višino posameznikov, je zlo vendarle izpodrežano pri korenini. Igrski vodja (ali pa z njim duhovni voditelj, če nista oba združena v eni osebi) bo moral pretopiti takšne dobro hoteče mlade ljudi v občestvo, v homogeno delovno zajednico. Tu, v takih celicah bo doma pravo ljudsko igranje, ki ga hočemo spet obuditi v življenje.

Ce že takoj resničnosti ne bo — jasnosti je treba v teh stvareh, in te je še mnogo, mnogo premalo. Pripravljajmo pot Duhu, pripravljajmo jo z delom, z osebnim apostolatom, z molitvijo. Naj pa se nikar ne zgodi, da bi se Duhu kje ustavljali!

Naše ljudsko igranje mora postati brez izjeme apostolat, naše igralne družine pa celice apostolov!

RAZGOVOR O IGRANJU

E. K.

OSEBE: Peter, član »Gledališke družine«,

Milan, režiser »Novega odra«,

Jernej, predsednik »Prosvetnega društva«.

(Na odru, kjer nastopajo vse tri igralne skupine.)

Milan (Petru, ki vstopi): Dobro, da ste prišli. Z gospodom Jernejem se že pričaka dobro uro, pa se ne moreva sporazumeti.

Peter: O čem pa se pogovarjata?

Jernej: O igranju.

Peter: No, in — ?

Jernej: Gospod Milan trdi, da je glavno podajanje, ki naj vzbudi v gledavcu estetski užitek. Meni pa se dozdeva, da je glavno doživljanje.

Peter: Prosim vaju, gospoda, ali mi ne bi nekoliko obširneje povedali svoje mnenje.

Milan: Prosim, gospod Jernej, kar pričnite.

Jernej: Nastopi našega »Prosvetnega društva« so se vedno razlikovali od uprizoritev, kakršne so običajne po diletantskih odrh. Dobro vem, da z diletantizmom, z zunanjim posnemanjem poklicnega gledališča, ne moremo ustvariti ničesar. Zato sem kot vodja našega dramskega odseka znova in znova poudarjal doživljanje. Vsak igralec naj res doživlja svojo vlogo.

Milan: Meni se to ne zdi prava pot. Samo en primer: če igralec pri vaši uprizoritvi še tako globoko doživlja in če tega ne more v svoji igri prikazati gledavcem, vse to doživljanje nič ne koristi. Zato se mi zdi edini izhod: več umetnosti, več umetniškega podajanja na naše odre. To je smoter »Novega odra«. Mi pazimo na izgovorjavo, na kretanje, in mnogo smo se naučili od poklicnega gledališča. Nekateri naši igralci tam statirajo. Občinstvo se naj joče z igralcem, četudi se ta smeje v robec. Igralčev doživljanje ni važno, važno je samo, da zna igrati.

Jernej: Prosim vas, gospod Peter, povejte še vi svoje mnenje. Ne morem se sprijazniti z mnenjem gospoda Milana,

Peter: Veseli me, da se oba v svojih stremiljenjih, kakor sta si drugače v svojih nazorih nasprotna, strinjata v tem, da nočete starega diletantskega, ali z novim imenom amaterskega, ali »dobrovoljskega« odra. Saj mi dovolite kratko primerjavo s poklicnim gledališčem. — (Jerneju.) Ze zadnjič, ko smo govorili o inscenaciji (Ljudski oder, I, št. 7—8, str. 65—71), sem primerjal vaše odrske opreme z naturalističnimi scenerijami v poklicnem gledališču. Take odre uporabljajo skoraj vsa društva. Vaš dramski odsek se loči od njih v stremiljenju, da naj vsak igralec doživlja svojo vlogo. S tem ste se še bolj približali naturalističnemu odru.

Jernej: Tega vam ne morem verjeti. Saj sem prišel do prepričanja, da mora igralec doživljati na odru, pri prebiranju listov iz mladinskega gibanja.

Peter: Motite se, gospod Jernej. Vi ste globlje prodrli v naturalistično gledanje kakor mislite. Naturalizem je skušal doseči v opremljenosti in v igranju čim večjo bližino življenja. Tudi tam so bili glasniki, ki so zahtevali doživljanje kot osnovo naturalistične igre. Naturalistične igre same so bile izrez iz življenja, nič več. Igranje pa temu primerno: navadno, kakor v življenju. Naturalizem ni obstal pri posnemanju življenja, ampak je tudi v igri življenje samo spustil na oder. Zahteva so bile: govori kakor v resničnem življenju in kretaj se tako; če se jeziš, bodi res jezen, če se žalostiš, občuti pravo žalost itd. Naturalizem je prezrl, da sta življenje in igra, resničnost in umetnost dvoje povsem različnih področij. Naturalizem je prenesel resničnost v igro in s tem je igra prenehala biti igra. Z resničnim doživljanjem pade vsaka igra. Dosledno sledeč načelu doživljanja bi se moral igralec na odru res jokati, se res opiti, res zaspati in se res ubiti. To bi bilo resnično doživljanje. — Kje pa ostane igra?

Milan: In kje umetnost! Pri naturalistični igri se človek čustev le nalez, ne da bi imel estetski užitek. Pri nas hočemo dajati res umetniške igre v umetniški obliki.

Peter: Kako poizkušate to v praksi?

Milan: Doživljanje nam ni osnova. Igro hočemo v lepi obliki uprizoriti. Natančno izdelam vsak gib, vsako kretnjo, vsako besedo, vsak naglas in vadi, toliko časa vadi, dokler ni vse tako, kakor želim. Posebno pa pazim na lepe odrske slike. Oziram se celo na sence igralcev, ki padajo na zavese v ozadju. Zadnjič sem pustil gorati samo eno luč ob suflernici, na klopi sedita ljubimca, na zadnji zavesi sta videti veliki senci njunih glav. Igralec sta se smela le malo premikati, da nista zabrisala sence. Sicer sta se nerada udala, a meni je glavno lepa slika, ki se ji mora igralec podrediti.

Peter: Prav ste povedali: Vam je glavno lepa slika, ki se ji mora igralec podrediti. Če po vaših inscenacijah sem sodil, da ste kopija stilskega odra, ki je sledil v poklicnem gledališču dobi naturalističnega igranja. Tam je bilo še huje. Inscentator je izdelal dekorativen načrt, slikarsko zamisel, in igralec je bil samo »pisana lisa« v tem načrtu. Ruski režiser Meyerhold je zahteval celo, da se »izoblikuje igra igralcev tako, da se strogo prilagodi linijam in muzikalnemu sozvočju barvnih ploskev.« Igralec je torej podrejen in ujet v odrske opreme, n. pr. v ozadje z ornamentami.

Jernej: Kje je ostala igralčeva svoboda? V takem okviru se igralec ne more izživeti.

Milan: Igralec se ne sme izživljati na odru, on mora biti vezan v celoto.

Peter: Odkrili smo novo vprašanje: ali naj bo igralec svoboden ali vezan. Vi, gospod Jernej, zahtevate od igralca doživljanje in mu dajete z vidika doživljanja svobodo. Vi, gospod Milan, hočete igro oblikovati in igralec je vezan. V obeh stremiljenjih je nekaj pravilnega. Določimo najprej razmerje med resničnostjo in igro, med doživljanjem in oblikovanjem, med svobodo in vezanostjo. — Doživljanje je potrebno. A ne tako, kakor ste mislili vi, gospod Jernej. Vi zahtevate od vsakega posameznika igralca, da doživlja »vlogo«, ki jo igra. Igralec moriva mora torej doživljati kakor morivce v življenju. Osnovna napaka v vašem gledanju doživljanja na odru je ta, da pustite vsakemu igralcu doživljati njegovo vlogo. Priporočal vam bom o naši »Gledališki družini«. Zbrali smo se študentje z vseh zavodov, torej nismo izšli iz iste šolske zajednice. Družilo nas je delo. Bili smo delovna zajednica. Ni je reči, ki bi tako zelo družila ljudi kakor skupno delo. Delo na naših igrah je povzročilo, da smo postali res družina. Igrali smo, odrske opremo, razsvetljavo, vse smo oskrbeli sami, tako, da je bila vsaka naša uprizoritev praznik našega dela. Zdi se mi, da smo našli pravo pot v nasprotju doživljanja-oblikovanja. Iz skupnega dela smo postali zajednica z enotnim naziranjem, z enotnim mišljenjem. Iz tega enotnega mišljenja smo mogli igralci kot celota doživljati to ali ono igro. Doživeli smo igro, doživeli iskanje »Sultanove hčerke«, izpreobrnitev v »Igri apostolov«, satirično grotesko »Svinjskega pastirja« in iz osnovnega doživljanja oblikovali svoje vloge. (To je bilo mogoče le,

ker smo bili samo igralska skupina in ne kakšen odsek v društvu, da bi imeli še druge obveznosti, sestanke, seje itd.) Zato vem, da bi morale nastati pri nas igralske družine, delovne zajednice, ki bi bile prožen organizem. Življenjske zajednice (družina, šolski razred itd.) se branijo novih članov, delovne zajednice pa jih rade sprejemajo in se tako bogate. S tem bo delovna zajednica, kakor pravi Mirbt, »pritegnila človeški tip, ki je dolga stoletja stal na meji človeške skupnosti: tip umetniško navdahnjenega človeka«. Nagib k igranju tli v vsakem človeku, v enem več, v drugem manj in ta nagib je treba gojiti. Pa povrnimo se k igranju. Iz osnovnega, celotnostnega doživetja smo oblikovali igro. Gospod Milan, vi podajate like na odru, pa jih ne oblikujete, ker vam manjka celotnostnega doživetja. Zato izzvene vaši liki prazno. Osnovno doživetje daje vsakemu igralcu neko moč, neko sugestivnost in to moč je treba oblikovati. To je podrobno delo vsake vaje. Tam se vedno jasneje javljajo obrisi, dokler ne postanejo živa celota.

Jernej: Razumem. Vam izhaja doživetje iz duha vaše gledališke družine in iz skupnega dela. Z vidika celote, iz doživetja celote oblikujete igro. Lepo! Preje ste mi povedali oni primer o morivcu. Kako pa naj po vašem doživlja igralec Satana? Prosim!

Peter: Če igralec kot član zajednice doživlja duha kakšne igre, njeno idejo, more igrati tudi najpodlejšje osebe, ker je v njem že močno doživetje celote. Prvotne so vrednote, šele pozneje nastopi nevrednota. Iz spoznanja vrednosti v osnovnem doživetju moreš šele nevrednost Satanovo ali Judežovo podati, iz doživetja dobrote izoblikovati zlo.

Milan: Torej je vsemu našemu zunanjemu igranju manjkalo osnovnega doživetja.

Jernej: Doživljanje poedincev je razbilo enotno osnovno doživetje.

Peter: Celotnostno doživetje in iz njega porojeno oblikovanje pa nam odgovarja tudi na vprašanje resničnosti in igre. Resnično doživetje celote vodi do prav oblikovane igre! Tudi razmerje svobode in vezanosti moremo zdaj določiti. Gledališče je kolektivna umetnost. Usmerja in vodi ga igrski vodja (režiser). Njegova naloga je, da v zvezi z igralci najde igri pravilno obliko. V zvezi z igralci, sem dejal. Že prej mora imeti sliko uprizoritve. Nikoli pa ne sme pozabiti na igralce. Pusti jih naj, da sami najdejo pravilni izraz. Mnogokrat me je presenetilo, koliko novih možnosti so prinesli igralci v igro. Režiser mora biti toliko gibljiv, da sprejme resne pobude in okoristi z njimi celotno igro. Kar ne ustreza, naj stvarno zavrne, da bo igralec vedel, zakaj se njegov predlog, zakaj se njegov način igranja ne sklada z linijo, v kateri se giblje igra. Velja pa to: čim močnejše je osnovno doživetje, tem manj je neustrezačih predlogov. Tu ne moremo govoriti o svobodi, tudi ne o vezanosti, marveč o svobodni povezanosti v skupnem delu. Le iz te more zrasti resno oblikovana nova ljudska igra.

ŠOLAJMO NAŠE IGRAVCE!

N. K.

I. Vzgoja naših igralcev.

Skoraj, da je že krilatica, da so najbolj nevzgojeni člani »društva« — igralci. Zanje veljajo posebna pravila, oni se držijo svojega reda, oni si tudi svoje krščanske dolžnosti po svoje krojijo. Žal, da je tako. Kriv je — diletantizem s svojim pojmovanjem »ljudskega teatra«, s svojim »umetniškostvom«, ki dviga ljudi na odru nad maso v dvorani, s svojim materializmom. Ko bi kaj pomagalo, bi se človek čudil, da je takšen duh mogel prodreti v katoliška društva — zlasti na kmetih in med delavstvom.

Danes smo na prelomu. Boj diletantu se je razvil na vsej črti. Danes hočemo igralca apostola, igralca bojevnika. To bo izhodišče njegovemu ustvarjanju, v katerem bo z umetniškimi sredstvi dosegal umetniške učinke.

Za to pa je treba naše igralce tudi vzgajati. Ni govora o »vzgoji« igralcev, ki so notranje docela nepripravljeni in se ne morejo iztrgati iz

meščanske in materialistične »diletantske« miselnosti. S tem večjo ljubeznijo in skrbnostjo pa se je treba posvetiti onim drugim, ki je v njih zavel pravi duh. To se seveda ne pravi, da bi zato one druge — zaničevali. To ne bi bilo krščansko. Ampak pustili jih bomo lepo ob strani. Tudi se ne bomo spuščali v prepire in »razgovore«. Mi moramo samo — graditi. Po naših sadovih nas morajo spoznati, po našem delu se jim mora miselnost spreobračati. Kakšna pa naj bo vzgoja naših novih igralcev?

Če naj bo igralec apostol, če naj bo bojevnik, mora biti notranje resničen: do zadnjega vlakenca prepričan o svetosti tistega, za kar hoče biti apostol, do zadnjega dna prevzet o pravičnosti tistega, za kar hoče biti bojevnik. Kako naj kdo daje, česar sam nima?

Katoličan mora biti danes bolj ko kdaj poprej apostol kraljestva božjega v posameznikih in v občestvu, mora biti glasnik evangelija in pobornik socialne pravičnosti. Med dejavnimi katoličani pa morajo biti igralci notranje najboljše, najbolj presunjeni, najbolj sposobni. Komur je samo za odrsko umetnino kot tako, bo kajpak upravičeno trdil, da je takšna umetnina možna tudi z igralci, ki so manj zajeti v kakšno apostolsko in bojevniško poslanstvo. Nam pa je igra stvar občestva in šele kot taka — umetnina. Mi hočemo skrajne resničnosti povsod, tudi v igralcu samem in vprav v njem najprej. Zakaj v tem vidimo skrivnostno moč, ki edina lahko prepričevalno dvigne po zunanostih morda manj dovršeno igranje do teatarske umetnine.

Kakor bom v zadnjem poglavju pokazal, vzgoja ne bo samo v sestankih za duhovno povzdigo in obnovo, ne samo v tečajih takšne ali drugačne socialne ideologije, ta vzgoja se bo vršila tudi in zlasti ob igranju. Prenekateri naš igrski vodja mi je že pisal, da so bile vaje za to ali ono duhovno igro — duhovne vaje za njegove igralce. Seveda mora biti igrski vodja na mestu: imenitno, če je duhovnik, če pa ni, ga naj na pomoč pokliče. Prav tako bodo na primer vaje za »Svetega Boštjana iz predmestja« boljše šola za igralsko družino kakor še tako sklenjen socialni tečaj. Seveda mora biti tudi tu igrski vodja na mestu. O tem pa rajši drugič.

O pripravi na duhovne igre, zlasti na Pasijon, bi rad ponovno poudaril, da je zanje potrebna posebna priprava pod duhovnikovim vodstvom. Prejem svetega obhajila se mi zdi bistven del priprave.

Naši igralci se morajo zavedati svoje povezanosti v farno občestvo. Resničnega katolištva brez občestva ni. Zato mora biti vsa naša verska vzgoja in vsa vzgoja naših igralcev predvsem — občestvena vzgoja. Ona more roditi sodobno usmerjene katoličane, ki bodo svojo prepričanost in svojo zvestobo lahko brez strahu postavili nasproti fanatičnemu marksizmu ali kakšnemu drugemu modernemu -izmu. Ona bo rodila tudi igralce, ki bodo res apostoli in bojevniki. Če takšni ne bodo, je bolje, da jih ni.

Zato postaja problematična tudi vsaka igralska družina, ki se omejuje na okvir svojega »društva«, zato poudarjamo važnost — farnih odrov, farnih igralskih družin. K temu nas sili pojmovanje katoliškega ljudskega odra, k temu nas navaja misel dela K. A. Mrtvemu, ozkemu »društvarstvu« (Vereinsmeierei) se postavlja nasproti načelo žive, organske delovne skupnosti v farnem občestvu. To načelo še nima pri nas svoje prave oblike. Mora jo pa dobiti in tako preusmeriti do dna vse naše katoliško ljudsko igranje.

2. Izobrazba naših igravcev.

Kdor hoče biti pevec, mora poznati note, mora vedeti še mnogo stvari, ki so pevcu potrebne. Kdor hoče slikati, mora imeti še posebno izobrazbo. Kdor hoče — pa kaj bi našteval. V vsakem umetniškem ustvarjanju mora biti nekaj znanja. Veliki talenti, ki pogodijo vse potrebno iz lastne »intuicije«, kakor temu učeno pravimo, so redki. — imenujemo jih genije. In genijev med našimi laičnimi igravci ne bomo našli mnogo.

In vendar danes vse križem igrajo mladi ljudje, ki imajo veselje — veselje še dolgo ni vse — in vsaj niso prenerodni — spretnost je precej premalo —. Za izobrazbo naših igravcev — ni časa. Morda res ne. Pa tudi smisla ni. In to je škoda.

Tudi igravec mora nekaj znati. Tudi igravec mora poznati skrivnosti svojih sredstev, ki je z njimi v igri služabnik občestva. Tečaji bi dali lahko nekaj. Vsega ne bodo nikdar dali. Nujno potrebno je podrobno delo doma, pod vodstvom igrskega vodje. Samo in edino — vaje za igro niso niti polovico dela, ki bi ga morala izvršiti vsaka igralska družina.

Najprej je treba nekaj obzorja. Nekaj duševne izobrazbe. Kaj je teater: njegov zgodovinski razvoj v preprostih obrisih. Njegove prvine: dramatska književnost v glavnih črtah, odnos velikih dramatskih umetnin do ljudskega igranja, osnove in upravičenost ljudskega repertoarja, dalje razvoj igravca v zgodovini, diletantski in laični igravec, poslanstvo pravega ljudskega igravca, čisto praktična navodila o šminkanju in kostumiranju, pregled razvoja noš od antike do današnjih dni. Nato razvoj gledališča skozi stoletja, skrivnosti pozorišča, smisel raznih slogov inscenacije, odnos pozorišča in inscenacije do igravčeve igre, igravec na prostem. Vse to so stvari, ki jih bo igravec s pridom uporabljal pri svojem igralskem ustvarjanju. A bodimo oprezní: ne preženimo s preobilno učeno šaro preprostosti iz njegovega srca, ne pripravljajmo mu poti do puhlosti in oholosti po poti inteligenta-diletanta.

Poleg duševne izobrazbe — brez nje bi v skrajnem primeru pač lahko izhajal — pa potrebuje igravec za svoje ustvarjanje tudi primerne — telesne izobrazbe. Tega pri nas še nihče ni kdo ve kaj oznanjal. Stori se pa v tem pogledu pri nas sploh še nič ni. Ali, če hočemo biti pravični: morda se je tu ali tam kateri igrski vodja potrudil za — boljše izgovarjavo svojih igravcev. Morda je bila ta ali ona igralska družina pri nas že kdaj deležna več ali manj strokovnega tečaja o odrski izgovarjavi, več se pa prav gotovo ni še storilo.

In vendar ni samo jezik izrazno sredstvo igravca. Njegovo izrazno sredstvo tudi ni samo mimika, kakor bi radi učili nekateri igrski vodje. Njegovo izrazno sredstvo je — vse telo. In vse telo je treba uriti za odrsko ustvarjanje. Kakor sportnik ne more uspevati brez treninga, tako igravec ne bi smel biti brez stalnega, njegovemu namenu odgovarjajočega telesnega vežbanja.

Zato je huda zmotà, če kdo misli, da je vse že opravljeno z vajami za igro in kvečjemu kakšnim sestankom s predavanjem ali razgovorom. Da, niti vse to še ni dosti, kakor bomo videli v naslednjem odstavku.

* Nujno potrebna nam je knjiga o slovenščini na odru »Zalozba ljudskih iger« jo namerava izdati izpod peresa dr. Franceta Tomšiča (kot subskriptijsko knjigo, 6. zvezek »Priročnikov za ljudske odrez«, na kar bi radi posebej opozorili. Prav tako na tem mestu opozarjamo v zvezi s teatrsko izobrazbo naših igravcev na ostale zvezke teh »Priročnikov«, ki imajo izključno ta namen (n. pr. Pozorišče, Igrski vodja, Farni oder). Vse te knjige izidejo v subskripciji in to le, če se prikladi dosti reflektantov (glej prospekt!).

Kakšne naj bodo te telesne vaje naših igravcev? Tudi one morajo biti v bistvu — igralske, elementi igravčevega igranja, neposredno uporabne pri posameznih situacijah v igrah.

Danes jih podajam samo nekaj. Večino sem jih našel pri Leonu Chancerlu v njegovem »Bulletin des Comédiens Routiers« (francoski katoliški škavski teater!).

1. Igravci stoje v vrsti. Na dano povelje naj izrazijo s telesom, z brz zavzetim odgovarjajočim stavom, vsak po svojem pojmovanju in po svoji naravi, občutja ob takih besedah, ki jih v rednih presledkih izgovarja igrski vodja: glad, truden, otrok, prebujenje, zavesa, glasba, dež, drevo, star itd. — Vse to je treba izvršiti gimnastično, z mišicami. Konec vaje morajo čutiti igravci lahno utrujenost v mišicah, vsaj tisti, ki se sicer dosti ne gibljejo. — Pozo je treba zavzeti takoj, brez polzkušanja, ne ohlapno, pa tudi ne trdo. Točnost. Vsaka poza traja nekaj sekund. Med tem časom mora igravec ohraniti popolno ravnovesje in mora ostati skrajno negiben. — Ta vaja razvija in ureja igralsko iznajdljivost in pravilni telesni izraz.

2. Nadaljnje takšne vaje, kjer stoje igravci svobodno na odru: nabirati cvetice, hoditi pod vročim soncem, hoditi po dežju, stopati na goro, hoditi po mestu, prati ob potoku, sejati, ustavljati se in nato podati se spancu, nori smeh (eden, potem več, končno najbrže vsi, ker se smeh nalez), obup (prav tako: eden, potem več, končno vsi). Snovi za takšne vaje je nešteto, izmislili si jih bo vsak količkaj domiselni igrski vodja sam. — Tudi tu velja isto, kar sem pripomnil zgoraj.

3. Od takih osnovnih vaj je le korak do — plesa. Navajam le en primer: Igravec sedi. Odkrije, da ima eno nogo, jo dvigne prav do oči in si jo ogleda, odkrije nato še drugo nogo, jo prav tako dvigne in si jo ogleda. Nato se domisli, da se dá na nogah — stati. Poskusi. Iz stoje se spomni, da bi se dalo po nogah tudi — hoditi. Poskuša. Končno pa pride nato, da se dajo noge uporabiti še drugače. V svojem veselju nad tem — zapleše in v plesu izrazi svoje veselje nad odkritjem.

4. Prav v sorodstvu s temi osnovnimi igralskimi telesnimi vajami je upodabljanje a) narodnih pesmi, b) dogovorjenih snovi (canavas). Koliko imamo slovenskih narodnih pesmi, ki se dajo igravsko (pantomimično) upodobiti! Pri vaji zbrani fantje in dekleta zapoje ali morda igrski vodja bere, drugi ali pa eden (ena) sam(a) na odru s telesnimi gibi »igrá« vsebino pesmi. Iz nedavne preteklosti poznamo razne »simbolične vaje« (Gor čez izaro), ki so bile že zametek ustvarjanja novega, našega ljudskega igralskega sloga. A nihale so med »telovadbo« in »gimnastiko«, »igranje« jim še ni bilo prišlo v zavest (Pino Mlakar je v »Orlu« utiral nova pota, pa ni našel dosti razumevanja). Od recitirane »Lepe Vide«, »Pegama in Lambergarja« in ostalih pa do petih pesmi s količkaj pripovedno vsebino (zgolj lirčne pesmi, kakor na primer »Gor čez izaro«, so bolj plesne kakor igralske), — povsod leže možnosti igralskih vaj. Taki večeri ne bodo le doprinesli mnogo k izurjenosti naših igravcev. Sami po sebi bodo nad vse prijetni, rodili pa bodo morda tu ali tam še kakšno posebno prireditev zgolj takšnih »pantomimičnih« nastopov. — Druga stvar so pa dogovorjene snovi (canavas), ki jih igra več igravcev z razdeljenimi vlogami sprva brez besed, zgolj ob recitaciji, kasneje z besedami, ki si jih igravci izmisljajo sproti, brez pisane vloge. Takšno igranje imenujemo prosto igranje (improvizacija), do mojstrske višine je prišlo v laški comédie dell' arte. Pri takšnih prostih snoveh gre večinoma za šaljive igre. Morda bo primernejše, da o tem čisto posebej spregovorim prihodnjič. — Vsekakor pa je na dlani, da takšno smotno šolanje igravčevega telesa in njegovega nastopanja samó podpira delo pri pravih vajah za igre in da omogoča lepšo igralsko višino teh prireditev. Vsak igrski vodja bi si moral to vzeti k srcu.

Iz takšnega dela se bo rodil naš svojaki — igralski slog.

3. Igramo sami zase ...

Eden izmed dokazov, da je bilo naše igranje naperjeno doslej samo na zunanost, da smo igrali le iz vnanjih razlogov: ugleda odra, poljudnosti društva, slave posameznikov in ne nazadnje — denarnega dobička, a smo prav malokdaj pojmovali igranje po njegovi pravi notranji vrednosti, je to, da smo docela izgubili smisel za igranje v ozkem krogu in za takšno igralsko delo, ki bi z njim prodrl v globine in skrivnosti pravega igranja.

* Naslednje misli povzemam iz članka, ki sem ga že objavil drugje.

Ozki krog? Fantovska družina na primer, dekliški krožek, delavska skupina, studentovska družba: kadarkoli igrajo, mislijo, da morajo igrati v dvorani pred toliko in toliko množico gledavstva. Misel, da bi igrali lahko — sami sebi, se jim najbrž nikdar ni porodila in se jim zdaj tudi zdi na moč čudna, da, nes pametna. In vendar je igra v takšnem ozkem krogu nad vse važna. Priprava je na našo pravo odrsko delo v smislu resnične ljudske igre.

Zmeraj mi je bilo nerazumljivo, zakaj se v Nemcih in Francozih v območju nove ljudske igre dobi toliko drobnih iger z velepomembno, občestveno poudarjeno vsebino: Urnska igra o Viljemu Tellu, Igra o desetih devicah, razne drobne božične igre itd. Te igre bi vendar zahtevale take oblikovne obdelave, da bi zajele in zbrale k veliki prireditvi vse farno občestvo! Pozneje sem izvedel: vse te igre so nastale v majhnih krogih, v teh krogih so na tako igro nanizali vse svoje ostalo vzgojno delo in če je naposled igra igralsko dobila končno veljavno obliko, so si jo zaigrali. Nikogar niso vabili k tej »predstavi«, ki niti ni bila predstava. Zgodbo o desetih devicah so na primer pri številnih vajah, ne — sestankih, po njeni vsebini napeljali nase, na življenje našega časa: vzporedno in ne kot glavna stvar je šlo oblikovanje igre kot take. In dokončna predstava igre je bila tudi en sam člen v tem delu: v tej predstavi so tisti, ki so igrali, in tisti, ki so gledali, umetniško do konca podoživeli vsebino igre. Igra je postala tako njihova last. In ko so šli čez čas na skupen izlet, so si jo uprizorili pred cerkvico na vrhu. Ni šlo za maske in ne za kostume. Saj ni bila vnanost glavno, vsem je šlo za nekaj drugega.

Takega igranja pri nas ne poznamo. In vendar se mi močno zdi, da bi bilo takšno delo naših osnovnih celic pogoj za nastanek pravega našega ljudskega teatra v velikem.

V tem tretjem poglavju sem tedaj združil zahteve obeh prejšnjih poglavij. To bi moral biti način dela vseh naših igralskih družin. Ne zaradi javnih nastopov, — takšni nastopi so le naravni sad dela igralske družine kot delovnega občestva. Za nekaj drugega gre pri delu naših igralskih družin, ki ne sme biti več priložnostno, marveč resno in smotno. In to je še ena revolucija v naši dosednji miselnosti...

REŽISER IN IGRAVEC

France Kotnik (Velika Nedelja)

Režiser brez discipline je pri vajah kakor tudi pri predstavah samih resnično ubog siromak. Po nepotrebnem trpi, uničuje svoje živce, si drugače dokaj lahko škoduje na zdravju in uspeha nima onega, ki bi ga lahko dosegel.

Vsak količkaj resen režiser naših podeželskih igralskih družin mora biti nekak učitelj. Več mora znati ko ostali igralci; biti dovzeten za dobrohotne in pametne nasvete svojih soigraev, pazljiv, ves čas prožnega duha, neutrudljiv, točen itd. Imeti mora pač najboljše sposobnosti, ki jih zahteva naše igranje. Kdor tega nima, naj se ne loti vprižarjanja iger — ne bo uspel. Ni mu namreč možno, da bi vzgojil svoje igravce k delu in disciplini. Resnica je, da ravno disciplina (red) ustvarja poleg mimike in znanja vloge prav velike uspehe. (O tem vprašanju kakor o vzgoji igravcev sploh bi se naj še posebej razpravljalo na kakem tovrstnem tečaju.)

V naslednjem naj podam nekaj skromnih misli, kako se da na primeren način spraviti med naše igravce pravi duh, disciplina, — kako vzgojiti igravce k nesebični aktivnosti, da bo veselje ž njimi delati.

Samo na kratko:

1. Razdelitev vlog. Pri tem je mnogo težav. Bog pomagaj! Niso vse vloge enakega pomena, niti enakega značaja, niti enako »debele«, vendar so pa vse popolnoma enako važne. Če »sluga« ali »hišna« s svojo kratko vlogo brezbržno, morda celo užaljeno, nastopata, je podajanje celote raztrgano in pokvarjeno. Take hibe se takoj spoznajo. Ni važno, da igram največjo, najdebelejšo vlogo, da imam mnogo govoriti, važna je le izvedba prostovoljno prevzete dolžnosti. Zavest enakovrednosti je vzgojiti naprej. Le odri, ki so si v tem edini, da spoznajo predvsem važnost značaja, važnost zmožnosti, zamorejo uspešno podati kakšno dramsko delo. Hudo pa greši režiser, ki vedno stalnim »prvim« igravcem izroča »glavne« vloge. Rodi se zavist, spoznanje manjvrednosti, užaljenost itd. Tu ni več računati na pravičen, dober in lep potek igre. Zato pa ni pravilno, vedno istim dajati »glavne« vloge. Tudi drugi imajo sposobnosti, ki bi jih radi uveljavili. Naj se uče!

2. Pri vaji. Največ je treba točnosti, če ne, je vse nič. »Imam tako majhno vlogo, da se mi nocoj ne splača iti k vaji,« govore mnogi. Z Bogom, prijatelj! Nisi vreden, da se na odru pokažeš! Dolžnost, ki si jo prostovoljno prevzel, tudi možato do zadnje potankosti izpelji! Le resna sila naj opraviči tvoj izostanek. Pravočasno se opraviči, da ne čakajo nate.

Prav »ugodno« je, kadar kateri mnogo zamuja. Čakajoči se tačas lahko vsaj mnogo »pomenijo« med sabo. Saj je prav prijetno, če traja vaja preko polnoči. Je pot domov grede prostejša. Tudi tu mora biti red. Nekje sem ugotovil sledeče: Režiser napove vajo ob določeni uri. Četrte ure nato lahko začne z vajo in to celo s takimiimenovanjem zadnjim statikom. Vsi, prav vsi pridejo. Kdor pa ne more, se opraviči. Lepo je delati, kjer je tako.

Vaja sama. »Hitro« se lahko nauče tam, kjer morata igravec in režiser poslušati nemir, klepetanje, ropot itd. ostalih nenastopajočih igravcev. Zopet vzrok, da traja vaja po nepotrebnem pozno v noč. To se da kmalu odvaditi. Zadostuje n. pr., da jim pove: »Če ste toliko požrtvovalni, da napravite dolgo pot, tudi ob slabem vremenu, trudni od dela, mislim da bo dobro, če sedaj malo počivate, molčite in se med dejanji (v odmoru) kaj pomenite.« Joj, kako to zaleže! Če ena žrtev, pa naj bo še druga. — Uspeh je viden. Radi uspeha pa volja do dela.

Zmotno je, če misli režiser, da ima in sme pokazati svojo »oblast«. Tudi on je član občestva in zato enakopraven z drugimi. Govoriti in opominjati malo, grajati sploh ne, a prositi mnogo. Škoduje si, kdor govori: »To je zanič!«, »Ni bilo dobro!«, »Ne znaš!«. Vsa dobra volja se skvari. Naj bo vljuden, n. pr. »Poizkusi tako!«, »Premisli!«, »Prosim, ponovi!«. Na vljudno besedo bo igravec reagiral. Nikar posmehovanja in zaničevanja. V družini vlada ljubezen. Veselje do dela se stopnjuje.

3. Predstava. Tako pripravljena igra mora uspeti. Težave so pa s scenerijo. Navadno jo urejuje eden sam. To ti je revež! Delo je po dejanjih razdeliti posameznim igravcem (najbolje, da sta po dva). Na odru ni trenja in delo gre naglo od rok. Jasno pa je, da mora biti družina za nastop do napovedane ure pripravljena. Čakanje odbija prijatelje odra. In tu skoro vsi največ grešijo. Pozna se, da je njih glavni cilj le — dobiček. Moralni uspeh jim je seveda zadnje. Vsa taka in katerakoli druga »kul-

turna» društva, ki jim je pri »kulturnem« delovanju prvi in glavni cilj pridobivanje kapitala, sploh niso kulturna. Njihovo delovanje je sebično, nelepo in tudi nečastno. Za odre, kjer n. pr. pravijo: »Igrali bomo »Sleher-nika«. Ta nese,« je bolje, da nehajo z vsakim delovanjem. Le tam je uspeh zagotovljen, kjer je doma ljubezen do stvari same in cilj, doseči veličino moralne moči. Denar bodi le pripomoček za lažjo dosego tega cilja. Sicer pa uspehi doseženi brez truda — niso uspehi.

Po predstavi pa je treba vse rekvizite, zlasti izposojene, takoj spraviti na mesta.

4. Obleka. Obleka naših igravcev je žal premnogokrat podobna pustnim šemam. Prav malo kje pazijo na dostojanstvo podane osebnosti. Napačno je, kdor misli, da spada na oder vsakršna obleka k vsaki igri. Samo da je, pa je dobro. Videl sem nekje »Izgubljenega sina.« To je bilo na odru maškar! Kar bolelo me je, ko sem videl to neresnost. Polovica je bila v narodnih nošah, polovica pa v obleki najmodernejšega kroja. To vendar ne gre. Take predstave izgube na svoji veljavi in — odbijajo. Ali pa: Nekje so igrali igro srednjeveškega značaja. Nastopajoči vojak pa je nastopil v obleki sedanjega jugoslovanskega — oficirja! Kadar kaj igra-mo, igrajmo po zahtevi vsebine, da je stvar res taka, kakršna mora biti.

Končujem. Samo nekaj misli sem napisal na papir. Le najglavnejše stvari sem izbral. Mnogo je še pripomniti, pojasniti. Toda o tem morda drugič.

Mnogokrat obiščem katero dvorano, vendar grem radi teh nedostatkov večkrat razočaran domov.

Vsem, ki so dobre volje, pa želim, da delajo tako, kakor sem napisal. Videli bodo, da so uspehi neizogibni. Vsak uspeh pa rodi novo težnjo, do-seči še več v prid domačega ljudstva.

Na delo v novi smeri! Vzgojimo si vse tako, da bodo srečni in zado-voljni režiser, igravec in obiskovalci.

OBZORNIK

KRŠČANSKI TEATER V FRANCJI

Henri Brochet (Auxerre)

Na našo prošnjo nam je napisal g. Henri Brochet, znani urednik odličnega francoskega mesečnika za krščanski teater »Jeux, tréteaux et personnages« in vodja igralske družine »Compagnons de Jeux«, tale pregled francoskega krščanskega teatra, za kar smo mu iskreno hvaležni. — Poskrbeli smo za podobne informativne članke najodličnejših tujih delavcev za pravi ljudski teater v vsaki številki. Začeli smo to serijo, kakor so videli naši bralci, že z izčrpnim člankom g. V. Ra-badana o ljudskem teatru na Hrvaškem. — Ur.

Henriju Ghéonu se moramo zahvaliti, da imamo v Franciji kvaliteten krščanski ljudski teater.

Bili so sicer pred vojsko posamezni poskusi, ki bi naj dali katoličanom v Franciji dramatska dela ali predstave, ki bi odgovarjale njihovi veri. Toda ker so jih pod-vzemali ponavadi poklicni igravci svetnega gledališča, so bili ti poskusi že vnaprej obsojeni na propad. Sloneli so na laži sleparske umetnosti. Mogli so roditi samo zmote.

Po vojski so ugodne okoliščine pomagale poklicnim. Jacques Copeau je proglasil v gledališču »Vieux-Colombier«, »da bo mogoče govoriti o novem teatru šele tisti dan, ko bo človek v dvorani lahko izpre-govoril iste besede kakor človek na odru in z istim srcem kakor on.« In Ghéon, ki je prišel do vere na bojnem polju, se je znašel z novim srcem sredi krščanskega občestva. Po pravici je menil, da nikjer ne bo našel boljših tal sporazumnosti in občestvenosti kakor po ponižnih župnijskih dvorinah, kjer

kristjani igrajo kristjanom. Tam je bil, bolj kakor povsod drugje, človek v dvorani sposoben, da odgovori človeku na odru z istim glasom. Tam je bil tedaj bolj kakor kje drugod mogoč dramatski prepoved, ki je mo-ral privlačiti tiste dramatike, ki so si bili najjasnejše v svesti možnosti in pogojev svoje umetnosti. Trebalo je le najti jezik, ki bi mogel družiti verna srca na odru z onimi v dvorani. Treba je bilo tedaj očistiti naše ka-toliške odre vulgarnega, povprečnega, dolgočasnega ali operetnega repertorija, ki jih je tlačil, in ustvarjati nato za te odre ljudski in krščanski, preprost in nepo-sreden repertorij, ki bi vsem ugajal in bi šel do srca tudi najmanj pripravljenim gledavcem, ki bi pa tudi mogel dvigati igravce in gledavce, ki so jih prepogosto onečevali igre, pri katerih so sodelovali.

Človek bi mislil, da bo spričo programa, ki je tako odgovarjal zahtevam pametnega apostolata, val navdu-senja brez oklevanja sprejel Henrija Ghéona in tiste, ki so se bili zbrali okoli njega. Žal, ni bilo tako.

To pa zato, ker je Ghéon sicer hotel, da bi njegove igre bile preproste in neposredne, ni pa nikoli privolil v to, da bi napravil koncesije slabemu okusu, ki na splošnem vlada, in je imel toliko v to, da bi napravil koncesije slabemu okusu, ki na splošnem vlada, in je imel toliko spoštovanja do »vernega ljudstva«, da je pisal zanj samo kvalitetna dela. Ali po mnenju, žal, prevelikega števila naših katoličanov se spodobijo kvaliteta samo za elito, ljudstvo pa ima pravico zgolj do povprečnosti.

Ghéon in njegovi prijatelji so se dvignili proti tako obsodbe vrednemu in na-pačnemu pojmovanju neposrednega apostolata, ki ga vrhu tega izkušnje postavljajo docela na laž. Zakaj ni res, da bi ljudstvo ne imelo smisla za lepoto. Rajši na-sprotno. Vsako lepo delo najde v njem globok odziv. Dosti je da mu ga iskreno po-daš. Sprejelo ga bo z isto iskrenostjo, ko bo spoznalo, da se naposled vendar ne norčuješ iz njega.

Zaradi tega nesporazuma, ki še traja, še nimajo dela Henrija Ghéona in njegovih prijateljev v Franciji tistega slovesa, ki bi ga zaslužila.

Ne mine leto, da bi Ghéon in njegovi učenci ne dobili kakšnega »naročila«, naj spišejo kakšen misterij za dramatsko proslavo kakšnega farnega patrona ali kakšnega pomembnega verskega dogodka. Veliko število del modernega krščanskega teatra je nastalo v teh okoliščinah v zadnjih petnajstih letih (»Sveti Germanus Auxerreski« René-ja Des Granges-a, »Pastirica v deželi volkov« — sv. Germana Cousin — Henrija Ghéona, njegov »Sv. Bernard Menthonski«, njegovo »Življenje svetega Franciška Asiškega«, njegova »Proslava Naše ljube Gospe Chartre-ske«, njegov »Misterij o kralju svetem Ludviku«, njegovo »Srečanje sv. Benedikta in sv. Sholastike«, njegov »Misterij o najdenju križa«, njegova »Skrivnostna legenda ermesindska«, letos pa njegov »Mi-sterij o sv. maši« po Calderonu in njegovo »Odpusčanje svetega Janeza Krstnika«, dalje »Sveti Albert Veliki« in »Sveti Dominik« Claude-a Guéreau-ja, in naposled ali naj dodam svojega »Svetega Martiala, otroka s petimi ječmenovimi zrnji«, patrona malih kornih pevcev?*) Tujina prevaja skoraj vse naše igre in jih rada igra. Katoliške ljudske igralske družine skrbé, da prihajajo na oder. Za »Tovariši Naše ljube Gospe« (Compagnons de Notre Dame), ki jih je zbral Henri Ghéon sam, prirejajo »Compagnons de Jeux« pod mojim vodstvom predstave, ki se je o njih lahko reklo, da katoliški teater doslej ni nudil še nič bolj dovršenega. Revija za dramatsko umetnost, ki izhaja me-sečno pod mojim vodstvom (»Jeux, tréteaux et personnages«) priobčuje naše dra-matske tekste in skice naših kostumov in naših inscenacij. V njej tudi presojava dramatske pojave izven našega gibanja, če so nam lahko za vzgled.

Seveda doba splošne krize ni kdo ve kako naklonjena podvzetju, kakršno je naše. Brž so presodili, da ni nujno potrebno in zato ga nič kaj ne podpirajo, ker menijo, da za družbo ni toliko nujno.

Mi pa smo mnenja, da mora imeti svoje mesto v dobro organizirani krščanski družbi tudi krščanska igra, sproščena in vesela, kadar je treba, resna in po-bozna, kadar je prilika za to.

In dovolj imamo spoštovanja do naše vere, da zahtevamo od te igre, naj ji služi, ko jo igra že prepogosto omalovažuje ali smeši.

*) G. Brochet se v svoji skromnosti preveč pozablja. Mi ga visoko cenimo kot avtorja šte-vilnih enodelank, kjer nam v nekončni, resni hudomušni preprostosti kaže umetniško dovršene like manjših svetnikov v značilnih epizodah iz njihovega življenja. Brochet je s tem ustvaril naravnost novo vrsto svetniške igre.

Henri Brochet

Sicer pa naše geslo, ki nam ga je dal Henri Ghéon, dovolj jasno pove, v kakšnem duhu posvečujemo svoje sile dramski umetnosti in kako jo spoštujemo. Evo to geslo, ne moram boljše končati teh vrstic kakor z njim:

Za vero z dramsko umetnostjo,
za dramsko umetnost v duhu vere!

NAŠA DELAVSKA IGRA

Ob ustanovitvi Mladinske zveze JSZ je prinesla »Delavska pravica« članek o »Naših igrah in prosvetnih večerih«, kjer je pisec podal misli, ki se jim od srca pridružujemo. Saj smo jih izpovedali že v 4. številki lanskega letnika našega lista, ki smo jo posvetili »delavski igri«. Taista naša številka je našla odmev tudi v »Delavski pravici«, česar smo bili zelo veseli. Imenovan članek ponatiskujemo:

»Mnoge naše skupine se poleg zgolj strokovnega dela udeležujejo tudi na kulturnem polju. Ustanavljajo se dramski odseki, katerih namen je, prirejati igre in prosvetne večere. Temu udeleževanju ne bi bilo mogoče nicesar oporekati, bilo bi celo zelo priporočljivo, ako bi bilo to prosvetno delo pravilno usmerjeno. Po naših skupinah pa se v tem pogledu močno greši. Vse to delo se namreč vrši brez pravega sistema in brez globljega namena. Največkrat se prirejajo igre in prosvetne večeri, ki nimajo z delavstvom nič skupnega. Včasih so celo nasprotni z duhom delavske ideologije. Igra se radi igranja samega, radi časti, mogoče tudi iz finančnih razlogov. Vsa stvar pa nima globljega smisla.

Nam pa morajo biti igre, kakor tudi prosvetni večeri, le sredstvo v dosegu našega namena, ki je: vzgoja borbene proletarske mladine po načelih krščanskega socializma. Igre nam morajo postati glasilo evangelijskih nauk in bojno sredstvo proletariata. Naša igra mora zajeti množice tistega delavstva, ki je prepričano, da se morajo družabne prenosne izvesti v duhu evangelija, in se zaveda, da je potrebna borba ne iz sovraštva, ampak zaradi pravice. Naše igre morajo kazati pot iz nevzdržnih razmer, ki jih je ustvaril kapitalizem. Kazati morajo pot k boljšemu življenju, vrednemu delovnega človeka.

Ker pa je delavec po načinu svojega življenja usmerjen kolektivistično, morajo tudi naše igre poudarjati kolektivističen značaj teatra. Kolektivističen značaj igre pa se poraja z zborovskim elementom. Za kapitalistično družbo, ki sloni na individualizmu, so značilne individualistično usmerjene igre. V njih pridejo do izraza le posamezne osebe. V naših, kolektivističnih, igrah, pa nastopa delaven razred kot celota. Posamezne osebe, ki nastopajo bolj vidno, so zgolj predstavniki te skupnosti.

Tudi pri naših prosvetnih večerih in akademijah mora biti vsled tega program tako izbran, da sloni glavni poudarek na zborovskem elementu. (Zborne deklamacije, govorski zbori.)

Pri doslednem izvajanju takega programa pa obstoji glavna težava v tem, ker nimamo še zadostne tozadavne literature. Delavec je zelo slabo zastopan v naši dramski literaturi. Prav tako nam nedostajajo dobri zborni deklamacij. Iz delavskega občestva morajo nastati nove oblike igre in prosvetnih večerov!

Temu dodajamo samo, da nam nekateri poskusi (Celje) dokazujejo, da se v krščanskih delavskih vrstah glede teatra kaže razveseljiv nov duh. Res je zadnji čas, da se delavstvo otrca meščanskega diletantizma in da se nadaljujejo začetki iz let 1928 in 1929 (akademije »Krekove mladine« s prvimi govorskimi zbori).

»IGRA O IZGUBLJENEM SINU« V ZALOGU

Ivan Caserman (Cerklje pri Kranju)

Da bi primerno proslavili 500 letnico velikega zvona cerkve sv. Matije, so se Založniki lotili »Izgubljenega sina«. Drzni, predrzni, so mnogi govorili. Igravci — sami novinci, ni dvoran, malo časa, čudna igra. Sam sem že dvomil, pa neupravičeno.

26. avgusta, na nedeljo popoldne ob 3. smo igrali. Gledavcev okrog 1500 iz skoro vseh fara od Kranja do Kamnika. Pred cerkvijo smo igrali. Prostor zagrajen z vejcem. Pozorišče skromno: v sredi cerkvena vrata, predstavljajoč očetni prag, cerkveni portal in vhod v hišo nebeskega Očeta ob enem; ob desni zid zakristije; ob levi

je s pomočjo edine kulise z vrati markirana gostilna, ki pa ne dela sicer vtisa nepristnosti; vmes nizek oder, potreben, da gledavci vidijo igravce. Med odrom in ograjo za gledavce prostor-cesta; dva mlajčka vizuelno delita pozorišče v tri dele, kar dobro služi; nad vrati stara podoba Bogorodice, veneci, oleandri delajo cerkveno steno prikupno.

Kmalu po treh se začne. Prolog odpade, nadomesti ga kratka razlaga režiserjeva; radi omejenega prostora je bilo treba najti neko vmesno obliko med predpisanimi navodili »za odere« in za »na prostem v velikem stilu«.

Da dobi proslava neko zvezo s proslavo 500 letnice zvona, zazvoni po trikratnem znaku s trobento slavljenec — veliki zvon, v cerkvi se oglasi pesem: Večerni zvon. Ob zvonjenju malega zvona prihaja od leve služinčad s pesmijo: »Glejte, že sonce zahaja«. Odidejo. Oče, sin, brat stopijo na oder — očetni prag. Oče, kmečki mož, igra vidno občuteno; sin — osmošolec igra mirno, malo gestikulira, glas in mimika kar preseneča; brat, kmečki fant, res pravi kmečki sin, nič priučenega. In ti trije so v vsej igri najboljši. Nepozaben je prizor ob slovesu: kočjaž se pripelje, služinčad obkoli trojico in poje: »Ura že bje, moram it', moram it'«.

Nastopi se vrste brez presledka. Uporabljajo skrajšani tekst. Vulgarni izrazi, tujke kar nič ne motijo, čeprav bi to kdo pričakoval. Tudi nočni čuvaj ob belem dnevu s svetiljko ne vzbuja vtisa neskladnosti z dnevnim časom. Gledavci pozabijo na vse zunanje okoliščine; če se predstavi nastop ponoči, ga doživljajo tudi tako. Nastop pred krmo — veseljačenje izgubljenega sina — se zdi preveč raztegnjen, tekst bi bilo treba ali skrajšati, ali vstaviti novih prizorov, sploh pa hitro in krepko igrati. Vmesni prizori s ceste krasno zbirajo gledavce. Nastope naznanja fanfara. Peripetija v petem nastopu ni nikoli zadosti krepko izražena. Sin na cesti je pretresljiv, to se vidi očitno na gledavcih. Vrnitev res ganljiva. Oče, sin in brat pozabljajo že, da igrajo, gre jim že kar zares. Namesto: »Pridi molit, o kristjan«, pojo bolj primerno: »Usmiljeni Jezus«. Ob hvalnici: »Hvala večnemu Bogu« hiti čez oder vsa zbrana množica v cerkev. Vsa igralska družina — 80 oseb — spredaj in polna cerkev iz vsega sroa poje litanije; res ena občestvena družina.

Predstava, čeprav ob skromnih sredstvih, malem času, igravcih novincih, je dosegla svoj namen. »To pa to«, so govorili resni kmečki ljudje, »to je pa kot zares«. Mnogi so šli zamišljeni domov, vsem je v duši še dolgo ostala slika o izgubljenem sinu.

Pisec teh vtisov pa sem ob tej igri spoznal: 1. Te vrste igre so edino res vredne igranja. Narod jih razume gledati in igrati. 2. Tudi z najbolj skromnimi sredstvi je uspeh mogoč. 3. Igra na prostem šele pokaže, kako nepristno je naše igranje po odrih, skoro smešno se ti zdi.

Pokret za novi ljudski oder je na pravi poti in mora voditi do uspeha, to je prenovitev slovenskega ljudstva v duhu KA.

RAZGLEDI

Na Dunaju delujejo »Igravci božji« (Die Spielleute Gottes) pod vodstvom I. Sobotke. Vsako soboto in nedeljo od velike noči do božiča nastopajo. Vsako leto odigrajo na stotine predstav. Igrski spored jim tvorijo kratki, večinoma izvirni duhovni prizori, ki trajajo povprečno samo pol ure. Predstava se vrši redoma kar pred cerkvenimi vrati. V avtomobilu potujejo ti igravci po vsej Avstriji in se pojavijo zdaj tu zdaj tam. Še deset jih ni in so večinoma brezposelni poklicni igravci. Vzdržujejo se z darovi vernikov. Pri pridigi namreč napove pridigar njihov nastop in nato se v cerkvi nabira zanje. Po maši ali po nauku se v zakristiji preoblečejo, glasnik pride skozi glavna vrata in napove igro. Ljudje, ki prihajajo iz cerkve, ki hočejo vanjo ali slučajno pridejo mimo, se ustavijo. In igra se začne. Nobena nima več kakor pet ali šest vlog. Vsebinska je hudo tendenčna, celo točno zvezana z avstrijskimi razmerami. Ta pojav je za naš čas zelo značilen. Dokazuje nam, da je potreba po takšni igri, kakor ob tem poročilu pripominja vodja francoskega, krščanskega teatra, Henri Brochet, splošen časopisni pojav.

Max Reinhardt se je pravkar pogodil z newyorško gledališko družbo, da bo prevzel vlogo pri novi Werflovij svetopisemski drami »Romanca naroda«. Reinhardt je že začel s pripravami v New Yorku. Snov drame je vzeta iz svetega pisma in riše v posameznih dramskih slikah zgodovino judovskega naroda v starem zakonu. To bo prav za prav praznična igra, prikazana v veliki zgodovinski verziji. Glasbeno spremljavo in zborni del je uglasbil Kurt Weill. Mozesovo vlogo je prevzel Fedor Šaljapin. Werfel je, kakor znano, žid.

TEKSTI

BOŽIČNICA

Janko Moder (Dot pri Ljubljani)

Oder je zakrit v močan mrak, da prevladuje svetloba ugaslega pastirskega ognja, ki tli sredi prostora. Oder je v globino razdeljen v dva dela; v sprednji, ki je viden, in v zadnji, ki je zagrnjen s temno zaveso. Kraj je betlehemski pašnik, ki pa je lahko narejen iz zaves in temnih pregrinj. Le nekaj palm ali oleandrov poživilja podoba. Okrog žerjavice stoji v polkrogu, obrnjenem proti ljudem, zbor betlehemskih pastirjev z voditeljem v sredi. Oblečeni so v navadne, preproste haljaste vzhodne obleke z značilnimi oglavnici. Bradati in porasli črni možje se opirajo na dolge pastirske palice in žde nud dogorelim ognjem. Nobena stvar se ne gane. Zastor se dvigne in čez čas, ko se gledalčev uho in oko privadi temnemu, nememu prizoru, se zasliši iz ozadja mračni glas harmonija ali kakšnega drugega temnega, nizkega glasbila, ki ga spremljajo glasovi težke pesmi, pesmi sužnosti in hrepenenja po prostosti, ki sprva prihajajo iz nedosežne daljave, a se počasi bližajo in rastejo v obupno tožbo judovskega ljudstva, s katero hrepeni po prihodnjem Odršeniku. Oder se ne razsvetli, le glave sklonjenih pastirjev se med pesmijo počasi dvigajo.

Pesem (v ozadju): Težki so dnevi v sužnosti grešni ...

Zbor (ko ugasne pesem v ozadju):

Temà strašna zemljó odeva,
v pregrehan svet težkih ječi ...
Kar v raji je grešila Eva,
veselja ni, radosti ni.
Oh kdaj, oh kdaj prešla bo reva,
ki vse ljudi na tla teži?

(Zbor govori s počasnim, nizkim glasom, konča z obupnim vprašanjem, na katero ni odgovora.)

Voditelj (čez čas, ko so se porazgubili mračni glasovi. Ozre se proti levi v ozadje):

Glejte, iz daljave popotnik se bliža.
Tamle hiti, kjer gričevje se zniža ...
Kaj neki na naših poljanah zdaj išče?

Zbor (se le za trenotek začudeno ozre za voditeljevo roko in je že spet v svoji tožbi):

Se dalje kot romar je naše rešenje;
vse naše življenje je samo trpljenje.

Voditelj (še zmeraj gleda proti ozadju na levo):

Kot skrija pod kokljo boječe se pišča,
tako se ob možu dekle opoteka;
zelo sta ubožna, kot kaže oblika.

Zbor (nadaljuje svojo obupno, vdano prošnjo):

Pripravljene smo
na svojo rešitev,
Usliši, uho,
nam skoraj molitev!

Jožef (pride z Marijo, ki je vsa zagrnjena, od leve strani. Ustavi se pred pastirji in jih ponižno pozdravi):

Povsod naj z vami hodi Gospod
in varuje vas, pobožni možje!

Voditelj (prijazno in ljubeznivo):

Naj tudi tebi roka Njegova
pokaže v noči prave ceste!

Zbor (še zmeraj nemoteno nadaljuje svojo težko tožbo):

Oh, kdaj posveti nam Luč,
oh, kdaj odpre se nebo? —
Gospod, daj nam, daj ključ,
odpri nam s svojo rokó!

Jožef:

Pastirji ovac, nikar ne vzemite za zlo,
da moti nadležen vas tujec v pobožnih molitvah.
Še jaz se vam v prošnjah pridružim: Naj pošlje nebo
Rešnika, ki vsi Ga želimo v prošnjah in daritvah!

Zbor (goreče):

Usliši prošnjo,
dobrotno nebo!

Voditelj:

Čuj, človek popotni,
kaj hočeš od nas?
V taj luči temotni
je tuj tvoj obraz ...

Jožef:

Jožef sem, iz Davidove rodovine;
v Betlehemu prenočišča sem iskal
zase in ženo.

Voditelj:

Saj kmalu zor zasine!

Jožef:

Kot pastir vse noči kdaj nisem nič zaspal;
za sé mi ni nič mar, a žena je z menoj;
Dopolnil se je čas, poroda čaka še nocoj.

Voditelj:

Predragi mož, tu nimamo udobnih hiš,
le staja so, ki jih prepriha slednji piš. —
Poglej no tjale: Vidiš tistole votlino?
Zavetje skromno bo ti za družino.

Jožef (ko dogovori, počasi odide na desno v ozadje. Za njim Marija):

Gospod, naj vam poplača to dobroto,
ko prenočili ste siroto,
ki nima hiše tu nikjer!

Voditelj:

Ze dobro, že! Prisloni dver,
da naše delo te ne bo motilo! —
Gospod pomagaj, da se srečno dete bo rodilo!

Zbor (z nekoliko bolj lankim glasom):

Kot sonce mogočno temo razprši,
naj dete prežene ti žalostne dni!

Voditelj (po kratkem odmoru, ko je ves čas gledal v ozadje za Jožefom):

Zdaj, bratje, pogledat grem orede,
če ni nam iz njihove srede
odnesel kak volk grabežljivi ovce ... —
Nič niso mirne,
vse k skalni votlini hite,
kjer človek popotni počiva z ženo,
ki najbrž nocoj porodila še bo ...

(Odide na desno.)

Zbor (težko, mračno. Njegova molitev je priklopela do vrha. Izmenjujevaje goreče prošnjo. Spremlja jih pritišana težka godba iz ozadja, ki počasi raste):

O čuj nas, Gospod, čuj!
Usliši nam molitev!
O čuj, Gospod nas, čuj!

Pregrehe objokujmo,
Gospodu daritev
spravno darujmo!

žrtvuj, srce, žrtvuj! ...
Usliši nas, Gospod! —
Daj, pošlji Rešenika! —
O čuj nas, Gospod, o čuj! —
Glej, stiska je velika ...
Gospod, Gospod, Gospod! ...

Pesem (ki počasi zraste iz njihove molitve v ozadju. Polna je neutešljivega brepenenja po Odrašeniku):

Poslji nam skorej že odrešenje ...

(Ko pesem z godbo vred počasi zamre v ozadju, nastopi veliki trenutek preme. Pastirji dremljejo po opravljenih molitvah globoko sklonjeni ob svojih palicah nad ugaslim ognjem. Vse je tiho. Teda plani na oder čudna, nadzemljiska luč, pa ne svetloba. V ozadju se oglasi glas, čudno slovesen glas trobente, ki pa naj bo iz silne daljave. V to pripravljenost zadoni nebeški glas, ki prihaja od vsepovsod, in napolni ves oder in vsa dvorano s svojo magičnostjo.)

Glas:

Moj Sin si Ti in danes sem Te rodil!

(Glas trobente počasi preide v rahlo godbo, nadzemljiska luč prehaja v rahlo svetlobo. Pastirji so še kar sklonjeni, vse to ni bilo namenjeno njim. V ozadju zraste iz rahle godbe ljubka, lahkotna pesem, ki zavzame ves prostor.)

Pesem:

Glej, zvezdice božje migljajo lepó ...

(Pesem še ni preminila, le rahlo se je oddaljila, ko prihitijo na oder k spečim pastirjem voditelj.)

Voditelj (živo in hitro):

Bratje, vstanite iz spanja, vstanite,
k skalni votlini hitite,
čudo se, glejte, godi!

Zbor (začudeno dviga glavo v še močnejši svetlobi):

Kdo nas iz težkega spanja budi?
Kdo nam vznemirja še vest?

Voditelj (še bolj živo in prizadevno, od novice kar drhti):

Bratje, vstanite,
trudne oči brž odprite,
štejte in glejte množice zvezd!

Zbor (začudeno):

Strmimo v nebo ...
Kaj neki pomenja to?

Voditelj (kaže zvezdo z močnim sijem, ki gori na desni):

Poglejte jo, zvezdo na vzhodu,
žari do zemlje ji rop ...
Kdor ni še popolnoma slep
zdaj vé, da rešenje oznanja našemu rodu!

Zbor (se v spoštovanju globoko skloni pred čudežno zvezdo):

Zvezda rešenja,
ki konec trpljenja
zemljanom oznanja:
Naš rod se ti klanja! —

Voditelj (se kar ne more znajti v veselju. Svetloba postaja vse močnejša):

Glejte: Noč se spreminja v dan ...
Res: Rešenik je na svet poslan!

(Ozadje se odpre in pred pastirji stoji nebeški glasnik v polni, prepolni svetlobi. Prostor se napolni s prečudno sladko godbo, ki pa le tiho spremlja angelovo ozna-

nilo. Pastirji popadajo pred nebeško prikaznijo na tla in si zokrivajo oči pred silno svetlobo.)

Angel (slovesno, prijazno):

Ne boj se, pobožni pastir,
oznanjam nebeški ti mir:
Danes se rodil je Rešnik,
v nadlogah močan Pomočnik! —

Voditelj (še zmeraj sklonjen do tal v svetem strahu):

Je res, kar naznaujaš nam zdaj,
je res prinesel na zemljo raj
nebeški Rešnik?

Angel (mogočno):

Naj to vam bo znamenje čiste resnice:
Našli boste Dete povito v plenice
in v jasi v votlini le-tam položeno!

(Angel zgine, svetloba ostane.)

Voditelj (se počasi ozre in vstane. Za njim vstajajo drugi):

Resnica je vse, kar bilo je rečeno!

(Prostor se napolnjuje zmeraj bolj z nebeško godbo. Pridružijo se ji angelski glasovi v omamljivo pesem miru in sprave. Pastirji vsi kar hromi od prevelike lepote in sreče in blaženosti poslušajo.)

Pesem:

Gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus
bonae voluntatis.

(Ko pesem premineva, se rahljajo pastirji iz svoje otrplosti. Ne morejo še prav doumeti velikega oznanila. Luč se počasi skrči na navadno dnevno svetlobo.)

Voditelj (ves srečen):

Ste čuli veselo oznanilo,
da Dete se je narodilo,
ki bo odrešilo ves svet?

Zbor (se šele zdaj ozre in zapoje zahvalnico):

Slava Gospodu,
slava modrosti njegovi!

Voditelj:

V plenice Rešnik je odet,
hitimo Ga gledat v votlino!

Zbor (se otrese otrplosti, živo):

Hitimo pogledat brž sveto Družino!
Darov jim nesimo,
hitimo, hitimo ...

(Ko odzveni zadnji glas, luč ugasne, zavesa, ki je delila ozadje od ospredja, se razgrne. Za zaveso je že na desni strani pripravljena votlina; v njej sta Marija in Jožef in novorojeno Dete. Pastirji v temi pokleknejo pred votlino v spoštljivi molitvi. Iz teme se izlušči takoj vesela godba, luč plane v prostor in pred nami je živa podoba. Jaselce. Godba narašča, pridruži se ji pesem.)

Pesem:

Sveta noč, blažena noč ...

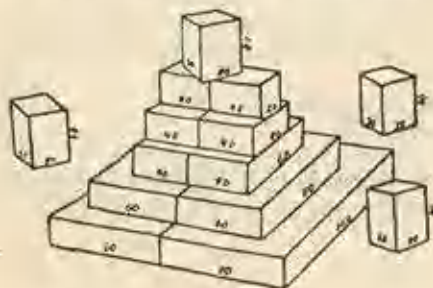
(Vsi pastirji nemo kleče pred novorojenim Kraljem, ki leži v jasliah na slami. Nadenj se pobožno sklanja Marija in Jožef stoji ves blažen v ozadju votline. Ko prikipi svetločno razpoloženje do vrha, pade zastor in pesem bo presajena z odra v dvorano med ljudi.)

PRAKTIČNI DEL

POZORIŠČE

Podest.

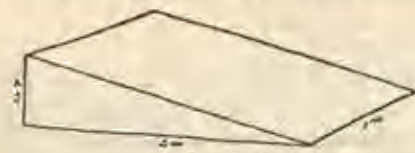
Poleg kozlov s plohi in poleg stopnic nam bodo na našem odru močno prav prišli tudi podesti raznih oblik in raznih velikosti. V piramido jih vidimo zložene na sliki 1. Podesti nam služijo za postavljanje manjših in nižjih odrišč, za razne zgradbe na odru in — to bi radi poudarili kot novost — kot rekviziti in pohištvo na našem odru.

Slika 1.

Delati dajmo po dva kockasta podesta v sledečih velikostih: 120 cm krat 80 cm krat 23 cm, 80 cm krat 60 cm krat 23 cm, 60 cm krat 40 cm krat 23 cm, 40 cm krat 40 cm krat 23 cm, 40 cm krat 20 cm krat 23 cm. Nadalje še štirje stolci v enaki preprosti obliki (kakor zaboji) v velikosti 30 cm krat 30 cm krat 40 cm. Pri vseh teh zabojih spodnje ploskve ni, a prepletkamo jih zunanjo in znotraj z enotno, medio zeleno oljnato barvo. Tako jih od časa do časa lahko očistimo in po potrebi celo nanovo prepletkamo z barvo v limovi raztopini, ki jo nato lahko spet speremo.

Neobhodno potrebni niso, a zlasti pri igrah z večjimi skupinami (govorski zbori) dobro služijo še drugi podesti, tako poševni in trioglati podesti.

Slika 2.

Poševnih podestov (gl. sliko 2) si naročimo po dva v velikosti: 2 m dolžine, 1 m širine, pol metra višine enega roba, dalje po dva v velikosti: 1 m dolžine, pol metra širine in 33,3 cm višine enega roba, in še nekaj podestov v velikosti: 1 m dolžine, pol metra širine in 16,6 cm višine enega roba. Treba nam je nadalje še: po dvojce takšnih poševnih podestov (1,20 m dolgih, 80 cm

širokih in po 23 cm visokih na enem robu. Končno si nabavimo še trioglatih podestov (kateti sta dolgi dva in en meter, višina znaša 23 cm, gl. sliko 3). Zadostovali nam bodo štirje.

Slika 3.

S tem smo si nabavili za postavitev pozorišča prilično vse, kar potrebujemo zanj. Povzeli bi spet radi misel, ki smo jo mimogrede zapisali zgoraj: da namreč taki podesti lahko služijo tudi kot — pohištvo na odru. Jasno je, da pri tem ne gre za realistični oz. naturalistični način inscenacije. Ta način zahteva pravih stolov in pravih miz in še marsikaj drugega »spravega«. A na našem stilnem pozorišču bodo kubusi kot stolice, kombinacija drugih kubusov v primernih dimenzijah in velikostih kot mize, ležišča itd. najbolje in edino pravilno izpolnjevali svojo nalogo. Enkratni strošek se tako bogato obrestuje.

Ali se ne pokaže vprav ob vsem tem, kako v stran zmetan je denar za drage popackane kulise, ki vrhu tega služijo le za omejeno število inscenacij, medtem ko s takimi stilnimi pripomočki dobimo neizčrpne možnosti zanimivih, sodobnih in igram odgovarjajočih, vedno novih inscenacij?

Za konec naj pripomnimo, da je ta sortiment podestov prvi sestavljal eden izmed velikih praktikov iz nemške laične igre, Reinhard Leibrandt (gl. Das Laienspielbuch, Bühnenvolkshandverlag, Berlin 1929).

KAJ BI IGRALI

Januar.

1. Timmermans-Veterman-Kuret »Trije kralji« (gl. »Ljudski oder« št. 2, str. 31).
2. Ghéon-Simenc »Igra o potovanju treh kraljev« in Steguweit-K. Jevšnikova, »Veseli trije kralji« (gl. »Ljudski oder« št. 2, str. 33).
3. Ghéon-K. Jevšnikova »Parada o hudičevem mostu«, in Ghéon-K. Jevšnikova »Igra o pohlepem mesarju«.
4. Linhart, »Veseli dan ali Matijček se ženit«.
5. Linhart, »Županova Micka«.
6. Molière-Juvancić, »Namisljeni bolnik«.

NAVODILA.

Henri Ghéon, Igra o hudičevem mostu. Enodejanka po legendi o svetem Kadoju. — 5 m., 1 ž. (nema vloja.) — Igra o hudičevem mostu je vesela legendna igra.

Izmed Ghéonovih zabavnih svetniških iger je menda edina, ki je primerna za slovenske odre. V njegovih igrah te vrste je preveč francoskega duha, da bi jih moglo naše ljudstvo razumeti in sprejeti.

Mogoče se bo našel med nami kdo, ki bo tip vesele legendne igre zavrnil, češ: Legenda je resna zgodba iz življenja Jezusovega, Marijinega ali iz življenja svetnikov. Takemu veljajo naslednje besede: »Ljudski odri naj služijo ljudstvu, legendne igre naj črpajo iz narodnih, ne iz umetnih legend. Spominjajo se samo narodnih legend (n. pr. znane »Kako sta Kristus in sveti Peter potovala po zemlji«), ki v svoji preprosti šegavosti vendar ohranijo prvotni resni značaj legende. Zato je tudi vesela legendna igra upravičena.«

Pa poreče kdo: Prav. Čeprav je napisal Ghéon »Igra o hudičevem mostu« po narodni legendi, igra najbrže ne bo primerna za slovenske odre, ker je med francosko in slovensko narodno legendo vendar velika razlika. — Res je. Med francoskimi legendnimi igrami jih je mnogo, ki so tuje slovenskemu duhu. Vprav legenda o svetem Kadoju nam je zelo blizu, ker je sorodna slovenski (koroški) legendi o župniku, ki je gradil cerkev, pa mu jo je hudič sproti podiral, dokler mu ni župnik obljubil duše onega, ki bo pri darovanju šel prvi okoli oltarja. Hudič je pustil župniku dograditi cerkev. Ko je bil prvi »ofer« v cerkvi, je pridiral skozi vrata črn pes in naglo stekel okoli oltarja, tako da je hudič ostal brez duše. — V Ghéonovi igri je mesto župnika puščavnik Kado, ki hoče zgraditi most, ki bi naj vezal otok, na katerem stanuje, s celino. Ker hudič podira njegovo delo, mu puščavnik obljubi dušo prvega, ki bo šel čez most. Ko je most dograjen, skoči nanj puščavnikov maček in hudič odide praznih rok.

V veseli obliki kaže ta legenda zmago dobrega nad zlim. Vsebinsko igre morejo dojeti vsi gledalci, govoriti je treba še o obliki.

Kakor je vsebina šegava in zanimiva, je tudi odrska obdelava svojevrstna. Igra otvori Peto kolo gledališke družine, ki ga naj igra igrski vodja sam. Ves čas igre je na odru kot neke vrste conférencier, ki tvori posebno vez med »igravci« in »gledavci«. Pred obstojnostv pripravil oder: prazen oder, zavese (kjer nimate zaves, ne igrate »Igre o hudičevem mostu«). Levi del odra je celina, desni del odra otok, vmes se izliva reka v morje (zeleno blago ali zelen papir), most v dve deščici. To je vse. — Mogoče se bo komu zdelo, da igra v tej obliki ne bo mogel igrati preprostim ljudem. To ni res. »Igra o hudičevem mostu« je »Gledališka družina mariborskih študentov« že večkrat igrala na deželi in ljudje so se hitro vživeli v ta način igranja. Na odrih, kjer hoče igrski vodja usmeriti igro v nova pota, pa bo posebno dobrodošla, ker

Peto kolo na šaljiv način umeđe gledavca v novi stil.

Rokopisu, ki ga izposoja Založba ljudskih iger, so dodana, kakor vsem drugim igram potrebna navodila. E. K.

Henri Ghéon, Igra o pohlepem mesarju. Legendna igra iz življenja svetega Nikolaja. — 8 m., 2 ž. — »Igra o hudičevem mostu« je prvič uprizorila igralska skupina »Les Compagnons de Notre Dame« v Parizu februarja 1925. leta. Aprila istega leta jo je ta skupina ponovila in dodala »Igra o pohlepem mesarju«. Obe izpolnita večer. Igrate pa lahko vsako posamič. Oblikovno tvorita enoto, v kateri nič ne moti zaporednost: prva je vesela, druga resna legendna igra. Prva šegavo uvaža v novi stil, druga izpregovori resno in odločno.

Snov igri je stara legenda o svetem Nikolaju. Zloben mož ubije tri dečke, jih zreže na koščke, nasoli in da v veliko kad. Sv. Nikolaj pride in jih spet oživi. To preprosto fabulo je Ghéon preprepal in ji dal globok pomen. — Na sejmju smo. Ljudje prihajajo in odhajajo, mesarjeva žena prodaja, mesar pa hoče zaslužiti več in več. Vse premalo mu je, kar pridelava s strojem. Pravilni red se mu je izprevrnil. On ne dela več, da zasluži in da služi ljudem, ne, v svoji pohlepnosti proizvajava vedno več in ljudje morajo po njegovih mislih vse kupiti. Njegov pohlep ne pozna meja. Ko nima več živali, da bi z njimi »hranil stroj«, vrže vanj tri dečke, samo da produkcija ne zastane. Skof Nikolaj obudi dečke, ki se dvignejo živi iz kadi, v stroj pa vržejo hudiča, ki je spretno vodil mesarja. Potem zaključijo Peto kolo: »V začetku je Bog ustvaril stroj. Zadovoljen nad svojim delom je našel človek v njem svoje dopajenje in se je obrnil proti človeku, ga podjarmil in je pozabil na svojega Stvarnika. In stroj ga je požrl. Potem se je sam od sebe ustavil — in na svetu ni bilo več ljudi in ne strojev. Taka je naša bodočnost. — O vi vsi, ki živite v stoletju strojev, od sejma do vojke, od vojske do sejma, ki vas meče sem in tja zakon zlata in železa, niste li mnenja, da je treba stvari zopet spraviti v pravi tir? (Za odrom hrup sejma, godba.) Ali gremo na sejem?

Vsi (enoglasno, močno): Ne!!!

Peto kolo: Potem, — spustite zavese! Ghéon je dal igri globoko socialno idejo: v sedanji družbi pozne kapitalistične dobe ne ubija ljudi samo vojska, ampak tudi stroj, tehnika, ki ni več v službi človeštva, ampak mu po volji nekaterih mora večina streči. Potreben je popoln preokret, prav do dna. Ta preokret izvrši sveti Nikolaj kot božji poslanec in po njem se mora človeštvo izpremeniti. — Mimogrede: nekdo je rekel, da je Ghéonova igra izraz miselnosti, kakršna je vladala med rušivci strojev v Angliji in med tkavci v Šleziji, ko se je pojavil stroj in je mali obrtnik začel propadati. Tako kratkoviden Ghéon ni. Stroj

Kaj se igra

November

ni kriv, kriv je človek, ki upravlja stroj in je njegov lastnik. Tehnika ni kriva, krivi so oni, ki jo izrabljajo proti večini človeštva. Krive niso dobrine, krivi so oni, ki jih napačno razdeljujejo.

»Igra o poblepnem mesarju« je socialna igra, ki bo posebno dobrodošla delavskim in dijaškim odrom, igrajo pa jo lahko povsod, dasi bodo ponekod bolj videli sabulo. Igra je treba skrbno izdelati. Nad njo leži moreča groza, ki se vedno stopnjuje. Nastop treh paglavcev (ki jih morajo igrati odrasli!), tega osnovnega občutja ne sme ubiti, nasprotno, povečati ga mora. Posebne pазpaje zahteva kretanje oseb.

Preden gre igriški vodja k vaji, naj dobro premisli, kaj bo povedal igravcem. Igra lahko vede pri vajah do resnih razgovorov o socialnih vprašanjih. E. K.

A. T. Linhart, Zupanova Micka. Eua komedija v dveh aktech. Prenarejena po tej nemški »Die Feldmühle« inu v Lublani je grana v letu 1790. — 5 m., 2 z. — Linhart je znal bolje prirediti za slovenski oder kakor večina njegovih naslednikov. »Zupanova Micka« je znana povsod in vendar jo bodo znova in znova igrali po naših odrih. Igrajte jo veselo, omilite pa prizore, v katerih se preveč pije. Igravci naj dobro izoblikujejo svoje vloge, vso igro pa naj preveča preprosta ljubezen do kmetijskega stanu. Na deželi jo igrajte, tolikim »Mickam« v vzgled. Nihče ne bo opazil, da je »Zupanova Micka« budomušna pridiga in vendar upajmo, da ne bo pridiga naletela na gluha ušesa. E. K.

Molière, Namišljeni bolnik, komedija v treh dejanjih. — 8 m., 4 z. — Velika komedija, ki je dostopna tudi ljudskim odrom. Igra jo naj notranje sklenjena igralska skupina. Nikar ne preizkušajte z »Namišljenim bolnikom« novih igravcev. Igra zahteva spretnega režiserja in igravcev, ki tli v njih prava komedijantska žilica. Vse like je treba ziliti v celoto. Molière je dosegel s svojimi karakterji čudovito enotnost in zaokroženost komedije. — Na deželi se izogibajte tujk. Ortače jih, posebno one iz prvega dejanja prve slike, ostanejo pa tuji izrazi, ki jih uporabljata Diafoirus in njegov sin. Naravnost nujni so v 6. prizoru tretjega dejanja. Argan in gledavci jih ne razumejo in vprav to poveča komiko. Arganov pogovor o zdravilstvu z Béraldeom (3. prizor III. dejanja) bo treba na vsak način krajšati. Ortače približno od str. 57 do 61. — Scenerijo naj izdela igriški vodja svoji režiji primerno. — Oder je lahko groteskno opremljen. Zavesa, sredi odra odrisše, dvignjeno za tri stopnice. Spredej, z desne in z leve stopnice na odrišče, ozadje pa tvori velika steklenica za zdravila (do stropa). Mesto stranske zavesa na vsaki strani velik zdravniški recept od stropa do tal. — To je ena možnost. Naidite ono, ki vam odgovarja. E. S.

V mesecu novembru smo našli 51 predstav. Sedemkrat so igrali »Mlinarja in njegovo hčero« (1), petkrat »Izpod Golice«, trikrat »Razvalino življenja«, po dvakrat pa: »Duše«, »Ne ubijaja«, »Koroške tihotapce«, »Na dan rojstva«, »V goliških plazovih« in »A njega ni«. Ostale igre smo zabeležili po enkrat: »Naša kri«, »Prisega o polnoči«, »Revček Andrejček«, »Strahovi«, »Žrtv prisega«, »Utopljenca«, »Roksi«, »Mlinarjev Janez«, »Poulični otroci«, »Božji vir«, »Quo vadis?«, »Proti volji zdravnik«, »Ljubezen treh kraljev«, »K mamici«, »Slaba vest«, »Garcia Moreno«, »Prababica«, »Izdajavec«, »Marija iz Magdale«, »Čarobni zvonec«, »Reportaža« in »Havajska roža« (1).

Kakor je videti, se še dokaj krepko drži tradicija s »solzavo in neumno storijo« o »Mlinarju in njegovi hčeri«. Človek se vprašuje, odkod tej igri »privlačnost«. Prav gotovo je »publika« ne zahteva, le razni odri in njihovi voditelji se čutijo »dolžne«, da vzdržujejo tradicijo. Ko bi le v vsem bili tako vestni!

Zelo poučno je tudi opazovati, kako brž postane kakšna igra pri nas »popularna«. Ni ji treba za to bogve kakšnih kvalit. Nekaj novega, »domačega«, pa gre od odra do odra, bolj z osebnimi stiki kakor kako drugače. Zda je v modi — »Izpod Golice«, kakor je bil do nedavnega v modi »Carski sel«. — Ali ni to zanimivo?

Vsekakor pa je višek — opereta, Abrahamova, Havajska roža. Eto — diletanizem v svojih najčistejših vrhovih. Mislimo, da je vsaka beseda odveč.

Z veseljem pa moramo pozdraviti »Reportažo«, ki imamo o njej sicer samo poročilo v »Delavski pravici«. Uprizorili so jo Celjani ob 40 letnici krščanskega social. gibanja v Celju. O njej beremo:

»Najlepši je bil pač zadnji del proslave. Tovarš Jurac je v svoji tvorni umetniški sili hotel podati vso bedo in gorje današnjega delavstva, ki iz dneva v dan v potu in znoju dela za kosček svojega kruha, ne vedoč, če bo jutri še lahko šel na delo, da bo preskrbljena njegova družina, ki še ne ve, kaj je življenje, pa že morajo občutiti vso silo gorja, kateremu je podvrženo delavstvo. Pred našimi očmi so se odigravali na odru, lahko rečemo, naravnost mojstrsko podani dogodki današnje dobe, o kateri vsak dan čitamo po časopisih. Svet pa gre mimo tega, kakor bi se ne bilo ničesar zgodilo. Avtor tega dela, ki ga je tudi sam vodil, je znal v to delo vplesti toliko duha, da moramo reči, da kaj takega na celjskem odru še nismo videli. Mogoče je kuka malenkost, ki bi jo bilo treba izpustiti ali malo spremeniti, kar pa ne kvari popolnega vtisa, ki ga celotno delo napravi na gledalca. Če omenimo, da pri podajanju tega dela,

avtor ga je naslovil Reportaža, ni bilo v dvorani suho nobeno oko, mislimo, da smo povedali dovolj.«

Ameriška dramatizacija.

Javljajo nam dramatizacijo »Petra Pavla Glavarja«, ki sta jo v moderni obliki in zelo posrečeno napisala ameriška slovenska duhovnika, Rev. Hiti in Rev. Kuzma. Dramatizacijo so z velikim uspehom igrali maseca maja v Jolietu, Ill.

GLEDALISKA POROČILA

DRAMA

Ivan Cankar, Hlapci. Režija: Ciril Debevec. — V Gledališkem listu je Ciril Debevec zapisal nekaj misli, ki jih navajam radi njihove načelne važnosti: »Nobena sezona slovenskega Narodnega gledališča bi ne smela miniti brez Cankarja. Brez Cankarja ne bo nikoli tistega, čemur bi tako radi dejali: slovensko gledališče. Slovensko po duhu, po duši, po vsebini, izrazu in obliki, skratka: slovensko po svojem slogu. Šele ko bomo to resnico do kraja spoznali, in ko se ji bomo z vsem spoznanjem, prepričanjem in neomajnim stremljenjem blizali, bomo dosegli polagoma tisto, o čemur sanjajo: pravo, slovensko gledališko umetnost. Kadar bo ta zavest prevzela in prešinila vse, bo konac celo naše zloglasne neprestano trajajoče in javno vedno ponavljajoče se »krize«. Taka je moja vera in nič drugačna. Taka, čeprav je smešna.« In dalje: »Hlapci« so naša prva in edina narodna drama. V vsej naši literaturi ni dela, ki bi tako mojstrsko natančno, nepotvorjeno in živo predstavilo vso slovensko duševnost in značajnost v posameznikih in v celoti. »Hlapci« so naša narodna tragedija in naša komedija. Oboje hkrati. Taki smo, kadar bi nas človek tepel, taki, kadar bi se nam smejal in taki, kadar bi se jokel nad nami. »Hlapci« so naše najzvestejše zrcalo in to v taki globoki in veliki meri, da bi bili zategadelj že lahko tudi zrcalo vseh drugih narodov. »Hlapci« so naši, a so vendar občevljajni.

— Ciril Debevec je v svoji režiji krepko podčrtal borbo značajnosti proti oblasti in hlapčevstvu, tako da je postalo dejanje izraz teh nasprotujočih si sil. Poglobljena in sklenjena režija je adekvatno interpretirala Cankarjevo delo in izluščila marsikatero doslej neopaženo zrno, n. pr. satirično komedijo drugega dejanja, ki je spočetka starih »Hlapcev« navajene osupnila, Jermanovo misel na samomor, mirno, a močno občutje petega dejanja. Jerman g. Debevec je bil idealist, živ človek, v katerem je Debevec opustil svoj včasih nekoliko hladni način igranja. Zupnik g. Skrbinski predstavnik oblasti, ena njegovih najmočnejših ustvaritev. G. Potokar se je s Komarjem uspešno dvignil nad svoje skromno

delo v naši drami, na katerega je bil doslej obsojen. Nadučitelj g. Gregorina dosleden v satiri v prvih dveh dejanjih. Učiteljica Geni ge. Medvedove že spocetka jasna, do zadnjih podrobnosti izdelana. Minka ge. Gabrijelčičeva samo teatarska. G. Cesar s Kalandrom je pokazal, da je zelo dober resen igravec. Škoda, da so ga doslej preveč vpregali v komedijo. Posebno razveseljivo je, da so res igrali vsi igravci in da ni bilo mučnih stativov. Mislim na dinamično razgibanost četrtega dejanja. (N. pr.: Pijane Pisek g. Pluta, tipi kmečkih fantov v krčmi.) Taki primeri so v ljubljanskem gledališču redki.

August Strindberg, Velika noč. Režija: Ciril Debevec. — Strindberg limentuje svojo dramsko pesnitev »Velika noč« pasijonsko igro, vendar bi jo mogoče točneje označili kot dramsko pravljico za odrasle. Dasi je v zamisli mnogo krščanskih elementov, jo postavlja gradnja na pravljico bazo. To priča že antinaturalistična in antipsihologistična izvedba v okviru realnega dejanja, posebno pa iz stila pravljice pogojena pojava upnika Lindkrista. — Debevecova režija je bila skrbna. Ga. Šarčičeva je s sugestivno močjo oživila lik Eleonore, dekleta, ki pri naša v svoji poniznosti srečo in veselje v hišo. »Blagor ubogim v duhu«, bi kdo rekel o Eleonori, »ker več vidijo kakor drugi.« Gimnazijec Benjamin g. Jana je bil močan v igri, mimiki in posebno v kretanjih. Gdč. Boltarjeva (kakor že prej v »Hlapcih«) marljiva in vestna, manjka ji pa stvariteljske sile. Zato so si vsi njeni odrski liki tako podobni. Gospa Heyst Marije Vere v skladu s realnim dogajanjem igre, edina vsaj nekoliko »psihologistična« vloga. Upnik Lindkvist, ki grozi in terja svoj denar, se izkaže kot dobrodušen možič, ki hoče vsej rodbini dobro. G. Skrbinec ga je zavestno oblikoval v stilu pravljice »velikana«, ki otroke straši, da bodo pridni. Omembe vredna je njegova hudomušna Ibsenska maska.

Marcel Achard, Migo, dekle z Montparnassa. Režija: O. Šest. — Tipična francoska veseligr. Prvi dve dejanji tvorita dramsko enoto, tretje pa je samo srečen konec, ki pa ima zase precej krepke dramske momente, v katerih ne manjka kriminala. — Režija šablonska, inscenacija razklana v realistični oder in simbolično ali Bog vedi kakšno ozadje z neizogibnim Eiffelovim stolpom. Izmed vseh vlog je edina nekoliko globlje človeška Rafael, ki ga je igral g. Daneš. Tudi v tej lahki veseligrji je Daneš izdelal tragikomično pojavo, kakor že prej v »Sonjkinu in njegovi sreči«. Kot karakterni igravec ustvarja Daneš odrske like, v katerih se stikata tragika in komika, in vprav to daje njegovim kreacijam izredno moč in globlji pomen.

A. Görner, Snegulčica. Režija: Ošip Šest. Mladinska igra je navadno prirojena po merilu velike drame. To je povsem zgre-

šeno. Kdor pozna psihološko svojevrstnost otroka, ve, da otrok ne more za dolgo obrniti svoje pozornosti na eno dejanje. Otrok menjava svoje igranje in se hitro naveliča iste igre. Tudi igranje na odru ne more dolgo slediti. Zato morajo biti mladinske, ali boljše pravilne otroške igre krajše, živahnije kakor so običajne dolgovazne dramatizacije pravljic. Tudi Görnerjeva dramatizacija Snegulčice je dolgovazna. Režija prof. O. Seeta je skušala poživiti pravljico z godbo in s ples. S tem je režiser še bolj razbil enotnost dejanja in razbil fabulo. Plesne točke, ki sta jih naštudiral Maša Slavčeva in ga. Golieva, so bile otrokom tuje. Odrski ples v mladinski igri zahteva koreografa, ki dobro pozna duševnost otroka. Izmed vseh plesov sta mladim gledavcem agajala edino dva: ples lovca in ilaice, in zaključni ples; zato, ker vsebujeta elemente otroške igre, prvi skrivanje, drugi otroško igro »konjička«. — Gramofon je mnogokrat motil, posebno pri nastopih skratov. Njihovi krepki koraki in njihov monotonni govor imajo svojo ritmiko, ki začenja. Gramofon pa je pel svojo pesem z drugim ritmom, tako da je nastala nemila godlja. — Jezik ni otroški in ne črpa iz besednega zaklada otrok (n. pr. »zli čin« itd.). Konec je bil zelo zamegljen. Šolastrski nauk o odpustanju je šel mimo otrok. Malčki zahtevajo pravljico, ne pridige h koncu. Emil Smasek.

STROKOVNA KNJIŽNICA

A. Freudenberg, Gluma. Stručni priručnik za ideologijo i praktičnu primjenu hrvatske pučke glume. Zagreb 1934. Izdanje Zadruga Sklad.

Kaj bi človek rekel o tej knjigi, ki je izšla v razkošni opremi, v velikem formatu, na finem papirju, z naravnost bajno bogatimi ilustracijskim materialom? To predvsem, da je škoda, da hoče biti tudi priručnik za ideologijo. Ideologija, ki nam jo razklada, je namreč meglena »ideologija« — diletantizma ali amaterstva, ki ga po hrvaško nazivajo — dobrovoljstvo. Ta »ideologija« iz konca preteklega stoletja vidi v »ljudskih predstavah« možnost za širjenje družabnosti, za dvig izobrazbe in za odpravljanje socialnih pedsodkov (??) (str. 2.) Vrh tega je teater zanjo tudi sola življenja, umetniški zavod za napredek človečanstva in človečnosti (prav tam). Popolnoma v skladu s tem zahteva ta ideologija, da naj postanejo ljudaki igralci scasoma strokovnjaki, ki razumejo svoje delo in ga

strokovno vodijo ... »Dobrovoljci če se polako razvijati u stručnjake.« Vsekakor edinstveno stališče: ljudski teater naj vzgaja — poklicne igralce! Na drugi strani se ta ideologija obrača proti poklicnim igralcem, češ, da njihov posel ubija »ljubav i oduševljenje«, pač pa zopet zahteva, da v igrah, ki zahtevajo »protagonistov«, dobrovoljci poverijo take vloge — poklicnim igralcem ... Kdo naj to razume? Naposled ta ideologija obsoja larpulartizem in plečira za populariziranje etičnih načel ... »to je pravo polje rada dobrovoljaca«. V tej zvezi dopušča celo »tendenciozni« teater, a vendar skrbno poudarja zlato sredino. Kakšna naj bi bila ta »etična načela«, tega ta ideologija ne pove in tega noben od podobnih prerokov ne ve ali noče povedati: pri nas je isto od Debevčevih »Gledaliških zapiskov« do »Drame« ... Ampak cilj njihove misije mora biti umjetnost (str. 5). In tako se vrstijo podobni skoki v obeh pravih dveh poglavjih in še kasneje: knjiga zahteva, da bodi v vsakem kraju le po ena igralska družina, se ustavlja in tarna nad pomanjkanjem iger »za ljudstvo« (prav kakor pri nas!), zraven trdi, da Hrvati nimajo avtohtonne narodne igre, in docela molči o poskusih dr. Deželića ml., se lotiva načelne plati naturalistične in stilistične smeri v inscenaciji, poskuša ostati objektivna, a ne ve nič kaj dosti povedati o »stilistični« smeri, se lotiva celo poglavja o — aktivnem gledavcu, pa zamre v anekdotah, ki sem jih bral nemara pri Babu ... kakršnega poznamo tudi pri nas in kakršen vse to je točna podoba — diletantizma, životari povsod po svetu: poudarja svojo etičnost, a jo zavija v meglo, hoče biti vzgojna šola, a poudarja primat umetnosti, govori o ljudskem igranju, pa koketira s poklicnim gledališčem ...

S te plati nam torej knjiga nima kaj povedati. Kvečjemu nam lahko služi kot dober primer za absurdnost diletantizma ali amaterstva.

Nesporna pa je njena praktična vrednost za naše režiserje. In vprav to je njena tragika, da se ni omejila le na to. Lahko bi ji sicer očitali preveč očitno voljo po izčrpnosti, zaradi katere se kar preveč približuje okoliščinam poklicnega gledališča. Nešteto stvari, ki jih naveda, bi moral vsak režiser sicer res vedeti, a praktično so zanj na preprostem odru neuporabne, zato odveč. V nadaljnjih poglavjih namreč naletiš na traktate iz poetike, na zgodovino noš, na seznam gramofonskih plošč za razne glasove na odru, na govorne vaje, na izvlečke iz zakona o taksah in iz avtorskega

zakona in na nešteto važnih in nevažnih stvari.

V podrobnosti se ne moremo spuščati, ker nam manjka prostora. Čudno se nam zdi, da knjiga tako netočno sodi stanje nemških ljudskih odrov (str. 8). Za zaključek naj dodamo, da obravnava knjiga na 464 straneh vsa tale poglavja:

I. Kazalište, kao kulturno - prosvjetno sredstvo. II. Kazališni dobrovoljci i gluma. III. Izbor gluma. IV. Redatelj. V. Dramaturška obradba gluma. VI. Režija sadržaja. VII. Režija scene. VIII. Glumac. IX. Gluma. X. Izgovorena riječ. XI. Pokreti (mimika i gesta). XII. Maska. XIII. Značajnije maske. XV. Kostim. XV. Iz povijesti nošnje. XVI. Glasba, pjesma, ples. XVII. Scena. XVIII. Tehnika pozornice i to: a) gradjevni

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Zaglavje »Igravec sam s seboj« je v tej številki izostalo, ker je že tako vsa številka posvečena vzgoji igralca.

Za to številko smo dobili nekaj prispevkov izven navideznega »sotrudniškega kroga«. Ob tej prilici poudarjamo, da nam je od srca dobrodošel vsak prispevek vsakogar, ki tako ali drugače soustvarja naš novi, pravi ljudski oder. Čim manj je članek učen, rajši ga imamo, da le nekaj nam vsem pove! List je lašč vseh, — igriških vodij, igralcev in tudi — gledavcev, vseh, ki iskreno dobro hočejo! Naj bo tedaj to vabilo k sodelovanju! Iz tehničnih razlogov smo glavni misli obeh naslednjih števil, kakor smo ju navedli v našem prospektu, zamenjali. Prihodnja, četrta, številka bo posvečena veselji igranja in šele naslednja, peta, bo posvečena lutkarstvu. Prosimo, naj naši sodelavci to upoštevajo.

Kdor dozdaj še ni vrnil 1. in 2. številke našega lista, ga imamo za naročnika. Nujno prosimo, naj nam nihče več ne vrača lista, kdor ga je dozdaj obdržal. Naj ostane naročnik vsaj nanj, če že ne na redna izdanja! Zanj 30 Din ne bo tolikšna vsota, za nas je pa vsak naročnik dragocen!

Bilanca za pretekli letnik izkazuje občutno izgubo. Nujno potrebujemo več naročnikov! Storitve tudi Vi kaj v ta namen! Vsaj enega nam pridobite! In ali ste se kdaj spomnili našega tiskovnega sklada?

Oškodovali so se nekateri naši lanskí naročniki, ki so nam vrnilí knjiško »Pravi ljudski oder«. Knjiga je vendar četrta knjiga lanskíh rednih izdanj in je obsežena že v naročnikih lanskega letnika! Kdor jo bo zdaj hotel dobiti, naj priloži 1 Din v znak, sicer mu ne bomo mogli ustreči.

Razmnoževanje (tipkanje) naših rokopisnih iger žal ne gre tako izpod rok, kakor bi mi radi. Dela namreč ne vrši založba sama — saj nima za to niti moči niti priložnosti, ampak ga je oddala upravi imovine bivše Prosvetne zveze v Ljubljani. Zato prosimo vse, ki čakajo na kakšen naročni ro-

dijelovi pozornice, b) dekorativni dijelovi pozornice, c) Rasvjeta pozornice. XIX. Kazalište u prirodi. XX. Putno kazalište. XXI. Gledaoci. XXII. Propaganda. XXIII. Kritika. XXIV. Autorska prava i takse ne ulaznice. XXV. Organizacije pučkih kazališta. XXVI. Tumač uobičajenih strani riječi i stručnih naziva. XXVII. Izgovori. XXVIII. Table ilustracija.

Knjiga velja 100 Din. Morda si jo ta ali oni izmed naših igriških vodij naroči. Naroči seveda samo zaradi njenih praktičnih strani, kjer bi lahko ta ali oni izvedel kaj novega. Pa tudi tu bo treba previdnosti. Zakaj tisti, ki bi rad na vse strani ustregel, ponavadi ne ustreže dosti. In takšna se mi zdi usoda te knjige.

Niko Karet.

kopis, naj potrpijo in naj nam ne zamerijo.

Kdor zahteva kakšno naše izdanje na ogle, naj, prosimo, priloži 2 Din v znak. Kdor kaj naroči, mora naročeno plačati, ne pa meni nič tebi nič vrniti. Imamo zadnje čase slabe izkušnje v tem pogledu.

Kdor želi na svoje pisanje odgovor, naj priloži svojemu pisanju znamko za to! Založba visokih stroškov za poštnino ne zmora.

*

NOBENA NASHA SUBSKRIPCIONSKA KNJIGA NE MORE IZITI BREZ ZADOSTNEGA ŠTEVILA PRIJAV!

Doma Vam leži neizpolnjena naša naročilnica s prospektom, ki smo ga prilažili prvi številki. Izpolnite jo in pošljite! Avtorji čakajo in mi smo v negotovosti!

Oglejte si seznam naše **ROKOPISNE ZBRKE** na našem prospektu. Gotovo je v njem igra, ki bi Vam ustrezala! Pišite ponjo!

Igrajte samo igre iz naše založbe, iz naše rokopisne zbirke in pa igre, ki smo jih priporočili v svoji prvi številki! Zaupajte se premišljenemu vodstvu!

Vredno se bo postavila ob stran »Beneškim trojčkoma« slijsina **BURKA O JEZIC-NEM DOHTARJU** (Farsa o advokatu Pachelinu iz francoskega 16. stoletja), presajena na naša tla v originalni priredbi za lažne odre! Naročite jo takoj, če hočete poskrbeti za prvovrstno komedijo v predpustu! Brez zadostnega števila prijav igra ne bo mogla iziti!

Naši **PRIROČNIKI** so krvava potreba v tovrstnem slovenskem slovstvu in neizogibno potrebni strokovnim knjižnicam vseh naših ljudskih odrov! Naročite jih takoj, ker brez zadostnega števila prijav ne bodo mogli iziti!

Letošnji zvezki **PROSLAV** odgovarjajo osnovnim potrebam naših far. Ali ste jih že naročili? Brez zadostnega števila prijav ne bodo izšli!

ZA GOVORSKI ZBOR,

če ga mislite kje vaditi, ima Založba ljudskih iger na zalogi še nekaj odtiskov kratkega praktičnega tečaja za vežbanje zbora. Pošlje Vam jih na zahtevo 10 izv. za 5 Din, 20 izvodov za 1.50, 30 izv. za 10 Din. Za večje število še posebej popusti. Obroite se na Založbo ljudskih iger v Kranju.

Četrta slovenska knjiga o teatru!

Iz katoliškega svetovnega nazora zajeta sintetična podoba teatra, prva te vrste pri nas!

Pravi ljudski oder

Napisal Niko Kuret. Izdala in založila Založba ljudskih iger v Kranju 1934.

(Priročnik za ljudske odre I. zvezek.) Str. 84, cena Din 20, za naročnike rednih izdanj Din 15. — Ta knjiga hoče razčistiti pojme glede ljudskega igranja pri nas. Pisana je skrajno poljudno, zato bo dostopna tudi vsakemu našemu preprostemu igravcu in igravki. S posebnim ozirom je prirejena za skupno predelavanje na sestankih igralskih družin; konec vsakega poglavja se nahaja pregleden, jedrnat, po točkah razporejen posnetek. Posezimo katoličani z jasnimi pojmi in določenimi cilji v soustvarjanje in soddločanje o usodi teatra! Ta knjiga k temu navaja in v tem je njena velika pomembnost za gradnjo slovenske katoliške kulture!

Pregled vsebine. I. Igranje — odkod? — Kako je s teatrom? — In naše igranje? Pogled nazaj — Obračun s preteklostjo — II. — Ustvarjalcev iščemo! — Iger bi radi! — Kje je novi igravec? — Kaj pa gledališče? — Zaradi igralskega občestva. — III. — Proslave.

Naročila na Založbo ljudskih iger v Kranju. — Knjige je dobiti tudi po knjigarnah.

Velik napredek pri KARITAS

»Karitas« v Ljubljani, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice), je poleg posmrtninskega zavarovanja uvedla še dve novi zavarovanji in sicer: zavarovanje dote in zavarovanje na doživetje. To sta dve zavarovanji, ki sta zlasti v sedanjih časih, ko je tako malo denarja, neobhodno potrebni.

Ne pomišljajte, ali bi se zavarovali ali ne, marveč se čimprej obrnite na »Karitas«, Ljubljana, Masarykova cesta (palača Vzajemne zavarovalnice) ali na najbližjega zastopnika »Karitas«. Tam boste dobili vsa potrebna pojasnila. Iz pojasnil boste razvideli, da je »Karitas« zavarovanje, ki Vas bo v polni meri zadovoljilo.

Nič več zadrege za izbiro iger!

Za božični čas:

Kaj homo naročil čim prej?

Timmermans-Veterman: Trije kralji (Ljudske igre, 2. zv.) — Dickens, Ovrček za pečjo (Rokopisna zbirka, 7. zv.), Ghéon, Igra o potovanju treh kraljev (Rokopisna zbirka, 8. zv.), — Steguweit, Veseli trije kralji (Rokopisna zbirka, 9. zv.).

Za Silvestrovo:

Kadow, Hudičev kabaret (Rokopisna zbirka, 6. zv.), — Ghéon, Igra o hudičevem mestu, — (Rokopisna zbirka 10. zv.), Ghéon, Igra o pohlepnem mesarju (Rokopisna zbirka, 11. zv.) — Blachetta, Cesarjeva nova obleka (Rokopisna zbirka, 15. zv.), — Blachetta, Svinjski pustir (Rokopisna zbirka, 14. zv.), — Milčinski, Vesela igra o žalostni princesi (Rokopisna zbirka, 16. zv.).

Za predpustni čas:

Barka o jezičnem dohtarju (Ljudske igre, 11. zv.), — Colalto, Beneški trojčki (Ljudske igre, 3. zv.), — Goldoni, Sluga dveh gospodov (Rokopisna zbirka, 13. zv.), — Linhart, Veseli dan ali Matiček se ženi (Ljudska knjižnica, Ljubljana), — Linhart, Zupanova Mica (Ljudska knjižnica, Ljubljana), — Molière, Namisljeni bolnik (knjigarna!), — Molière, Skopuh (knjigarna!), Molière, Tartuffe (knjigarna!), — Molière, Seapinovo zvišanje (knjigarna!), — Gogolj, Ženitev (Ljudska knjižnica, Ljubljana).

Obrnite se takoj na Založbo ljudskih iger v Kranju!

Polštarna pisana v gotovini.

Posamezna številka 4 Din.

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
JANUAR

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

4

»LJUDSKI ODER« izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števk na leto) in spada med redna izdanja »Založbe ljudskih iger«. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7, I. — Izdaja konzorcij »Založbe ljudskih iger«. Izdanja »Založbe ljudskih iger« ureja prof. Niko Kuret (Ljubljana).

Redna izdanja »Založbe ljudskih iger« (mesečnik »Ljudski oder« in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstrijo se lahko plačuje s poštnicami »Katoliških misijonov« (oznaka: »Založba ljudskih iger«). — »Ljudski oder« sam velja letno Din 30.

Kdor pridobi pet naročnikov rednih izdanj ali mesečnika, dobiva sam redna izdanja ali mesečnik zastonj.

»Založba ljudskih iger« ima svoj tekoči račun pri Ljudski posojilnici v Ljubljani.

UGODNOSTI NAROČNIKOM NAŠIH REDNIH IZDANJ

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega »Ljudskega odra«, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, I, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupo maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brežicah pri lasuljarju g. J. Helyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. Za iste ugodnosti v novomeškem okolju so pogajanja v teku, a žal še niso zaključena. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zagiavlju »Posvetovalnica« oz., če je treba, do pisemen odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger »Založbe ljudskih iger«.

VSEBINA: V pričakovanju 61 — Vesela igra 62 — Prvine prave ljudske vesela igre (N. Kuret, Ljubljana) 63 — Kaj je commedia dell' arte (N. K.) 66 — Igranje s krinko 67 — Vesele vežbe 69 — **OBZORNIK:** Francoski katoliški »Igranci-izvidniki« 71 — **PRAKTIČNI** — **DEL:** Igravec sam s seboj 74 — Pozorišče 74 — Kaj bi igrali 76 — Kaj se igra — Iz založbe m gibanje (na ovitku).

II / LJUDSKI ODER / 4

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

V PRIČAKOVANJU

V dneh, ki nas približujejo največjemu verskemu prazniku katoličanov naše države, se moramo zbrati, da nam bodo srca pripraviljena.

Cerkveni govori, posebne pobožnosti, razne prireditve, propaganda s tiskom, stalna poročila v časopisju — vse to naravnava srca katoliških vernikov k veliki občestveni poklonitvi Najsvetejšemu v presveti Eucharistiji in k slovesni manifestaciji naše zvestobe in vernosti, ki nam jo bo naklonila božja Previdnost v dneh 28., 29. in 30. junija.

Kako bi pri tem delu mogli zadržati naši odri?

Če smo na čelo našega gibanja zapisali gesto: »Katoliška akcija s teatrom!«, se nam vprav sedaj nudi najlepša prilika, da svoje odrsko delo in žrtve postavimo resnično v službo katoliške akcije, v službo priprave duš.

Kakor so svoje duše z igrami v slovesnih procesijah proslavljali Najsvetejšo, tako moramo mi z igrami pripomoči, da bodo sadovi kongresa padli na čim rodovitnejša tla.

Nikdo ne brani našim odrom, da bi se v tehle dneh ne sprostiti v veseli igri. A pri sestavi igrskega načrta za naprej naj ne pozabijo svojega posebnega poslanstva v istočnjem letu!

Smo proti slehernemu materializmu v našem igranju. Obsojamo ga tudi tam, kjer se javlja tako, da se mora igrati zaradi blagajne, da se namreč krijejo dolgovi za Dom ali druge hvale vredne namene. A pozivamo naše odre vendarte, naj del svojega dohodka naklonijo kot skromen prispevek, čeprav le kot vdovin vinar, v blagajno za kritje stroškov kongresu.

Založba ljudskih iger vsem našim odrom pri izbiri primernih iger pomaga, ker šteje to za svojo sveto dolžnost.

V dneh torej, ko se vse sile našega katoliškega javnega življenja postavljajo v službo pripravi za II. euharistični kongres za Jugoslavijo, naj bodo tudi katoliški odri brez izjeme na svojem mestu.

Upamo, da smo v tem pogledu vsi, ki se trudimo za obnovo našega pravega ljudskega igranja, enih misli. Bodimo zato eno tudi v dejanju!

Naj živi Kristus Kralj v presveti Eucharistiji!

VESELA IGRA

Ljudje, ki le od zunaj poznajo katolištvo, so trdno prepričani, da mora biti veren katoličan, če hoče biti dosleden. — pust in dolgočasen, zmeraj žalosten in vase pogreznjen človek, ki sovraži ves zunanji svet v neprestanem strahu za svojo dušo, ne mara za telesnost in veselje tega sveta.

In ko smo prišli mi na dan s svojo odločno zahtevo, da se naj naše igranje postavi na zavestno in dosledno katoliško osnovo, so se našli ljudje — in to celo v katoliških vrstah —, ki so se nas začeli otepati, češ, da smo enostranski in da s samimi misteriji vendar nikamor ne moremo ...

Najlepše pri stvari pa je bilo, da so vsi ti ljudje dosledno prezirali vse, kar smo o tem kdaj, če se sme tako reči, oficijelno in programatično povedali. Precej prva številka prvega letnika »Ljudskega odra« je na uvodnem mestu prinesla (v članku »Za katoliški teater« N. Kureta str. 6) tele stavke: »... Tudi zraven grških tragedij so se igrale komedije, tudi med srednjeveške misterije so vpletali farse. In zapisal sem nekje, da katoliško življenje ni samo zbranost v Bogu, ampak je tudi sproščenost v Bogu. Večna zakonitost teatra, pravi Tajrov, je v dveh polih: v misteriju in harlekinadi. Nihče nam ne brani, da se ne bi v igri od časa do časa nanoreli. Naše veselje in naše norenje pa bo zmeraj le igranje otrok božjih. V veseli igri bomo pač izbirali, a je ne bomo zametali, ker bi to bilo protinaravno.« Te besede so bil zapisane pred letom dni. Ni dolgo tega, kar je izšel istega pisca »Pravi ljudski oder«, ki naj bi ne dal samo teoretične osnove za konkretno delo naših odrov, ampak bi tudi naj razpršil neverjetne predodke in napačna mnenja, ki jih imajo nekateri ljudje o našem gibanju. O veseli igri govori cel odstavek, ki prilično dosti jasno ponovi in poglobi gori navedene programatične stavke (»Pravi ljudski oder«, str. 47).

Ne in stokrat ne! Katolištvo ni puščoba — ali je treba to še ugotavljati? Kaj ni dalo poleg resnih asketov Franciška in še toliko drugih — veselih svetnikov? Iz srca nam je govoril prevzvišeni gospod škof ljubljanski, ko smo brali v lanskim »Naši zvezdi« njegove besede kongreganistom, da je čemernost — greh.

Kako naj bo torej gibanje za pravi, katoliški ljudski oder — propaganda za igranje misterijev in nič več? Zastavili smo sicer vse svoje sile za duhovno igro, ki je bila doslej pri nas vse bolj malo znana in upoštevana. To je bila naša dolžnost. Kakor se nam pri marksistih zdi razumljiva skrb za marksistične razrednobojne igre, tako smo morali mi, ki smo začeli pri osnovah prave ljudske igre in smo svoje delo uvrstili v delokrog Katoliške akcije, dati glavni poudarek na duhovne igre. (Pri tem nam še na misel ne pride, da bi te vrste iger stavljali na isto ravnino kakor igre iz marksistične ideologije.) A nikdar in nikoli nismo dali povoda kakršne-mukoli ekskluzivnemu stališču do ostalih snovnih krogov, kjer je poleg narodne in socialne še — vesela igra. Njej smo odmenili že precej spočetka posebno številko. Prišla je na vrsto za letošnji predpustni čas.

Predpustni čas je tisti čas, ki nam je dan v sproščenje. Takole beremo nekje: »Ali se nam ne zdi, da norenje teh dni kar nič ne spada v naš razumarski čas, posebno ko živimo v takih gospodarskih neprilikah? Gotovo so taki pomisleki na mestu, kjer gre za izrodke veselja na eni strani in za preveliko razkošje bogatinov na drugi. Toda kjer se gojijo lepe stare navade in običaji, kjer prinesejo pustni dnevi človeku nekoliko veselja v njegovo enolično težavno delo, kjer so ti dnevi človeku v odpočitek, — tam brez dvoma ne bomo proti Kurentu. — Povečini smo pozabili prastari smisel pustnih dni ali ga sploh ne poznamo več, in kdor tega smisla ne

pozna ali noče poznati, temu so stari običaji brez pomena ali v spotiko. Kdor pa živi s cerkvenim letom, kdor doživlja končavanje božične dobe in se pripravlja na resni velikonočni čas, bo razumel, da se človek hoče še enkrat naveseliti in nanoreti, preden se pripravi na žrtve. Samo v tem smislu moramo razumeti veselje pustnih dni in ga odobravati, samo s takim pojmovanjem ga lahko praznujemo, kakor se spodobi. Le, kjer manjka skupnosti s cerkvenim letom, pozabijo ljudje lahko na svoje dostojanstvo ...»

Iz tega edino pravilnega pojmovanja se bomo z isto ljubeznijo posvetili veseli igri. Zavedamo se namreč, da smo ravno z veselo igro naše ljudsko igranje hudo zavozili. Zato bo treba trdega dela iz resnične ljubezni, da pridemo do — prave vesele igre. Neskončno veliko truda bo treba, da pripravimo z naših odrov velikanski kup dvomljive »komične« brkljarije, ki jo je nanosil diletantizem. Vemo tudi, da spočetka ne bo dosti razumevanja.

Naša naloga bo: uvesti resnične ljudske komične prvine v našo veselo igro, pripomoči, da zavzamejo naše odre moralno in kvalitativno neoporečne vesele igre, odstraniti vso meščansko-prisiljeno, lažnivo in gnilo »komiko« diletantskih »veseloiger« in »burk« z naših odrov.

Ponavljamo, kar smo že zadnjič povedali: Tudi vesela igra je in naj bo — apostolat. Hočemo pa pravega veselja.

Pomagajte nam pri tem!

PRVINE PRAVE LJUDSKE VESELE IGRE

Nika Kuret (Ljubljana)

Most, ki proti pričakovanju veže antični in moderni teater (1), so prvine prave ljudske vesele igre. Te prvine, ki imajo svoj izvor v sivi človeški davnini v satiričnem posnemanju in spakovanju, so nam znane kot mimični element teatra, ki je ob umetniško dognanih teaterskih oblikah (tragedija, nato komedija, v srednjem veku misterij) živel svoje lastno življenje med ljudstvom samim kot počestna, sejmska gluma. Ta element je pranaturen, nadčasoven in nadnarodni — zato ga najdemo v antiki, v srednjem veku, v prosvetljeni dobi in do današnjih dni, ko se je zatekel deloma v cirkus. Bolj ko kaj drugega je zato ta element pristno ljudski in enako razumljiv južnjakom in severnjakom, zapadnjakom in vzhodnim narodom. Ljudstvom starega in novega sveta, civiliziranim in preprostim narodom. Zato vidimo iste snovne motive brez nadaljnega pri Aristofanu in Plautu, pri anonimnem srednjeveškem glumaču in dovršenem komedijantu iz »commedie dell' arte«, pri Molièru in Shakespeareju in pri novejših, ki pa te motive preradi zmaličijo. Povsod so enako doma zaradi pračlovečnosti svoje komke.

Ako bomo hoteli priti do prave ljudske vesele igre, se bomo morali najprej ustaviti pri tem mimičnem elementu, ki je ljudski »par excellence« in poleg tega osnova vsake vesele igre. Ne pozabimo namreč, da je Shakespeare uvrstil vprav ta komični element v svoja dela, kjer ga zastopajo izraziti glumači (>norci«), in da je Molière vprav preko elementov italijanske commedie dell' arte, ki jo je na svojih turnejah imel priliko dobro spoznati, postal največji pisec komedij, ki ga ima moderni teater.

Težko bi ga kdo dosegel, spričo usmerjenosti modernega teatra pa je

¹⁾ Opazil sem, da marsikdo ne razume uporabe mojega izraza »moderni teater«. Uporabljam ga zmeraj v nasprotju z »antičnim«.

razumljivo, da skoraj nihče ni krenil po njegovih stopinjah. Sredi toka neljudskega ustvarjanja, ki se je le stopnjeval do današnjih dni, je ostal Molière ne samo nedosežni, genialni usvarjavec, ampak tudi osamljen ljudski pojav.

Mimični element se je bil zatekel v cirkus. Kar pa imamo danes ohranjenega kot ljudske »burke« in »veseloigre«, ki jih je diletantizem dobavljal »mitemu narodu«, je »nadomestek« (Ersatz) za komiko, brez zveze s pravim ljudskim čustvovanjem, in slaba, brezbarvna karikatura pravlčevega in zdravo naravnega mimičnega elementa prav v slogu in okusu bledečnega devetnajstega stoletja in blazirane predvojne jare gospode, ki je ljudstvu človekoljubno prinašala civilizacijo in »zabavo« ter mu kvarila okus.

Danes nas tudi v veseli igri čaka vse prej kot lahka naloga, da moramo popravljati grehe prednikov. Ko bi jih vsaj sodobniki več ne nadaljevali!

Jasno se moramo zavedati zakonitosti, da raste vesela igra čisto naravno iz posameznih motivov v prizore, iz prizorov šele v burko, ki je njena prva stopnja, a nato v svojo veliko obliko, v komedijo. Burka je norenje, je šala zaradi šale in smeha, nič več in nič manj. Komedija pa privzame že neko poslanstvo: smešiti in šibati hoče posameznike in razmere človeškega sožitja sploh, prav po načelu starih laških komedijantov: »S smehom odpravljati zlo.« Nad vse važno vlogo ima v veseli igri telesna izšolanost igravcev. Zlasti burka in njeni nižji elementi so že od nekdaj zahtevali več ali manj akrobatičnih spretnosti. Vesela igra ne zahteva nič manj igralske izvežbanosti kakor resna igra: vprav iz pravkar navedenega razloga je zahteva še v prav posebni meri.

Vsa sodobna gibanja za pravi ljudski oder se zavedajo teh osnovnih načel in zakonitosti prave ljudske vesele igre. V Nemčiji so takó nanovo odkrili, oživili in v neštetihi priredbah današnjemu času približali Hansa Sachs-a (1494—1576) in njegove dostikrat robate Fastnachtsspiele poleg drugih, največkrat anonimnih srednjeveških burk (Schwänke, Schelmenspiele). Mimični element je našel celo svojo novo obliko kot Rüpeltanz in Rüpelspiel. V Franciji je dolga vrsta srednjeveških burk, skrbno zbranih v znanstvenih publikacijah, vstala v novih priredbah. Eno najpomembnejših gibanj, ki se je razvilo v območju katoliške skavtske organizacije (Scouts de France) in ki je obrnilo nase pozornost vse francoske javnosti, les Comédiens Routiers pod vodstvom L. Chancelera, je uvedlo v svoje ustvarjanje način dela, ki se docela sklada z načeli commedie dell'arte. Stara »Farsa o kotlarju« (La Farce du Chaudronnier) z dolgo vrsto drugih je dobila novo lice, a je z uporabo sredstev commedie dell'arte (lazzi, maske, ritmična in gimnična izdelanost) doživela način, kakršnega je utegnila imela ob svojih prvih uprizoritvah pred stoletji...

Mi nimamo tradicije v svoji veseli igri.

Vse, kar imamo, je še neurejena in deloma celo še nezapisana zakladnica ljudskega humorja in vrsta komičnih postav iz naše narodne tradicije (Kurent, Pavliha, Kljukec... do Ribničana Urbana, če hočete). Imamo pač na začetku naše narodne vesele igre umetnino, Matijčka, ki ga je Linhart ponasil. A Linhart ni zakril prosvetljenca in — kaj imamo za njim, kaj pred njim? Pred njim nič in za njim — skorajda nič. Glume iz davnih stoletij ne poznamo, to, kar bi pa moralo biti komedija po Linhartovem poskusu, je ostalo pod povprečnostjo. Slovenci se nismo še izkazali kot dramatik, še najmanj pa kot pisci komedij... V vsej poplavi listov in revij ne zmoremo nobenega — humorističnega časopisa.

Dokler nam Bog ne vzbudi pisca slovenske vesele igre, ki bi navezal

na ljudski mimični element in pri tem uporabil ljudski humor (humor je modrost, zato je tako malo dobrega humorja, Shakespearejvi norci so vsi modrijani) ter našel način slovenske ljudske burke in komedije, si moramo pomagati sami. Kako?

Če se odločimo za organsko pot — ta je najboljša, se bomo morali ozreti za načinom, ki nam še danes najtočneje ponazoruje vse značilnosti primitivnega mimičnega elementa, ki ostane večno sodoben, da si ga osvojimo in tako ustvarimo podlago za našo pravo slovensko ljudsko veselo igro, ki bo izšla iz nas ali vsaj na našo neposredno pobudo. Način, ki prihaja v tem v poštev, je tisti, ki nam ga je sporočila — commedia dell'arte. Commedia dell'arte je pri nas tako rekoč docela neznana. Z »Beneškimi trojčki« sem podal primer njenega repertorija, ki je v toliko nepopoln, ker je kot komedija zapisan, medtem ko so italijanski komedijantje igrali brez pisane igre, prosto (a l' improvista). Dve značilnosti tega načina bomo vsekakor s pridom uporabili: telesno (ritmično in gimnično) izvežbanost kot prvo stopnjo, kot drugo pa prosto igranje (improvizirano igranje, Stegreifspiel). Oboje pa bomo smatrali predvsem kot pripravo, kot vežbanje in šolanje naših igravcev. To bo brez pomena povsod tam, kjer gre predvsem za to, da se igra, da se igra vrže na oder, da obrat teče in se ne ustavi. Dobrodošlo pa bo vsem igralskim družinam, ki imajo resno voljo do dela, ki se ne nasmehnejo, če jim kdo pove, da je Stanislavskij s svojimi Hudožestveniki leto dni studiral kakšno igro, medtem ko oni — ha, oni — vržejo zlasti kakšno burko v enem tednu na oder... Res da je v takem primeru dosti improviziranja — neprosto voljnega seveda — in da utegne biti pri taki stvari tudi »hec«. Resno delo, kakršnega zahteva tudi vesela igra, pa to ni. To ni samo diletantizem, to je šušmarstvo.

Vsem igralskim družinam, ki imajo voljo do dela, sem v zadnji številki (Šolajmo naše igravce! Ljudski oder II-3, str. 42) podal prve nasvete za smotrno šolanje. V današnji številki jim podajam nekaj več: snovi za prosto igranje, nekaj prizorčkov in dialogov, ki jih lahko uporabijo v takih snoveh, pri čemer poudarjam, da sem jih nalašč vzel iz beležk, ki jih imamo iz časa commedie dell'arte, in da je prepuščeno našim igralskim družinam, da iztuhajo same kaj podobnega, svojega, kar jim bo še bolj odgovarjalo. Nikjer ni rečeno, da ne bi z zadostno izvežbanostjo in primernimi talenti takšna ali drugačna snov ne nudila po nekem času — kar pravo predstavo, ki bi bila potemtakem kolektivna stvaritev celotne igralske družine...

Vsem igralskim družinam, ki ne utegnejo ali ne morejo začeti smotrnga šolanja v tem smislu, pa moramo nuditi namesto plaže kvaliteten vesel igrski spored. Nekaj svojih predlogov smo že navedli v igrskem sporedu za posamezne mesece letošnje seziye, kakor je izšel v prvi letošnji številki. Naša skrb mora biti, da prenesemo k nam vse, kar je za nas primerno, kar je res ljudsko, to se pravi, nenarejeno. Seveda ne izdajamo »Burke o jezičnem dohtarju« in ne priporočamo »Beneških trojčkov« samo s tem namenom... S takimi igrami hočemo nuditi predvsem igralskim družinam, ki se bodo izšolale po naših navodilih s telesnim vežbanjem in prosto igro, pravočasno nekaj tekstov, da jih z novo tehniko, ki si jo bodo pridobile, uporabijo. Zakaj vse te in take igre bodo šele tedaj dobile pravo odrsko podobo. Na drugih odrih bodo sicer dosežale uspeh, a manjkalo bo zmeraj nekaj — slog igranja ne bo docela odgovarjal igri.

S svojim delom za pravo ljudsko veselo igro bomo tedaj začeli prav pri osnovah. Treba bo nekaj let dela, preden bo kaj vidnih uspehov in kaj odločilnega vpliva na množico naših odrov, ki se bodo takoj sedaj z neupanjam vstopili ob stran. Vemo pa, da bo tudi razumevanja tu in tam. Zadoščenje imamo, da začnemo, in vero, da bomo prodrli.

KAJ JE COMMEDIA DELL'ARTE?

N. K.

»Commedia dell'arte je bila akademija komičnih oblik, ki je trajala v Italiji, dokler je trajala doba baroka,« pravi Mario Appolonio (1). »... Akademija zato, ker se je vršila ta svojevrstna, fantastična teatarska dejavnost po molče postavljenih in soglasno sprejetih pravilih...«

Katero so te komične oblike, ki napravljajo iz tega svojevrstnega načina igre tako pomenben pojav v zgodovini teatra?

Igralsko družino komedijantov so tvorile popolnoma določene osebe s stalnimi imeni in značaj vlog, ki so se pojavljale v vsaki igri: Dottore, Capitano, Pantalone, zaljubljenca, Zanni (Arlecchino, Truffaldino, Scapino itd.)... Vodja igralske družine je bil Capo comico, ki mu je pomagal Suggestore (kasneje — sufler, njegova naloga je namreč bila, da je igravcem med igro pomagal). Kako so se vezali in kako so delali igravci commedie dell'arte, nam je sporočil Andrea Ferrucci iz Neapla v zelo dragocenem in danes redkem delu, *Dell'Arte rappresentativa*, iz 1699.

Za igro je bilo treba določiti najprej snov (soggetto, canavaccio — canevas), ki jo razloži že imenovani Ferrucci takole: »Čert vrste prizorov o določeni vsebini; dejanje, to se pravi, tisto, kar mora govoriti in delati igravec, je naznačeno kratko in jedrnat in razdeljeno v dejanja in scene.« V 16. stoletju je bilo število snovi že zelo veliko, velika večina se je izgubila. Igravec Flaminio Scala, imenovan Flavio, je 1611 zbral in izdal 50 snovi, nekaj let kasneje je igravec Locatelli izdal 103 snovi. Danes so nam snovi dostopne še v rokopisnih zbirkah (knjižnica Casanatense v Rimu, knjižnica Corsini, narodna knjižnica v Neaplu) in v izdajah A. Bartolija (iz 1880). — Kakor je glasbena partitura nerazumljiva za tistega, ki ne pozna not, tako je takšna snov mrtva črka za tistega, ki ne pozna teatra (2).

Vsak izmed igravcev je igral svojo vlogo po oznakah v snovi; na primer: »Prizor igrajo na svoj način« ali »Igrajo nastop s slovesom« ali »Dottore govori budalosti« ali kar preprosto »Kakorkoli (come va)«. Teater commedie dell'arte sloni na igravčevi osebnosti. Zlasti Zanni-ji svoje vloge vnaprej sploh ne pripravijo, ampak se prepuste svojemu talentu in slučaju (njihov delež pri igri odgovarja danes dostikrat banalizirani vlogi Avgusta v cirkusu). Tako igranje je zahtevalo tesnih, občestvenih vezi med člani igralske družine, kar je bilo tem lažje, ker so jih vezale povečini sorodstvene vezi. Vedeli so, v čem je njihova sila: ne v posebnem talentu tega ali onega, ampak v dejstvu, da so skupaj, da so celota. Poročajo nam, da so se marsikateri člani take igralske družine rajši odločili za kakšno manjvredno službo pri družini kakor da bi se od nje ločili.

Ko so se med sabo domenili za snov in potek dejanja, so začeli vaditi dialoge in določati »lazzi«. Kaj so »lazzi«, nam je pojasnil igravec Lello Riccoboni, capo comico laških komedijantov na francoskem dvoru v svojem francoskem delu »Histoire du théâtre italien« (Paris 1727): »Lazzi imenujemo tisto, kar uganjajo Harlekin ali drugi igravci sredi kakšnega nastopa in s čimer prekinajo tok igre, ki se pa vanj zmeraj spet povračajo. Lazzi so šale brez prave zveze s snovjo... Lazzi ali lacci pomenja vezi... Če lazzi igro prekinajo, morajo spet navezati nanjo in jo nadaljevati, a tako, da gledavec prekinjenja ne opazi...« Ferrucci je že zabijal igravcem: »Paziti je treba, da se gledavstvo ne utruji s predolgimi ali pa z neprimernimi lazzi-ji, ki se ob njih nit dejanja izgubi...«

Za prosto igranje ni treba le mnogo vaje in posebnih sposobnosti, treba je predvsem, da je nabral igravec v sebi dosti opazovanja človeških tipov. Že Moliere je dobro vedel, da mora biti igravec »opazovavec«. Pri commedii pa je bila stvar še težja. Pantalone je bil tip zase, Scaramuccio tip zase. Določeno vlogo je igral Pantalone drugače kakor bi jo bil Scaramuccio itd. Neki igravec, Nicolo Barbieri, nam je v nekem svojem delu iz 1634 sporočil trud in delo komedijantov: »Komedijantje studirajo in zbirajo v svojem spominu bogato zakladnico različnih stvari kakor sentenc, misli, ljubavnih pogovorov, očitkov, izlivov obupa in blaznosti. Pripravljene jih imajo za vsak primer in njihova priprava se mora skladati s slogom vloge, ki jo predstavljajo... Tisti, ki predstavljajo dame ali zaljubljenca, studirajo zgodovino, basni, verze, prozo in retoriko. Za vloge, ki služijo vzbujanje smeha, si belijo glave, da najdejo kaj novega.«

Zbirko lazzijev in dialogov so imenovali Zibaldone (tudi Cibaldone). Ponavadi si je vsak igravec zase beležil take stvari iz svojih domislekov ali po skupnih najdbah,

1) Storia della Commedia dell'arte, Edizioni Augustea, Roma-Milano 1930. Onozarjam tudi na izvrstno delo C. Miklaševski, La Commedia dell'Arte, Paris 1927 (v francosčini).

2) Moliere je napisal na čelo svoje knjižne izdaje igre »Ljubezen-zdravnika«: »Znano je, da so komedije napravljene samo za to, da se igrajo. In ne priporočam, da bi jih brali drugi ljudje razen tistih, ki imajo oč: da pri branju odkrivajo odrske dogajanje.«

povečini pa so se sporočali Zibaldoni kot družinsko sporočilo od očeta in sina. Take zbirke so se delile v razne oddelke: »generici« vsebujejo »pistolette« (nastop na pozorišču), »conetti« (misli), »uscite e sortite« (vstopi in odhodi), »solique« (samogovori), »improveri« (očitanja), »diaperazioni« (izbihi), »chiusette« (zaključki), »contrasti« (prepiri), »spropoziti« (klobasarjenje), potem pa seveda besedne igre, smešne izraze itd. Še 1787 je izšla taka zbirka, »Genericci Brighelleschi«.

Z zgolj estetskimi nameni je nameraval ruski »Stari teater« (1907—1914) vprav leta 1914 obnoviti commedio dell'arte (v seziji 1907—1908 je obnovil srednji vek, po dveh letih presledku 1910—1911 špansko renesanso) na svojem odru, a vojska je prekrizala načrt. Dragoceno gradivo je pripravil v ta namen Konstantin Miklaševski (Konstant Mik). Istočasno je Meyerhold v svojem studiu (1913—1917) obnavljal commedio dell'arte. Navduševal se je za Gozzija in njegovo »Ljubezen treh oranž« (3).

Če se danes vračamo h commedii dell'arte, nas žene že razdrapanost časa, kakor pravi M. Appolonio (n. n. m. str. 4 sl.), ker je commedia pred nami kot zlita celota z nespremenljivimi zakoni, vsa v sebi ustaljena, vsa v sistemu vključena — kakor je bil napis na Shakespearevem Globe-theatru: »Totus mundus agit histrionem — ves svet igra komedijo...« Nas, ki bi radi ustvarili pravi ljudski teater, pa vleče nepopačenost in klasična izdelanost vseh pojavov pračloveškega in pranutnega mišičnega elementa, kot jih najdemo v edinstveni obliki v commedii dell'arte. Čutimo, da bi dragocena ostalina commedie dell'arte bila lahko tudi nam najprimernejša osnova prave ljudske vesele igre, ki je — še nimamo.

Kaj pa zahteva commedia, če jo hočemo obnoviti?

Zahteva igravcev, ki so gimnično izredno izvežbani in stremenirani in zmožni tudi za akrobacije. Zahteva nadalje, da si najdemo v igralski družini določene, značilne tipe z določenimi igralskimi posebnostmi in lastnostmi. Ti tipi se morajo med igranjem in resnim delom izoblikovati in izkristalizirati sami. Ne gre, da bi jih igrski vodja kar vnaprej sam določil. Ker gre za stvar, ki nam jo commedia pomenja, ne za posameznosti, ki jih je dobila v svojem laškem okolju (laške komedijante najdemo sicer v preteklih stoletjih po prestolnicah vseh evropskih držav), bomo našli zanjo svoje lastne, domače poteze, imena, svojstvenosti. Commedia nadalje zahteva res teatersko uporabnih snovi. In končno zahteva, da si igralska družina sama ali vsak igravec zase, a vselej v sodelovanju vseh, sestavi svoj »Zibaldone«.

To se seveda ne da narediti v enem dnevu, tudi se ne da doseči prav povsod. Chancerel, ki je danes med največjimi realizatorji na tem poprišču in lahko pokaže na zavidanja vredne uspehe, pravi sam o tem sledeče: »Preden bo oživila commedia v novi poetični, mladi, živi in kleni obliki, je treba ugotoviti doktrino, potem pa ustvariti tradicijo. Takšen prepoved bo delo več generacij. Ne da se dovršiti umetno. Pri osnovi predpostavlja mnogo ljubezni kulture, marljivosti in plemenitosti duha in srca in sodelovanje skrivnostnih okoliščin, med njimi nekaj več ali manj previdnostnih momentov, ki nam je njih povod neznan. Vse, kar sedaj lahko upamo in kar se je deloma že uresničilo tu ali tam, je intimnejše sodelovanje med pesnikom in igravci, skoraj vsakdanje sožitje, ki bo pripravljalo neke vrste kolektivno stvaritev, ne ob eni sami igri in izven odra, ampak na odru samem, ob številnih stvaritvah, ki bodo nastajale v dolgi časovni razdalji. Tako bo avtor, ki je bil večkrat, ne da bi slutil, razdiravec umetnosti, zavzel svoje pravo mesto v igralski družini, naj z njo igra ali ne« (Bulletin des Comédiens Routiers, št. 5, marec 1933).

IGRANJE S KRINKO

Igra s krinko je pri nas docela neznana. Če človek komu omeni, da bi se dalo igrati tudi z njo, naleti skoraj na odpor: krinka je nekaj mrtvega, togega, neizraznega, kar nikakor ne more nadomeščati nešteti izraznih možnosti živega človeškega obraza.

Takšna obsodba izvira iz nevednosti. Spoznati bi bilo treba prej resnico, da ima krinka svoje posebno življenje, svoj stil, svoj način izražanja čustev.

Med tiste, ki so uvedli krinko dosledno pri vsem svojem igralskem ustvarjanju, so v zadnjem času Chancerelovi francoski skavti.

Predvsem je treba ugotoviti, da gre v vsakem primeru za polovične krinke. Navadno krinko, ki jo kupiš v trgovini za pustni dan, odrežeš tik nad zgornjo ustnico in uporabljaš samo zgornji del. Spodnja čeljust ostane igravcu prosta, se torej vidno giblje. Takšne, kakršna se dobi v trgovini, seveda ne moreš rabiti. Prepleskaš si jo sam po svojih potrebah, jo tako rekoč znova »maskiraš«: z barvo polti, z brki, obrvmi

3) Opera je potem zložil Prokofjev, slišali smo jo tudi v Ljubljani (1928).

Chancerlov igravec-izvidnik s krinko.

in lasmi, kolikor obroblija gornji del. Pona-
vadi pa si krinko napravljajo igravci prav
sami.

Tako piše eden izmed Chancerlovih igrav-
cev o rabi krinke:

»Tisti, ki so nas videli igrati, vedo, da
uporabljamo krinke. Poskusimo pokazati,
zakaj.

Predvsem se ni treba šminkati. Nič goz-
nejšega ne poznam kakor je šminka, s katero
si mažejo obraz za nastopanje na odru; uma-
zano je. mastno, topi se in smrdi. Nikdar ne
moreš igrati, da bi si ne pomazal z njo rok
in obleke. Po igri si moraš obraz očistiti, si
ga namazati z vazelino, se drgniti cele četrt
ure: groza in strah. Krinko pa si natakneš,
tik preden nastopiš, tako da se ti ni treba
brigati, ali si uspel s svojo masko ali ne.
Lahko si prav sam s sabo, da se zbereš pred
igro. Krinka je vrhu tega čista, pripravljena
sivar. Ko odigraš, jo snameš, pa je oprav-
ljeno.

Poleg te neprecenljive prednosti krinka tudi pomaga igravcu. Kadar igram z
odkritim obrazom, čutim včasih, da moj obraz ni v skladu z ostalo vlogo, ki jo pred-
stavljam, da je v nasprotju s celoto igre, ki bi ji moral služiti. In to me moti. Za
krinko pa čutim, da vse moje bitje tvori celoto, ki je trdna, da ima vlogo maksimum
svoje izrazne moči zlasti pri burki, kjer sem čutil to neugodje še s posebno silo. Pod
krinko čutim, kako burlesknost v hipu šine pokonci, kako se na široko razprostre
in zajame gledavce. Neugodje prihaja odtod, ker postane obraz obupno banalen, če
je ostala postava oblečena v kostum v določenem slogu. Tisti, ki so nas videli igrati
»Burko o piskrovezu«, — ali si morejo misliti, da se dá vloga piskroveza igrati z od-
kritim obrazom? Bil bi obupno. Čutili bi razpoko, razbito skladnost, popolno po-
manjkanje stila in točnosti. Tako prilagodi krinka igravčev obraz neizogibni svoje-
vrstnosti kostuma.

Se ena prednost: Tudi star igravec bo pod krinko lahko igral mladega človeka,
če mu je telo še gibčno. In igravec z razbojniškim obrazom (lahko je sicer poštenjak
skozi in skozi) ne more igrati vloge poštenega človeka — ali narobe. S krinko teh
težav ni.

Utelesiti moramo vlogo, ki ima svoj določeni značaj. Izdelali bomo krinko, ki bo
točni izraz te vloge, in ta krinka, če je posrečena, bo ostala nespremenljiva, in gle-
davec si bo zmeraj predstavljal določeno vlogo pod določenimi potezami, ne bo mu je
pa treba iskati enkrat v potezah igravca X, drugo pot pa v potezah igravca Y.

Pri našem »Marijinem pasijonu« v Puy-ju se igra nekaj vlog s krinkami, med
njimi Obup. Lani je igral to vlogo Francé, letos jo bo moral igrati kateri drugi, zakaj
Francé je pri vojaki. A krinka ostane — in zmeraj bomo imeli pred očmi isto osebo,
čeprav jo bo igral drug igravec. Kadar je nastopila ta oseba, smo mislili: to je Obup,
in ne: to je Francé. Dramatsko vzdušje ostane nedotaknjeno, vse misli gledavca
zajema drama sama, vse so naperjene samo vanjo. Nasprotno bi gledavci, ki bi videli
igravca z golim obrazom, mislili in si šepetali: Ah, tale je! Krinka ima še to prednost,
da omogoča, da moški igra žensko vlogo. »Burko o piskrovezu« in »Olive« igramo
sami fantje, in vendar so v teh dveh igranih tri ženske vloge. Kako bi si pomagali
brez krinke? Gotovo bi bilo nerodno. Le na škodo dobrega okusa lahko moški s pis-
ninami mažamti in pisali spremeni svoj obraz v ženski obraz. Uporaba krinke reši pro-
blem takoj in kar se dá preprosto.

Nasza predstava burk zahteva več oseb... Nas je pa samo pet, da igramo vse te
vloge. Zgolj s kombinacijo igranja z golim obrazom in z uporabo krink moremo vsemu
kaj. Stiri burke, pet igravcev. Zdi se mi, da bi bili gledavci kmalu siti, če bi morali
gledati pri vsaki burki po vrsti iste obraze, ki naj bi predstavljali različne vloge! Ti
različni tipi, ki jih predstavlja isti igravec, so z vseh strani skrajno različni. Kakšen
nesmisel bi torej bil, če bi imeli vsi iste poteze obraza!

Ampak, nam kdo poreče, saj se lahko po vsaki burki odšminkate in se nanovo
našminkate drugače za naslednjo!

Da, in tačas čakajo pred spuščnim zastorom... Če imaš pa krinko — hop!
je že nataknjena in v dvajsetih sekundah si pripravljen...

S temi izvajanjem iz prakse je ta pri nas neznan način komaj za silo načet. Pri-
pomniti pa moramo takoj, da zahtevajo krinke res — priprave in posebnega

stila igranja. Kjer čutijo zanimanje za trdo šolo, ki naj privede do prvin ljud-
skega mimičnega elementa, in kjer bodo spoznali važnosti načina commedie dell'arte,
se jim bo uporaba krink zazdela naravna stvar. Ne priporočamo pa nikomur, da bi
brez vsega drugega tvegali eksperiment z njimi.

nk.

VESELE VEŽBE

SNÖVI

Slikar (snov, zabeležena 1745).

Pavliha mora po Kljukčevem naročilu slikati njegovo ženo. Najprej pripravi vse
potrebno. Osnazi si čopič in ga briše v svoj beli predpasnik. Po paleti razvrsti barve,
ki so v resnici samo različno barvane marmelade. Kljukec meni, da te barve ne bodo
niti dobre niti dosti vredne. Da mu Pavliha dokaže nasprotno, pokusi sam te barve
in jih liže s palete. Prisili Kljukca, da poskusi barve še sam, nato pa ostanek docela
poliže.

Vstopi Kljukčeva žena. Začenja se pripravljeno. »Gospa, bolj na levo. Prav, Ne-
koliko bolj na desno. Glavo sklonite! Manj. Bolj. Itd. Itd. Pozor! Mirno, prosim!
Slikam Vam nogo. Če imate na njih kurje oči, vam jih naslikam tako nalahno, da ne
boste čutili nobene bolečine... šmenta, gospa, če ne bi pazil, bi bil Vi krivi, ako
bi Vam nos naslikal zadaj.

Pavliha je obesil platno na hrbet slugi. Seveda se to stajalo včasih prevrne,
kar je nova prilika za smešne prizore. Na primer: Pavliha se je obrnil, obrnil se je
tudi sluga s stolom. In ko se Pavliha spet obrne, začne mazati s čopičem slugo po
obrazu. Sluga se seveda sproti obližuje.

H Kljukčevi ženi je prisledla špela. Zdaj pa Pavliha ne ve, katero slika. Odloči
se, da bo naslikal pol obraza ene, pol pa druge.

Pavliha seveda po svoje slika. Z velikimi skoki odskakuje od platna, skače nazaj,
zamahuje z velikimi loki s čopičem... Če pride kdo pogledat, ga pomaže s čopičem.

Vse seveda vrši z obilnimi skoki in prevračanjem kozelcev.

Kljukčeva žena in špela se naveličata, tedaj pride Kljukec sam in Pavliha ga
brž pobaše in posadi na stol, da bi ga slikal. Najprej določita pozo. Z velikim tru-
dom ga Pavliha spravi v nemogoč in neizmerno smešen položaj. Nato mora iti po
barve. Kljukec seveda v neprijetnem položaju ne vdreži. Ko se Pavliha vrne, začneta
seveda znova.

Če so igravci dosti iznadjivi, traja to lahko dolgo, dokler ne najdejo primernega
burkastega konca.

Zrcalo (snov, zabeležena 1674).

Pripravi je treba okvir, v velikosti okvirja pa zadaj enotno barvano ozadje. Med
okvir in ozadje se vstopi Pavliha. Sprejaj je oblečen kot Kljukec, zadaj kot njegova
žena. Sluga odgrne zaveso, ki zakriva to »zrcalo«. Vstopi Kljukec in se pogleda v
zrcalo. Zdi se mu, da vidi v njem sebe, in se odkrije. Istočasno se odkrije Pavliha
v okvirju. Dvigne nogo. Isto stori Pavliha.

Zrcalo spet zagrnejo. Kljukec pokliče ženo. Zavesa se spet razgrne, Kljukčeva
žena vstopi ter se pogleda v zrcalo. Pavliha se je bil med tem časom obrniti. Zdaj pa
posnema Kljukčeva žena, ki se priklanja, zapleše. Zavesa se spet zagrne. Medtem
se Kljukec spomni, da bi se še enkrat pogledal v zrcalo. Pavliha ga v vsem posnema,
Kljukec kihne, Pavliha tudi. Kljukec se odkrije in povezne klobuk spet na glavo.
Pri tem pa je neroden in klobuk mu pade z rok. Pavliha pa se sedaj skloni skozi
okvir, pobere klobuk in ga vjudno ponudi Kljukcu. Se le sedaj se Pavliha zave in se
brž spet spravi za okvir. Kljukec ga je pa presenečen prepoznal, dvigne palico in ga
hoče nabiti. Pavliha zbeži. Kljukec za njim.

Mutasta žena (snov, zabeležena pri Rabelais-ju).

Kljukec vzame mutasto žensko za ženo. Dobri mož bi ji rad oskrbel dar govora.
Doktor ji prereže kožico pod jezikom in žena spregovori. In posled govori in govori,
da ni nikoli ne konca ne kraja. Obupani mož se zateče spet k doktorju. Le-ta mu pa
pove, da je mnogo sredstev, kako spraviti žensko k besedi, da ga pa ni, ki bi ji
jezik ustavil. Edino sredstvo je, — da mož oglušti. Sosed se dá res oglušiti. Ko žena
vidi, da govori v zrak in je mož ne sliši, se raztogoti. Pride zdravnik in hoče plačilo
za to, da je Kljukca oglušil. Kljukec pa se naredi do kraja gluhega in ga ne mara
slišati. Tedaj se razjezi tudi zdravnik, a slabo naleti. Najprej se zakadi vanj žena,
za njo pa še mož. Zdravnika nabijeta in spodita. Sama se pa nato pobotata.

Prizor z vrečo (sporočen že iz 16. stoletja.)

1. Sosea pove Pavlihi, da ga iščejo birliči, in da bi ga skrila, mu svetuje, naj zleze v vrečo. Pavliha uboga. Pride Kljukec, ki kupuje prašiča. Sosea pove, da je v vreči debel pujs in da ga proda. Kupec brž steče po nož, da bi prašiča zaklal. Pavliha začne vpiti in poskakovati v vreči. Vse skupaj se konča z batinami.

2. Sosedovo spelo zalezuje Pavliha. Kljukec mu je ne privošči, rad bi ga spravil k sosedovim, da bi tam dobil bedak zaslužen plačilo. Pregovori ga, naj zleze v vrečo, češ, da ga bo v njej spravil neopaženo k speli. Pavliha ves blažen zleze v vrečo, Kljukec jo krepko zveže, nato pa pove, da gre po fante, da ga bodo nabili, in odide. Sosed se vrne in zagleda vrečo. Vreča se giblje in govori. »Oče, pravi, vtaknili so me v tole vrečo, ker mi hočejo dati za ženo staro babnico, ki ima petdeset tisoč tolarjev, ali je tako grda, da sem se uprl z vsemi štirimi.« Sosed pomisli: »Vdovec sem in ne več mlad. Naj bo grda ali lepa, če je bogata, zakaj je ne bi vzel?« In se odloči: »Kar ven iz vreče! Jaz zlezevan vanjo in ko pride zlahka pote, jim porečem, da sem pri volji, vzeti babnico za ženo, z njo pa petdeset tisoč tolarjev!« Pavliha zleze iz vreče, Sosed zleze vanjo. Kmalu pa se vrne Kljukec s fanti in pošteno naklestijo Sosea v vreči, ki se mu komaj komaj posreči, da jih prepriča, kdo je.

Pripomba. Molière je uporabil prizor z vrečo v »Skapinovi zvičah« (III, 2). Nekaj podobnega so razni drugi prizori s kovčgom, s košem, z omaro itd.

Prizor z muho (pred 18. stol.)

O slavnem Harlekinu francoskih kraljevih komedijantov, Carlin-u (1741—1783), pravijo, da je znal pozornost vse dvorane pritegniti nase, kadar je lovil muho, in da v tem ni imel para.

Spela vpraša Pavliho, kako naj preganja svoj čas. Odgovori ji, da tako, da muhe lovi. »Ujel sem jih davi 25 in jih zavil v papir, dal ti jih bom v dar.« Tedaj stori, kakor da vidi muho na Kljukečevem obrazu. »Mir, mir, obrni se k meni!« Kljukec se obrne, Pavliha mu pripelje klofuto in pravi: »Jo že imam!« Stori nato, kakor da mu uide, teče zanj, jo ujame in spravi v dozo.

Ta prizor (il lazzo della mosca) se da igrati še kako drugače: lov za metuljem, beg pred čebelo ali oso... Da se uvrstijo skoraj v vsako igro.

Prizor s smehom in jokom (lazzi de piangere e ridere).

1. Spela hoče, da se Pavliha joče. Meta zahteva, naj se smeje. Pavliha se nahaja med obema in mora tedaj igrati oboje. Obrača se zdaj k eni zdaj k drugi. Na koncu se pa le zmoti. Takole: Obrnjen k Meti pravi: »Oh, kako bova srečna in zadovoljna! Samo pela bova in plesala itd.« Res zapleše in zapoje in se pri tem prekuca. Vstane in se omerika, ker se je udaril. Nato se obrne k Meti: »Srce moje, zakaj jokaš?« Pa se zasmeje in se obrne k Speli. Tedaj pa opazi, da se je zmotil. »Oh, ljubi duši, kakšna zmeda!« in jo odkuri.

2. Pri tem prizoru je treba pisma. Pavliha prejme pismo in se od stavka do stavka smeje ali joka, kakršna je pač vsebina. Kljukec mu na primer bere tole pismo: »Dragi bratranec, Prej ko ti kaj nadalje pišem, te lepo pozdravim in ti povem, da so ti oče umrli. (Pavliha se zacmeri, Kljukec ga tolaži.) Zapustil ti je petdeset tolarjev. (Pavliha se obraz razjasni, meni, da je smrt pač vsakomur usojena itd.) Tvoja sestra je zašla na slaba pota. (Pavliha spet vije roke, češ, da mu je čast rodbine nad vse in da mu nič ni za denar...) V štirih mesecih takega življenja si je pa le nabrala šest sto tolarjev. (Pavliha preneha sredi tarnanja, ne more prebraviti varčnosti svoje sestre.) Te dni pa so se ji pokazale na obrazu hude kraste. (Pavliha spet joka.) Začutila je, da se ji bliža smrt, naredila je testament in ti zapušča lepo hišo. (Pavliha se razveseli.) Ali snoči je v hiši začelo goreti in je do tal pogorela. (Gorje! Še jaz grem v ogenj! Pavliha je ves iz sebe in zbeži...)«

Dialog: Imenitno! — Jojmene!

Ta dialog je v nekoliko zvezah z načinom gori opisanega prizora o smehu in joku. Ni je skoraj igre, kjer ga ne bi lahko uvrstili.

Dober dan, boter. — Boter, Bog daj. — Da bi bil zdrav in vesel. — Srečo pri trti in živini. (Objemata se.) — Kako je kaj? — Hem... hem! — Hem... hem? — Hem... hem!!! — Res? — Res. — Zakaj? — Oženil sem se o pustu. — Oho, imenitno! Imenitno, imenitno... — Imenitno, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno? — Tašča se je preselila k nam. — Ojojmene! Jojmene, jojmene! — Jojmene, jojmene! — Kaj bi tisto, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno? — Z doto sva kupila tri prešiče. — Oho, imenitno! Imenitno, imenitno! — Imenitno, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno? — Prišla je povodenj, pa so mi utonili. — Ojojmene! Jojmene, jojmene! — Ojojmene, jojmene!

Kaj bi tisto, »jojmene!« — Kaj bi tisto, »jojmene!« — Izvlekli smo jih iz vode in ulovili zraven veliko ribo. — Oha, imenitno! Imenitno, imenitno! — Imenitno, imenitno! — Imenitno, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno! — Kaj bi tisto, imenitno? — Ko smo jih hoteli speči, nam je hiša zgorela. — Ojojmene! Jojmene, jojmene! — Nak! Kaj bi tisto, »jojmene!« — A, da ne »jojmene!« — Tašča je ostala v hiši...

OBZORNIK

FRANCOSKI KAT. »IGRAVCI – IZVIDNIKI«

Ko sem naprosil vodjo in ustanovitelja francoskih katoliških »Igravcev-izvidnikov« (Člani katol. skavtov — Scouts de France), g. Léona Chancerela, naj mi napiše za to številko člančič o svojem delu, sem prejel pismo, ki pravi med drugim tole: »Zahvaljujem se Vam za čast, ki mi jo izkazuje, ko me naprošate za članek o skavtskem teatru. Na svojo veliko žalost pa nikakor ne utegnem, to tem bolj, ker smo, kakor veste po Bulletinu, sredi pripravljanja naših otroških predstav poleg vsega ostalega (predavanja, tečajev) in poleg naših turnej. Vrha tega pomanjkanje subvencij otežkoča naše delo, zakaj vzdrževati moram deset sodelavcev in sebe. — Kljub tej nemožnosti, zaradi katere Vas prosim, da me opravičite pri svojih braveh, se v tej številki ne odrečite skavtskemu teatru... (G. Chancerel nato navaja literaturo za članek, ki ga podajam tu spodaj.) Rad bi bil osebno napravil kaj več za Vašo revijo, ki tako spretno razširja po Vaši zemlji, kar sem mogel napraviti za naše skavte in z njimi — kar je v ostalem samo ena paraga mojega dela... Vam in Vašim delavcem želim blagoslovljen božič. Obveščajte me sproti o Vašem delu, da se uvrsti izmenjava misli med nami. Iz srca — Léon CHANCEREL, vodja in ustanovitelj Skavtske dramatke matice (Centre Dramatique Scout) in Družine igravcev-izvidnikov (Compagnie des Comédiens Routiers).« — G. Chancerel je priložil nekaj beležk o svojem novem odru za otroke, ki jih bom na koncu tudi uporabil. — Ur.

Skavtska dramatska matica in Družina igravcev-izvidnikov v okrilju francoskih katoliških skavtov gotovo ne bi bili zagledali belega dne, če bi ne bil ustanovil okoli leta 1913. Jacques Copeau gledališča, potem pa šole »Vieux-Colombier« in če bi na drugi strani Lord Baden-Powell okoli 1910 ne bil ustanovil skavtizma.

O božiču 1929 so izvidniki na pobudo P. Doncoeurja praznovali svojo božičnico (Noël-Routier) z igro. Od tega dne dalje se ti mladi ljudje redno zbirajo okrog L. Chancerela. Njegov teaterski ideal tedaj nekatere navdušuje, druge pušča hladne, večini pa izvablja smehljaj ali pa jo straši. V letu 1930-31 zadobi ideja meso in kri. Vedno močnejša je skupna želja po skavtskem teatru (ob tabornem ognju in stegovih slovesnostih). Odstranjanje iluzionistične inscenacije, živa preprostost kostumov, uporaba krinke, iskanje sloga v naglem, točnem in jasnem ritmu, sportni in mladi značaj stvari same, originalnost — vse to vzbuja radovednost, potem simpatijo. V letu 1931-32 se pojavi kar pravo gibanje. Iz vse Francije se začnejo stekati povodenj pisem, vprašanj, prošenj za nasvete in pomoč. Na skrivnem pa se oblikuje Družina igravcev-izvidnikov. Kot prvo delo raste nekakšen »dramatski zbor«. Decembra 1931 nastopi ta Družina prvičkrat s svojevrstnim sporedom kratkih govorskih zborov, pesmi in fars (burk). Ob tej priliki so razdelili med gledavce nekakšen manifest. Takšen je bil: »Kdo so Igravci-izvidniki? Prav mladi ljudje, iste duševne in telesne izoblikovanosti, ki se »podajajo na izvid« in nastopajo kot sklenjena skupina v skladu z načeli skavtske postave. Plemenita in potrebna se jim zdi naloga, da »zabavajo poštene ljudi«. Sklenili so, da naj bo to njih izvidniška pot. Poznaajo njene zahteve, njene težave in nevarnosti. Določenemu idealu dajejo največ, kar more umetnost zahtevati od človeka: žrtev človeške osebnosti, ki ustvarja na odru. — Kaj hočejo? 1. Pridobiti si solidno tehniko, brez katere ni mogoča nobena umetnina; stvoriti dramski instrument, ki

L. Chancerel med svojimi igralci-izvidniki.

sianstvo. Svoj prvi veliki uspeh so dosegli Igralci-izvidniki z veličastno igro pod milim nebom v Puy-ju: »La Compassion de Notre-Dame« (Marijin pastijon), ki je originalno zajeto in kolektivno ustvarjeno delo. Za francosko teatersko javnost je bil ta nastop pravo razodetje, o čemer pričajo številna poročila in kritike v časopisu.

V letu 1932-33 čutijo čimdalje bolj pomanjkanje lastnega lokala. Delo se jim razvija v trojnem pravcu: 1. V skavtizmu samem prečiščajo zmeraj bolj igrski spored tabornih ognjev in stegovih slovesnosti. Pojavljajo se od drugod že samostojne iniciative, ki se docela skladajo s hotenjem matice. Vsem je skupna borba proti naturalizmu in proti »patronažni estetiki«. 2. Družina igravcev-izvidnikov sama se tehnično vežba: išče slog in igrski spored; oblikuje igralce telesno in duševno. 3. V manj kakor dveh letih je opravila Družina več kakor 100 predstav po Franciji in Belgiji in povsod je kritika aoglasna v priznanju pozitivnih strani podvzetja in v upanju, ki da ga vzbuja. Podvzetje samo živi samo od dohodkov teh predstav, ne da bi imeli sodelavci kakršnokoli gmotno korist. V tem letu se ustanovi »Bulletin des Comédiens Routiers« (Vestnik igravcev-izvidnikov), ki je postal nujna potreba. Prav taki potrebi odgovarjajo redni praktični in teoretični tečaji. Chancerel sam piše: »Osvojili smo si poziv Gordona Craiga: Če hočete zanesiti spet veselje v umetnost, se obrnite na mladino! Včasih sem se pritoževal nad brezbriznostjo. Zdaj se mi zdi, da gre vse prehitro. Ali nas bo sežgal ta ogenj, ki smo ga zanetili? Ali bomo zmogli, odgovorjati pričakovanju, ki zahteva zmeraj več, odzivu, ki je zmeraj večji in obsejnejši in čigar naglica nas preseneča? Zmagujemo vse to, ali za ceno vseh sil...« Konec sezone je pa pokazal, da je bil blagoslov božji pri podvzetju: z lastnimi dohodki je Družina krila več kakor 80.000 frankov dolga, medtem ko se je darov nateklo samo 4290 fr. V začetku leta si je bila najela prazen hotel, konec leta je postalo vprašanje lastnega doma spet pereče.

V juliju 1933 vidimo Družino v Bretaniji. Glas, ki se je bil razširil o njenih sposobnostih, ji je prinesel naročilo za skavtski film. Bilo je težko, nevajeno delo, ki ni prineslo dosti gmotnega dobička. Zato pa je bil moralni uspeh zavirljiv. Skavtski film »Rose des vents« je postal dogodek.

V začetku sezone 1933-1934 je našla Družina zavetišče. Čeprav manjka potrebnih sil na vseh koncih in krajih in se oglašajo spet gmotno vprašanje (vrhu tega so morali trije najboljši igralci k vojakom), postavijo na oder vrsto novih stvari, med njimi »Antigono izvidnikov« in novo skavtsko božičnico. Ob priliki krstne predstave »Rose des vents« izvaja Družina »La Tour« in Villinovo »La Ballade des Pendus« (Balado obešencev) v obliki, ki že jasno kaže svojevrstnost in vrednost njenega dela. Jacques Copeau in K. Stanislavskij čestitata Chancerelu.

Na pragu nove sezone 1934-35 je L. Chancerel znova formuliral stremljenje tega pravega »mladinskega« gibanja.

»Cilji? 1. Odkrivati, dvigati, usmerjati, poučevati, spraviti k delu, urejevati in podpirati v okvirju mladinskih organizacij in prav posebno pri skavtski mladini stremljenja, prizadevanja in talente, ki se žele priključiti točno določenemu dramskemu delovanju in načinu s težnjo po oblikovanju, vzgoji in zdravi zabavi. — 2. Kazati in uprizarjati kvalitetne igre s specializiranimi družinami, ki so podvržene resnemu vežbanju (družine nepoklicnih, poklicnih, napolpoklicnih, potujočih in stalnih igravcev) kakor je na primer »Družina igravcev-izvidnikov«. Ustvariti tako polagoma za vso Francijo »Dramatsko središče« z zgolj umetniškimi in moralnim stremljenjem. Pri pomoči s svojim malenkostnim deležem, da se uvrsti v življenje družbe zdrava in silna dramska umetnost, dati mu ideal duhovnosti, soglasja in kulture, čigar izraz bi ta teater rad postal. — 3. Zanašati naš repertoar v provinco in v središča občestvenega življenja ter ob dani priliki odpreti v Parizu dvorano za naše redne predstave.«

bo krepak in prožen in bo služil iskreni inspiraciji. 2. Odkriti in uveljaviti polagoma na odru samem mlado in živo teatersko obliko, ki bo puščala široko mesto kolektivni osebnosti stega, v reakciji proti individualizmu, snobizmu in diletantizmu, prilagojeno potrebam ljudske duše v tistem, kar ima samoraslega in v dnu zdravega. 3. Stvoriti prenosljiv odrski material (praktikable, inscenacijske in razsvetljavne elemente, zavese, kostume in uporabne predmete) in igrati po predmestjih, v okolici in po francoskih provincih, po otroških bolnicah in sanatorijih, po fabriških četrtih in na kinetih. Zanesiti povsod sproščenost smeha ali joka, oživiti v vsakomer moč ljubezni in pogum, in hkrati reagirati proti zlim vplivom teatra, ki pozablja svoje prvotno poslanstvo.

venega življenja ter ob dani priliki odpreti v Parizu dvorano za naše redne predstave.

Svoje delo deli Chancerel poslej v študijski del, ki obsega delovanje v Domu (pisarne, delavnice, studio), oblikovanje mladih vodij in teoretične in praktične tečaje (zgodovina in teorija teaterskih umetnostnih panog, pravila in tehnika dramske igre, interpretacija tekstov, izdelovanje krink, potrebščin in kostumov, lutkarstvo, recitacija, deklamacija, govornišvo...) in končno izdajanje temu odgovarjajočih publikacij (Bulletin in igre — Répertoire des Comédiens Routiers). Drugi del Chancerelovega delovanja pa je stvariteljski in obsega predstave Družine igravcev-izvidnikov, katerih igrski spored obsega duhovne igre (spectacles sacres), drame, komedije in farse ter govorske zборе, pesmi, vloške in improvizirane igre.

Vse to veličansko delo bi posameznika ubilo. A za Chancerelom stoji organizacija mladine, s katero je stalno v delovnih stikih, in z njim je delovna zajednica mladih ljudi, s katero občestveno ustvarja. Zdi se mi, da se bomo pri njem mnogo naučili. Kaj nam pravi sam o svojem razmerju do commedie dell' arte, v pismu, ki nam ga je poslal?

»Kar se tiče obnove commedie, sem jo jaz oživil s svojimi igralci. Naša prva predstava za otroke (Théâtre de l'Oncle Sébastien — Gledališče strica Boštjana) je v celoti zamišljena in izvedena po metodah igravcev commedie dell' arte. Snov, napisana za določene in stalne vloge, se predloži igralski družini. Posamezni igralci nato predlagajo svoje domisleke (lazzi in dialoge) in skupno dajejo igri obliko. Vse se vrši pod vodstvom vodje družine (starega capo comico), kar sem v danem primeru sam, ki igram tudi vlogo Strica Boštjana. Med ostalimi stalnimi vlogami so Francinet in Mirabella, nečak in nečakinja Strica, dva pavliha (Zanni), ki sta Jean des Grenouilles (Zané Kvakar) in Pouique le Glouton (Pouique Požeruh), nadalje je Sylvestre le Saltimbanque (Silvestre Glumač), princ četverih poti, ki je neke vrste Scaramuccia iz commedie, končno pa še Piaf, začarani konj.

»Vse te osebe in nikakor niso posnetki vlog iz commedie. Nastale so iz dela treh let, ki ga je vršila družina občestveno. Občinstvo nam je pomagalo, najti te osebe pri poskusih v različnih improviziranih vložkih pri naših igrah. Prišlo je to samo po sebi in ne zato, da bi se ilustrirala kakšna teorija commedie dell' arte, katere globoke nule smo polagoma odkrivali.«

»Jasno je, da sem sam že pred leti začel s študijem commedie in da sem jo poskusil razčleniti, ji ugotoviti življenjski živec in gibalne mišice. A to sem ohranjal zase in svojih odkritij nisem pravil igravcem, da bi njihovo stvarjalno delo ne zapadlo kakršnemukoli sistemu.«

N. K.

„Založba ljudskih iger“

SE JE PRESELILA IZ KRANJA

V LJUBLJANO
MIKLOŠIČEVA CESTA 7/I.

Svoj tekoči račun je prenesla od „Hranilnice in posojilnice“ v Kranju na LJUDSKO POSOJILNICO V LJUBLJANI. Vendar se vrše vplačila lahko še po položnicah Hranilnice in posojilnice v Kranju, dokler jih naši naročniki še imajo.

PRAKTIČNI DEL

IGRAVEC SAM S SEBOJ

Tvoje delo na odru je resno delo. Resno ga tudi vzemi. Prosvetni delavec si in pridigar povrh. Tako smo rekli zadnjič. Preberiš še enkrat tiste misli. Naslednje naj bodo dopolnilo in nadaljevanje.

Igralska družina hočemo biti. družina pa je občestvo. Občestvo pa pomenja duhovno skupnost. Društveno pojmovani »odseki« nam je premalo. Ne izraža duha, notranje povezanosti posameznikov v celoto. Poglej, kako so duhovno strujeni člani ene družine, oče, mati, otroci. Ljubezen vlada med njimi. čuti jo eno. Kako je duhovno strujen narod, država. En jezik govori, enako čuti, skupno nastopa v obrambo svojih pravic. Kako so duhovno strujeni člani verskega občestva, Cerkve. Dobra dela enega koristijo vsem, enako slaba vsem škodujejo. Verujemo v občestvo svetnikov, duhovno zvezo vernikov na zemlji. Skrivnostno telo Kristusovo tvorimo, posameznik je ud tega telesa. Kristus pa je glava, najvažnejši organ. Iz glave prihaja življenje v celo telo, iz Kristusa prihaja življenje v Cerkve, vernike, ki so udje tega telesa. Tako tudi igralci naših ljudskih odrov naj ne bodo samo slučajna skupina oderskih amaterjev, kakor skupina ljudi, ki je slučajno vstopila v isti vagon osebnega vlaka, pa se med sabo morda niti ne pozna. Isti duh in isti cilj naj nas druži v občestvo igralske družine, ki se svoje skupnosti zaveda.

Duhovna skupnost, strujenost posameznikov v celoto, je prvo, kar je potrebno pri vsakem občestvu. Tudi pri igralski družini je duh isti, ki oživlja in druži. Posameznik v igralskem občestvu izgine. Vsi smo eno, vsak dela za vse, za prospek občestva, ne vsak za se. Ne postavljanje lastne osebnosti, prospek skupnosti nam je skupen cilj. Da bomo eno, da bomo kot igralska družina tvorili zaokroženo duhovno občestvo. Duh nas veže in cilj nam je enak. Sebičnost nasprotuje skupnosti in razdira, napuh je prvi poglobitveni greh. Igralska družina sebičnežev je hiša, zidana na pesek. Propade, kot propade vsaka druga, ki nima nesebičnih delavcev. Prepri, sovraštvo, razdor in neuspeh.

Že ob pripravi na predstavo naj igrski vodja vsakemu posamezniku vcepi eno misel: Gre za to, da bomo igrar kar najredneje in najdostojneje podali, ne za to, da bi posameznik želel uspehe. Vsak naj doprinese svoj del k uspehu predstave na zunaj in k zmagi vsebine na znotraj. (Prim. Kuret: Pravi ljudski oder, str. 55). Posameznik je samo živ ud svojega igralskega občestva. Svoje interese podvzori interesom celote. Novemu občestvenemu teatru je treba novih občestveno usmerjenih igralcev.

(Dalje.) Milija Munda (Ljutomer)

POZORIŠČE

»Kulise«.

Ob besedi »kulise« nas spreleti nehote nekoliko groza pred zaprašenostjo in nemogoče popackano brkljarijo, ki jo hranijo stranski prostori naših odrov. Ta groza je sicer opravičljiva, ne smemo pa zato kulise kot takih sploh zametati.

Da začnemo najprej pri negativnem koncu. Katere in kakšnih kulise se otepajmo? Najprej vsah različnih naturalističnih »godov« in »dreves«, ki naravnost spadajo k tradicionalni opremljeni odra. Nato vseh vzorčasto pisanih in baročno okrašenih »boljših sob« in preprosteje pomazanih »navadnih« ali »kmečkih« sob. In tretjič vseh »hiš« z odprtimi ali zaprtimi okni in zastorčki v njih. No seveda; zdaj smo našli tako približno vse, kar naši odri na kuliseriji sploh posedujejo. Torej je vse za ropotarnico? V takšni obliki, v kakršni je ta šara sedaj, — vse. S tem pa ni rečeno, da se ves ta material, ki je veljal lepe denarce, ne bi dal popraviti in prirediti — in to celo za malenkostne stroške.

Kulise, ki prihajajo za nas v poštev, so edino tiste, ki so — enotne ploskve v enotni barvi. So take, ki so sploh cela ploskev, so take, ki imajo odprtino vrat, in take, ki imajo odprtine oken. Samo za to gre. Vsa kulisa se enotno prepleta brez slehernega okrasa. Oskrbimo si eno garnituro sivih in eno garnituro belih kulis. To bo zadostovalo. Če hočemo biti še posebno založeni, si oskrbimo garnituro rumenkasto-rjavih ali rjavkasto-rdečih kulis. Pri vratnih in okenskih odprtinah upoštevajmo sloge, ki prihajajo v poštev: poleg običajnih pravokotnih odprtin ne pozabimo šiljastih (gotških) in okroglih (romanskih) vratnih in okenskih odprtin. Okna (in, če je potrebno, vrata) se vstavljajo, kadar je treba.

Kulise prepnemo s platnom in platno prepletkamo. Tako pleskarijo lahko opravi vsakdo. V kleevo raztopino vsipljemo željeno barvo, kakršna se rabi za pleskanje sten. Poskušamo to barvo toliko časa, da se barvni prah ne prime več prsta, če z njim potegnemo po posušeni pleskariji. Šele potem začnemo s pleskanjem kulis. Prav na ta način lahko vse stare kulise »moderniziramo«. V zadnjem času pa se uveljavljajo tudi kulise iz vezanih lesenih plošč. Gotovo imajo te kulise prednost pred platnenimi, ker so tako rekoč neomejeno trpežne. Če napnemo platno na obe strani okvirja ali pa če vezane plošče nabijemo na obe strani, dobimo prav za prav iz ene garniture — dve, ker sta uporabni na dveh straneh. Iz tega vsega že izhaja, da je način sodobne inscenacije ne le nelzmerno raznolik pri vsej preprostosti in da daje igrskemu vodji ne-

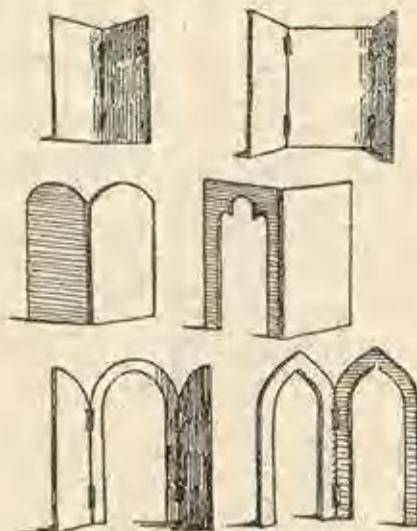
Slika št. 2.

Retablo de las Maravillas, kjer se vrši dejanje deloma na ulici, deloma v Regidorjevi sobi. V prvi poziciji predstavlja ulico, v drugi poziciji pa sobo; sprememba je skrajno preprosta, »niz« kulis samo drugače zaobrneš, pa je (gl. Annuari de la Companyia Belluguet, 1930).

Poleg kulis kot takih pa napraviš iz lat tudi razne druge zelo koristne, kulisam podobne pripomočke: razne loke, prepletkane v isti barvi kakor je garnitura kulis, in španskim stenam podobne garniture.

Razni loki ali okvirji, kot jih kaže sl. 2., so sami na sebi silno preprosta stvar, a z njimi na navadnem odru ustvariš čudovite, stilno močne inscenacije. Primerjaj samo na tej sliki iz gotških lokov sestavljeni krožni prostor ali iz navadnih romanskih lokov in kratkih kulisnih ploskev sestavljeno polkrožno ozadje!

Za naglo menjavanje scene so »španske stene«, kakor jih vidimo na sl. 1., najpre-

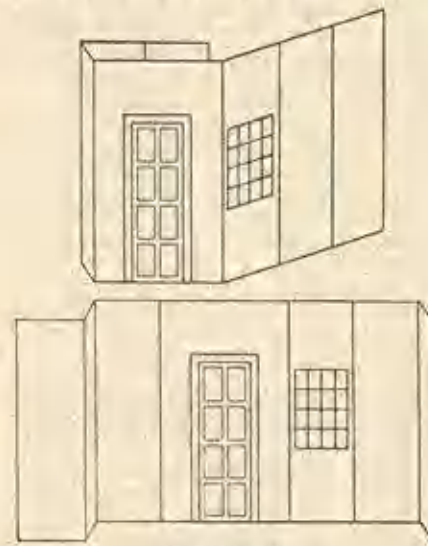

Slika št. 1.

oomejene možnosti za stvariteljne inscenacije, predvsem pa tudi — da je silo poceni.

Kako pa je zdaj z uporabo teh kulis? Vsaka kulisa je kos zase. Treba jih je sestavljati. Kako? Vsi stari odrski praktiki vedo, kako se to naredi. Imamo način s klini in vrvmi, ki jo križema speljemo med klini. Imamo način s kljukami (gl. na naši sliki 2.), ki bo tam, kjer imamo obojestranske kulise, tudi edini prišel v poštev. Drugi načini so več ali manj neokretni.

Z imenom kulis je pri nas, žal, tudi združena predstava, da naj kulise tvorijo na odru sobo, zaključen prostor. To ni nujno potrebno. S kulisami se dajo napraviti mimo konvencionalnih »sob« še najrazličnejše stvari. Podajamo v sl. 3. dva načina, kot ju uporablja slavni sodobni katalonski igrski vodja Lluís Marsiera. Gre za vrsto zvezanih kulis, ki ostanejo v istem vrstnem redu. Uporabil ju je v Cervantesovi »El

Slika št. 3.

prostejše sredstvo. Shakespearea so na primer v ljubljanski drami igrali svoj čas do seden s takimi španskimi atenami.

Slika št. 4.

KAJ BI IGRALI

Goldoni: *Sluga dveh gospodov*. 8 m., 3 z.

Commedia dell'arte hrani prave bisere šaljivosti, ki se naj spet pokažejo. »Sluga dveh gospodov« je velika vesela igra, ki je polna dobrodušne šaljivosti. Nič velikih zapletkov ni, nič hrupnih šal, nič dvoumnosti. Sluga dveh gospodov, Truffaldino, ni dvorni norec, ni clown, tudi ne satirik ali ironik. Živ človek je, ki ne ostane nikomur odgovor dolžan, zmeraj lačen, zmeraj goljufan, ubog, dobrodušen Truffaldino. — V mnogih italijanskih in francoskih komedijah moti močna primes frivolnosti v ljubezni, poštenju, resnici. Truffaldino pa je »rtev razmerj: on ne laže, marveč pride v nevšečne situacije zaradi svojega širokoustenja, zaradi malih goljufij. Malo pustolovski si hoče privoščiti, pa mu zraste nad glavo in ga zasleduje kot grozen strah. In čim bolj se skuša rešiti in izviti, tem bolj se zamota. — Jedro vsega je Truffaldino, ki se spozabi in stopi v službo pri dveh gospodih. Sinola pa je, da je eden gospodov — gospodična v moški obliki. Neskončne so težave, neminljive pa tudi zvijače, ki se jih poslužuje Truffaldino. — Režija naj pazi na lahno, tekoče dejanje in fino podajanje.

Molière: *Tartuffe*. — Molière-ova komedija o svetoholcu je višek njegove umetnosti. Kvečjemu bi lahko postavili »Mizantropa« v isto vrsto. Tartuffe ni prazen ilik, živ človek je. Ta komedija je večna. Mogoče odloča to, da Tartuffe ni samo »Hochstapler« ali intrigant, ne navadna oseba iz veseligre, ampak človek, kakor ga zre realisti, psiholog. Destojevski bi napisal roman, Molière je napisal komedijo. »Tartuffe-a« naj igrajo le zreli igralci. Kdor vidi le komedijo, naj »Tartuffe-a« rajši pusti.

E. S.

Collalto-Kuret: *Beneški trojčki*, komedija v štirih dejanjih. (15. m., 3 z.) — Beneški

Razume se, da zahtevajo loki in špansko stene sicer stilni oz. zavesni oder, ki daje vsem takim sestavam šele pravi okvir.

In drevje? Predvsem: proce z naturalizmom, ki je dosegal »naravi čisto podobne« učinke z barvanimi packami. Drevje, ki ga bomo mi postavljali na oder, bo, če že ne stilizirano, pa vsaj izvedeno v konturah in velikih barvnih ploskvah. Pariški slikar J. P. Delbos, ki je inscinal že marsikatero Brochet-jevo in drugo igro francoskega krščanskega teatra, ima svoj način. Na ozko, črne kulise naslika z belo barvo stilizirano deblo in ga osenči z nekaj črnimi črtami (glej sl. 4., ki predstavlja njegovo inscenacijo Franciskove igre »Marija in strelec« H. Brochet-ja).

trojčki so dovršena komedija. Navodila za uprizoritev so dodana knjižni izdaji. Igra naj vzame v delo le igriški vodja, ki ne obstane samo pri tekstu, marveč iz njega in ob njem ustvari pravo, živahno igranje. Harlekin naj bo živo srebro. Ves oder mora obvladati. Vprav pri tej komediji je potrebno, da igrajo igralci z vsem telesom. Živahen, nagel potek igre je nujen.

Gogolj: *Ženitev*. Komedija v 3 dejanjih (7 m., 4 z.). Medtem ko Gogoljev »Revizor« za nepoklicne odre ne prihaja v poštev, je »Ženitev« za odre z dobrimi igralci ena najlepših odrskih nalog. To veselo zgodbo so pri nas že večkrat igrali. Vendar po navadi igriški vodje poudarjajo burko. »Ženitev« ni burka, marveč fina, duhovita komedija, ki jo je trdha igrali brez slehernega karikaturnega pretiravanja. Dobrodušna šaljivost naj preveva vso igro.

Burka o jeziknem dohtarju. (4 m., 1 z.). — Stara francoska farsa »Maître Pierre Pathelin« iz 15. stoletja vsebuje toliko nadčasovnega, večnega humora, da jo v najrazličnejših priredbah igrajo še dandanes po vsem svetu. Objektivno presojanje srednjeveške književnosti in spoznavanje bistva ljudske komike pa danes očitno kazeta, da nobena teh predelav ne doseže izvornika. Ko smo se odločili, da ta biser srednjeveške komične dramske literature damo tudi našim odrom, smo bili hkrati prepričani, da se ne bomo mogli držati nobene izmed teh »priredb«. Naša dva prireditelja, Kristina Vrhovčeva in Emil Smasek, sta nam dala več kakor priredbo. Zvesto sta se držala bistva izvornika, a sta vso zgodbo premestila v splošno nakazan srednjeveški časovni okvir in ga dolženeje začrtala z nad vse zanimivimi in posrečenimi slovenskimi potezami. Človek pozabi, da ima pred sabo prevod. Prepričani smo, da bo šla ta igra takoj preko naših odrov. Toliko prav primitivne in zato tem bolj učinkovite komike zlepa ne najdemo v kakšni veseli igri. Pri

vseh lopovščinah jo igra naravnost tankovestno moralna do zadnjih posledic: goljufija sama sebe ujé. Ni ga pri nas odra, ki ne bi zmagal te igre.

N. K.

Molière, *Skopuh*. Komedija v petih dejanjih. (11 m., 4 z.). — Med najvišje teatarske stvaritve Molièrove spada brez dvoma njegov »Skopuh«. Harpagon se uvršča med postavbe iz svetovne književnosti, ki jih zlepa ne pozabimo. Komaj in komaj se mu postavlja ob stran Balzacov Grandet. Molière je združil v Harpagonu z genialno silo skopuštvost kot tako. Zato s Harpagonom komedija stoji in pade. To se pravi, da sicer neha biti tisto, kar je Molière s komedijo v resnici ustvaril. Zakaj Molière je napisal o skopuhu Harpagonu komedijo in kaj lahko zaradi povrnega presojanja ta ali oni oder vidi zgolj komedijo. »Skopuha« naj se lotijo samo tiste igralske družine, ki bodo delo res dostojno zmogle. »Skopuh« se nahaja že prav na meji ljudskega in poklicnega repertorija, zato je treba zanj že precejšnjih sposobnosti ne le pri igravcih, ampak tudi pri igrnem vodji. To v opozorilo, ker je boljše nič — kakor pa šušmarstvo.

N. K.

Molière, *Scapinove zvijače*. (7 m., 3 z.). — Molière je hotel napisati burko, ne pa komedijo, ko je ustvaril igro o lopovščinah prebrisanega sluga Scapina. Ta Scapin je močno v zlahti z laško commedia dell'arte. Tudi sicer je Molière črpal v tej burki v še prav obilni meri iz neizčrpne in večne zakladnice commedie: prizor z vrečo (znani »il lazso del sacco«), nešteto dialogov (prim. samo konec I. št.) so iz nje. In Scapin sam je samo ime enega izmed Zannijev — ki jih kličemo tudi Arlecchino, Truffaldino ... S tem je vse povedano. Seveda je treba kljub vsemu — uglajenosti. Molière je pisal za dvorsko družbo, rad ali nerad, in tega zlepa ni zatajil. Teslaatega igranja ta burka ne prenese. Kjerkoli pa so jo dozdaj še prav igrali, je imela nesporen uspeh. (Pripominjam, da so režijske opombe z uvo doma vred pri Skopuhu in Scapinu delo pok. prof. Robide in da se v vsem ne skladam z njimi.)

N. K.

Vesel spored. — 1. V. Molé, Prolog. Govori ga režiser pred zavesami. Privezan je na debele vrvi kot lutka. Prolog naj bo grotesken uvod k trem kratkim igricama, ki služijo zabavi, obenem pa so lahna satira na človeške slabosti.

2. Blachetta: *Svinjski pastir* (3 m., 2 z.) je šaljiva kritika lažne, zunanje kulture. (Glej *Ljudski oder* I. št. 7-8, str. 70-71; tam je tudi načrt odrske slike.) Andersenova pravljica »Svinjski pastir« je posoda za vse. Prvo slovensko predelavo je priobčil Fr. Levstik v »Glasniku« leta 1859, str. 109-113, pod naslovom »Svinjare«. Preobrazil jo je v oster protest zoper literarno diletantstvo »Novičarjeva«. Krepko udarite po domišljavosti! Žalili ne boste. — Navodila, ki so dana igri, so izčrpna.

3. Blachetta: *Cesarjeva nova obleka*. 4 m., 2 z. (lahko tudi sami moški). Ta igrice,

ki je tudi prirejena po Andersonovi pravljici, bča človeško domišljavost in neumno gizdavost. Vesela stvar, ki ima tudi socialne momente.

4. F. Milčinski: *Vesela igra o žalostni princu*. (6 m., 2 z., 5 nemih vlog.) — Veseloliga, ki se norčuje iz solzavosti in jokavosti, iz žalostnih pesmi. Poleg tega pa ima toliko svežega humora, kot ga je le Milčinski zmogel. — Vse tri igre tvorijo zaokroženo celoto. Iste osebe lahko nastopajo v eni in drugi (n. pr. princ in dvorna dama v 1. in 3. igri, sluga in kralj v vseh treh itd.).

E. S.

KAJ SE IGRA

December

V tem mesecu smo zabeležili 105 predstav. To še vedno ni najvišje število v letu 1934. V marcu smo namreč zabeležili 109 predstav. Najvišje število sta dosegli Vombergarjeva »Vrtnitev« in Meškov »Henrik govori vitez« (vsaka deset predstav). S 5 predstavami jma sledi Mlakarjeva »Povest o izgubljeni Marti«, takoj za njo je s 4 predstavami »Theophilus«. Tri predstave je dosegla »A njega ne«, po dve predstavi pa smo zabeležili: Trije kralji, Konec poti, Milnarjev Janez, Skrivnostna sveta noč, Viljem Tali, Kovačev študent, Ljubavi cvet je zamorjen, Dom, Trije vaški svetniki. — Po eno predstav so dosegli: Vaški lopov, Proti volji zdravnik, Quo vadis, Slepa ljubezen, Bucek v strahu, Trije anubci, Gospa Kordula, Na sodni dan, Izpod Golice, V goških plazovih, Ljubezen treh kraljev, Vest, V Ljubljano jo dajmo, Slaba vest, Jettejeva hči, Magna res est amor, Roksi, Satan, Zmešnjava nad zmešnjavo, Madona v gozdu, Igra apostolov, Domen, Za srečo v nesrečo, Sv. Miklavž, Luč gorā, Srežja, Lepa Vida, Reka, Mati, Rodoljub iz Amerike, Cvrček za pečjo, Zenitev, Slehernik, Pozabljena pipa, Milnar in njegova hči, Otroci Marijinega vrtca, Težko pričakujemo sv. Miklavža, Logarjeva sinova, Revček Andrejček, Zlatorog, Carski sel, Duše, Mrak, Strah z eno roko, Užitkarji, Volga, Za čast in kri, Črni križ pri Hrastovu, Mir ljudem na zemlji, Naša kri, Dve nevesti, Trije tički, Dve teti, Pri-segam, Mož kuhar. — Zanimivo je, če damo, da je bilo od teh predstav 12 na slovenskem Koroškem! — Pripominjamo ponovno, da črpamo podatke po navedbah v našem časopisju in da se nanašajo samo na katoliško usmerjene odre. Ker vse predstave niso najavljene v časopisju, je dejansko število predstav vsakokrat gotovo višje.

Zaključujemo s tem eno leto težavnega in zamudnega statističnega dela. V letu 1934 smo ugotovili vsa skupaj 564 predstav in sicer v januarju 45, v februarju 92, v marcu 109, v aprilu 63, v maju 20, v juniju 3, v juliju 11, v avgustu 23, v septembru 30, v oktobru 12, v novembru 61 in decembru 105.

Zvočne filmske aparature,
kino-projektorje,
ojačevalce, zvočnike in
mikrofone za odrske
efekte,
radijska aparate vodilnih
znamk

priporočamo vsem našim odrom in društvom pri
„BARIO“ r. z. z. o. z. Ljubljana - Miklošičeva cesta šte. 7

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Urednik je bil neodložljivo drugje zaposlen, zato ni mogel ta mesec pravočasno urediti številke. Prihodnja številka, ki bo posvečena lutkarstvu, izide, ako Bog da, pravočasno.

»Boštjan iz predmestja« in »Velikonočna igra« izideta ta mesec.

Dobro vemo, da delo, kakršnega vršimo mi, ne more pričakovati gmotnega plačila.

A radi bi bili rešeni najhujših skrbi za neovirano delo založbe. Pridobite nam zato nekaj naročnikov več! Apostolat boste vršili, če nam ustrezate! Pridobite nam nekaj naročnikov!

Zaradi pomanjkanja prostora sta v tej številki morali izostati zaglavji »Nove igre« in »Strokovna knjižnica«. Odložiti smo tudi morali gledališka poročila za prihodnjo.

Poltnina plačana v gotovini.

Posamezna številka 4 Din.

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
FEBRUAR

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

5

„LJUDSKI ODER“ izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števk na leto) in spada med redna izdanja „Založbe ljudskih iger“. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Zaruikova 16. pritičje, ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7-1 („Ljudska knjižnica“). — Izdaja „Založba ljudskih iger“. Ureja jo prof. Niko Kuret (Ljubljana).

Redna izdanja „Založbe ljudskih iger“ (mesecnik „Ljudski oder“ in štiri knjige z najmanj štirinaj igranji) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo izozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstriji se lahko plačuje s potloznicami št. A-101.067 (Missionspriester, Lazaristen, Wien) z oznako „Založba ljudskih iger, Ljubljana-Groblje“ na srednjem delu potloznice.

„Ljudski oder“ sam velja letno Din 30.

„Založba ljudskih iger“ ima svoj čekovni račun pri Poštni hranilnici v Ljubljani in tekoči račun pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani.

Ugodnosti naročnikom naših rednih izdanj

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega „Ljudskega odra“, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7-1, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakapu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, Sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brezicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju „Posvetovalnica“ oziroma če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslažujejo se lahko rokopisne zbirke iger „Zal. ljudskih iger“.

VSEBINA: Lutke (N. Kuret, Ljubljana) 77. — Obzornik: Flamski katoliški teater (p. J. Boon, Belgija) 85. — Ragledi 88. — Praktični del: Igravec sam s seboj (M. Mnnda, Ljutomer) 89. — Pozorišče 89. — Kaj bi igrali 91. — Strokovna knjižnica 91. — Kaj se igra 92.

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja Jože Jamnik, mestni kaplan (Kranj).

Tisk tiskarne Tiskovnega društva v Kranju (France Uhernik).

II / LJUDSKI ODER / 5

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

LUTKE

Niko Kuret (Ljubljana)

I.

CUDEZNI SVET

Moji najlepši otroški spomini so spomini na moje malo lutkovno gledališče. Sam Bog ve, kako sem zvedel za tako reč. Nikoli poprej ga nisem videl. Šele mnogo kasneje sem kot šolar nekoč videl pravega sejmskega Gašperčka. Bilo je v vojskinem času. Ni me motilo, da je Gašperček govoril in razsajal po nemško. Prebudil mi je spomin na nekdanje moje malo gledališče...

Takole je bilo: Ko sem se vrnil nekoč s kmetov s počitnic — počitnice so bile, čeprav še nisem poznal šolskih tegob —, me je čakalo. Oče se je bil trudil z njim v prostem času, da mi ga je napravil.

Bil sem neizmerno srečen. Proscenij, kulise, ozadja — vse je bilo kupilno (kapilo se je v polah kakor še danes kupujemo pastirčke za k jasicam), nalepljeno na lepenko in spretno sestavljeno, da sem vse lahko razložil in spravil v škatlo. Lutke so visele na eni sami tenki žici. Rdeči zastor se je lepo dvigal in spuščal. Med kulise sem postavil svečko... Pripravljen je bil tudi zvonček...

Vse sem „organiziral“ po svoje. Nisem hodil v gledališče. Ugeniti sem moral sam, kaj naj ta pojem pomeni. Igral sem sam in sam sem bil „občinstvo“. Polagoma so se mi razodevale same po sebi vse skrivnosti odra. Odkrival sem jih nevede. „Gašperček“ mi je bil neznan. Moj lutkovni teater je bil čisto moj svet brez slehernega tujega vpliva...

Kasneje sem igral otrokom iz sosesčine. Moje gledališče je stalo na stolici, moji gledavci so sedeli na pručkah ali čepeli na tleb. Ne njih ne mene ni motilo, da so videli, kako vodim in preslavljam lutke, kako govorim vse vloge sam...

Tolikokrat sem se že hotel spomniti, kaj sem igral. Pa se za nič na svetu ne domislim več.

Mnogo, premnogo srečnih ur sem preživel ob svojem malem lutkovnem gledališču.

Po mnogih, mnogih letih sem šel v svet. Gledal sem Kasperla v dunajskem Prateru, gledal pariškega Gignola, ki sta oba še polna tiste ljudske neposrednosti, kakršno sem tako zelo pogrešal v „umetniškem“ lutkovnem gledališču v Münchenu.

Najlepši pa je v mojih spominih čudežni svet mojega malega lutkovnega gledališča, ki ga danes nikjer več ni...

Berem, da je ta čudežni svet poln nevarnih čarovnij. Kdor zapade lutkam, ga potegnejo v svoj krog in ni mu rešitve. Smisel izgubi za bitja iz krvi in mesa, začena se jih celo izogibati. Tak zagrižen lutka žrtvuje vse za svoje lutke. Postanejo mu strast. Presladka, prelepa strast...

Veliki možje so podlegali čaru lutk. Višek teatarske umetnosti sta videla v njih Kleist (Ueber das Marionettentheater) in Gordon Craig (L'Art du Théâtre), zanosno sta pisala o njih Goethe (Wilhelm Meisters Lehrjahre) in Stevenson (Memories and Portraits).

Slovenci se kar ne moremo ogreti za lutke. Ljudske tradicije lutkarstvo pri nas res nima. A to ni razlog, da se za lutkarstvo ne bi zavzeli in ga ne bi hoteli uvesti v naše ljudsko teatarsko ustvarjanje.

Da imamo lutkarske talente tudi mi, dokazujejo lutkovna gledališča v provinci.

Lutke pa morajo postati splošna last nele naših malih, ampak tudi naših velikih gledavcev. Saj so vsi pripravljeni nanje. Treba je najti ljudi, ki se bodo za lutkarstvo zavzeli in ga bodo pravilno pojmovali ne kot estetsko igraro, ampak kot punogo ljudskega teatarskega ustvarjanja.

Tentu hočemo dati pobudo! S tem uvrščamo v naš program za pravi ljudski teater vsaj v glavnem izdelan program za uvedbo lutkarstva po vseh naših odrih. Naj se ne najde spet kdo, ki se bo spraševal, kje je doslednost, češ, da smo vendar pokret za „duhovne“ igre... Mislimo, da je odveč odgovarjati na take „pomisleke“.

Spet poudarjamo: kakor je vesela igra lahko apostolat, tako je apostolat lahko tudi lutkovna igra. Vse pa mora ostati — teater. „Et tout le reste est littérature“ (Verlaine).

2.

LUTKE IN NJIHOVE VRSTE

Vsi narodi sveta poznajo lutke, vsako človeško pleme svoje. Zakaj v človeku je skrivnostni gon, da mora ustvarjati bitja, ki žive po njegovi volji, upodabljajo in oživljajo njegove sanje, čeprav je njihovo življenje le izposojeno, le umišljeno...

Vse te različne lutkovne postave predstavljajo danes organizirano tvorbo: mednarodna lutkarska zveza UNIMA (Union internationale de Marionnettes) združuje predstavnike vseh narodov. Družno so zbrani v njej francoski Guignol in Gnafron, londonski Punch, nemški Hans Wurst, dunajski Kasperl, milanski Meneghino, neapolski Pulcinella, Stenterello iz Firence, pikardski La Fleur, lillski Jacques, holandski Jan Klaasen, liègeški Chonchet, bruseljski Woltje, češki Kašparek in Hurvirek, boljševiški ruski Petruška poleg svojevrstnih lutk z Jave in dragocenih japonskih lutk...

Prav je, da si ustvarimo nekoliko pregleda o vrstah lutk. Načinov je namreč nešteto in tudi naša razvrstitve bo le pomožna. Najprej najširša razvrstitev: A) vidne, B) nevidne lutke (senčne podobe). Ponavadi mislimo pri lutkah le na prvi razdelek: na vidne lutke. Vse lutke pa potem delimo še na take, ki jih premikamo od spodaj (I), in take, ki jih premikamo od zgoraj (II). Ta delitev pri nevidnih lutkah tako rekoč ne prihaja v poštev, ker senčne podobe premikamo skoraj izključno od spodaj.

A) Vidne lutke.

I. Lutke, ki jih premikamo od spodaj. — Te lutke so najprvotnejše. 1. Prva je namreč ročna lutka, ki jo kot vrečico potegnemo na roko, pri čemer nataknemo glavo na kazalec, medtem ko sta palec in sredinec lotkini roki. Noge so pri teh lutkah večinoma nevidne. Te vrstne ročne lutke so prvotno ljudske, ohranjajo še vse do danes

svojo neposrednost in predstavljajo tako z umetniškega kakor tudi z vzgojnega in praktičnega stališča najpomembnejšo vrsto. (Slika 1. predstavlja lyonsko lutko Gnafrona). — 2. Od spodaj se nadalje upravljajo stoječe lutke iz lesa i. p. Take lutke stoje na lesenem

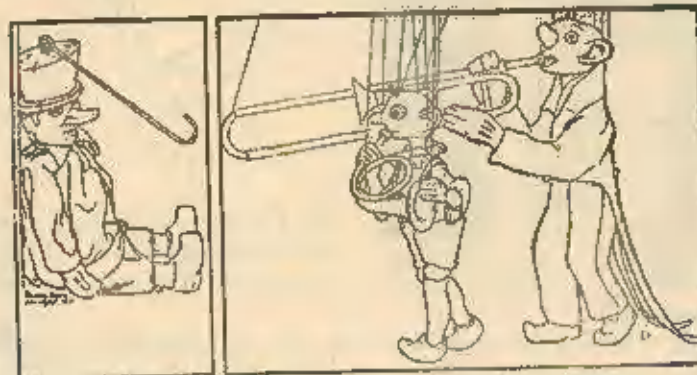

Slika 1.

Slika 2.

podstavku, ki ga z roko pomikaš po odru, posamezni udje se pregibljujejo s pomočjo žic, ki je pritrjena na vsakem in ki visi navzdol. Takšna stoječa lutka je na primer kölnski Tünnes (= Anton, gl. sliko 2.). Stoječe lutke so lahko tudi samo ploščate, to se pravi, izrezane iz lepenke ali desčice in poslikane. — 3. Izpopolnjen način umetniške lutke je iznašel v zadnjem času pariški lutkar G. Blatner (vodja gledališča Arc-en-ciel). On je izpeljal žice za posamezne ude pod obleko lutke, pri nogah pa so vse žice na podstavku pritrjene na nekakšni klaviaturi. Lutkar upravlja lutko z največjo lahkoto in enostavnostjo.

II. Lutke, ki jih premikamo od zgoraj (viseče lutke). — 1. Najpreprostejšo obliko viseče lutke predstavlja Chonchet (Čanče = Janez)

Slika 3.

Slika 4.

iz Liège-a (gl. sliko 3.) Navadna lutka z gibljivimi udi visi na eni sami žici. Lutkar jo sprevaja po odru, zraven jo stresa in otepa z njo, kakor zahteva vsebina prizora... 2. Lutka v pravem pomenu besede (marioneta) pa je že izumetničen in kompliciran stvar. Vsak izmed gibljivih udov je opremljen z eno ali dvema žicama, ki so zgoraj pri-

trjene na posebnem razčlenjenem držalu. Upravljanje takih lutk je težavna stvar, ki zahteva mnogo vaje (slika 4. kaže češki lutki Kašpara in Harvireka).

B) Nevidne lutke.

Nevidne lutke imenimo rajši senčne podobe. Gre namreč za obrise lutk, ki jih izrežemo iz močne lepenke. Ude napravimo gibljive, to se pravi, razrežemo jih v posamezne člene in pritrđimo z ueti. Vso lutko pritrđimo na lesen podstavek, od posameznih udov pa speljemo tenke žice navzdol. Odprtino odra prepnuemo s svilo, platnom ali pergamentnim papirjem, v ozadje postavimo luč, nato pa sprevaljamo lutke vmes tako, da padajo samo njihove sence na zaslon.

Kakšen pa je lutkovni oder?

1. Najprej najlažja in najprimernejša lutka — ročna lutka. Zadostuje že, da vrata zagnemo s prtom ali rjuho do take višine, da se sami skrijemo za tem, na vsako roko natakneimo lutko, roki pa toliko dvignemo, da se prikažeta lutki do pasu. Lahko si pa tudi napravimo španski steni podobno gledališče, ki naj sestoji iz treh kril. V srednjem se nahaja v primerni višini odrska odprtina, levo in desno krilo pa se zaobrne nazaj (zvezana so med sabo s tečaji). Tako gledališče je lahko tako visoko, da lutkar za njim stoji, lahko je pa tudi tolikšno, da ga postavijo na mizo in lutkar v tem primeru sedi. Izkusil sem, da se da takšno gledališče združiti tudi z gledališčem za stoječe in viseče lutke in za senčne igre.

Slika 5. Pogled na lutkovno gledališče Marijunga vrta v Kranju (izvršeno po avtorjevih načrtih).

Napravil sem (za Marijin vrt v Kranju) zložljivo gledališče v obliki visoke španske stene, ki se da uporabiti za vsako vrsto lutk in za vse načine igranja (gl. sliko 5). To gledališče bom popisal v svoji knjižici „Ročna lutka“ na podlagi natančnih načrtov (Priročniki za ljudske odre, 4. zv.). Stroški za takšno kompletno gledališče so malenkostni.

2. Za stoječe lutke mora dobiti pozorišče lesen pod, ki nanj nabijemo tenke late. Te naj tvorijo nekakšne tire, med njimi se namreč

pomikajo podstavki lutk. Takšna lutka, posebno če je samo ploščata, se na odru ne more obračati.

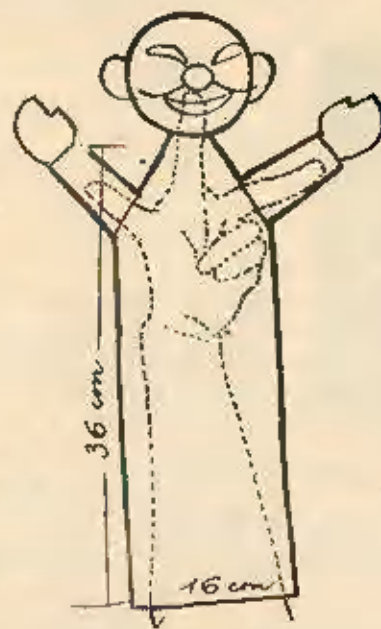
3. Pod je potreben tudi za vsako vrsto visečih lutk. Lutkar stoji za pozoriščem, z rokami se naslanja na lato nad ozadjem in od ondod vodi lutke po odru. Če imamo špansko steno v taki višini, da za njo stoje igramo z ročnimi lutkami, moramo pristaviti seveda stol in stati na njem. Če pa imamo špansko steno, ki jo postavljamo na mizo, stoji lutkar na tleh ali pristavi kvečjemu pručko.

4. Senčne igre uprizarjamo prav tako lahko na odru, pripravljemo za ročne, viseče in stoječe lutke. Uporabljamo en tir ali kvečjemu dva tik ob zaslonu, da po njih pomikamo lutke. Če so lutke predalet od zaslona, je senca namreč nejasna. Pri visoki španski steni lutkar stoji, pri namizni sedi.

Oprema odra naj bo kar se da preprosta. Dandanes si pomagamo z nevtralnimi sivimi ploskvami. Ostalo prepuščamo fantaziji gledavcev. Lahko seveda na posebnem ogrodju postavimo tudi nekaj kulis, obesimo primerno ozadje, poskrbimo za lučne efekte... Vse, kakor hočemo ali moremo. Zapomnimo si pa, da je preprostost pridobitev! — Senčna igra si pomagata s „kulisami“, ki so prav tako kakor lutke le obrisi, lahko so celo barvni (svilen papir — transparent!). — Pozorišče za ročno lutko ne mora izhajati brez posebne police, ki jo pribijemo na spodnji rob odrske odprtine. Na tej polici se vrše vsi prizori, nanjo se naslanja Gašparček, na njej obleži, na njej navidez sedi...

Kako si napravim lutke?

Ročne lutke so najbolj preproste. Potrebujemo le vrečico, ki nam nadomesti obleko, in glavo. Le-to izrežljamo iz lesa, zmodeliramo iz papirne mase ali kratko in malo izrežljamo iz krompirja, repe ali

Slika 6.

Slika 7.

korenja... Papirno maso pripravimo takole: Natrgamo si v majhne kosce časopisnega papirja, ga skuhamo, vodo odcedimo, prekuhami papir pa spustimo skozi stroj, ki z njim meljemo meso. Tako dobimo kaso, ki ji dodamo nekaj ržene moke. Tako nastane snov, ki se da

Slika 8. Predloge za lutkovne glavice — (ročne lutke).

lepo gnesti. Iz te snovi zmodeliramo glavice v primerni velikosti. Modeliramo jih na palici, debeli kakor je naš kazalec. Ko so zmodelirane, jih dajmo sušiti (morda tudi v pečico pri štedilniku), nato izderimo palico, da ostane zadostna velika luknja, in jih prepleskajmo

Slika 9. Del lutkovne „družine“ lutkovnega gledališča Marijinega vrta v Kranju — (osnutki: N. Kuret, izdelal podobar I. Kočman, St. Jernej na Dolenjskem).

naprej z navadno barvo, nato pa z lakom. — Če se zadovoljimo s ploščatimi stoječimi lutkami, tudi s temi ni prevelikih težav. Izrezljamo jih namreč ali iz debelega kartona ali pa še bolje iz tenke deševce (ali vezane plošče) ter primerno poslikamo. — Podobno velja za senčne lutke.

Vse ostale vrste lutk je več ali manj težko izdelovati lutkarja samemu. Tako plastične stoječe lutke kakor viseče lutke zahtevajo mno-

go rezljanja. Ker vsakdo ne zna sam rezljati, je nabava takih lutk razmeroma draga.

Slika 10. Gašperček in Metka iz lutkov. gledališča Marijinega vrta v Kranju (osnutki: N. Kuret, izdelal podobar I. Kočman, St. Jernej na Dolenjskem.)

DANAŠNJI SMISEL LUTK

Znano je, da so nekateri najslavnejši ruski režiserji izza vojne in poveljne dobe prišli do zahteve, da se moru igravec slepo podrediti volji režiserja. Njegova osebnost mora izginiti, njegova vloga postane vloga lutke. Ne samo Sergej Radlov, tudi vse tiste zahteve po „sintetičnem“ igravcu in podobnem so izraz te težnje, ki jo moramo razumeti kot reakcijo na realizem in psihologizem Stanislavskega in njegovih neposrednih učencev.

Je pa v tem tudi mnogo globlji smisel. Spoznanje namreč, da je poklicni igravec — „grobokop“ teatra zaradi svoje muviriranosti, zaradi rutine, zaradi plitvosti in vseh tistih napak, ki se jih ubranijo samo veliki umeetniki. Zato bomo razumeli E. Duse, ko je vzkliknila: „Da teater rešimo, ga moramo streti; naj vsi igralci in igravke poginejo za kugo... Oni napravljajo umetnost nemogočo...“ Podobno se je na široko razpisal človek, ki je velik v novejši zgodovini teatra. — Gordon Craig.

Poi vodi zato naravnost — k lutkam.

Upam, da vsakdo razume jedro takih stremiljenj. Ne gre za uničenje poklicnega teatra, ne gre za izločitev živega igravca iz teatra sploh. Gre zgolj za hotenje, da bi se iz teatarskega ustvarjanja vsaj neke izločil negativni človeški element, živi igravec z vsemi svojimi človeškimi slabimi lastnostmi, ki škodijo umetniškim zahtevam odgovarjajoči teatarski tvorbi. V tem vidim smisel vsega povračanja k lutkam v strogo umetniškem okviru. Najslabje primer za to vidim v čudovitih stvaritvah kakega Teschnerja, čigar lutke so privid eteričnih bitij, idealizacija človeka, ki ne daje niti misliti na temno plat človeškega bitja.

Ali je to nesmisel? Nikakor. To ne odgovarja samo estetskimi načelom kakšne moderne smeri, ampak tudi tistemu staremu pravilu: Ars imitatur naturam, ki mi je dal Jacques Maritain pravilno razlago: Umetnost ne posnema narave s tem, da jo reproducira, marveč tako, da dela ali ravna kakor ona. — ars imitatur naturam in sua operatione!

Ne gre tedaj za to, da naj ustvarjajo teater le živi ljudje. Teater ostane teater tudi takrat, kadar v njem nastopajo lutke. In dalje: Tudi od lutk se ne zahteva, da naj bodo zvesta kopija človeka. Zato je smešen ugovor, češ, da se lutka vendar ne more uveljaviti, ko ima stalno negiben izraz obraza (podoben ugovor se da podobno izpodbiti, kadar se nanaša na igranje s krinko!) Ena izmed najvažnejših lastnosti lutke je vprav ta, da je nespremenljiv tip, ki iz te svoje nespremenljivosti, togosti, črpa neverjetne teaterske učinke in neizmerno umetniško izrazno silo.

Nele imena velikih mož iz kulturne zgodovine Evrope, tudi resnične umetniške tvorbe, zvezane z imeni Pucci, Teschner, Blattner, Podrecca itd., dokazujejo, da so lutke mnogo več kakor „manjvredna“ ljudska sejmska zabava, mnogo več kakor „zabava za otroke“. Lutke so ena izmed panog resničnega in velikega teatra, danes pa nedvomno ena izmed poti, po kateri bo teater našel svojo pravo podobo.

V deželah, kjer imajo razvito tradicijo lutk, se je hotenje po pravem ljudskem (laičnem) igranju znašlo samo po sebi na poti k lutkam. Lahko se pa reče, da tvorijo pristno ljudsko sporočilo skoraj izključno le ročne lutke. Vseče lutke so skoraj povsod izraz kultiviranosti, estetskega iskanja, neljudskosti.

Gašperček — ali kakorkoli mu je že ime po raznih deželah — je predstavnik prebrisanega preprostega človeka, polnega nepokvarjenosti, predstavlja očega več ali manj izrazito vse „slabe“ lastnosti, ki mu izvirajo iz njegovega zdravja, dosledno realističnega, borečega se iz objestnosti ali zdravega čuta s „predstavniki oblasti“, zmagovalnega nad čarovnijami in hudičem, zmeraj „gospodarja položaja“... Gašperček se pretepa, ubija — ne da bi zato žalil moralni cut ljudstva. Gašperček pa je tudi glasnik ljudskega mišljenja, takšen je bil zlasti v carski Rusiji, ki ga je (Petruško) preganjala. In glej ti, Gašperček postane čez noč pri vseh svojih burkah tudi vzgojitelj. Kot Petruška je postal v boljševiški Rusiji eno najučinkovitejših propagandističnih sredstev, ki spreobrača široke množice in vzgaja nepregledne mase otrok v rdečem evangeliju.

Takšnega pristno ljudskega Gašperčka potrebujejo naši pravi ljudski odri. In Gašperčka vzgojitelja potrebujejo naši Marijini vrinci in vse druge razne otroške združbe. Pri prvih je treba pregnati mnenje, da je Gašperček samo za otroke, pri drugih pa je treba spoznanja, da je Gašperček nadomestilo za marsikatero drugo dobro mišljeno, toda, žal, brezuspešno „sredstvo“. Pri sto- in stotisočih „bezprizornih“, to je, otrok brez očeta in matere, ki so se potikali in se še potikajo po Rusiji in so celi divjaki, ne opravi nič nobeno drugo vzgojno sredstvo, kadar pridejo v zavode. Petruška jih kroti, njega ubogajo, on jih — vzgaja.

Pri nas danes nimamo pogojev, da bi se s takim delom med našo mladino že kar začelo. Nele da nimamo tradicije, tudi materiala nimamo pripravljenega: nimamo ne iger, ne potrebne literature in ne potrebnih praktičnih izkušenj. Vse to lahko še nastane, ako se bo pokazalo zanimanje med tistimi, ki se jih tiče. Ta naša številka hoče prirediti pot. O drugem pa takó na drugem mestu!

OBZORNIK

FLAMSKI KATOLIŠKI TEATER

Jos. Boon C. SS. R. (Esschen, Belgija)

„Katoliški bratje v Sloveniji, pozdrav iz daljne Flandrije. Zaorali ste nove brazde, da bi napravili svoje odre lepe in močne, da bi z njimi začelo katoliško življenje procvitati v zvestem, močnem prepričanju in da bi sijaj svojih duhovnih slavnosti obdali z lepim plaščem: veseli smo vašega dela!“

Gibanje za flamske katoliške odre bo odslej z največjo pozornostjo sledilo vsakemu novemu koraku v svežem cvetu obnove slovenskih odrov. Zato rad ustrezem Vašemu vabilu, naj pišem o flamskem odrskem življenju. — Mogoče bo to moglo srčnim delavcem v Sloveniji dati zavest skupnosti in optimizem v njihovi nalogi obnove...“ Iz članka, ki nam ga je poslal eden izmed najagilnejših delavcev in avtorjev flamskega katoliškega teatra, p. J. Boon C. SS. R. — Zaradi pomanjkanja prostora smo obširni članek morali žal, skrajšati. — E. S.

Flamska katoliška odrska literatura je stara. Najstarejši dokument, ki kaže izvor duhovnih iger, je ohranjen v Gentu. V benediktinski opatiji sv. Petra v Gentu je anglosaški menih Ethelwald, škof iz Winchestra v Angliji, zapisal skromne začetke velikonočnih iger. Med petjem nastopi eden menihov v albi, kakor da nekaj išče, potem sede h grobu. Za njim pridejo trije bratje v istem oblačilu. Prvi je angel, ostali zastopajo kristjane, ob grobu se razvije svetopisemski dialog, ki mu sledi „Aleluja“. Ohranjenih je več zapiskov iz 11. stoletja. Iz 14. stoletja je velikonočna igra iz Maastrichta. To kaže, da se je igranje razvilo iz liturgije v glavnem v dva ciklusa: v pasijonske in božične igre.

Poznejši teksti so se izgubili, vendar je dokazano, da se je srednjeveška duhovna igra obdržala do srede 15. stoletja.

Poleg misterijev iz Kristusovega življenja so se posebno razvile Marijine igre. Naša Ljuba Gospa zavzema posebno mesto v flamski srednjeveški literaturi — kakor tudi v primitivnem slikarstvu.

15. stoletje je doba velikih slikarjev: Van Eyck, Rogier van der Weyden, Memline, Hugo van der Goes, Gerard David, Quinten Meysys. Kdor hoče razumeti flamske srednjeveške igre, mora slediti tem slikam, njihovega načina predstavljanja, njihovega duha. Te slike so večkrat preprost posnetek srednjeveške igre.

Najbolj znana Marijina igra je: „Onser - Liever - Vronwen VII bliscappen“ (Sedem radosti Naše ljube gospe). V Bruslju so jih igrali sedem let zaporedoma, vsako leto eno „radost“. Prvič so igrali najbrž po letu 1459. Igra je sledila Marijini procesiji. Zal sta ohranjeni samo 2. in 7. radost, dve obsežni igri.

Druga Marijina igra je „Mariken van Nimegen“ (Marica iz Nimegena), po letu 1475. Ta igra je vsa v duhu legende o Theophilu. Hudič uči Marico sedem lepih umetnosti in dekle stanuje sedem let pri njem. Ko mine ta čas, gre sama na zmenj, kjer vidi komedijante, ki na velikem vozu igrajo Marijino igro. „Tu je bolje ko pri kači“, pravi in hoče pobegniti. Hudič jo hoče ubiti, reši jo Marija. Marica se spreobrače, sedem let dela pokoro, potem umre svete smrti.

Pozneje se je razvilo mnogo svetniških in alegoričnih iger. Vsaka bratovščina je imela svojo igro. Zelo znane so bile igre o izgubljenem sinu, igre o pametnih in nespametnih devicah, posebno pa nam že znani „De spiegel der Salicheyt van Elckerlyc“ (Slehernik), ki ga je napisal Pieter Dorland okoli leta 1500.

V 15. in 16. stoletju so igrali povsod, po mestih in po vaseh, pri vsakem žetvarju in prazniku. Vsaka igralska družina je imela svojega „factor-ja“, ki je pisal igre. Posvetne igre so se razvile iz veselih, povečini so bile to burke. — Začela so se velika slavja igravcev: različne skupine so se zbrale v nekem mestu in so tekmovalle med seboj.

Formalizem in igranje pod streho, ne več po milim nebom, sta privedla propad srednjeveške igre. Protestantizem je razdvojil deželo v sever in jug. Vojske in beda so uničevale Flandrijo. Tedaj je mnogo Flamcev pobegnilo v Holandsko, med njimi tudi genialni dramatik Jost van den Vondel, protestant, ki je prestopil v katoliško vero. Njegova največja dela so: „Lucifer“, „Adam in Ballingschap“ (Adam

v priganstvu). Napisal je več ko 50 iger. Z Vandelom je dosegla flamska duhovna igra svoj višek (17. stoletje). 18. in 19. stoletje sta pot navzdol.

Konec 19. stoletja se je začelo novo življenje v zvezi s političnimi boji za osvoboditev in istočasnim umetniškimi smermi.

Mladi Albrecht Redenbach, ki se je beril za pravice Flamcev in za lastno flamsko kulturo, si je stavil kot življenjski načrt obnoviti gledališče „Gadruu“, staro germansko-flamsko bajko, je osvobodil zgodovinskih vezi in ustvaril kipečo igro.

Do posebnega katoliškega gibanja v tem času ni prišlo. Pojavili so se samo posamični poskusi. Cyriel Verschaeve je napisal misijonsko dramo „Ferdinand Verbiest“ (1913), med vojske pa je napisal velikonočno igro „Judas“. Alois Walgrave je izdal svoje igre „De Blindgeborene“ (Sleporojeni), „Vrede op aarde“ (Mir na zemlji) in „Maria's Ieren“ (Marijino življenje), ki so ga igrali prvič leta 1910 v mestecu Halle blizu Bruslja in potem po večkrat na leto pet let.

Leta 1909 je bil ustanovljen list „Tooneelgids“ (Odrski vodnik), ki ga je urejeval Z. E. H. Jan Beernaerts.

Pot je pripravljena. — Vojska. — Novo življenje bo prišlo, ko bo spet mir nad krvavečo zemljo.

Po vojski se je razbrstelo življenje katoliških odrov. Začetek je bil v Gentu, kjer so igrali dramo „Die Stimm“ (Glas) avstrijskega pisatelja Hermannu Buhra. Milost je dramatični element te igre. V Gentu so tudi uprizorili „Judisa“ (napisal C. Verschaeve). Ta uprizoritev se je postavila po robu tradiciji: apostoli so prihajali iz dvorane, kot ozadje so uporabljali prvič skoptične slike. „Het Vlaamsche Volkstoneel“ (Flamski ljudski oder) je potoval iz kraja v kraj. To skupino je vodil Dr. de Gruyter. Dasi ni bila skupina zasidrana v verskem duhu katoličanstva, je vzbujala posebno pozornost moderna predelava igre „Jozef in Dotban“ (Jozef v Dotbanu), ki je je napisal Jost van den Vondel v 17. stoletju. Herman van Overbeke je uprizoril v Gentu srednjeveško Marijino legendo „Beatrijs“ po starem besedilu.

Temu so se pridružila prva poročila o Ghéonu. Herman van Overbeke je režiral „Igro o svetem Bernardu“, Prosper Thuysbaert (čigar „Slehernik“ je izšel tudi v slovenskem prevodu), docent na univerzi v Leuvnu, je začel prevajati Ghéonove igre, ki jih zelo radi igrajo.

Revija „Tooneelgids“ je postala vodilni list novega gibanja. Anton van de Velde je medtem stopil na plan kot pisatelj. V Bruslju so igrali njegovo igro „Christoffel“ (Krištof).

Vse to se je zgodilo okoli leta 1923.

Dr. de Gruyter je bil poklican kot režiser v kraljevo flamsko gledališče v Antwerpenu, igralsko skupino „Vlaamsche Volkstoneel“ je prevzel režiser Johan de Meester in jo postavil na katoliško podlago. Ta igralška družina si je v Bruslju aredila oder in dvorano, kjer je prvič nastopila s srednjeveške Marijino igro „Marijken van Nijmegen“ (l. 1924). „Flamski ljudski oder“ pa ni igral samo na svojem oderu. Igralska družina je igrala najprej v Bruslju, potem po vsej Flandriji, v mestih in na vasi, v dvoranah in na prostem. Pozneje je gostovala v severni Franciji titali so v flamskem jeziku, prišla v Pariz, kjer je igrala v gledališču „Théâtre des Champs-Élysées“. Potem so igrali v Nemčiji in na Holandskem. Stil njihovega igranja je drzen in krepak, originalen. Dvojno delo so opravljali, katoliško in nacionalno: stari religiozni igrari J. v. d. Vondela, Calderona so se pridružila moderna dela, kakor mogočni „Barabas“ Michel-a de Ghelderode ali drzna igra istega pisatelja: „Beeldkens uit het leven van den H. Franciscus“ (Slike iz življenja sv. Frančiška). Potem folklorni motivi (Anton van de Velde: „Tijl“, satira in ljubaška pesem). Z največjim umetninami si je upal ta oder celo na vas. P. Claudel-a „Marijino oznanjenje“ je doživelo 50 uprizoritev, Timmermansova sočna božična igra „Trije kralji“ celo sto.

Nov katoliški duh je zavrel. V Lokereu je deloval Prosper Thuysbaert s svojimi hčerkami. Izoblikoval je otroško gledališče, ki je uprizorjalo Ghéonove igre.

Večkrat se sliši trditve, da je naše gibanje nastalo sama pod vplivom Rusije, Nemčije in Francije. Vendar so glavna dela nastala brez takega vpliva od drugod. Ghéona smo spoznali šele pozneje. Vzrok sorodnosti teh stremenj je iskati globlje kakor v „splošnih“ vplivih. Prenovitev katoliškega duha, ki se javlja z mladostno močjo, je splošen pojav. Novo življenje išče novih izraznih sredstev, da zamore velike katoliške misli izoblikovati v sveži, novi, sodobni obliki. Bo neke meje je vedno čutili vpliv ekspresionizma v Flandriji.

Pojavijo se novi pisatelji: Paul de Mont napiše ljudski pastijon „Het geding van Ons-Heer“ (Prace našega Gospoda), Willem Putman piše za otroške odre (n. pr.: „Marietje Hemelzoet“). Constant Lindemans upotablja narodne bajke in pripovedke za svoje igre: „De duivelschuur“ (Hudičev skedenj), ki jo igrajo po vsej deželi, „De Blinde“ (Slepec), „Rdeča kapica“.

Nenadoma je gibanje zadela velika škoda: vsi igralci znane skupine „Het Vlaamsche Volkstoneel“ (Flamski ljudski oder) niso bili zasidrani v katolištvu, režiser Anton van de Velde je skušal obuditi skupino v katoliškem duhu, pa mu ni uspelo, in je po enem letu odšel. Medil je Lode Geysen, ki je uprizoril kot zadnjo igro mogočno tragedijo „Jeremija“ Stefana Zweiga v moji predelavi za kat. oder. To je bil zadnji plamen „Flamskega ljudskega odra“, potem je zamrl.

Delo je gotovo obrodilo sadove. Vendar po propadu „Flamskega ljudskega odra“ drugi odri niso več šli s takim navdušenjem na delo. Kriza je zajela tudi odre, manjkalo je poglobitve v duhovno življenje. Vse gibanje se je preneslo v drago okolje. Pričele so se igre v zavodih. Anton van de Velde deluje v dekliškem pensionatu H. Graf-a. Uprizoril je n. pr. leta 1932 Calderonov misterij „Skrivnost svete maše“ s 500 deklet in vsako leto se vrši taka velika prireditve. Večina režiserjev deluje sedaj v zavodih. Vendar so prinesla naslednja leta tudi velike uprizoritve za ljudstvo. Z dijaki iz Escheena sem uprizoril leta 1934 Zweigov misterij „Jeremija“ in C. Verschaeve-ja „Judas“ na velikem trgu v mestu Veurne. Vse mesto je bilo pri prireditvi. Igralo je 200 dijakov, oder sam je obsegal 400 m², gledavcev je bilo več tisočev, enkrat celo 10.000.

Prizor iz 2. dejanja Stefana Zweiga „Jeremija“ (predstava gojenecv zavoda oo. redemptoristov iz Escheena, Belgija. Prevod in režija p. J. Boon, C. Ss. R.). Glavni trg v Veurne-u, Belgija.

V neki flamski vasi so uprizorili 1934 l. „Mysterium Crucis“ (Misterij kriza), ki ga je napisal Gerry Helderberg (psevdonim za duhovnika Bayle). To je križev poi — govorski zbor v 14 postajah in traja 2 uri. Uprizoritev je bila prava zmaga govorskega zbora in zborne igre, ki se pri nas vedno močnejše uveljavljata. —

Temu je kronika časa, toda živi oder, predvsem gotorski zbor, vodita in oblikujeta čas!

Bratje iz katoliške Slovenije, s planete dušo na delo! Dajemo vam svojo roko in svojo molitev! Napreji! Kristusu Kralju naše delu ja njemu naša zmaga!

•

V svoji veliki skromnosti je preč. g. p. J. Boon izpustil svoje delo, ki ga moramo na tem mestu navesti. Ljubezno nam je posredoval obširno novo katoliško dramsko literaturo Flamcev, ki iz nje v ilustracije vsestranskega in obširnega dela p. Boona navajamo tale njegova dela, ki jih bomo po potrebi in priliki storili dostopne tudi našim odrom.

Za moške vloge:

„Tharsicius“, evharistična igra, „De tocht naar de liefde“ (Sprevid ljubezni), simbolična igra o Kristusovem trpljenju, „De simpele“ (Preprosti), igra v duhu svetega Frančiška, „De blieende nach“ (Cvetloča noč), čudovita božična igra, „De zeven slapers“ (Sedem spetih), čudežna igra iz „Zlate legende“, „Zwarte hostien“ (Crne hostije), igra o mučenstvu dvanaestih ugandskih zamorcev.

Za ženske vloge:

„Van een nontje dat wonderen halsen wom koopen“ (O nunci, ki je hotela kupiti čudežni balzam), božična igra, „Hoe roodkapje verrees“ (Rdeča kapica), pravljica, prepletena s krščanskimi simboličnimi elementi, „Asschepoes“ (Pepelka).

„De profundis“, drama katoliško obnove, „Het zwaar torment“ (Težka zmeda), igra iz življenja sv. Marjete, „De nieuwe dag“ (Novi dan), igra iz življenja katoliških delavk.

Govorski zbori:

„Panis angelicus“, evharistični govorski zbor za otroke, „Duc in altum“, in „Tota pulchra es“, dva govorska zbora za kat. inteligentke, „Het werk onzer handen!“ (Delo naših rok), govorski zbor za delavke, „Noodsignal“ (Klici v stiski), gov. zbor za dijake, kongreganiste, „Klaroent vuur!“ (Čisti ognji), gov. zbor za mladeniče.

RAZGLEDI

O nemškem prevodu igre Frana Milčinskega „Kjer ljubezen, tam Bog“ piše ugledna avstrijska revija „Österreichische Rundschau“ v 5. številki leta 1934:

„Po osnovni misli Tolstiega ljudske povesti je ustvaril slovenski pesnik igro, ki more biti tudi nam Nemcem prava laična igra, četudi izhaja in je pogojena iz druge narodnosti. Kajti zgodba človeka, ki si z ljubeznijo spet prisvoji življenje in šele s tem spozna pravo lice božje, mora najti odmev povsod tam, kjer korenini krščanstvo v globinah duše. Četudi lahno veje iz igre življenje drugega ljudstva, je človeška in „nad“človeška vsebina igre tako močna, da pozabimo na tujo obleko in občutimo življenje igre kot naše življenje.“

Občestvom na deželi in v mestu bo ta igra enako močan kliear in kažipot.“

V Radišah na Koroškem so hoteli v proslavo tridesetletnice Izobraževalnega društva prizoriti pred cerkvijo „Igro o izgubljenem sinu“. V zadnjem hipu je bila prireditel prepovedana. „Koroški Slovenec“ je pisal o tem:

„Drugo septembarsko nedeljo bi našo društvo imelo proslaviti svojo tridesetletnico. Dopoldanskemu cerkvenemu sporedu bi sledila slovesnost pred cerkvijo z igro „Izgubljeni sin“, petjem i. dr. Oblast je slavje prepovedala, da ne bi bil moten javni red in mir“. Prepoved je izzvala v ljudstvu veliko razburjenje, želi so se glasni ugovori in nevolja nad takim nepostavnim postopanjem oblasti. Naj bi oko postave raje videlo simpatizacije hitlerijancev tam, kjer so, ne pa v vrstah katoliškega, slovenskega izobraževalnega društva. Zanimivo je še, da je nekdo poslal na lice mesta po prepovedi dva ogleduha in da je celo orožnik poizvedoval, če se le ne bomo uprli in kljub prepovedi nastopili. Bojazen je bila brezpredmetna, ker se uklonimo odredbam oblasti, vendar pozivamo vse merodajne naše kroge, da čimprej dosežejo na pristojnem mestu preklic prepovedi in tako zadostijo ljudski želji.“

Na teatrskem tednu, ki se je vršil v sept. 1934 v Moskvi ob navzočnosti številne mozemske strokovne publike, se je pokazala visoka umetniška stopnja novega ruskega teatra. V opernem delu je Borodinaov „Knez Igor“ najlaže pokazal revolucionarno rusko dušo; zato je bil menda na sporedu, ker jo nemara najboljce podaja. V Čajkovskega „Labudjem jezeru“ se je pokazal moskovski balet s slavno primaballerino Semjonovo. Ta balet je morda najboljši v Evropi. Zanimivo je, da proletarska publika to nekdanj buržujsko umetnostno panogo spremlja z neverjetnim razumevanjem in kritičnostjo. V Stanislavskega „Cesarski nevesti“ je pokazal ruski teater dovršen sijaj v zgodovinski in scenaristični (igra se godi za carja Ivana Groznega). Nato pa so igrali tri ruske revolucionarne drame. Literarno najvrednejša je Trenjovljeva „Ljubav Jarovaja“, zgodba žene, ki je sprva simpatizirala z „belimi“, medtem ko ji je mož bil med „rdečimi“ revolucionarji. V dnevnih reakcijah so mož spreobrnel, žena pa sprevidi edino pravilnost skrajno leve smeri. Mož je zanjo izdajavec. Ko se vrnejo „rdeči“, ga hladnokrvno ovadi in past, da ga odpeljejo na morišče, potem pa se obrne h komisarju in „rdečim“ vojakom: „Zdaj sem pa vsa vaša!“ Predstava se je vršila v Malem gledališču (uekdanjem gledališču Ostrovskega) z velikanskim uspehom. Literarno šibkejša, a scensko učinkovitejša je Slavinova „Intervencija“, ki so jo igrali v Vahtangovljevem gledališču. Podaja življenje v Odesi tik pred polomom in hrabro smrt peščice revolucionarjev. Svojevrsna pa je Vsevoloda Višnevskega „Optimistična tragedija“ v Komornem gledališču Tajrovijem. Slika nastanek prve „rdeče“ pomorske posadke pod vodstvom genialne in odločne ženske. Inscenacija je bila v tem delu pravi triumf.

PRAKTIČNI DEL

IGRAVEC SAM S SEBOJ

Igralska družina hočemo biti. Vsi bomo delali za skupnost, ne vsak za se.

V občestvenem življenju pa je vedno potrebno, da posameznik svoje lastne interese podredi interesom skupnosti. Pogled v družino. Vsi člani delajo za prospek democije. Nobeden ne dobiva plače, delajo pa vsi. Nobeden ne reče: to je moje, temveč: to je naše. Osebnost si posameznik marsikaj zaželi, boljše obleko, modernejše stanovanje, boljše hrano, kako potovanje... a se mora vsemu temu odreči, ker ne dopuščajo skupni interesi. Zatajevanje in premagovanje je v vsaki družinski skupnosti potrebno. Tudi nismo angeli glede popolnosti. Umrljivi ljudje smo, z vsemi prirojenimi slabostmi, katerih posameznik na sebi ne opazi zlahka. Hlitrje na drugem, posebej na onem, s katerim živi skupno občestveno življenje. Kaj lahko se človek obregne ob človeka, ki mu je blizu, pa je prepričan, kaj in z kajim sovražnostjo, razdor, ki pomeni konec vsakega občestva. Ne zadostuje torej niti premagovanje, ki osebne interese podrejuje interesom skupnosti. Da je življenje v družinskem občestvu za vse znosno, lepo in veselo, mora posameznik stremeti celo za popolnostjo, da sproti ruva plevel svojih napak in slabosti z grede svojega srca in se vadi v krepostih. Šele v občestvu čednostnih ljudi je življenje lepo in veselo.

Prenesimo sedaj geruje premišljevanje na občestvo igralske družine, kateri kot član pripada. Kakšno premagovanje zahteva od tebe občestvo igralske družine, katere čednosti mora in katerih napak ne sme imeti član novega ljudskega odra, da bo življenje njemu in drugim v igralskem občestvu lepo in veselo?

Morda je vloga, ki ti jo je odločil igrski vodja, manjše vrste, nič za to. Nobena se ne sme omalovaževati. V tem oziru niso glavne vloge nič več od postranskih. Vsi igravci mora postaviti na oder celotnega človeka, pa naj igra tudi vlogo, ki vsebuje samo eno besedo. Še težje je tej zahtevi zadostiti. Zato bo igravec, ki igra pri igri glavno vlogo, pri drugi rad prevzel tudi postransko. Tako se bo zasedba od igre do igre v glavnih vlogah izpreminjala in bo vsaka nova predstava zaradi tega tudi zanimivejša, kakor če nastopajo venomer le eni in isti igravci. Na ta način ima več igravcev priložnost, da se na odru udomačijo in izpopolnijo.

Tudi vse vloge niso enake, kakor ljudje na svetu niso enaki. Morda si želiš lepe, prikupne vloge, mladost, morda zaljubljeno dekle bi rada igrala, z neko osebo bi rada skupaj igrala, pa igrski

vodja ni ugodil tvoji želji. Ne huduj se zaradi tega nad njim. Ni vsak za vse. Ne osebni interesi, zmožnost igravca je merodajna pri zasedbi vlog. Igravčeva zunanost, njegov značaj, prirojene in priučene zmožnosti, zlasti pa še glasovni organ, vse prihaja v poštev pri razdelitvi vlog. Igrski vodja pozna tebe in tvoje zmožnosti. Zato ne nirmaj nad njim, ako ti ni odločil vloge, v kateri bi ti lahko sebe postavil v ospredje. Oder ni zato tukaj, da kažemo tam svojo osebo, svojo mladost, mikavnost in lepoto, temveč da utelesimo v umetniški obliki od pisatelja zasnovano dramatično delo. Kadar stopiš na oder, moraš docela prenehati biti sam, na odru izgine tvoja osebnost popolnoma za človekom, ki ga predstavljaš. Na odru si to, kar igraš, v življenju si ti, kar si. Oder pozna maske, življenje jih ne pozna. Težko sem razumel, kako je u. pr. mogel dober igravec odkloniti vlogo Budala v Linhartovi veseloigri „Veseli dan ali Matiček se ženi“, in to radi nengodnega imena vloge. Tole misel izraža novi Kuretov priročnik „Pravi ljudski oder“, stran 53: „Najboljsemu igravcu naj bi bilo samo po sebi razumljivo, da je treba včasih tudi statirati, in najčednejša igravka naj bi brez oklevanja igrala staro vlogo, Marsikatera diletantska skupina se je ob takih stvareh razbila, ker je v njej vsakdo predvsem samega sebe iskal. V novih igralskih skupinah se ob takih stvareh še ustavljali ne bomo.“

Tako boš našel v odrskem življenju še vse polno priložnosti, ko boš moral svoje lastne interese žrtvovati na oltar skupnosti. Prav bo tako. Skupni uspeh bo tudi tvoj uspeh, skupno veselje bo tudi tvoje veselje. Ničesar ne boš s tem izgubil, mnogo pa boš pridobil na izolidiranju svojega značaja, bolj občestven človek boš postal. — (Dalje.)

Mando Matija (Ljatomer).

POZORIŠČE

Zavese.

Da, te zavese! One so tako rekoč znamenje ločitve med „staro“ in „novo“ in-scenacijo. Zmeraj bolj si utirajo pot in izrivajo s tem morda neopaženo — realistični način in-sceniranja.

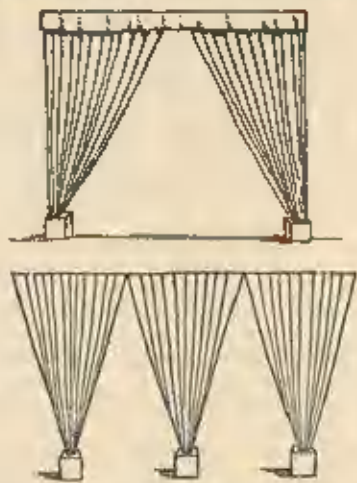
Ko bi bili naši predniki na deskah poznali zavese, bi bili prihranili marsikateri desetisočak, ki so vrgli stran za prazen nič, za šuno neumetniško popackanih, okornih platen, zaradi katerih se vlečejo odmori v neskončnost in sprčo katerih se nihče ne more ubraniti vtiska, da vidi — poslikano platno, čeprav hočejo ustvarjati „iluzijo“. „Iluzije“ zavese pač morejo

ustvarjati, čejejo pa pripraviti igri preprosti in nevsiljivi okvir, ki bo v njem predvsem igra kot taka s svojo vsebino in idejo prišla do veljave.

Danes ne prisegamo več na same zavese. One so nam predvsem zelo preproste, enene, učinkovite in zmeraj dobrodošle, v katerega lahko postavimo vso ostalo inscenacijo (prim. N. Kureta inscenacija „Boštjana iz predmestja“, kjer ostaja vseskozi nespremenjena polkrožna ozadje iz temnih zaves).

Ako hočemo svoj oder opremiti z modernimi sredstvi, ki o njih danes že petič govorimo, brez zaves ne moremo nikamor. Zato si jih nabavimo brez oklevanja.

Za zavese uporabljamo dvojno širok klot (ali molton). Nikar jih pa v dolžino ne sešijmo, marveč jih obrobimo in opremimo po obeh dolžinskih robovih s stiskalci, da jih, če je treba, lahko brez težav spnemo. Stiskalci naj pa ne bodo preveč narazeni, da zavese ne zazijajo, če jih kaj nategnemo. — V dolžino so zavese lahko do 9 m dolge. Tako si prihranimo sofite in zastremo pogled na odrsko ogrado v nadodrisu: en del zaves služi kot „strop“, drugi del visi navzdol. Ali pa jo namestimo drugače — predolga zavesa nikoli ne škodi. Za prvo silo si nabavimo zavese črne barve, kasneje nam bodo dobrodošle zavesne garniture v sledečih barvah: svetlo zelena, svetlo rumena, svetlo modra, svetlo rdeča, siva, temno modra. Za po tleh je priporočljivo, da si nabavimo prevleko iz močnejšega črnega blaga, ki jo pogrnemo, kakor je pač treba. Tudi to prevleko pustimo nesešito.

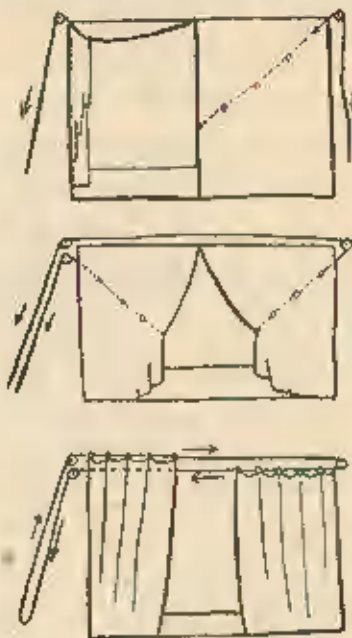
Slika 1.

Slika 1. nam kaže, kako raznolika je uporaba zaves iz nesešitih delov. Če posamezne zavese spodaj zvežemo in spravimo v pripravljen podstavek, dobimo različne vhode in slope.

Zelo priporočljivo je nadalje, da si nabavimo še velik platen zaslon, ki nam služi pri projekcijah s skioptikonom. Skioptikon namreč postavimo prav tesno k steni v ozadju, da je objektiv obrnjen v dvorano, in nato na to platno projiciramo, kar hočemo. Tik ob tem platnu pa obesimo veliko svetlosivo ali svetlomoro zaveso, ki naj bo tudi trdno napeta. Bela in svetlo modra ali siva zavesa naj bosta pritrjena na lesenem valju, na nasprotnem spodnjem robu pa jima vsajemo železno palico, ki naj bo prav tako dolga kakor je dolg zgornji valj. S škripeem obe zavesi po potrebi navijamo na valj ali ga odvijamo z njega.

Na koncu pa še beseda o zastoru, ki zastira naš (omara) oder. Polagoma, hvale Bogu, izginjajo nenaravni zastori, ki se „dvigajo“, uveljavljajo pa se zastori, ki se razširajo na vsako stran. Kako se takšen zastor uredi, nam kaže slika 2, s tremi možnostmi, ki so vse tri enako primerne.

Izdatek za zavese je sicer na prvi pogled velik — čeprav nikdar tako velik kakor je izdatek za „slikano“ kuliserijo — vendar se izplača, če pomislimo, da je možnost uporabe zaves tako rekoč neomejena, medtem ko se dajo „slikane“ kulise in podobna šara uporabiti za čisto določene in omejene načine inscenacije.

Slika 2.

Seveda: pazimo, da realistični igri z zaveso ne bomo storili sile. Tudi realistična igra se da inscenirati s primerno uporabo zaves, a treba je zato pravega čuta in

okusa. Za vsako drugo igro pa pomeni realistična inscenacija nenaravno okolje in je edino primeren način — stilski način z zavescami. Zavese tedaj uporabljamo lahko za vse vrste iger. „Slikano“ kuliserijo pa samo za omejeno krog „realističnih“ iger, ki se polagoma umikajo.

KAJ BI IGRALI

W. Blachetta, *Zgodba o materi*, 3 ž., 2 m. (lahko tudi same ženske). — Anderse-
novo prelepa pravljica o materi, ki se bori za svojega otroka s smrtjo, dokler ne uvidi božje volje, je naša že mnogo dramaturgov. Vendar pa je večina teh priredb zapadla oni napaki, ki jo srečamo večinoma na materinski dan: skoraj vse so „sentimentalne“, genljive, jokave. Matere k sreči niso take. Življenje zahteva dela in žrtve. Če naj bo igra prispodoba življenja, mora tudi igra za materinski dan biti resna, globoko občutena, čustvena, pa ne jokava.

Blachettova „Zgodba o materi“ je prava ljudska igra. Globoko čustvena je, pa vendar krepka in ne mehkužna, kakor so ostale priredbe. Igra sloni v marsičem na lepoti jezika. Jezik je treba gojiti, lep govor in iskreno igranje. Zunanje igranje se pri tej igri takoj pozna. — Sloge režije naj bo resne, igranje ne samo „igranje“, marveč polno doživetje. Igra je treba igrati brez odmorov pred zavesami. Rekviziti naj bodo stilizirani, kraji lahko nakazani. Če se najde kje izvrsten gluhbenik, ki je zmožen improvizacije, lahko spremlja na klavirju vso igro. Mora pa biti umetnik. — E. K.

II. Ghéon, *Sultanova hčerka in dobri vrtnar*, 3 m., 2 ž. — Ta Ghéonova igra ima že svojo zgodovino v Sloveniji. Prva Ghéonova gra, ki so jo igrali pri nas. Uprizorili so jo mariborski študentje leta 1929 in od takrat je nadaljevala svojo pot po slovenskih odrih. Iskanje sultanove hčerke in njena pot k dobremu vrtnarju — Kristusu je na mah osvojilo še takega skeptika o pokretni za obnovitev našega ljudskega igranja. Ob globinah te igre bodo rasti igralci in gledalci. — E. K.

O. Romuald-N. Kuret, *Slovenski pasijon*. — O „Slovenskem pasijonu“ je težko pisati. Človek občuti posebno spoštovanje do našega velikega teksta, ki bo v svoji iskreni preprostosti živa velikonočna slavnost naših župnij. Kjer še živi ljudstvo s tradicijo, mu „Slovenski pasijon“ ne bo tuj ali zgodovinski, ne, občutil bo silno povezanost s tem našim pasijonom. Za izkoreninjeno meščanstvo ni. Vsakdo, ki misli obnoviti „Pasijon“ na odru, naj prebere odlični uvod k književni izdaji in 3. št. I. letnika „Ljudskega odra“. Tam bo našel mnogo za igravce in — zase. — E. K.

Timmermans-Veterman, *Zupnik iz cvetočega vinograda*, 6 m., 3 ž. — Timmer-

mansov roman „Zupnik iz cvetočega vinograda“ je dosegel pri nas neverjetno velik uspeh. Flamska pokrajina je kakor naša, vsi ljudje so nam Slovencem tako blizu, da ni čudno, če je ravno ta roman tako osvojil vsa srca. F. Timmermans in E. Veterman, ki sta po noveli „Trijtikon o svetih treh kraljih“ napisala sočno božično igro „Trije kralji“, sta tudi ta roman preoblikovala v igro in jo naslovila „Leontientje“ (Leontina). Slovenski prevod te priredbe ima namen, nuditi našim otrokom globoko versko in umetniško delo, ki mu bo lahko sleherni sledil. Leontina, izidor, župnik in vsi ostali so živi ljudje, njih usoda je za naše življenje pomembna; in želeli je, da bi na čimveč odrih zaživela ta čudno lepa zgodba. E. K.

STROKOVNA KNJIŽNICA

Literatura o lutkarstvu

Komur je za praktično stran, mu toplo priporočamo: Leo Weismantel, „Werkbuch der Puppenspiele“, Verlag des Bühnenvolksbundes, Gubli, Frankfurt, a. Main, 1924.

Izhorno delo z bogatimi slikovnimi materiali je: Max von Boehn, „Puppen-Spiele“, F. Bruckmann AG, München 1929, v francoščini pa Charles Magnin, „Histoire des Marionnettes en Europe depuis l'antiquité jusqu'à nos jours“, Paris, 1852, stara knjiga, ki pa še ni prav nič izgubila na svoji svežosti.

Bogat seznam literature navaja na koncu Bochnova knjiga, obširno in svojevrstno rusko-sovjetsko literaturo (pač več ali manj nedostopno) podaja Nine Gourfinklove delo „Le Théâtre Russe Contemporain“ (Paris, 1931).

Mnogo nam je koristila lutkam posvečena številka Chancerelovega „Bulletin des Comédiens Routiers“ (19-20, sept.-oktober 1954). Tudi v starejših letnikih „Jeux, tréteaux et personnages“ smo našli dragoceno gradivo.

GLEDALIŠKA POROČILA

Opera

Hovanščina. Napisal in uglašil M. Musorgski. Dirigent: M. Polič. Režiser: C. Dehevec.

Letošnjo sezono je začela ljubljanska opera z delom ruskega komponista. Musorgskega glasba je prirodna, elementarna, močna. Claude Debussy je rekel v nji: „Umetnost Musorgskega je podobna čudnemu divjaku, ki z vsakim korakom svojih čustev odkriva glasbo.“ Poleg osebnega stila je zanimivo posebno njegovo hotenje, da zvok izraža besedo neposredno. Ni se ustavljal toliko ob glasbenem izražanju raznih občutij, žel je globlje in skušal v besedi sami najti glasbo (n. pr. razumsko grajena arija Saklovičeva v III. dejanju). — „Hovanščina“ je slika soci-

ainih in verskih bojev 17. stoletja. — Izvajanje pod dirigentom M. Poličem je bilo dovršeno. Režiser Debevec je skušal „samo-pecer“ dvigniti do igravcev. To mu je po večini uspelo. Stari Hovanski (M. Rus) je bil glasovno in igralsko na višku. S Hovanskim je ustvaril odroski lik, ki bo obstal, če bi vsa glasba odpadla. Mladi tenorist I. Franc je pel dve vloge (Andreja Hovanskega in kneza Galiena), oboje pevsko in igralsko dobro. Kabinetna figura je bil pisar g. S. Banovca. Skladen s celoto bojar Šakloviti g. V. Janka, posebno dobra njegova arija v lil. dej. Ga. Bernot Golobova ni igravka, samo pevka je. Zato sodi bolj v koncertno dvorano. Glasovno pu redek alt. — Najboljša je bila 1. slika IV. dej. Resni balet (koreograf g. P. Golovin) povsem stilno skladen. Scenično res težka zadnja slika ni propadla.

Hoffmannove pripovedke. Fantastična opera v šestih slikah, napisal Jules Barbier, uglasil J. Offenbach. Dirigent in režiser: N. Stritof. — Hoffmannove pripovedke so opere, ki jo odlikuje zanimiv libreto. Ves je prežet z duhom del nemškega pisatelja E. T. A. Hoffmanna. Ta grozno-fantastični svet je našel svojega komponista v Offenbachu, ki je tu segel preko operete z duhovito, včasih že rafinirano glasbo. Opera stavi poleg povskih tudi velike igralske zahteve. Hoffmann zre žensko s treh stališč: kot lutko, kurtizano in umetnico. Ga. Z. Gjungjenac je ustvarila v vlogah Olimpije, Juliette in Antonije tri močne odrske pojave, pri katerih sta bila petje in igranje eno. M. Rus je v treh podobah zlega principa in kot Lindorf pokazal čudovito globljinost. Njegova arija o kristalu v 4. sliki, s toplim, mehkim glasom je poseben biser. — Skladen s celoto in prožen v variacijah g. B. Peček. Tenorist J. Gostič kot Hoffmann glasovno in igralsko dober. — Orkester dober. Dirigent in režiser je bil N. Stritof.

toč. Poznalo se je to pri lepi enotnosti glasbe in igranja. Se bolj ko pri „Hovanskini“ je bilo videti stremljenje po operi kot pevski in igralski drami. Tu je bila pa do zadnjega izpolnjena Wagnerjeva zahteva: „Und was sie tönt, möge ihr dort auf der Bühne erschauen“, t. j. igranje, pogojeno iz glasbe. Omembe vreden je posebno dobri prevod N. Stritofa. Inscenacija B. Jakca je bila zelo dobra, fantastičnemu svetu primerna. Balet v 2. sliki (koreograf P. Golovin) nadpovprečno dober, posebno blazni, kaotični konci.

KAJ SE IGRA

Januar

V mesecu januarju smo našli vsega skupaj na naših odrih 92 predstav. Največ predstav je dosegel „Henrik, govavi vitez“ (13), za njim „Vrtnitev“ (6), nato „Trije kralji“ (4) in „Peterkove poslednje sanje“ (4), dalje „Izpod Golice“ (3). Po dve predstavi smo zabeležili za igre: „Nevesta iz Amerike“, „Dom“, „Domen“, „Konec stanovanjske krize“, „Voda“, „Dve aevesti“, „Ljubezni cvet je zamorjen“. Po eno predstav pa so doživele igre: „Dve nevesti“, „Pri Hrastovih“, „Marija v predmestju“, „Sirota Jerica“, „Čvrček za pečo“, „Razvalina življenja“, „Pogodba“, „Zlatorog“, „Gospa ministrica“, „Zlatarjevo tele“, „Moč teme“, „Radikalna kura“, „Ugrabljeni Sabinke“, „Kralj na Betajnovi“, „Scapinove zvijuce“, „Mati in sin“, „Mlinarjev Janez“, „Ribičeva hči“, „Slaba vest“, „Mati“, „A njega ni“, „Res lušno je tam na deželi“, „Sluga dveh gospodov“, „Prisegam“, „Marta“, „Strah na gradu“, „Lepa Vida“, „Fernando, strah Asturije“, „Volga“, „Kristusovo rojstvo“, „Naša kri“, „Zlatarjevo zlato“, „Učlovečenje“, „Sestrica“, „Anima“, „Na Osojah“, „Sanje“, „Matjaev Matija“, „Sv. Julija“, „Janez z Visokega“, „Stari in mladi“.

„Utopljenec“, „Naš narodni poslanec“, „Kovačev študent“, „Kadar mačke ni doma“, „Koroški tihotapec“, „Deseti brat“, „Vražji Rudi“, — Med temi predstavami jih je bilo na slovenskem Koroškem 8. Omeniti moramo, da so na Koroškem igrali staro rokopisno „Kristusovo rojstvo“ Andreja Susterja Drabosnjaka, ki ga bo naša založba izdala v prihodnjem letniku.

Februar

Naša statistika izkazuje za februar 93 predstav. Rekord je odnesel ta mesec „Sluga dveh gospodov“ s 7 predstavami. Za njim prideta „Izpod Golice“ in „Kulturna prireditelja v Crni Mlaci“ s po 4 predstavami. Po 3 predstave so doživele igre: „Mati“, „Sunljiva oseba“, „Dve nevesti“. Po 2 predstavi beležimo pri igrah: „Res lušno je tam na deželi“, „Danes homo tiči“, „Dobri vojak Švejk“, „Konec stanovanjske krize“, „Matjaev Matija“, „V goških plazovih“, „Deseti brat“, „Zenitev“, „Dve sestre“, „Voda“, „Krivoprisežnik“, „Kadar mačke ni doma“, „Henrik, govavi vitez“, „Kovačev študent“ in „Domen“. Po enkrat pa so igrali tele igre: „Zlato tele“, „Ribičeva hči“, „Nebesa na zemlji“, „Pri belim konjčiku“, „Bobrov kožuh“, „Vrtnitev“, „Zlata zoga“, „Roksi“, „Trojčki“, „Namišljen bolnik“, „Mati ljubi“, „Carski sel“, „Oj, škorklja“, „V borbi za svobodo“, „Moč uniforme“, „Svojeglavček“, „Testament“, „Rodoljub iz Amerike“, „Anarhist“, „Eno oro doktor“, „Fernando, sirak Asturije“, „Čevljar“.

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Število naročnikov v zadnjem času naraslo. Zahvaljujemo se našim prijateljem, ki nam pomagajo. Kaj pa si Ti storil že za nas? Prosimo Te, pridobi nam tudi Ti vsaj enega novega naročnika!

Naročnine pa nam ni poravnala še dobra polovica naročnikov. Tudi iz lanskega letnika imamo še velikeške zaostanke na naročniki, ki se nam letos na vsakem koraku bridko otepaajo. Ne odlašajte z vplačevanjem naročnine in poravnajte, prosimo, čim prej lanske zaostanke!

Zahvaljujemo se našemu prijatelju, ž. g. kaplanu Jak. Semu iz Sv. Benedikta v Slov. goricah, ki je s svojega prejšnjega mesta v Mežici prinesel s sabo dragocen zapisek — božične igre, ki jo še danes igrajo kmetijski fantje in moške v meziški okolici, in nam jo poslal z zabeleženimi napervi. Ob tej priliki ponovno prosimo naše prijatelje, naj nam pošljejo podobno narodno blago, da ga objavujemo pozabljenja in v primernih priredbah vrnemo narodu!

Naša izdavanja za letošnje leto se bližajo koncu. Odziv na subskripcijo je bil za vse naše napovedane subskripcijske pu-

baron“, „Pogodba“, „Mož kuhar“, „Utopljenec“, „Kovačev študent“, „Tri sestre“, „Trije tički“, „Lumpacij Vagabund“, „Dom“, „Izgrabljeni raj“, „Za pravdo in srce“, „Dekle iz Amerike“, „Sin“, „Moč teme“, „Narodni poslanec“, „Nečak kot stric“, „Veleturist“, „Charleyeva tetka“, „Zenin brez neveste“ in „V borbi za svobodo“. Na slovenskem Koroškem jih je bilo od vseh teh predstav 12.

Vrtoglavost...

So meseci, ko se naših odrov poloti strast za igranje. In tedaj se nora zarijejo v to opravilo. Ne izbirajo in niti najmanj jih ne moti, da tih za kakšno dobro stvarjo: z enako vneto in resnostjo igrajo izražajo plažo. Ko pregledujemo svoje statistike in beremo obkurne naslove, ki že sami kriče o „vrednosti“ igre, nas je strah neodgovornosti, ki jo kažejo vodje naših odrov. Kam to pojde?

Ze svoj čas smo omenili „modo“, ki jo ustvarijo nekatere igre. V Ljubljani smo imeli zadnji čas rekord svoje vrste: „Sluga dveh gospodov“ smo lahko videli na treh odrih hkrati — v Narodnem gledališču, na Rokodelskem odru in na Trnovskem odru. Tega najbrže še Pariz, Dunaj ali Berlin ne moreta pokazati! In „Matjaev Matija“ smo dobili in gledali tudi hkrati v dveh verzijah — na Sentjakobskem odru in v priredbi Mladinske zveze JSZ. Komu takšna „konkurenca“ koristi, ne vemo.

blikacije sicer številce, vendar premajhen, da bi spričo skromnih sredstev, ki so nam na razpolago, mogli tvegati izdajo. Tako moramo vse ostale Proslave odložiti za naslednje leto, enako tudi Priročnike (za Ročno lutko o priliki te lutkovne številke poskušamo ponovno doseči zadosten odziv).

Urednik sporoča: Oprostite mi, dragi prijatelji, da je redno izhajanje našega lista zaostalo. Selitev v Ljubljano in vživljanje v nov delokrog me je spravilo iz tira. Zahvaljujem se Vam, da ste potrpeli. Ko to število berete, je naslednja že v tiskarni. Posvočena bo otroški in šolski igri. — Tudi korespondenca je popolnoma zastala. Lotevam se včasih kupca na pisalni mizi. V kratkem bo dobil vsakdo odgovor. Vidim samo, da ponavadi nihče ne prilaga znamke. Ali bi se to v prihodnje ne dalo popraviti? — Sedanji zastanek naj Vas ne oplaši! Le pišite!

Vaš N. K.

Položnice prilagamo tej številki. Kdor naročnine se ni poravnal, naj jo, prosimo, poravnata takoj. Kdor jo je pa že vplačal, naj položnico spravi za drugo priiko.

Kdor boče začeti z lutkovnim odrom, bo potreboval 4. zvezek Priročnikov za ljudske odre:

ROČNA LUTKA

Navodila za uvedbo Gašperčkovega lutkovnega odra v vsaki fari.

Napisal Niko Kuret.

Mnogo podob in načrtov.

Knjiga bi bila morala iziti kot subskripcijska knjiga, a zaradi premajhnega števila prijav ni mogla iziti. V zvezi s to številko podaljšujemo subskripcijski rok do 30. aprila. Dotlej velja knjiga za subskribente Din 20. Kesneje bo veljala za naše naročnike Din 24, za druge in po knjigarnah Din 30. — To bo prva knjiga te vrste v slovenskimi! Poslužite se priložene naročilnice!

Kaj bomo igrali v postnem času?

Ljudske igre 5.: **SLOVENSKI PASIJON**. — Po rokopisu škofjeloške pasijonske procesije iz 1721 besedilo o. Romualda predelal in za današnji oder priredil Niko Kuret. Glasbeni del priredil msgr. St. Premrl. Prolog, 14 slik in zaključni zbor. (15 m, 7 ž, uemih vlog pa 22 m, 3 ž, 4 o, ljudstvo). Traja poldrugo uro.

Kjer morejo računati s preprostim, nepokvarjenim gledavstvom, naj igrajo ta Pasijon, ki je naš in ljudski. Vsak oder ga zmora, ako ni v njem zlih posledic diletantskega igranja.

Ljudske igre 11.: **VELIKONOČNA IGRA**. Spisal Franz Herwig. Poslovenil Joža Vovk. Glasbeni del zložil Matija Tome. — Pet slik. (14 m, 6 ž).

Med najznamenitejše nemške katoliške dramatičke se uvršča Franz Herwig. Njegova Velikonočna igra je v njemu svojskem slogu v nadčasovnost in splošno veljavnost pomaknjena Pasijon. Kristus sam na odru ne nastopa, pač pa se veliko dejanje našega odrešenja giblje v okviru, ki mu ga dajejo Svet, Bogatin, ženska. Oblastnik in Kramar. Ob njih raste Judas v pošastni simboliki v naš čas. Igra velikega formata, kakršne še nismo imeli za postni čas.

Ljudske igre 9.: **BOSTJAN IZ PREDMESTJA**. Spisal J. Benoit po Herwigovi istoimeni legendi. Iz flamskega prevedla in priredila Ksenija Jelšnikova. — Predigra in šest slik. (11 m, 8 ž, množica.)

V resnem postnem času se spominjamo tudi našega razrvanega časa, ki je tudi v tem podobnem času Gospodovega prihoda, da družabni red poka danes kakor tedaj. Veliko katoliško socialno igro nam je ustvaril frančiškan Benoit po Herwigovi moderni legendi. Ta igra združuje socialni tečaj in duhovne vaje in bo močno doživetje za igravce in gledavce.

Ljudske igre 1.: **SLEHERNIK**. Iz stare flamske verzije priredil P. Thuybaert, poslovenil in priredil Jože Pogačnik. — Eno dejanje. (7 m, 8 ž.) — Traja eno uro.

Slehernik je tista igra, ki je pri nas utrla pot duhovni igri. S svojo vsebino je primerna nad vse tudi za postni čas. V lanskem postu je doživel Slehernik pri nas naš 20 predstav. Thuybaert-Pogačnikova priredba je bolj zvesta staremu izvirniku in tudi ne zahteva toliko oseb, scenaskih in režijskih posebnosti kakor Hofmannsthal-župančičeva.

Vsak zvezek naših Ljudskih iger velja za naročnike naših rednih izdanj Din 15.—, za ostale in po knjigarnah Din 20.—. Glasbeni vložki za Slovenski pasijon in za Velikonočno igro veljajo po Din 10.—.

Iz naše Rokopisne zbirke vam za postni čas svetujemo:

Zv. 19: Calderon, »Misterij svete maše«. (8 m, 2 ž). Traja 80 minut.

Zv. 18: Ghéon-Cajnkár, »Suitanova hčerka in dobri vrtnar«. (3 m, 2 ž.) Traja poldrugo uro.

ZALOŽBA LJUDSKIH IGER, LJUBLJANA, ZARNIKOVA 16. Ekspozitura: Ljudska knjižnica, Ljubljana, Miklošičeva c. 7. I. Komisijska zaloga: Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana.

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
MAREC

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

6

„LJUDSKI ODER“ izhaja od oktobra do junija 15. dan vsakega meseca (deset števil na leto) in spada med redna izdaja „Založbe ljudskih iger“. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Zarnikova 16-pritličje, ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7-I („Ljudska knjižnica“). — Izdaja „Založba ljudskih iger“. Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana).

Redna izdaja „Založbe ljudskih iger“ (mesečnik „Ljudski oder“ in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstriji se lahko plačuje s položnicami št. A-101.067 (Missionspriester, Lazaristen, Wien) z oznako „Založba ljudskih iger, Ljubljana-Groblje“ na srednjem delu položnice.

„Ljudski oder“ sam velja letno Din 30.

„Založba ljudskih iger“ ima svoj čekovni račun pri Pošti hranilnici v Ljubljani, št. 13.973, in tekoči račun pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani.

Ugodnosti naročnikom naših rednih izdanj

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega „Ljudskega odra“, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7-I, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, Sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brezicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju „Posvetovalnica“ oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger „Zal. ljudskih iger“.

VSEBINA: Osnove slovenske ljudske igre (N. Kuret, Ljubljana): Naša naloga 93. — Ugotovitev pojavov dramatskega elementa med slovenskim narodom 93. — Primer tolmačenja narodnega običaja (Dav. Petančič) 97. — Primer stare ljudske igre (Božična igra, Jakob Sem) 99. — Dramatski elementi v slovenskih narodnih pesmih 103. — Obzorik: „Pravi ljudski oder“ (D. Petančič, Maribor) 105. — Praktični del: Igravec sam s seboj (M. Munda, Ljutomer) 106. — Pozorišče (Razsvetljava) 107. — Strokovna knjižnica 107. — Kaj se igra (platnice). — Iz založbe in gibanja (platnice).

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja Jože Jamnik, mestni kaplan (Kranj).

Tisk tiskarne Tiskovnega društva v Kranju (France Uhernik).

OBNOVE SLOVENSKE LJUDSKE IGRE

(Niko Kuret, Ljubljana)

1.

Naša naloga

Osnove slovenske ljudske igre so tako rekoč že neraziskane. Saj niti v spoznavanju svoje narodne pesmi nismo še daleč. Imamo sicer zbirko bogatega gradiva v Štreklju, ki bi oas zanjo zavidal marsikateri narod, a ta zbirka se pravi po naših knjižnicah, ne da bi kdo poskušal razbirati iz tega velikanskega materiala poteze kakšne enotne podobe. Kot pionir se uveljavlja v zadnjem času na glasbenem področju slovenske narodne pesmi France Marolt (z M. Tomcem, Vilkom Ukmarjem itd.), ki si je tudi ustvaril sijajen reproduktivni instrument z „Akademijskim pevskim zborom“. A to je samo ena polovica bogastva, ki ga vsebujejo slovenske narodne pesmi. Njihova pesniška cena, njihove etnografske in narodno-kulturne vrednote v splošnem so še skrite in nerazbrane.

Prednost je vsekakor v tem, da je pri pesmi vsaj gradivo več ali manj strokovno in vzorno zbrano. Za slovensko ljudsko dramatikoj, njene osnove in prvine v tako imenovanem „narodnem blagu“ pa se doslej sploh nihče zvestno ni brigal. Tako ni to gradivo samo raztreseno v vseh vetrovih po raznih revijah ali skrito v sanem Štreklju, ampak je po veliki večini sploh izgubljeno in pozabljeno.

Tako se nahajamo tisti, ki hočemo obnoviti našega ljudskega igranja na podlagi danih ljudskih osnov, pred težavno nalogo. Ta naloga je:

a) zbrati iz raznih zapisov, objavljenih od Trubarja dalje, gradivo za osnove slovenske ljudske dramatike: običaje dramatskega značaja, simbolične plese, izoblikovane dramatske tvorbe (igre),

b) razbrati take elemente iz zbranega gradiva slovenskih narodnih pesmi (Štreklj),

c) izvesti prvi popis do danes ohranjenih takih elementov po vsem slovenskem ozemlju.

Prvi dve točki zahtevata strokovnega in zamudnega znanstvenega dela, ki išče in čaka pravega človeka. — Tretja točka pa je naša splošna naloga. Izvedejo naj jo naši prijatelji po vseh slovenskih farah. Velikansko delo bodo opravili ne le v prid novi slovenski ljudski igri, ampak v prid vsemu našemu slovenskemu narodnemu občestvu. Ne dvomimo, da se bo v vsaki naši fari našel človek, ki se bo tega zamudnega in ne lahkega dela lotil iz ljubezni do namena, ki mu je vsa ta akcija posvečena.

2.

Ugotovitev pojavov dramatskega elementa med slovenskim narodom

Ko sem sestavljal naslednja vprašanja, sem imel pred sabo „Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, na-

rodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to", izdal po e.-kr. ministrstvu za bogočastje in nauk postavljeni slovenski delovni odbor za publikacijo „Avstrijske Narodne Pesmi“ (v Ljubljani, 1906), ki so imela za podlago „Pitanja za prikupljanje muzičkih običajev u Srba“, sastavili Božidar Joksimović i Vladimir R. Gjorgjević (v reviji „Karadžić“, 1899, priloga).

A. Običaji dramatskega značaja.

1. Ali so pri vas še ohranjeni običaji za razne prilike, kjer nastopajo posamezniki z deljenimi „vlogami“?
2. Katere so te prilike (cerkveno leto: božič, novo leto, sveti Trije kralji, velika noč, binkošti...; naravno leto: Jurjevo, Kres, žetev, trgatve...; spominski dnevi: krst, svatovanje, smrt...)?
3. Popišite potek vsega prizora, zabeležite vložke (pesmi z napevi, mimična spremljava, simbolični plesi)?
4. Kako imenujejo pri vas te različne prizore (običaje)?
5. Kako imenujejo dejanje „igranja“?
6. Ali posamezne „vloge“ izvajajo zmeraj iste osebe v kraju (pri svatovski- nah itd.) in katerim slojem pripadajo take osebe?
7. Ali je pri družinskih običajih (za božič itd.) porazdelitev „vlog“ stalna in vezana na določen red?
8. Ali je besedilo vlog stalno in neizpremenljivo ali ga izvajavci (vka) po nekem vzoru samo improvizirajo?
9. Ali so pri običajih dramatskega značaja izvajavci ločeni od „gledavcev“, ali se le-ti čutijo rno z izvajavci, tvorijo „zbor“ ali podobno?
10. Kaj sodijo pri vas o takih običajih? Ali se jim zde lepi ali jih zanemarjajo?
11. Ali so vam znani primeri, da se v takih običajih rabi drugačno narečje kakor je sicer običajno v vašem kraju?
12. Ali se v te običaje vmešavajo drugojezični vložki?
13. Ali je kdo pri vas, ki je poseben znan kot tvorec (improvizator) vlog pri raznih običajih?
14. Ali poznate pri vas pesmi, ki se pojo v obliki dvogovora? Ali imajo pri vas za ta način petja in to vrsto pesmi kakšno posebno ime?
15. Ali pojo pri vas kakšno pesem z mimično spremljavo (kretanje, ki razlagajo ali spremljajo vsebino pesmi)? Katere so te pesmi in kakšna je ta spremljava?
16. Ali so osebe, ki izvajajo kakšne vloge v takih običajih, kako posebej oblečene? Kakšna je obleka za posamezne vloge?
17. Ali imajo osebe pri izvajanju vlog v takih običajih kakšen poseben znak, ali drže kakšen poseben rekvizit (kolecniki zvezdo itd.) in kakšen je?

B. Simbolični plesi.

1. Ali imate pri vas ples, ki lahko slutiti dramatično osnovo (deljene vloge, nasprotja, morda celo mimično nakazana vsebina)?
2. Ali se izvajajo ti plesi samostojno in ob katerih prilikah?
3. Ali so ti plesi samo del kakšnega drugega običaja, opisanega že v oddelku A?
4. Opišite vse te ples: a) kdo jih izvaja, b) kdaj se izvajajo in ali bi se dali filmati, c) zabeležite kar se da natančno njihov potek!
5. Kako se pri vas nazivajo te vrste plesi?
6. Ali se dajejo plesavcem (vkam) posebna imena, ali imajo morebitne „vloge“ v njih kako posebno ime?
7. Ali so starejšim ljudem znani še kakšni drugi plesi te vrste? Poizvedite zanje po možnosti kar se da natančne opise po teh vprašanjih!
8. Kaj sodijo pri vas o teh plesih? Ali se jim zde lepi ali jih že zanemarjajo?

9. Ali se plešejo ti plesi ob godbi, ali samo ob petju ali celo brez glasbene spremljave, ob samem ritmičnem spremljanju (s ploskanjem itd.)?
10. Ali je predpisana za take ples določena obleka in kakšna?
11. Ali se pleše tudi s krinkami, s katerimi se plesavec tako zakrije, da ga ni moči spoznati? Čemu in kdaj se to godi? Kakšne so te krinke?
12. Ali se pri plesu uporabljajo tudi živali (n. pr. konji)?
13. Kako pravijo plesišču? Ali imajo zanj stalno mesto (pod lipo, pri farni cerkvi)?
14. Ali se ločijo plesi v zaprtih prostorih od plesov, ki se plešejo pod milim nebom? V čem je razlika?
15. Ali se prigodi, da pleše kdo sam? Kdaj se to zgodi in kako se pravi takemu plesu?
16. Popišite v gornjem smislu ples, ki se plešejo pri vas na božjih potih, in zapišite pesmi in godbo, ki jih morda spremljajo!
18. Ali se pleše kdaj za denar? Kakšnemu sloju, starosti in stanu pripadajo plesavci takega plesa?

C. Igre.

1. Ali je v vašem kraju znana kakšna stara ljudska igra, ki jo igrajo že od starih časov?
2. Kakšna je ta igra, ali je v verzih ali v prozi, ali ima stalno besedilo ali ga igravci improvizirajo, ali obravnava svete ali posvetne snovi?
3. Zapišite celotno besedilo!
4. Ali je znan avtor besedila?
5. Kako se besedilo ohranja, ali po ustnem izročilu iz roda v rod ali po rokopisih?
6. Kdo so osebe, kje so doma in koliko so stare, ki besedilo poznajo ali bra- nijo? Koliko jih je?
7. Od koga so za besedilo zvedele ali od koga so ga prepisale oziroma od koga rokopis dobile? Kaj vedo o zapisovavcu?
8. Ali se je besedilo po njihovi vednosti v teku časa kaj spremenilo?
9. Kdo je spreminjal in kakšne so te spremembe?
10. Kdo te igre še danes igra? Kateremu sloju pripadajo igravci, kateri starosti in kateremu stanu? Ali igrajo ženske vloge ženske ali preoblečeni moški?
11. Ali igrajo za denar?
12. Kje igrajo: v zaprtem prostoru (gostilniški sobi, pod skednjem itd.) ali pod milim nebom (pri cerkvi, na trgu, pod lipo itd.)?
13. Ali se za igro preoblečejo in kako se preoblečejo?
14. Ali so starejšim ljudem znane še druge igre? Poizvedite zanje po mož- nosti kar se da natančne opise po teh vprašanjih!
15. Ob kakšnih prilikah se vsaka izmed teh iger uprizarja ali se je uprizar- jala?
16. Kako imenujejo pri vas tako „igro“?
17. Kakšni so nazivi za „igravce“, za „vloge“ in podobno?
18. Ali poznajo „režiserja“ in „suflerja“?
19. Ali se posamezne vloge dedujejo po družinah?
20. Ali so igravci ločeni od gledavcev, ali le-ti aktivno posegajo v potek igre?
21. Kaj sodijo pri vas o teh igrah? Ali se jim zde lepe ali jih zanemarjajo? Zakaj jih zanemarjajo?
22. Ali so vam znani primeri, da se v taki igri rabi drugo narečje, kakor je v rabi pri vas?
23. Ali so vam znani primeri, da se v te igre vmešavajo celo drugojezični vložki?

24. Ali je kdo pri vas, ki še danes sestavlja take igre (seveda brez zveze z vnešenim „diletanstkim“ odrom)? Navedite ime, starost, naslov, dela!

25. Ali je rokopis kakšne igre te vrste na prodaj? Navedite ceno oz. pogoje!

C. Splošno.

1. Ali pri vas mnogo in radi igrajo?
2. Kateri so odri, ki pri vas igrajo?
3. Kakšne „Domove“ imate v svoji fari?
4. Kje se sičar vrše predstave?
5. Kaj mislijo pri vas o tistem, ki igra?
6. Ali so ljudje pri vas nadarjeni za igranje?
7. Ali je pri vas mnogo ljudi, ki nimajo pravega razumevanja za igranje?
8. Ali kdo mrzi igranje? Zakaj? Kaj si mislijo ljudje o takem človeku?
9. Kakšnega sloja, stanu in starosti so osebe, ki pri vas največ igrajo?
10. Kako pri vas izražajo priznanje za lepo igranje (ploskanje ali podobno)?
11. V kateri letni dobi pri vas največ igrajo?
12. Na katere dneve (praznike) pri vas najrajši igrajo?
13. Oh kateri uri so pri vas predstave najbolj pogoste?
14. Ali se je pri vas že vršila kaka predstava pod milim nebom? Kdaj prvič? Koliko jih je bilo dosedaj in katere so to bile?
15. Kje so se vršile take predstave?
16. Ali je kakšen čas v letu, ko pri vas ne igrajo, ker menijo, da se tukrat ne spodobi, ne smo?
17. Ali je kdo pri vas, ki sam piše igre (po vzorcu običajnih „diletanstkih“ iger)? Navedite njegovo ime, poklic, naslov, starost, dela!
18. Kdaj se je vršila pri vas prva gledališka predstava v sedaj običajnem smislu? Kaj so igrali in kdo je igral?
19. Ali so pri vas posamezniki mnenja, da je igranje škodljivo? Zakaj? Katere vzroke navajajo?
20. Kakšno je pri vas mnenje o igranju z mešanimi vlogami?
21. Kaj sodijo pri vas ljudje o duhovnih igrah, ako so jih že videli pravilno igrane?
22. Kaj sodijo o narodnih igrah?
23. Kaj sodijo o hinkah in veselih igrah?
24. Ali pri vas ljudje ne marajo resnih iger in si žele samo zabavnih predstav? Kaj je po vašem mnenju temu vzrok?
25. Koliko je povprečno gledalcev pri predstavah posameznih odrov v vašem kraju?
26. Kako se naznani igra: ali z lepaki ali na drugačen način? Kakšen je ta način?
27. Ali so ndri v vašem kraju že opremljeni z zavesami in drugimi moderimi inscenacijskimi potrebščinami? Kateri in v koliko?
28. Ali imate elektriko in kakšna je razsvetljava na odru?
29. Navedite imena, poklice, naslove oseb iz vašega kraja, ki se za igranje posebej zanimajo!

Dobro se zavedam, da so ta vprašanja še nepopolna. Dopusčam možnost, da je izpadlo tudi kaj zelo važnega. Prosim zato vsakogar, naj me opozori na pomanjkljivosti v teh vprašanjih, da jih lahko izpopolnim.

V tej provizorični razporedbi jih pa že danes pošiljam med naše prijatelje, da mi nanje knalu odgovore. Za odgovore prosim na navodnih polah. Vprašanj ni treba prepisovati, zadostuje samo številka in oddelek (A, B, C, Č). Vsakomur bom za še tako skromen prispevek

iskreno hvaležen. Vsakdo naj se zaveda, da bo s svojimi odgovori storil velepomembno kulturno delo! Zato najno prosim, naj teh vprašanj nihče ne preide!

3.

Primer tolmačenja narodnega običaja

(Prispeval Davorin Petanič)

Vse veliko življenje fare in vasi je udeleženo v neko svojevrstno simboliko, ki gloda in žari iz vsakovrstnih proslavljanj in obredov, čudovitih stvarnih, realističnih, iz zemlje in neba skupaj zraslih in upodobljenih simboličnih izrazov. Osnovni element teh obrednih, domačih slavitvev je dramski v besedi in kretnji. Potek tradicionalnega poročnega obreda ni naravnosten, deklamatoričen, ki bi variiral samo po jakosti v vertikalni, temveč „igravci“ take poročne igre iščejo konflikta, nasprotovanja, ki ga morajo premagati. Obred označuje dramsko nadalje posebno močno improvizacija ali prosta igra, ki stori, da je obred vedno zanimiv in po svoje napet. Pravo kmečko mentaliteto, miselnost in tudi čustvenost pokazuje ženitovanjsko slavlje: trenotki velikega veselja se prelivajo v globoko žalost. Vpliv farne pedagogike ne preneha za hišnimi stenami, ob vinn, pesmi in smehu. V tej misli življenjske gibnosti in čustvene prožnosti leži zametek prave slovenske ljudske „tragedije“. „Igravci“ takega obreda nadalje, četudi že prosvetljeni, vajeni notnega petja — ločijo svoje od pridobljenega. Bizeljanci so si res Slomškove pesmi posvojili — a upravičeno, ker jih je Slomšek med njimi, iz njih in nanje spel. Obrednost je vedno konservativna, zaljubljena v prve oblike, ki so bile ostvarjene po duhu skupnega doživljanja. Igralsko so obredi aristokratsko usmerjeni, zanje velja načelo elite (führerstva): starejšina — ceremonijer — igrski vodja. Nevesta — glavni junak — protagonistinja, a ne v smislu moderne igre. Okoli nje se razvija vse ostalo ljudstvo kot spremstvo kraljice, ko gre v cerkev, še ženin je samo dvorjanik (nikak Romeo), ljudstvo se razdvaja v domače in svate in vnema prepirla da podčrta pomembnost dekleta-neveste, žene, gospodinje in matere. Igra fingiranega nasprotja (commedia dell'arte) vodi starejšina — igrski vodja najprej z očetom neveste (mati nevestina ni igravka, resnična žalost jo obdaja, očeta pa veseli, zato je igravec: spectaculum ex laetitia!). Druga igra nasprotja se razvije med starejšino in ženinovo materjo, ko nevesto sprejme (vesela je, ko vero dobiva, da se bo rod obnovil in na novo vzbrstel, oče njegov pa ni igralsko razpoložen, neveren in malodušen do miadih, ves v skrbi za grudo svojo zakopan, se zanjo boji: spectaculum ex tristitia!). Mati nevestina joče, oče ženinov molče resnobno pridiguje: vsi ostali se igri predajajo v dobri volji: življenje fare in vasi ima dvojen obraz in dvojno resničnost: življenjsko resnobno, igralsko veselo.

Geruje misli veljajo seveda lo za kraje, ki jih imam v mislih.

Zenitev v dolini ob Sotli

Zapis z Bizeljskega in dramsko oblikovan poskus.

1.

Pozorišče: Na nevestinem domu, pred hišo ali v hiši.

Čas: Pred poroko nekoliko ur.

Nvesta in njena mati (pri oknu, ko se je godba oglasila in so svatovski vriski zapeli).

Mati: Hči, zdaj dobro poglej in skrb imej, da vidiš ga prej, on tebe zagledati prej ne sme. Ne bi bilo dobro zate, da te on prej vidi. Če te on prej zagleda, ti bodo zapovedovali vsi, če pa zakasni, boš gospodar v hiši ti!

Nevesta: Brez skrbi, mati, ga že vidim.

Oče (zapre hišna vrata): Koga iščete?

Starejšina in njegovi (odgovarjajo):

(Sledi prosta igra: na eni strani starejšina in njegovi, na drugi oče neveste in domači, razen matere. Ob koncu: oče odpre vrata — hi.)

Nevesta (stopi na prag).

Starejšina s spremstvom (jo glasno pozdravijo).

(Slovesen vzhod „svatovske obsede“.)

Zenin (stopi k očetu): Oče! (Ga poljubi.) **Mati!** (Jo poljubi, stopi k nevesti in ji da roko; svatovšče poljubi.)

Starejšina (razdeli prostore in godec ukroti. Slovesen molk vlada v sobi, ko za-
jutrkujejo. Nato starejšina zbere duhove k igri.)

Vsi (vstanejo s polnimi kozarci v rokah).

Starejšina in njegovi (pojejo in se premikajo okoli mize).

Zdaj gremo, zdaj gremo,

zdaj meramo ni odtod.

Oče in domači: Ne hod'te še, ne hod'te še,

Ostan'te še tukaj pri nas!

**Starejšina in njegovi (se nmičejo v krogu okoli mize dalje; ko so obstali z doma-
čimi):** Pri vas nam ni obstanka.

Zdaj gremo, zdaj gremo,

(Se ustavijo vsi in obrnejo k nevesti, ki molči ob materi.)

Nevesta preljuba,

zdaj jemlji slovo,

od svojih še dragih slovo.

Se moraš ločiti,

svoje zapustiš,

podati se v zakonski stan.

**Nevesta (gre k vsakemu domačih, da roko in trčita, poljubi očeta in mater in iz-
pije. Stopi in poklekne pred očeta, ki jo blagoslovi.)**

**Vsi (izpijejo in se uvrste v sprevod. Pred hišo ostanejo domači pri vratih, ostali
pa se okrenejo proti hiši z nevesto v sredini in zapojejo):**

Oj, hišica očetova!

Oj, hišica očetova!

Storila si mi milosti,

da mi jih moči pozabiti ni.

(Posedejo vozove in se odpeljejo k fari.)

2.

Pozorišče: V cerkvi.

(Poročni obred, kakor je običajen povsod, samo s posebnostjo, da nosijo svatje
med poroko goreče sveče okoli oltarja; nevesta ima najlepšo in z isto pozneje
gre v vpeljevanje kot mati.)

3.

Pozorišče: Na nevestinem domu.

(Ponovi se spel scena pri zaprtih vratih z novo improvizacijo, to da ji je ten-
denca vse bolj situacijska komika in verbalni dvoboj. Scena se lahko raz-
toguje čez celo uro, le pozabiti ne smejo domači ugasniti luči; kakor hitro to
store, so igro izgubili, morajo se predati.)

4.

Pozorišče: Na ženinem domu.

(Vrata so zopet zaprta. Improvizacija, ki jo vodi starejšina z domačini, ki jim
stopi na čela mati, je od začetka žaljiva, pa postaja vedno bolj resna. Luči v
hiši ni. Ko mati odpre vrata, se okna razaveda.)

Nevesta (si odreže hleba, ko se je prekrizala, in izpije vino, nato se prime matere
za krilo in stopi v kuhinjo.)

Domači in starejšinovi (se objemajo in poljubljejo in se stapljajo v eno družino).

Mati (vzame blagoslovljeno vodo in nevesto blagoslovi in poskropi vse ostale.)

Oče (nakriža nevesto in jo posadi na častno mesto).

(Sledi referja, nato pa nevesti vzamejo venec. Hiti mora, da si zaveže robec,
ker sicer ji pade klobuk na glavo. Ostali del je zabaven in norčav, vodijo ga
godeci in „pomelariji“ (toglarji).

Glavna moč je v vsej slavitvi na zapiranju vrat. Simbol je močan
in pomenja, kako je treba čuvati svetost in edinstvo družine, da kdo ne
odpade ali da se kdo ne ukrade nepoklican v družino. — Kakor na-
ravna pesem ponavlja refren, tako ponavlja ljudska dramska tvor-
nost bistveni element obredne tvorbe: zapiranje vrat in blagoslov-
ljanje.

Tak zapis je samo objektivni opis, a z moralnega stališča je treba
poudariti, da se vtepejo včasih v to lepo in versko osnovano proslav-
ljanje doma, družine in zakona (ko pride nevesta poročena — v dom
svoj in ženinov, luči prižgejo; nosilka je življenja, sreče, milosti!)
grde razvade, ki jih s tem zapisom nikakor ne odobravamo. — V za-
pisu je premajhen poudarek na ljudstvu, ki igra ravno glavno vlogo
in je merilo za učinkovitost izvedbe takega obreda. Improvizacije
namreč nisem mogel fingirati. Povem naj le to, da je ljudstvo verno
besedam svojega prvogovornika (vodje zbora, igrskega vodje) in po-
navlja njegove misli. Petje pa prilaga iz ljudstva samega, seveda do-
ločeno po tradiciji.

Zapis pa bo morda koristil kakemu preprostemu, pa bogonadar-
jenemu tvorcu in mu pokazal pravo smer, kjer bo našel, kar iščemo
vsi: pristnost duha in besede.

4.

Primer stare ljudske igre

Božična igra, katero igrajo v Mežici okrog praznika sv. Treh kraljev.

Zapisal Jaka Sem, kaplan. Napise harmoniziral Ivoa Lednik, organist.

„Pošiljam to božično igro! Zapisana je prav koi jo igrajo. In si-
cer gredo od gostilne do gostilne in igrajo sredi sobe ali dvorane.
Igrajo sami odrasli, tudi oženjeni možje...“ (Iz spremnega pisma za-
pisovavca uredniku.)

Osobe:

Herodež, judovski kralj
Deželni glavar
Jožef
Marija z Jezuškom
Trije kralji
Trije pastirji
Gostilničar
Popotnik
Dva pismarja
Angel
Satan.

1. slika

Gostilničar: Ah, celi teden čisto sam, nobeden gost ne pride k nam.
Popotnik (vstopi): Celi večer okoli grem, ves truden in lačen sem, iščem prenočišča tu, kjer bi zamé prav lušno h'lo.
Gostilničar: Dragi ti moj gost, ako v mošnji denarja imaš zadost', zous si naročiti vse, kar pri meni za dobiti je: oparjeno ali pečeno, to je meni prav vseno, Tudi vino ali pivo, kar bi zate prav dobro bilo.
Popotnik: Prosim, gospod gostilničar, ne gleštam krajarja ne vinarja.
Gostilničar: Kaj, ne krajarja ne vinarja? In tak bi ti pri men' nočil! Fej, poberi se mi spred oči, da te kar več vulet' ni! Za tiste si bolnišnice, ki so za takele pripravljene. (Popotnik odide.)
Jožef (in Marija): Prosim, gospod gostilničar, ali bi smela čez noč ostati tukaj?
Gostilničar: Kaj moja hiša tak' malo pri-da je, da ni vredno, da potrka se? Pobert'a se pri vratih ven in drugod potrkajta! (Vsi odidejo.)

2. slika

Deželni glavar (prinese sedež): Prosim za dovoljenje, da sedež jaz pripravim t'le za gospoda mojega, za kralja veličastnega, a močno pa srditega. Ta sedež prec izrsten je, da lepšega si zamislit' morem ne. Kralju ga izročil bom, noter ga pripeljal bom. (Stori.)
Herodež: Tu sem zdaj jaz nasedem se, ta sedež prec pripravljen je: posedem vse zaklade tu, ki v kraljestvu mojem so. (Sede.)
Deželni glavar, brž pojdi noter!
Dež. glavar: Kaj velijo, kralj veličastni?
Herodež: Častno straži!
Dež. glavar: Kar prec postavi se,

3. slika

Trije kralji: Zamorec (pri vratih dežel-nemu glavarju):

Ti visoko cenjeni služabnik gospo-dov, pojdi k njema in mu reci tako, da trije visoko spoznani semkaj prišli so ia skrbau povprašujejo po Kralju novorojenemu.

Dež. glavar (Herodežu): Ti trije visoko spoznani,

ki se kuzejo pred vami, ti skrbno povprašujejo po kralju novorojenemu.

Herodež: Kaj, po Kralju novorojenemu? Al' nisem jaz za kralja tu?

Za kralja tu le jaz sem sam, noben'ga druž'ga ne poznam!

Dež. glavar: Herodež vam odgovori na njihno to vprašanje po Kralju novorojenemu:

Al' ni le on za kralja tu? Za kralja tu le on je sam, noben'ga druž'ga ne pozna.

Zamorec: Zahvalno se jim prav lepo, saj to ja res ni tako,

ker eno zvezdo smo zagledali, za njo na pot smo se podali.

Do tu sem nas peljala je in tu se nam pa skrila je.

Dež. glavar (Herodežu): Zahval'jo se jim prav lepo,

saj to ja res ni tako!

Ker eno zvezdo so zagledali, za njo na pot so se podali.

Do tu sem jih peljala je, in tu se jim pa skrila je.

Herodež: Le ta ostan'te do jutri, ker dobro, da ste sem prišli.

Dobite denar in vse reči, kar le vi želite si.

Dež. glavar: Herodež vam odgovori: Le tu ostan'te do jutri,

saj dobro, da ste sem prišli: pridobite si denar in vse reči, kar le vi želite si.

Zamorec: Pri nas pa tol'ko časa ni, da tu ostati mogli bi.

Dež. glavar: Oni se jim odgovarjajo, da tu pri njih nič časa ni, da tu ostati mogli bi.

Herodež: Pa kar naprej pobert'e se, če tu ostati nočete!

(Trije kralji in dež. glavar odidejo.)

Herodež: Deželni glavar, brž pojdi noter!

Dež. glavar: Kaj želijo, kralj veličastni?

Herodež: Pojdi po vsej deželi judovski, kjer dobro znan povsodi si, in poišči pismnike vse,

ia tukaj sem pripelji je!

Dež. glavar: Njihno le povešje to bo kar izpolnjeno!

* namesto: jih.

4. slika

1. pismar: Le pojdi ti naprej, da boš držal bukve spred, da boš ti le brati znal.
2. pismar: Jaz bukve bodem že držal, če boš ti le brati znal.
1. pismar: Jaz tako jih bodem bral, da se mi bo vsak smejal. (Herodežu):
Kaj velijo, kralj veličastni?
Herodež: Poišči zdaj mi hitro ti, kje Kralj je novorojeni?
1. pismar (drugi mu drži bukve): Kar hitro to so zgodi! V tem pisma prerokovsko od vseh prerokov spisano: Prvi prerok Ananija, drugi prerok Jeremija, tretji prerok Habakuk (zelo zavpije to besedo, da se Herod prostraši).
Jeruzalem, Jeruzalem je blizu tam ko Betlehem. Napisano je tudi to, da v Betlehemu novi kralj rojen bo. Zapisano je tudi to, da se stare ženske omože težko: Manga, manga, čikso, kompleks. Zapisano je tudi to, da klobase in meso za jesti ni prezoprao. Predno vam dalje bere se vse, to vam razloži se, da precej težko zbrat' bo to, ker Herodežu nasprotno bo. Zapisano je tudi to, da Herodež jutri do devetih ležal bo. Pa zapisano je tudi to, da jutri ob devetih Herodeža vrag nesel bo.

Herodež: Kar naprej pobert'a se, saj ujez'la sta zadosti me, Če ne, vzamem pa en kol, bo vama že pomog.* (Odidejo vsi.)

5. slika

1. pastir: Hnš, huš! Nočoj pa strašno mrzlo je, kamor stopim, škriplje vse. Veter vleče na vso moč, naprej mi ni ni mogoč. Noč pa tako temna je, da nobena zvezda ne vidi se. Dol na tla se usedel bom, eno pesmico zapel si bom. Pesnico tako lepo, da bo zlato in srebro brenčalo. (Poje):
Ko gor na planineo grem, rožce cveto; ko pa nazaj grem, in že sneg gre. (Neha peti.)
Nič prav dobro mi ne gre, poklirat moram en'ga še. Hej, Stefi!
2. pastir: Ti se lahko smejaš, ko tu na toplem sediš.

* pomagaj.

Men' pa zunaj zeblo je, da od mraza tresem se.

1. pastir: Jaz ne vprašam tisto te, jaz te vprašam tisto te, kaj se teb' zgodilo je?
2. pastir: Velika nesreča zadela me je.
1. pastir: Kakšna ta nesreča je?
2. pastir: Ovece so mi k vodi ušle in vse so noč popadale.
1. pastir: Lo nič ne maraj se, dol k meni usedi se. Zapela bova eno pesmico, tako da bi zlato in srebro brenčalo. (Pojeta):
Midva dva pastirca dva repo jema rada oha, zato pa tuk vid'na van, kot en kapun.

1. pastir: Nič prav dobro nam ne gre, poklicat mor'na en'ga še. Hej, Jodl!

3. pastir: Ripl in Stefi prav dobro vama je,

mene mraz trese, vidva pa grejeta se.

1. pastir: Jaz ne vprašam tisto te, jaz te vprašam tisto te, kaj se teb' zgodilo je?

3. pastir: Velika nesreča zadela me je.

1. pastir: Kakšna nesreča je?

3. pastir: Velik volk pribučal je, raztrgal mi je ovce vse.

1. pastir: A le nič ne mari se, kar dol k nam usedi se.

Bomo zapeli eno pesmico, da bo zlato in srebro brenčalo. (Pojejo):

1. Zjutraj, ko sonce gor gre, rosa še na travci je,

prženem jaz z veseljem vse iz hleva moje ovčice:

tja na zelene travnike, kjer koj sam nahajam se.

2. In moj pes, budna žival, on ostane zmeraj pri men',

če jaz en' mal' zaspim, pa že on moje ovce var'je.

Tu na zelene travnike, kjer koj sam nahajam se.

3. Če jaz žejen in lačen sem, ženem k vodi ovce vse.

Ko ovce pa pri vodi so, sežem v pastirsko malhico,

vzatomem kruha, sira, si, ko začnem jest, mi z'lo diši.

4. Zvečer, ko pa vženem jih, kaj more bit' pa še gorčé!

Jaz pravim ja in ostanem zdrav, prav lušno je ovtarjenje.

Tja na zelene... itd.

1. pastir: Zdaj pa malo dol vlečmo se, ker dolgo nismo spali že (čezajo in zaspe).

6. slika

Jožef (in Marija z Deletom): Duri zaklenjene, okna zuprta, vse pohiya v tem mirnem nočnem pokoju.

Angel: Ne boj se, Marija,
nič žaloga ti ne storim.
Jaz sem velik angel,
ki radost oznanjujem.
Gloria in excelsis Deo.
Pastirci, vstanite vsi,
ker Mesija se rodi.

1. pastir: En angel se po lufin je prisu-
kal.

mene za lase je pocukal.
Kaj mora to biti, da nas spaj ne
pusti?

Le na noge zdaj
ker Mesija se rodi.
hitro gremo ga moliti mi.
(Vsi trije pastirji vstanejo in po-
kleknejo pred jaslice.)

2. pastir: O, ti dete majhno!
Kak mило gleda sem nune!
Bledo licec ima,
gotovo zebe ga.

1. pastir: En kóvtré in prta bi dobro bla,
da bi se dete odenilo.

3. pastir: Pa tudi mleka in žemljice,
da se laže prežive.
(Vstanejo in se obrnejo.)

(Pri vratih se pojavijo Trije kralji, ho-
dijo prav počasi, da pridejo do pastirj-
m se, ko so le-ti odpeli.)

Pastirji (pojejo):

1. Glej, glej, glej,
kdo jezdi tam, kdo jezdi tam,
ja, kaj za en neznan pride k nam?

2. Ta črni jezdec jezdi
daleč popred, daleč popred,
gotovo najbolje pot on zna.

3. Ona gresta
kar za njim, kar za njim,
zmeraj govorita z njim.

4. Ta jezdec ta črni
je jako mlad, je jako mlad,
ves je porlačen, ves je zlat.

1. pastir: Oni se nadejajo,
da prišli so v kraljeri dvor,
pa pridejo v reven hlev,
da bi bili tako milostni
in temu Detetu se skazali.

Trije kralji: Pastirci, se k'ne bojte to,
ker mi tu semkaj prišli smo.
Mi počastiti hočemo
to Dete carstano.

1. pastir: Ker grošev ne darujete,
se vas noter ne pustí.
Ker Dete strašno je lepo.

Zamorec: Pokažite nam Dete vi,
mi plačamo cekine tri.

Pastirji (pojejo):

1. Le pojte, pojte noter vi,
molite, darujte, kar storili smo mi.

2. Glej, glej, glej, kaj zdaj bo,
če nam to Dete vzamejo?

3. Glej, glej, glej, saj so ja prav ljudi,
saj so ja prav ljudi,
saj imajo to Dete tud' radi.

4. Glej, glej, glej, že spet naprej.

že spet naprej,
pa po drugi poti kot prej.
(Pri zadnji kitici Kralji odhajajo: nato
odidejo tudi pastirji.)

7. slika

Herodež (na sedežu):

Ah, ah, trije visoko spoznani
me daves tukaj pri meni b'li
in so rekli tako mi,
da je en Kralj novorojen.
Če je pa tedaj resnica to,
vzamem meč v svojo desno roko
in sirežem po življenju mu.
Deželni glavar, brž pridi noter!

Dež. glavar: Kaj velijo, kralj veličastni?

Herodež: Pojdi po vsej deželi judovski,
ker dobro znan povsodi si.
Umori deset tisoč fantov mi
kakor zdaj zaslišiš ti —
od enega do tri leta starosti.
Ti zdaj umreti morajo.

Dež. glavar: Njihno le povelje to
bo kar izpolnjeno. (Odide.)

Dež. glavar (pride):

Prehulil sem povsodi že,
po vsej deželi judovski,
kakor ste mi naročili.
Ob nekatere matere
po sili proč odtrgal jih
in metel v steno jih tako,
da je vse na drobne kusec šlo.
To je res, lažno ni.
da majhni otroci so silno kričali.

Herodež: Kar dobro mi donalil to,
zdaj dobro plačam te.

Dež. glavar: Prosim, kralj veličastni!
(Nastavi čelado.)

Herodež: Tu imaš deseti cekinov ti.

Dež. glavar: Tu ja ničesar notri ni.

Herodež: Dvainsci cekinov takaj je!

Dež. glavar: Oni so nšteli se!

Herodež: Se 30 jih imaš zdaj ti!

Dež. glavar: Zahvalim se jim prav lepo.
kralju veličastnemu. (Odide.)

Herodež: Ha, ha!

Zdaj pa vsaj brez skrbi sem,
ker kralj le sam jaz tukaj sem.
Ker kralj od jutrovega sem le sam,
noben ga družga ne poznam.
(Satan se privlači.)

Oh, kaj sem se privlači!
lej, Satan me že zdaj lovi!
Strašna groza muči me,
za dušo mojo bo gorje!
Avbe, moja zlata kruna in žezlo!
Zdaj se ne morem več rešiti,
zdaj se moram pogubiti.
Avbe, avbe-e-e-e!

Satan: Ha, ha, ti grdi, sirvi kralj,
zdaj boš meni dašo dal,
ker v večni brežen pogleva. Haha!
(Satan Herodeža odvleče.)

Konec.

5.

Dramatski element v slovenskih narodnih pesmih.

Kdor pregleda fl. zvezek „Slovenskih narodnih pesmi“, ki jih je
zbral prezasluzni dr. Karel Štrekelj (izdala jih je Slovenska Matica,
ta zvezek je izhajal v snopičih 1904 do 1907), bo kaj kmalu opazil
obilico dramatskih elementov, ki jih vsebujejo zlasti „pesmi za po-
sebne prilike“ in ki jih dozda jih nihče ni posebej proučil. Ne utegnem
zdaj in tudi ne gre, da bi se takega proučevanja lotil v „Ljudskem
odru“. Pokazati hočem samo v bežnih obrisih najznačilnejše dramat-
ske poteze, ki se kažejo v kolednicah, plesnih, svatovskih in drugih
pesmih „za posebne prilike“.

Kolednica sama je že besedilo dramatskega nastopa. V njej na-
stopajo osebe z določenimi ali že zabrisanimi vlogami. V št. 4739 nam
podaja Štrekelj kranjsko otroško kolednico za primer kolin, ko otroci
prihajajo pred hišo in s spremenjenim glasom zahtevajo klobas
in drugih dobrot. V inačici št. 4740 je celo zametek dramatskega dia-
loga, ko jim gospodar odgovori (iz Poljanske doline).

Najbogatejši vir primitivne ljudske dramatike pa so božične ko-
lednice. Bolj redki so primeri dialogov med Jožefom in Marijo (štev.
4767 in sl. na Koroškem in Štajerskem), naravnost prekipavajoče pa
se ta dramatika pokaže v dialogih in pravih prizorih s pastirji.
Zametek takega prizora imamo s Tolminskega (št. 4805, iz Kokošar-
jeve zbirke), kjer se pogovarjata dva pastirja. Kranjska pesem „Pa-
stirci, vstanite, zbudite se zdaj!“ (št. 4809) in zapisek iz Tinj („Gore,
gore, bratec moj!“ št. 4812) sta dramatsko neverjetno razgiban in
nazoren monolog pastirja. Pravi prizor pa nam razodeva pesem „Le
hitro na noge, kdor more največ!“ iz Begunj na Gor. (št. 4815), kjer
nastopajo oče, Matiček, Anžic in Tomažek. Ostane pravega prizora
je nadalje tudi zapis iz Gorij pri Bledu, „Skozi okno bom pokukal“
(št. 4818). Najpopolnejši tak primer, ki je dramatsko popolnoma za-
okrožena celota, pa je kranjska „Moj Anzelj, moj Anzelj“, ki jo je
zapisal Mat. Ravnikar (št. 4820). V njej nastopajo Jožik, Anzelj, Ja-
kelj, zaključek tvori zbor vseh pastirjev.

Zborovski element se kaže v trikraljevskih kolednicah. Zanimiv
je primer iz Dutovljan „Rožice v vinogradu“ (št. 4940), prav tako
pesem „Zvezda mi pušča trake tri“ (št. 4943). V tem smislu so značilne
še ostale pesmi o „kraljitarjih“ (št. 4957 sl.)

Jarjevske pesmi niso nič manj bogate z ostanki izredno zanimivih
in značilnih dramatskih (vorb). Že postava Jurija, odetega v zelenje
in predstavljajočega zmagojočo pomlad (zapis št. 4992 iz Gribelj,
„Prošel je, prošel pisani vuzem...“) nam daje misliti na protigravca,
ki ga res najdemo na Koroškem (zapis št. 4997) in ki je o njem Matija
Majar poročal v „Novicah“ VI, 1848, 65 (gl. Štrekelj n. n. m. str. 140)
takole: „Zvečer pred šentjurjem se zberejo dečki zmrakoma zvonaj
vesi s kravjimi zvoncei, drugi s kozjimi rogovi in tako žvenketaje in
trobeataje letijo v selo pred vrata perve hiše. Eden izmed njih je s
slamo ovit, imenujejo ga šent-Jurja...“ S slamo oviti „šent-Juri“ ni
nihče drugi kakor protigravec resničnega sv. Jurija ali, točneje po-
vedano, predstavljavec zime. Starodavna predstava se je zameglila
in obe postavi sta se zliji v eno. To nam dokazuje običaj s Štajerskega
(od Mure, zapis št. 5000), kjer sta zastopana oba: v cvetje in bršljan

oviti vesnik (Vesna!) ali zeleni Jurij in v slamo ali kožuh zaviti — rabolj. Spreved z njima gre na travnik zunaj vasi. Tam se oba spoprimeta in zeleni Jurij zmaga. Tako imamo tedaj v tem zapisu Davorina Trstenjaka (Slov. Glasnik VII, 1861, 80) zabeležen primer pravega in popolnega primitivnega dramskega prizora, ki v svojem bistvu gotovo sega še v poganske čase našega naroda.

Še izrazitejši pojav ljudske dramatike je pust s svojimi šemami. Pojav „Ruse“ (zapis št. 3137 od Ščavnice) nam predstavlja v svojem bistvu poganski spreved s konjem, ki ga predstavljata dva fant v primerni, primitivni preobleki. Spreved s konjem gre po vasi in „konjem srečo prosi“, za kar dobe fantje darove. Nič manj zanimiv ni pojav „medveda“ (zapis št. 3138), ki ga je opisal tudi Dav. Trstenjak (Novice, XV, 1837, 98): „Na pustni dan obleče se močan mladenič v medvedovo kožo ali pa, kadar te ni, v narobe obrnjen kožuh. V lapah drži kij in po ulicah skače sedaj po dveh, sedaj po štirih nogah. Pred njim gre mladenič, katerega za „godoljuba“ imajo. Ko truma na konec vesi pride, se medved hitro skrije, ker drugači bi ga palošnjak zaklal. Palošnjak ima paloš (sekiro) in, ker se mu je medved skril, začne led sekati.“

Za Kres navajam samo zanimivi zborovski tekst iz Gribelj (števil. 3098), ki ga pojo štiri dekleta in fant, ko hodijo med kresovanjem od hiše do hiše in zbirajo darove.

Jasno je, da vsebnjejo razni plesi mnogo ostankov primitivne dramatike. Za, da je večina plesov pozabljenih in za zmeraj izgnjenih. Iz metliškega kola sem si zabeležil „Rešetea“, preprosto dramatizirano snabljenje (zapis št. 3199) in znani „Most“ (zapis št. 3200), ki ga „igrajo“ tudi drugod po Slovenskem.

Nadaljnja zakladnica ljudske dramatike so svatovski običaji. V Štrekljevi zbirki „Svatovskih“ sem našel dolgo vrsto primerov, ki vsebujejo dramske dialoge: „Snuba“ (zapis št. 3250 sl.), kjer je dialog snubca s posameznimi člani nevestine družine; „Krancelj smo že spleli“ (št. 3267 iz Škocijana na Dol.); izročanje neveste v neštetih inačicah, zlasti zanimiv je zapis iz Šaleške doline (št. 3286), kjer nastopata družica in camar („šumer“ v belokrajinskih pesmih, Brautführer); zanimiva je kanalska svatovščina, kakor jo popisuje Stanko Vraz (ob zapisu št. 3433).

Brez dvoma je mogoče najti tudi med „pobožnimi“ pesmimi v Štrekljevi zbirki marsikakšen dramski zametek. Takšen je že zapis št. 6417 „Jezus brez žlahte“. Marija srečuje ljudi, ki bodo sodelovali pri križanju, govori z njimi in jih prosi za prizanašanje.

Ze samo bežen pregled bogastva v Štreklju nam tedaj pokaže vse raznolike načine, kako se je javljalo in se še javlja ljudska primitivna dramatika v življenju našega naroda. Kdorkoli se bo lotil pisanja iger iz ljudstva zaradi ljudstva in zanj — in samo tako bo služil ideji novega, pravega ljudskega teatra — bo moral vse te pojave specifično naše ljudske dramatike poznati, prodreti v njihovega duha, jih oplemenititi, dvigniti in oploditi. To so elementi resnično naših proslav, osnove resnično naših iger.

„PRAVI LJUDSKI ODER“*

(Davorin Petančič, Maribor)

Pri ocenjevanju Kuretovega priročnika „Pravi ljudski oder“ so kritiki zagrešili večkrat smrten greh. Ne trdim, da bi bili njihov greh v tem, da so knjigo ocenjevali slabo v vsebinskem ali oblikovnem oziru, temveč greh so storili zaradi tega, ker so o knjigi poročali malomarno, kakor da bi izšel nov natisk Skrbniškega „Diletantskega odra“, ki je pač po mnenju ocenjevalcev potreben za vsakega, ki hoče delati za „kulturo in prosveto“ med preprostim ljudstvom. Tako bi dobil bravec takih ocen mnenje, da je „Pravi ljudski oder“ dobra knjiga, vredna, da jo prebere vsak režiser, ki je katoliško prosvetno usmerjen. O knjigi kritiki ravno bistvenega niso povedali, da je namreč „Pravi ljudski oder“ bistveno nova ideologija ljudskega igranja, da nima torej ničesar skupnega s podobnimi priročniki, da ni kako izboljševanje priročnika o diletantskem odru in igranju. Kajiga torej ni namenjena kakim začetnikom v „odro-amaterstvu“, temveč vsem tistim, ki si še niso misljenja pokvarili v diletantizmu, kot kažipot in napotek k pravilnemu miselnemu razvoju in samostojnemu delu, nam ostalim pa kot tabeln za izpraševanje vesti in pot k spoznavanju in spreobražanju. „Pravi ljudski oder“ hoče odpreti oči vsem „prosvetarjem“, ki se krčevito drže diletantizma, da bi spoznali, kako mrtvijo s svojim igralskim delom prirodu duhovnost in kulturnost slovenskega ljudstva, ko ga opajajo z razkrajalnim duhom malo-meščanske individualne miselnosti in mu trgajo iz notranjosti čut moralne odgovornosti za svojo osebnost in za skupnost.

Kajiga je pisana v preprostem slogu in mirnem, treznem tonu. Po obliki se človeku takoj porodi misel, da jo je moral napisati nekdo potem, ko je vse do kraja domislil in dočel, in da ni hotel in ni mogel prodajati slovenskemu človeku kake tuje učenosti, ki je še sama ne bi bil prebavil. Pokreti, revolucionarni in nedognani, v resnici ne prihajajo s takimi klasično umerjenimi — bi rekel kdo — programi in zahtevami. Kdor je knjigo prebral, mora priznati, da je baš v tem poseba vrednost tega priročnika, ki bo — prerokujemo z veliko vero — ostal zgodovinsko pomemben za vse naše igranje — tudi za igranje onih „društev“, ki še dolgo ne mislijo na kako obnovo igranja v duhu načel Kuretovega priročnika. Že iz oblike, v katero je vklestil vsebino, je spoznati, da preveč poseben duh zdravja in mladostnega gona pisateljevo reformatično misijo. Kajiga le objektivno obsodi, kar nujno mora (gl. str. 31, 32, 33), sicer je pa celo v kritiki vedno konstruktivna in naravnana. Ta dva vzroka, umerjenost v obliko in izrazu in vsebinsko pozitivno, graditvena tendenca, delata videti, da je priročnik samo „dobra in priporočljiva“ knjiga in nič več. Sodobni človek je navajen od novotarijev vedno 100% negativizma in rušenja in 0% tvorne volje in sposobnosti. Ista dva vzroka pa povesta treznemu bravelu, da je knjiga s tako dovršeno obliko in vsebinsko polnostjo nastajala počasi, a vendar vedno brez presiedka, z neko nujnostjo. Ne torej kakšen hipen izbruh ali kaka profitorska plaža, temveč knjiga načelne smeri, ki je v nujni zvezi s pisateljevo osebnostjo in vero. Tako naj bi jo presojal vsak katolik: iz svoje osebnosti in vere. Tudi gledališče — vsako — ima nujno zvezo s človekom. Sodoben katolik, ki je knjigo trezno prebral in domislil njene zahteve, bo moral navediti zaključek, ki bo zahteval reformacije v njem samem. Kuretovega „Pravega ljudskega odra“ ne more katolik brati brez odgovornosti. Apostoli moramo biti vsi! „Ne kdor ktiče: Gospod! Gospod! — ampak...!“

Knjiga je nova, konstruktivna, načelna in katoliška. Namenjena ni nobenim društvom, ampak samo katolikom in slovenski katoliški skupnosti.

* Priročniki za ljudske odre, 1. zvezek. Založba ljudskih iger. Cena Din 20.— (za množično Din 15.—).

PRAKTIČNI DEL

IGRAVEC SAM S SEBOJ

Naša ljudska igra mora biti apostolat. O tem smo si na jasnem. Katoliški oder hočemo biti. S svojimi odrskim delom hočemo služiti namenom Katoliške akcije. Resničnemu kršćanstvu hočemo v človeških dušah pomagati do življenja. Zato pa od igravca na katoliškem odru moramo nujno zahtevati, da je res tudi v življenju dober katoličan, apostol, bojovnik, katoličan tudi pred svojo vestjo.

Kaj nismo često slišali, da igravci naših odrov niso najboljši člani katoliških prosvetnih društev? Saj je res, da so si naši igravci v obnašanju prikrojili véasih posebna pravila, da so se držali svojega reda in si po svoje razlagali kršćanske dolžnosti, misleč, da je njim marsikaj dovoljeno, kar drugim društvenim članom ni itd. Ni čuda, da se je marsikdo z besedo obregnil ob to sumljivo večerno „druščino“. Morda je igrski vodja moral večkrat sam prositi starše, ki jim je bila prva skrb obraniti lepoto duše mladostniku, da so svojega otroka pustili k večernim vajam, morda jim je moral celo na svojo odgovornost obljubiti, da bo pazil na njega in še nekoga bo oskrbel, da ga bo spremljal na dom. Na nas samih je leželo, fantje in dekleta z naših odrov, da z gledalnim življenjem in obnašanjem ovzremo ljudsko mnenje o sumljivi večerni druščini, da bo vsaka mati lahko brez skrbi svojega otroka zaupala za nekaj ur na teden odrski družini, brez bojazni, da bi v tem času obledela lepota njegove duše.

Prav zato, ker same okoliščine odrskega delovanja niso naklonjene asketi, dostikeat večerne ure, mladi ljudje obojega spola, morda še igra z ljubezenskimi prizori — in končno hudo naši igravci slej ko prej ostali ljudje, s prirojenimi človeškimi slabostmi, in ne angeli — moramo našemu igravcu katoliškega odra postaviti zahtevo: bodi dober in močan katoličan v življenju, toliko močnejši od ostalih članov prosvetnega društva, ki jim našete nevarnosti ne ovirajo poti v duhovno rast.

Bodi katoličan pred javnostjo! Nedejska služba božja mora biti tvoja prva skrb in dolžnost. Morda si obenem pevec, pristopi in sodeluj pri cerkvenem petju. Vzgledno se v cerkvi obnašaj, da nikomur ne boš v spotiko. Ne postopaj okoli cerkve, da pred tvojim vstopom ne mine povzdigovanje. Ne imej ozira do tovaršev, ki te s svojo mladenostjo vabijo s seboj. Ti s svojo odločnostjo nje pritegni za seboj. Pokaži se moža, ki zna uveljaviti svoje prepričanje s svojo odločnostjo. Bodi apostol, bodi res to, kar

si postai po kresu, katoličan, ne samo v kresnih bukvalah zapisan, katoličan v dejanskem življenju. Tako boš sam čutil v svoji notranjosti neko soglasje, zadovoljstvo nad samim seboj, spoštovanje in čast boš užival pri drugih, čast boš delal tudi svoji odrski družini in celotnemu občestvu, kateremu po svojem prepričanju pripadaš. Bog varuj, da bi kdaj celo odrska vaja ovirala nedejsko službo božjo! Izpolni vzgledno svojo velikonočno dolžnost. Četrta cerkvena zapoved ti jo nalaga pod smrtnim grehom. Ali si letos že opravil velikonočno spoved? Le-ta je zadnja vez s cerkvijo. Sicer bi ne bil niti upravičen nositi ime katoličana. — Tudi v vsaki družbi ostani katoličan. Morda ste zbrani v garderobi, ali ste na poti do društvenega doma, pa se iz stolpa oglasi večerni Ave. Veš, kaj je tvoja dolžnost. V vsaki družbi bodi dostojen, v družbi tebi enakih, v domači družini, zlasti še v družbi deklet. Ne preklinjaj, ne govori ničesar nespodobnega, glej zlasti, da nikomur ne daješ pohujšanja, obratno, bodi vsem dober zgled. Staršem boš v veselje in ponos, tvoji tovariši bodo veseli in srečni v tvoji bližini, sam boš zadovoljen s seboj, ker boš ohranil mirno vest in čisto srce in sam Bog te bo vesel. To se pravi biti katoliški mladeček ali mladenka, takih potrebujemo in hočemo vzgojiti. Tak katoliški aktivisti bo brez strahu pred ljudmi odkrito in neustrašeno zastopal vseprisodni božjo čast in pravico Kristusa.

Pa ne smemo pred javnostjo, tudi pred svojo vestjo, ki na tihem očita vsak prestopok božje volje, bodi res katoličan. Tvoje mišljenje, tudi tvoja pot skozi temno in osebno samoto ne sme poznati smrtnega greha, ki pomeni razdvojenost duše in konec božjega življenja v njej. Da boš imel mir pred lastno vestjo, ki odkriva skrivnosti človeških sreč in lči pomočkov za duhovno rast, vsakdanja molitev, mesečno sveto obhajilo, Marijanska kongregacija itd. Vzoren kongregantist bo obenem dober član gledališke družine, vzoren katoličan bo obenem dober ljudski igravec, ker bo podajal iz zavestnega idejnega zagona in s tem dosegal tudi umetniški učinek.

Zaključek: Pripraviti moramo pot katoliškemu duhu v igralskih dušah naših odrov. Od posameznika moramo zahtevati neko religiozno višanje. Vsak igravec in vsaka igravka bosta morala stremeti za izoblikovanje svoje osebnosti v duhu kršćanske popolnosti pod vodstvom izkuščenega vodje. Igralska družina naj bi bila posledaj najboljša, ne pa kakor doslej marsikje v spotiko. Našim odrom bo treba res čisto novih ljudi, ki kršćanskih kreposti ne bodo pačali pred garderoba-

mi. Naše ljudsko igranje mora postati brez izjeme apostolat, naše igralske družine pa celice apostolov.

Marija Munda (Ljutomer).

POZORIŠČE

Razsvetljava

Dvojna je razsvetljava najprej: razsvetljava pozorišča pod milim nebom, razsvetljava pozorišča v zaprti dvorani. Le-ta je možna z elektriko, acetalenskim (karbidnim) svetilkami, petrolejkami in svečami. Le-ona pred vsem z božjim soncem ali pa, če se predstava vrši ponoči, z električnimi ali acetalenskim reflektorji ali z navadnimi plamenicami.

Ozrino se najprej na razsvetljavo pozorišča v zaprtim prostoru.

Recimo, da elektrike ni. Kako si pomagamo? Na več načinov, ki so v pozameznih učilnicah skoraj lepši kakor naša običajna električna odrska razsvetljava, kakršno srečujemo po naših Domovih. Za nas drži, da je tako imenovana „rampa“ na sprednjem robu pozorišča, tista „svetla črta“, ki loči „svetle igre“ od svetle gledavce, nepotrebna, bistva naše igre pa naravnost nasprotna. Namesto te rampe si postavimo na vsako stran odrske odprtine Isaj imamo pri nas skoraj izključno še „omarne odre“ v sporočeni obliki žlebov, ki ga napravimo iz dveh desak, ki ju zbijemo v pravem kotu drugo na drugo, na notranji strani žleba napravimo odgovarjajoče številno police, vso notranjost pa nato obijemo s pločvino; na police postavimo karbidne svetilke.

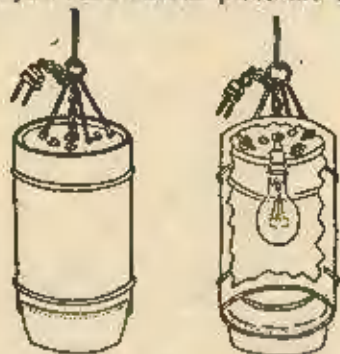
Slika 1.

Tak žleb nam kaže naša slika 1. Priporočamo, da obesimo žlebove na nekakšno tečajje, da ju lahko obračamo. Na ta način svetlobo na odru lahko zmanjšujemo; žlebova zaobrnemo tako, da pa-

da svetloba za odér in le deloma na pozorišču! V kolikor nam ta svetloba še ne bi zadostovala, jo lahko izpopolnimo z reflektorji — navadnimi karbidnimi lučmi s kolesa. — Pa tudi s petrolejkami si lahko pomagamo. Idealne so novejši vrste petrolejk („Petrolin“ itd.), pa tudi z večjimi svetilnicami navadnih svetilk se da doseči zadovoljiva razsvetljava, seveda brez posebnih svetlobnih sprememb ali celo „efektov“. Tik pred pozorišče postavimo nekaj petrolejk, za njimi pa položimo nekaj zreal (najboljša so visoka stenska zreal, ki jih položimo po dolgem) tako, da se luč petrolejk odbija naravnost na pozorišče. Zreal morajo ležati seveda nekoliko poševno, kar dosežemo s primeranim stojalom iz lat, ki naj vrhu tega vse skupaj gledavcem zakrije. — Nekatere igre se pa dajo tudi prav lepo in slogu še posebej odgovarjajoče izvesti ob razsvetljavi s samimi svečami. V ta namen si oskrbimo primerno in v odgovarjajočem slogu izdelane visoke svečnike s 3, 5 ali 7 rogovi; na vsako stran postavimo tak svečnik. Zlasti nekateri misteriji se dajo stajno izvesti ob tej navidez skromni razsvetljavi. V izbiri sveč bodimo seveda previdni. Ne jemljimo sveč, ki se kadijo, tudi naj bodo zaščiti debele.

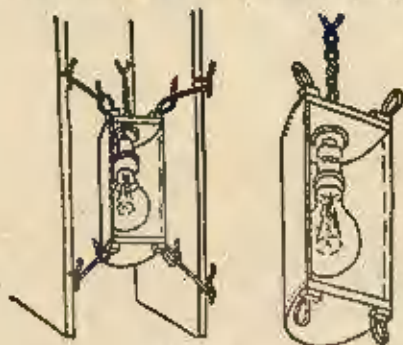
Ce pa imamo elektriko v dvorani, je stvar navidez preprosta. Preprosta namreč v toliko, da obstoji cela vrsta „naprav“, ki jih je treba samo kupiti in montirati, pa imamo „moderno odrsko razsvetljavo“. Koliko je društev, ki so žrtvovali težke tisočake, da, celo deset-tisočake za takšno „modernost“, imajo rampo z žarnicami v treh ali štirih barvah, imajo celo vrsto sofitnih žlebov, imajo celo enega ali dva velika reflektorja, in vendar velja za take primere: Manj bi bilo več! Človeku se kar stoji, če pomisli, koliko pri nas brez potrebe zmečejo denarja za razne odrske naprave, ki so odveč, namesto da bi ga obrnili za razne nujno potrebne stvari. Tudi tam, kjer je elektrika na razpolago, je rampa nepotrebna. Tudi tam si pomagajo z dvema pokončnima žlebona; na vsako stran postavimo enega. Brez sofitnih žlebov bomo lahko shajali. Rajši si pa dajmo napraviti še tretji prenosni žleb, ki ga bomo lahko uporabljali, kjer bo treba, največkrat tik pred ozadjem za razsvetlitev horizonta. Če imamo preklopno tablo z uporom, prav. Najlaže bomo regulirali svetlobo. Sofitni žlebove naj nam nadomestijo reflektorji, ki jih obesimo največkrat tik nad pozorišče ali ob stran, da pada svetloba od strani manj. Ni nam treba dragega reflektorja, ki velja najmanj 4000 Din. Nekje so si pomagali s trombo starega gramofona (take trombe so danes že redkost). Imenitno pa se dajo uporabiti stare pločevinaste škatle za bonbone. Na dno take škatle zvrt-

mo lukajo, ki bomo skozi pritriliti okov (Fassung-a), poleg tega pa še nekaj lukanj, da bo skozi uhal razgreti zrak. Notranjost škatle matiramo v barvi pločevine, da izgubi lesk, zunanost pa prepletkamo s črno barvo (ne z lakom!). Tak reflektor uporabljamo tik nad pozoriščem. Da gledavci ne bodo videli srpaste odprtine, prilotamo na eno polovico ob spodnjem robu kosček pločevine (gl. sli-

Slika 2.

ko 2.). Za reflektorsko razsvetljavo od strani uporabljamo preproste pločevinaste reflektorje, kakor ju kaže slika 3.

Slika 3.

Pri obeh vrstah reflektorjev zadostujejo 150–200-Watne žarnice. Če hočemo pri tej drugi vrsti reflektorjev svetlobo usmeriti na kakšno določeno mesto, se bomo poslužili posebnih tubusov, kakršnega

Slika 4.

nam kaže slika 4, in ki ga pritrđimo na odprto reflektorja. Za različno barvo žarka se poslužujemo različnih barvanih

stekel. Priporočljivo je, da si napravimo poseben okvirček, ki vanj namesto večje šipe namestimo več ozkih odrezkov stekla: tako preprečimo, da bi nam šipa počila. Okvirček nameščamo pred odprto tubusa v pločevinastem tiru (slika 4. vse to dokaj nazorno kaže). — Komur gre za različno barvane žarnice v žlebovih, si navadno žarnice lahko sata barva. Gre ponavadi samo za rdeče in modre (ali zelene) žarnice. V drogeriji dobiš za barvanje poseben lak, ki vzdrži trideset gorilnih ur. Potem seveda odskoči: žarnico je treba skrbno očistiti s terpentinom, preden jo znova namočimo v lak. Barvane žarnice pa so precej drage. Za reflektor prihajajo v poštev rumena, vijoličasta, rdeča in zelena stekla. — Ne bi mogel zaključiti poglavja o razsvetljavi na omarnem odru v zaprtem prostoru, ne da bi omenil razsvetljavo s projekcijskim aparatom (skioptikonom) iz ozadja. Z navadnim raznobarvnim svilenim papirjem, ki ga kratko in malo pregrnemo preko objektiv, ustvarja čudovite svetlobne efekte zlasti na prozornem ozadju.

In razsvetljavo pod milim nebom? Če nimamo elektrike, je najbolj naravna razsvetljava — vrsta plamenic. Seveda so včasih potrebni tudi reflektorji. Karbidne svetilke s primerno svetlo zaslonko dajejo neverjetno močno in lepo luč. Tudi nove konstrukcije petrolejk lahko dobro služijo. Če pa imamo elektriko na razpolago, si dobimo na posodo enega ali dva reflektorja s kakšnega avtomobila. To nam bo docela nadomestilo vse celike in drage reflektorje, ki so napravljeni nalaš v ta namen.

Zavedajmo se: razsvetljava je najmočnejši element sodobne inscenacije. Samo znati jo je treba uporabljati. Z najbolj preprostimi sredstvi pa se dosežajo najlepši učinki. Prazno je mnenje, da je za prvo vrsto razsvetljavo treba dragih in popolnih naprav. Eden izmed največjih sodobnih francoskih režiserjev, Gaston Baty, znaní Copeaujev učenec, je znal kot mojster luči: njegovi reflektorji so — navadno škatle za bombone, kakor sem jih zgoraj navedel. Ne gre za to, kaj uporabljamo, gre za to, kako znamo vsako stvar uporabljati. Treba je spretnosti, treba je iznajdljivosti — poleg dobrega in zdravega okusa in čuta, pa lahko izhajamo z najbolj preprostimi pripomočki, ki nas ne stanejo skoraj nič.

STROKOVNA KNJIŽNICA

„Drama“. Stev. 1-2. (januar-februar) 1955. (Brez navedbe letnika.) — Ogenj „Drame“ je spet vzplapolal, pa do dneva, ko to pišemo, ne več v drugo. Svoje mnenje o „Drami“ smo že povedali. O dosežkih „Drame“ namreč. O letošnji „Drami“ ga po najboljši volji ne moremo, ker nam ta dvojna številka ne daje možno-

sti za to. Pol strani manj kakor polovica številke je posvečena trem njenim igram, druga polovica govori o ljubljanskem Narodnem gledališču. Ali naj sodimo, da bo postala „Drama“ samo teaterska revija brez pretenzij za oblikovanje in vodstvo „diletantskih“ odrov ali bo ubrala „zlato srednjo pot“? V uvodu beremo: „Kar se tiče našega ideološkega gledanja na slovenski ljudski oder in njegov poseben pomen, o tem bo govorilo naše delo, ki bo dobilo izraza v naših izdajah in člankih...“ Tega sedaj z radovednostjo čakamo. N. K.

KAJ SE IGRA

Marec

Zabeležili smo: Na naših odrih je bilo ta mesec vsega 72 predstav. Najvišje število predstav je dosegla „Burka o jezičnem dohtarju“ (8), za njo pridejo s po 3 predstavami: Deseti brat, Sluga dveh gospodov, Mlini pod zemljo. Po 2 predstavi so dosegle igre: Carski sel, Izgubljena Marta, Črna žena, Slehernik, Rodoljub iz Amerike. Ostale igre so se uprizorile po enkrat: Cigani, Nekoč v starih časih, Moderni zdravnik, Kovačev študent, Konec stanovanjske krize, Roksi, Ljubavi evet je zamorjen, Ljubosumnost, Charleyeva tetka, Mala pevka, Zlato tele, Vaški lopov, Mati, Učiteljica, Studentje smo, Ljubo-

sumpost, Navaden človek, Roza Jelodvorska, V času obiskanja, Mati in sin, Njega ni, Mrak, Smeh in jok, Pasijon, Dve nevesti, Zenitev, Srce in denar, Matiček se ženi, Velika repatica, Razočarani svatje, Domen, Izdajavec, Poslednji mož, Kralj Matjaž, Boštjan iz predmestja, Narodni poslanec, Materina ljubezen, Glavni dobitnik, Dve materi, Samosilski lovec, Slovenski pasijon. — Končno spet opereta (Jesenice), „Izgubljeni valček“ (1).

April

Število predstav pada. April izkazuje že samo 57 predstav. Od teh je bilo največ pasijonskih, skupaj 12: Deutsch-Finžgarjev Pasijon 6-krat, Slovenski pasijon 2-krat, V času obiskanja 4-krat. Nadalje je dosegel 4 predstave Slehernik, 3 predstave beleži Miklova Zala, po 2 predstavi pa: Divji lovec, Zlato tele, Razvalina življenja, A njega ni, Črna žena. — Po enkrat pa so igrali: Ljubezen Marijinega otroka, Zupanova Micka, Navaden človek, Mrak, Sultanova hčerka in dobri vrtnar, Dve materi, Črna žena, Carski sel, Zupnik iz cvetočega vinograda, Mala pevka, Pastorka, Pol ure v zrakoplovu, Igra o izgubljenem sinu, Izgubljena Marta, Sveti Just, Sin, Kralj Matjaž, Za čast in kri, Maryša, Kovačev študent, Studentje smo, Charleyeva teta, Narodni poslanec, Svet, Pod Golico, Pri kapelici, Dom, Praznik cvetočih češenj.

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Cudili se boste, da je izšla ta številka s tolikšno zamudo in še z drugačno vsebino, kakor je bila napovedana. Ker je g. E. Smasek, ki je prevzel ureditev številke o mladinski igri, nenadoma težko oholel, smo jo morali odložiti. Vrniti tega je zbolel tudi urednik, ki je moral nato v naglici dokončati gradivo za to številko, posvečeno osnovam slovenske ljudske igre. Zamuda je bila neizogibna. Prosimo, da nam jo oprostite.

Ostale rubrike so v tej številki zaradi pomanjkanja prostora izostale in pridejo na vrsto prihodnjic.

Prihodnja številka bo dvojna. Obsegala bo otroško, mladinsko in dijaško igro. Tudi zadnji dve številki bomo združili v dvojno številko, ki bo izšla po možnosti pred evharističnim kongresom.

„Igra naše fare“ Davorina Petančiča bo izšla meseca junija. V odmevu evharističnega kongresa — njemu bo posvečena — bo zelo pripravna za farno proslavo ob žegaanju itd., kjer bo lahko sodelovala vsa fara. V tem pogledu bo igra nekaj docela novega.

Prihodnje leto začnemo z rednim programom, kot je začrtan v „Pravem ljudskem odru“: vsako leto bomo izdali štiri igre in sicer po eno duhovno, eno narodno, eno socialno in eno veselo. Zdaj že lahko izdamo, da bodo prihodnje leto od teh štirih iger najbrže vse izvirno slovenske. „Ljudski oder“ bomo zupno spopolnili, zlasti v praktičnem pogledu. Naročnina bo ostala nespremenjena.

Poravnajte, prosimo, čimprej naročnino!

Dvorane smo zaprli!

Igrajmo pod milim nebom!

Kaj?

Naša najboljša domača igra za predstave pod milim nebom je

IGRA O IZGUBLJENEM SINTU. Napisal koroški kmet-pesnik Andrej Suster-Drabosnjak okoli leta 1800. Obnovil in za naš čas priredil Niko Kuret.

Ta igra ni pisana za oder, pisana je za igranje pod milim nebom. Izhaja se lahko z 9 moškimi in 2 ženskima vlogama. Znana zgodba o izgubljenem sinu je postavljena v naše domače okolje. Godi se vsak dan. Igravci nastopajo v slovenskih narodnih nošah. Knjigi je dodan izčrpen dodatek z natančnimi navodili, uvod pa je napisal najboljši poznavalec Drabosnjaka, dr. Fr. Kotnik.

Cena knjigi (6. zvezek »Ljudskih iger«) je Din 20.—, za naročnike Din 15.—.

V dnevih pred kongresom in po kongresu je primeren

MISTERIJ SV. MASE. Spisal eden največjih svetovnih in katoliških dramatikov vseh časov, Španec Calderon (1600-1681).

Pozorišče te igre je silno preprosto. Zahteva samo 8 moških in dve ženski vlogi ter zbor angelov. Misterij sv. mase z njenim evharističnim smislom se nam čudovito pojasni.

Igra tvori 19. zvezek naše »Rokopisne zbirke« (gl. naš prospekt!)

Za zaključek šmarnic priporočamo misterij

THEOPHILUS. Po starem rokopisu iz 15. stoletja; prvotna snov Fausta, zgodba o mašniku, ki odpade in se Satanu zapiše, pa ga Marija odreši.

Kajzani oddaji (dve duhovni igri) so dodana natančna navodila za prireditve pod milim nebom. Treba je samo 4 moških, 4 ženske in 1 otroška vloga. To je lahko nepopisno lep zaključek smernic!

Cena knjigi (7. zvezek »Ljudskih iger«) je Din 20.—, za naročnike Din 15.—.

Zahtevajte prospekt o »Ljudskih igrah« in o »Rokopisni zbirki«!

»ZALOŽBA LJUDSKIH IGER«, Ljubljana, Zarnikova 16. Ekspozitura uprave: Ljubljana, Miklošičeva 7. I. Komisijsko prodajo izdanj Založbe ljudskih iger ima Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana.

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
A P R I L
M A J

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

7-8

IRGRA O ANTIKRISTU

Napisal Niko Kuret, Ljubljana

V igri nastopajo:

Antikrist,
zbor sivih in njegov prvi in drugi besednik,
zbor zlatih in njegov besednik,
zbor črnih in njegov besednik,
zbor rdečih in njegov besednik,
zbor vernega ljudstva:
zbor moških in njegov besednik,
zbor žensk,
sveti Mihael,
štirje jezdeci Razodetja:
jezdec z lokom,
jezdec z mečem,
jezdec s tehtnico,
jezdec smrti,
sedmeri angeli s trombami, med njimi veliki angel.

Ljudstvo je zbrano na desni in na levi od cerkvenega vhoda. Na sredi prostora je nizek oder. Fanfara naznani začetek. Ljudstvo se omiri. Na prostor pred cerkvijo pride sam ANTIKRIST, stopa počast do odra, se ustavi pred njim.

ANTIKRIST:

Kaj?
Kolika množica!
Kje je pozdrav?
Jaz sem gospod svetá!
Ah — križ — —
odprta vrata — —
Kaj se godi?
Izdajstvo!
(Plane na oder.)
Kje ste, besedniki?
Hej, na branik!
Izdajstvo!
Izdajstvo!
Kje ste?

BESEDNIKI prihajajo vsak s svoje strani k odru: rdeči z leve, črni z desne, po sredi pa oba siva, za njima zlati.

BESEDNIKI vsi:

Na straži!

„LJUDSKI ODER“ izhaja od oktobra do julija 13. dan vsakega meseca (deset števil na leto) in spada med redna izdanja „Založbe ljudskih iger“. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Zarnikova 16-prilike, ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7-1 („Ljudska knjižnica“). — Izdaja „Založba ljudskih iger“. Urejuje prof. Niko Kuret (Ljubljana).

Redna izdanja „Založbe ljudskih iger“ (mesečnik „Ljudski oder“ in štiri knjige z oajmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstriji se lahko plačuje s položnicami št. A-101.067 (Missionspriester, Lazaristeu, Wien) z oznako „Založba ljudskih iger, Ljubljana-Groblje“ na srednjem delu položnice.

„Ljudski oder“ sam velja letno Din 30

„Založba ljudskih iger“ ima svoj čekovni račun pri Poštni hranilnici v Ljubljani, št. 15.923, in tekoči račun pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani.

Ugodnosti naročnikom naših rednih izdanj

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega „Ljudskega odra“, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7-1, desetodstoten popust na izposojnini. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, Sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brezicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju „Posveiovalnica“ oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužnajejo se lahko rokopisne zbirke iger „Zal. ljudskih iger“.

VSEBINA: Igra o Antikristu (N. Kuret, Ljubljana) 109. — igrājmo pod miim nehom 123 (Igra o izgubljenem sian 123, Misterij sv. maše 127, Teofilus 128, Slehernik 128, Miklova Zala 131, Igra naše fare 131). — Obzornik: O igralskih dnevih (Fr. Kolnik, Vel. Nedelja) 133. Odmevi 133. — Praktični doi: Pozorišče 133. Nove kajige 136. Kaj se igra 137. — Iz založbe in gibanja 139.

Kot občestveni izraz pomena drugega evharističnega kongresa za Jugoslavijo v naših dneh je bila napisana tu objavljena igra o Antikristu, ki je bila sprejeta in namenjena za uprizoritev na Stadionu. Ker so odpadle le-tam zaradi poznejšega sklepa vse necerkvene prireditve, je odpadla tudi uprizoritev te igre, ki jo pa sedaj podajamo vsem našim igralskim družinam. Morebiti jo parabijo v tem evharističnem letu kje ob žegnanju ali za proslavo praznika Kristusa Kralja.

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja Jože Jamnik, mesni kaplan (Kranj).

Tisk tiskarne Tiskovnega društva v Kranju (Fraace Uhernik).

ANTIKRIST:

Na straži?
In tale križ?
In množice?

BESEDNIKI vsi:

Vse v redu!

BESEDNIK zlatih:

Mi vladamo.
To je zadosti.
Mi —
anonimna družba —
trust, kartel.
In tole tu
je prav tako.
Mi vladamo.
Le nič strahu!
Prav h križu tja
nihče ne pride.
Nihče.

ANTIKRIST:

Na vas se rad zanesem.
Ali —

BESEDNIK črnih:

Nihče ne pride h križu.
Kedo pa veruje v ljubezen,
kedo sanjari o krotkosti,
kedo še upa v mir?
Krotkost, ljubezen, mir... (Krohota)
Letala,
strojnice, topovi
in bombe, plin — —!
Iz ruševin
bodačnost raste.
A tamkaj nima korenin.
Ne boj se!
Vse se pri nas ustavi.

ANTIKRIST:

Že res. Toda —

BESEDNIK rdečih:

Nihče ne pride h križu.
Vrgli smo v svet:
vera je opij,
vera je strup.
Masa je z nami:
hoče kruha,
hoče pravice.
Kdo še posluša
prazne maruje
o nebesih,
o rešeniku?
Rešitev je v nas
in v svetovni revoluciji.

To vsi vedo.

Zato so vsi z nami.

BESEDNIK sivih 1 (besedniku rdečih):

Ni vse tako!

BESEDNIK sivih 2 (besedniku črnih):

Ni vse tako.

OBA BESEDNIKA sivih:

Svet je v sredini.
Je kakor tehtnica.

BESEDNIK sivih 1 (besedniku rdečih):

Niso vsi z vami.

BESEDNIK sivih 2 (besedniku črnih):

Niso vsi z vami.

OBA BESEDNIKA sivih:

A skoraj vsi
so kakor mi:
nismo tukaj,
nismo tam,
življenje teče
tja v en dan.

BESEDNIK sivih 1:

Ne prisegaš na rdeči prapor.

BESEDNIK sivih 2:

Ne prisegaš na črno srajco.

OBA BESEDNIKA sivih:

Vsakemu prav daješ,
vsakemu ustrežeš.
Zlato sredino varuješ.
Plavaš v kalnem,
tiplješ v megli.
Do križa zlepa
ne najdeš poti.

ANTIKRIST:

Tako je res. Tako velja.
Vsi štirje ste zvesti pomočniki.

(Besednikoma rdečih in črnih:)

Le skrajnost vselej dobra ni,
ker pameti se ne drži.

(Besedniku zlatih:)

Ce ti iz ozadja niti vodiš,
to je drugače. —
Najboljša stran,
to pač povem,
je neodločeni meščan.

(Umolkne za hip.)

Postojte — ha! Kaj pa je to?

Tam bliža se množica vernih ljudi,
poglej jih, poglej, saj konca jim ni!

Bliža se zbor VERNEGA LJUDSTVA in poje: Častimo te (Cerkvena pesmarica, št. 23, str. 31, a-b-c). Antikrist je vzkipel. Besedniku zlatih:

Kje je tvoje zlato?

(Besedniku črnih:) Kje so tvoji vpijati?
 (Besedniku rdečih:) Kje je tvoj sindikat?
 (Besednikoma sivih:) Kje je vaša zijalasta masa?
 Skličite jih,
 v obrambo, naprej!
 Do vrat ne smejo —
 za nobeno ceno —
 alarm! Alarm!

Sirene, bobni, trobente. V dva dela razdeljeni zbor SIVIH prehitijo množico vernega ljudstva, ki prihaja skozi glavni vhod. Za vsakim izmed zborov jih prihaja po pet iz zbora ZLATIH. Od leve prihaja zbor RDEČIH, od desne zbor ČRNIH.

BESEDNIK črnih z odra:
 Na boj!
Zbor ČRNIH:
 Na boj!
BESEDNIK rdečih z odra:
 Barikade!
Zbor RDEČIH:
 Naskok!
BESEDNIK črnih:
 Iz vojske raste življenje!
Zbor ČRNIH:
 Hurá!
BESEDNIK rdečih:
 Svetovna revolucija je rešitev sveta!
Zbor RDEČIH:
 Hurá!
BESEDNIK črnih:
 Proč s pacifisti in strahopetci!
 Proč z mevžasto vero!
Zbor ČRNIH:
 Proč!
BESEDNIK rdečih:
 Vera je buržujski predsodek!
 Uprite se opijni!
Zbor RDEČIH:
 Proč! Proč!

VERNO LJUDSTVO se je približalo: zbor MOŠKIH, zbor ŽENSK. — Zbori ob robu so se formirali: zbor ZLATIH se je postavil tesno k odru, oba zbora SIVIH sta se strnila in zavzemata srednji del, zbor RDEČIH tvori desno krilo, zbor ČRNIH pa levo krilo sovražne fronte, ki se je stvorila proti VERNEMU LJUDSTVU.

ANTIKRIST:
 Kdo ste? Kaj hočete?
BESEDNIK moških:
 Verujemo v Kristusa Jezusa —

VERNO LJUDSTVO:
 Verujemo v Kristusa Jezusa!
BESEDNIK moških:
 — vsemogočnega Bogá!
VERNO LJUDSTVO:
 Vsemogočnega Bogá!
 (V zboru nasprotnikov vpitje, žvižgi.)
BESEDNIK sivih 1:
 Prav, prav.
 A pojdite domov!
 Čemu bi o tem glasno kričali?
BESEDNIK sivih 2:
 Vera je zasebna stvar.
 Ne vpijte javno o njej nikdar!
BESEDNIK zlatih:
 Čemu manifestacije?
 Čemu petje in ovacije?
 Življenje je delavnik —
 pojdite na delo,
 skrbite za kruh!
ZBOR moških:
 S poti! V kraj!
 Mi hočemo h križu!
VERNO LJUDSTVO:
 H križu! H križu!
Zbor NASPROTNIKOV:
 Nazaj! Nazaj!
ANTIKRIST:
 Križ je laž!
 Kar gledate, je privid
 vaših blodnih oči!
 Križa ni! Križa ni!

VERNO LJUDSTVO zapoje: Kraljevo znamenje križ stoji (Cerkvena pesmarica, št. 61, str. 89, 1. kitica).

BESEDNIK črnih:
 Pustimo jih!
 Jih bo že minilo,
 A nikamor naprej!
Zbor ČRNIH:
 Treba bo plinov,
 da pokončajo
 to svojat.
 Po njej!
 V ogenj!
 V prve vrste z njo!
BESEDNIK rdečih:
 Ha, izdajavci
 proletariata,
 bedasta čreda —
 pogini, pogini!
Zbor RDEČIH:
 Poginite! Poginite!
 S kazenskimi pohodi

vas iztrebimo.
Hlapei kapitalizma,
plačanci reakcije —
smrt vam! Smrt!

VERNO LJUDSTVO:

Naj živi Jezus Kristus!

ANTIKRIST:

Vse sile zemlje
na branik!
Nazaj! Nazaj!

(Vpitje in tuljenje v zboru NASPROTNIKOVI.)

VERNO LJUDSTVO:

Bog
je naša moč.
Umakni se.
Antikrist!
Umaknite se.
otroci tega svetá!
V imenu Bogá
vsemogočnega!

Zbor NASPROTNIKOVI:

(divje zatoli).

BESEDNIK sivih 1:

Postojte!

(Zboru nasprotnikov:)

S silo nikar.

Premislite!

(Vernemu ljudstvu:)

Kam bi radi?

BESEDNIK moških:

Do oltarja božjega!

VERNO LJUDSTVO:

Do oltarja božjega!

BESEDNIK sivih 2:

In kaj je tam?

BESEDNIK moških:

Živi Bog!

VERNO LJUDSTVO:

Gospod svetá!

ANTIKRIST:

In to verjamete?

(Krohot v zboru NASPROTNIKOVI.)

VERNO LJUDSTVO:

Vérujemo v Gospoda,
Kralja Evharistije.

ANTIKRIST:

Kdo danes še verjame
tem bajkam?

(Smeh v zboru NASPROTNIKOVI. Zboru NASPROTNIKOVI:)

V kaj vérujete vi?

Zbor NASPROTNIKOVI:

Mi vérujemo
v človeka,
v napredek,
v razvoj!

ANTIKRIST:

Naša vera je:
civilizacija,
gospodarstvo,
tehnika!
Hočete čudežev?
Elektrika,
radio,
film,
beton,
železne konstrukcije ...

BESEDNIK moških:

In plini.
topovi — ?

ANTIKRIST:

Tudi to, tudi to.
Vaš Bog dopušča
trpljenje in smrt — — —.
Jaz, Antikrist,
dopuščam
napredek
in uničevanje.
Iz mojih podrtij
klije novo življenje.
A vaše trpljenje
in vaša smrt — — ?

(Krohot v zboru NASPROTNIKOVI.)

BESEDNIKA mož in fantov:

Ne kolni Bogá.
Antikrist!

ANTIKRIST (z divjim krohotom):

Kje je vaš Bog?

BESEDNIK moških:

Bratje in sestre!
Pokleknimo,
použajmo se,
da se Bog povelíča.
Molimo!

VERNO LJUDSTVO:

Molimo! (Vse poklekne.)

BESEDNIK moških:

Naš Gospod in Bog!

VERNO LJUDSTVO:

Naš Gospod in Bog!

BESEDNIK moških:

Ne daj —

VERNO LJUDSTVO:

Ne daj!

BESEDNIK moških:
da se žali tvoje ime!
VERNO LJUDSTVO:
Da se žali tvoje ime!
BESEDNIK moških:
Izkaži svojo moč!
VERNO LJUDSTVO:
Izkaži svojo moč!
BESEDNIK moških:
Potrdi našo vero!
VERNO LJUDSTVO:
Potrdi našo vero!
BESEDNIK moških:
Stri sovražnike —
VERNO LJUDSTVO:
Stri sovražnike —
BESEDNIK moških:
svoje svete Cerkve!
VERNO LJUDSTVO:
svoje svete Cerkve!
BESEDNIK moških:
Stri Antikrista!
VERNO LJUDSTVO:
Stri Antikrista!
BESEDNIK moških:
In njegove pomočnike.
VERNO LJUDSTVO:
In njegove pomočnike.
BESEDNIK moških:
Naj pride verno ljudstvo —
VERNO LJUDSTVO:
Naj pride verno ljudstvo —
BESEDNIK moških:
do tvojega oltarja!
VERNO LJUDSTVO:
do tvojega oltarja!
BESEDNIK moških:
Do večne pojedine!
VERNO LJUDSTVO:
Do večne pojedine!
BESEDNIK moških:
Amen.
VERNO LJUDSTVO:
Amen.

Krohot v zboru NASPROTNIKOV. Tedaj se oglasi v cerkvi grom pavk in bobnov, iz cerkve pridejo sedmeri angeli s trombami, sv. Mihael v bojni opravi, izza cerkve pa štirje apokaliptični jezdec takole: jezdec s tehtnico in oni z mečem od levo, jezdec z lokom in jezdec smrti od desne. SEDMERI angeli se ustavijo v vratih in zatrobijo fanfaro. Sv. Mihael stopa proti odru, za njim na vsako stran po dva izmed jezdecev. — Krohot v zboru NASPROTNIKOV je zamrl, vsi so se obrnili.

SVETI MIHAEL:
Gospod je slišal
molitev vernega ljudstva.
Antikrist!
Kaj se ustavljaš?
VERNO LJUDSTVO:
Gospod nas je slišal!
SVETI MIHAEL:
Antikrist!
Zakaj si obstal?
ANTIKRIST:
Ha, ti — ti — —
Tebo poznam — —
vse poznam — — !
Jaz se ne podam!
SVETI MIHAEL:
Antikrist!
Poznaš nas.
Zato se ne upiraj.
Umakni se!
ANTIKRIST:
Nikdar! Nikdar!
Holá, pomočniki —
v tej stiski veliki —
na mestu!
Zbor NASPROTNIKOV:
Na mestu!
SVETI MIHAEL:
Te štiri jezdec poznaš?
Ali veš
za Razodetje?
ANTIKRIST:
Vem — nič ne vem — —
Napadi.
če upaš!
Končaj!
SVETI MIHAEL:
Štirje jezdec
so z menoj.
Antikrist!
Umakni se!
ANTIKRIST:
Jaz se ne podam!
Nazaj, nazaj!
Ste vsi z menoj?
Zbor NASPROTNIKOV:
Vsi gromó v boj!

Tedaj zatrobijo SEDMERI angeli in JEZDECI planejo naprej. Zbor NASPROTNIKOV obstane, se umakne.

ANTIKRIST:
Kaj se plašite?

PRVI JEZDEC, oni z lokom (prijezdi prav pred oder, na njem je zbor sivih):

Gospod me pošilja
do vas, siva čreda.
Kaj so vam blede
obličja?
Ali ste mrzli
ali ste vroči?
Mlačni ste,
zato vas je Bog izpljunil.
S kom ste?
Z levico — z desnico —
zlatu hlapčujete —
Boga se bojite —
z Antikristom držite — — .
Zato bom napel
svoj lok.
Nazaj! Nazaj!

Zbor SIVIH se v grozi umika: razdeli se spet v dva dela, ki se zadensko vsak od njiju umika do desnega oziroma levega roba pozorišča.

ANTIKRIST:

Njegov tul je prazen,
bedaki, — bedaki — — !
Stojte!

VERNO LJUDSTVO:

Silen si, Gospod,
v svojih poslancih.
Nisi nas varal
v naši veri!

ANTIKRIST:

Ha, svojat! Svojat!
Glupa masa —
fej, fej!
Ste drugi na mestu?

BESEDNIK zlatih:

Smo.

BESEDNIK črnih:

Smo.

BESEDNIK rdečih:

Smo.

PRVI JEZDEC (zbor SIVIH sta se ume- knila do kraja in ždita v grozi):

Jaz sem opravil.

(Obrne konja in odjaha na prejšnje mesto.)

SVETI MIHAEL:

Umekni se,
Antikrist!
Silen je Gospod
v svojih poslancih.

ANTIKRIST:

Jaz se ne podam.
Moji so z mano.

(SEDMERI angeli spet zatrobijo.)

Nihče se vas ne boji,
vi sedmeri!

DRUGI JEZDEC, oni z mečem (poženo konja naprej in se ustavi pred zborom RDEČIH):

Molči!

Strašen je Bog maščevanja!

Vidite meč,

vi okrog rdeče zastave?

Vaša je barva krvi.

Ni zarja novega dneva,

marveč grozotni večerni zatou:

kri revolucij kriči

do neba, do Boga,

ki ste ga odstavili.

Jaz dvigam svoj meč —

kri za kri — —

Nazaj! Nazaj!

Zbor RDEČIH se v divjem begu zateče na rob pozorišča, k levemu delu zbora SIVIH.

ANTIKRIST:

Ha, lopovi vi!
Saj vas ne doseže!
Kaj vas ni sram?
Kam? Kam?
Stojte!

DRUGI JEZDEC:

Jaz sem opravil.

VERNO LJUDSTVO:

Zahvaljen, Gospod,
ker res živiš
in strašna je tvoja moč!

SVETI MIHAEL:

Ali se vdaš,
Antikrist?

ANTIKRIST:

Jaz se ne vdam,
jaz se ne vdam —
pa čeprav ostanem sam.

BESEDNIK zlatih:

Nič se, Antikrist, ne boj:
zlato je s teboj.

Zbor ČRNIH:

Mi smo do konca dni
zvesti.

SEDMERI ANGELI spet zatrobijo. Preostali zbor NASPROTNIKOV se zakrohoče.

TRETJI IN ČETRTI JEZDEC, oni s tehtnico in jezdec smrti, prijez- dita pred oder, jezdec smrti pred zbor črnih, jezdec s tehtnico pred oder:

Midva sva zadnja.
Preostali zbor NASPROTNIKOV:

Tudi mi.
Zlato
in sovraštvo
sja ostala.

TRETJI in ČETRTI JEZDEC:
Ne bosta dolgo kljubovala.

TRETJI JEZDEC:
Me poznate,
gospodje iz kartela?
Tehnica orožje ni —
vendar vam sodbo govori
in kazen, ki vas bo zadela.

ČETRTI JEZDEC:
In jaz,
junaki vi v črnini?
Vi smrti oznanjate
z letali, bombami in plini.
Zdaj je prišla do vas.
Jaz sem jezdec smrti,
od Gospoda Boga poslan.
(Oha zbora sta se zdrznila.)
Prišel je čas!

ANTIKRIST:
Jaz pravice ne priznam,
jaz smrti ne poznam, —
jaz se ne vdam!

TRETJI JEZDEC:
V imenu Gospoda,
ki je Bog Pravice —
zlato naj bo prah
in ves sistem preklet —
saj ni vaš ta svet.
Gospod Bog je nad vsem.
(Zbor ZLATIH omahne.)

ČETRTI JEZDEC:
Gospod Bog,
življenja in smrti gospodar,
ljubezni, krotkosti, miru vladar —
in sirašni Bog maščevanja, pravi:
Sovraštvo in smrt
pada na vas.
Vaš je bil čas,
naj se vam zgodi po delih!
(Zbor ČRNIH se strti zgrudi.)

TRETJI in ČETRTI JEZDEC:
Umeknite se,
dajte prosto pot!

Zbor ZLATIH in ČRNIH zbeži, zbor črnih na desno do roba pozorišča
k delu zbora sivih, zbor zlatih pa se spet razdeli in se umakne na
desno in levo od obeh delov zbora sivih.

ANTIKRIST:
Kar, kar!
Vsi odtod,
vsi odtod!
Ostal bom sam
in bom sam svoj sedež branil.

(TRETJI in ČETRTI JEZDEC obrneta
konja.)

TRETJI in ČETRTI JEZDEC:
Midva sva opravila.
(Odjahata na svoje mesto.)

VERNO LJUDSTVO:
Blizu si, blizu, Gospod.
Odpiraj nam k sebi pot.
Zahvaljen zato.

SVETI MIHAEL:
Antikrist,
vse te je zapustilo.
Ali veš,
kako se bo s tabo zgodilo?

ANTIKRIST:
Prav.
Midva se bova spoprijela.
Jaz trdno stojim.
Ne boš me treščil v prepad —

SVETI MIHAEL:
Kakor nekoč...

ANTIKRIST:
Kakor nekoč.
Jaz bom vladal.
Moj bo svet!

SEDMERI angeli spet zatrobijo, ANTIKRIST se zakrohoče.

SVETI MIHAEL (potegne meč, plane na
oder, dvigne meč visoko):

Antikrist,
v imenu Gospoda Boga —
ti si preklet —

(Antikrist omahne, stopi z eno nogo s
stopnice.)

preklet na večne čase!
(Antikrist se zgrudi in skotali po stopni-
cah navzdol.)

Umakni se! Izgini!
Amen.

ANTIKRIST se pobere in zbeži sredi med množico VERNEGA LJUD-
STVA, ki se mu plašno umika. Za njim od vsake strani oba dela zbora
ZLATIH in SIVIH, zbor ČRNIH in zbor RDEČIH, končaa vsi štirje
JEZDECI.

VERNO LJUDSTVO:
Hvalite Gospoda vsi narodi,
slavite ga vsa ljudstva!

BESEDNIK moških:

Zakaj veliko je do nas njegovo
usmiljenje!

VERNO LJUDSTVO:

In zvestoba Gospodova traja vekomaj.

BESEDNIK moških:

Slava Očetu in Sinu in Svetemu
Duhu —

VERNO LJUDSTVO:

Kakor je bilo v začetku,
tako zdaj in vselej
in vekomaj. Amen.

(SEDMERI angeli zatrobijo.)

SVETI MIHAEL (na odru):

Verno ljudstvo,
pot je prost!

SEDMERI angeli:

Jaz sem Alfa in Omega,
začetek in konec.
pravi Gospod Bog,
ki je,
ki je bil
in ki bo,
Vsemogočni.

SVETI MIHAEL:

Kdor dela krivico, naj jo še dela.
Kdor je omadeževan, naj se še oma-
dežuje.

Kdor je pravičen, naj še vrši pra-
vico.

In kdor je svet, naj se še posvečuje.

SEDMERI angeli:

Duh in nevesta pravita: Pridil!
In kdor sliši, naj reče: Pridil!
In kdor je žejen, naj pride.
Kdor hoče, naj vzame žive vode zn-
stouj. — (Sedmeri angeli zatro-
bijo.)

SVETI MIHAEL:

Verno ljudstvo,
pridi do Gospoda Boga!

Sveti Mihael stopa z odra, verno ljudstvo se zgrne za njim. Vsi gredo v cerkev. Sedmeri angeli stopajo na čelo: trije gredo na eno stran, trije na drugo stran oltarja, srednji angel se postavi na listno stran, sv. Mihael na evangelijsko. Gledavci gredo za igravci v cerkev. Verno ljudstvo pred oltarjem poklekne in zapoje: Ponižno tukaj poklekni-
mo (Cerkvena pesmarica, št. 27, str. 37, 1. in 2. kitica.) Vsa cerkev poje. Nato nastopi duhovnik, izvrši se prisega zvestobe Evharističnemu kralju. Hvalnico „Te Deum“ zapoje vsa cerkev, slovesnost konča bla-
goslov z Najsvetejšim.

KONEC.

O A M D G.

IGRAJMO POD MILIM NEBOM!

Že v prvem letniku našega „Ljudskega odra“ smo posvetili po-
sebno številko igri pod milim nebom. Tu pa tam se danes res že pojavi
kakšna igra izven dvoran, ki se zapirajo. Saj postaja bivanje in igra-
nje v zaprtih, tesnih in večinoma majhnih dvorinah pri poletni večini
neznosna muka. Premalo pa presajamo igranje v teh mesecih pod milo
nebo, preveč smo še prepričani, da je z nastopom poletja „sezona
igranja“ pri koncu, preveč smo še vajeni, da sploh ne igramo več, ko
se dvorane zapro.

Ne tako! Najlepša „sezona“ se pričinja šele sedaj, ko lahko pod
milim božjim nebom, v prelepi naravi, ki je ne doseže noben inscena-
tor, postavimo nekaj iger, ki jih, hvala Bogu, že imamo.

Res je sedaj poleti zlasti na kmetih hudo. V času najhujšega dela
res ni mogoče, misliti na večerne vaje. Ampak to delo preneha za ne-
kaj časa. In potem se da ta čas izrabiti. Kjer pa so igravci iz delavskih,
uradniških ali dijaških vrst, pa te omejitve sploh ni. Ali kadarkoli
poleti igramo, igramo pod milim nebom!

Vsake igre seveda pod milim nebom ne moremo igrati. O raznih
„diletantskih“ igrokazih in podobnem tu sploh ne govorimo. Tudi se že
vnaprej zavarujemo pred predstavami pod milim nebom, kjer vso
odrsko šaro zvržejo iz dvorane in z odra in nato kje na dvorišču z ve-
likim trudom oder danovo postavijo, z zaveso in tako dalje. To je
smešno, da ne rečemo kaj več.

Imamo nekaj iger, ki se jih lahko takoj lotimo, in so kot nalašč
za predstave pod milim nebom. To so predvsem: „Igra o izgubljenem
sinu“, „Sleherik“, „Misterij svete maše“, „Theophilus“, naša nova
„Igra naše fare“, „Miklova Zala“, „Dom“, „Štempihar“, „Naša kri“
(tudi „Divji lovec“), naša nova slavnostna igra „Poslednje ustoliče-
nje“ in nova izdaja „Vode“.

V tej vrsti iger bo menda zadosten izbor za vsak okus in za še tako
različne razmere.

Hočemo iti našim igrskim vodjem z nasledajimi izvajanjmi na
roko.

IGRA O IZGUBLJENEM SINU

Piše Dav. Petančič

A. Šuster-Drabosnjak, „Igra o izgubljenem sinu“. V pro-
logu in sedmih nastopih. Priredil Niko Kuret. „Ljudskih
iger“ 6. zvezek. Za naročnike Dia 15.—, za ostale Din 20.—.

Izgubljenega sina v Kuretovi priredbi si sploh ne morem predstavljati na
odru. Ima v zunanjosti in notranosti zgradbi iste specifične lastnosti, ki jih mora imeti
igra pod milim nebom. Igra zagrebi namreč, igrana na prostem, na eni strani z mo-
gočnim zvočnim opom (fanfare, godba, jezdec, konji, vozovi, narodne noše,
zborne pesmi, skupinski nastopi itd.), na drugi strani pa s podajanjem podrob-
nosti, doživetjem večernega nastrojenja, sončnega zatona, drobnih oddaljenih
pesni (vračanje izgubljenega sina!). Kontrasti vplivajo v izgub. sinu naravnost pre-
treščljivo: domačnost, družinsko doživetje slovesa in doživetje tujine, ki ga ozna-

čuje hrup mesta, promenada, fanfare, množica vseh mogočih glasov, ki pomešajo beg, nemir, Dom je božje mična statika, ladja v pristani. — tujina je pogubna, strastna, divja dimnika, ladja na razviharjenem visokem morju. Na odru teh kontrustov ni mogoče izdelati. — To je prvi razlog: Igralci zahteva, da jo igrata na prostem. Izg. sin je duhovna igra, velika narodna pobarvana verska igra in kot taka last župnije. Prireditelj Izg. sina mora biti farna prireditelj! In to iz sledečih razlogov:

1. Edino na ta način more doseči svoj polni pomen, da jo igra vsa fara. Svetopisemska prilika se namreč razlaga vedno tako, da se vsebinsko aplicira na duhovno družino. Duhovna družina pa je Cerkev, Cerkev v malem (ecclesiola) pa je fara. Oče je župnik, izgubljeni sin je podoba vseh onih, ki se ločijo iz fare: ali fizično, ko beže v mesto, da bi tam lahko veselo, progrešno živeli, ali pa duhovno(!), ko se s smrtnim grehom ločijo od mističnega telesa Kristusovega. Brato so oni neapostolski, subjektivni farani, ki menijo, da je dovolj, če sami storijo, naznanjaj vsaj, kar morajo, pa ne vidijo in ne čutijo, da imajo dolžnosti tudi do svojega bližnjega. Skoro za vsak stavek Brata iz igre bi mogli najti točno paralelo iz izražanj takih zaprtih, napačno gorečih, farizejskih faranov. Ali ni besedovanje Očetovo na koncu igre kakor najgloblja razlaga KA? In končni efekti: spreobrneta se oba! K očetu se spreobrneta, ki je kakor personifikacija ljubezni, in gredo vsi trije na pojedino — k euharističnemu obedu, k vira edinosti in ljubezni in — apostolstva.

To je vsebina igre! To je duh igre! Ali ne čutimo, da manjka našim faranom ravno tega duha: edinosti (stranke, društva!), ljubezni (karitas!) in apostolstva (Kat. akcija)? Srečujemo za vzgojo vse župnije — edine, ljubeče se družine. Čemu bi torej tako igro, ki nosi pravega razpoloženja med igralce in gledavce — torej v župnijo — prirejala ozkosrčna društva — v dvoranah. Izgubljeni sin mora biti močan dih fare! Saj res praznuje fara mnogo skupnih družinskih praznikov (žegnanje), le žal, da je vse bogastvo tistih dni prešlo in izginilo v tradicijskosti, da bi fara začutila potrebo po proslavi takega dne šele, če bi te proslave odpravili. Farna igra na prostem pri cerkvi more, ker je nekaj netradicionalnega, spraviti farno skupnostno življenje zopet v zavestnost.

2. Pa tudi prireditelj, zunanja in tehnična, je možna le kot farna prireditelj! Zahteva okroglo 100 igralcev: kako društvo bi jih težko spravilo skupaj. Očetova hiša — farna cerkev je vendar last vse župnije in ne prosvetnega, gositskega (itd.) društva. Ravno tako zvonovi in orgle. Materialne žrive, ki jih igra zahteva, bo zmogla le vsa župnija.

K igranju pa naslednje nasvete:

1. Igra naj bo doživetje župnije. Zato naj se priprava vrši že dolgo prej in sicer — duhovno. Najprej je treba zainteresirati ljudi v fari tu in tam, v vseh vaseh, (Hvaležna naloga fantov in deklet v KA!). — Igra — naj postane gibanje. Vsa fara jo mora pričakovati, igra se ne sme fari takorekoč vsiliti, temveč treba je samo farno prebuditi: igra bo njeno delo, ne komanda enega.

2. Kako zberemo igralce? Duhovni oče, župnik, naj bi v cerkvi oznanil, naj se zberejo tisti, ki bi hoteli igrati. Prej pa naj bi govoril o igri, vsebini, aplikaciji na župnijo. Igra naj bi se posojala okoli, ljudje naj bi jo prej prebrali. Lahko bi tudi razposlal župnik pisano vabilo vsej župniji, a zahteval naj ne bi ničesar. Ker prireditelj pač ni „dolžnost“, ampak nekaj — nad njo.

3. Izbera igralcev — težka? Če bi se jih jelo javilo preveč, če bi se jih javilo premalo? Nič strahu! Premalo jih ne bo — preveč pa jih nikdar ni! Vedno se še bojimo, da gledavcev ne bo, če bodo vsi igrali. Igralci so vendar več kot gledavci in naša dolžnost je, da vzgajamo igralce: aktivne ljudi, duhovno poglobljene. Potrebno je pač pametno zbranim igralcem namenjenem razložiti vsebino igre, nastopajoče osebe in zanje od igralca zahtevane zmožnosti! Poudariti bo treba enakovrednost in važnost vseh nastopajočih. Res bo treba poizkusiti glasove. Radi

vlog najbrž do prepira ne bo prišlo. Načelo pa mora obveljati: nikogar poodenjevati radi kake družbene pripadnosti, če ima volja za igranje in delo! Nikar tek samo za statiste! Načelnost, brezkompromisnost pa takoj na dan: Igravec v farni igri mora biti dober faran, vsaj postati moral Objektivno merilo torej imejmo pri premoji igralcev in njih izbiri: resnične njihove fizične in psihične (duhovne) zmožnosti in pa — voljo! Zastopane naj bodo vse vasi, vsi naravni stanovi (možje, žene, fantje, dekleta, otroci in pa vsi delovni stanovi, sodeluje pač vse, kar more v okvir igre: godba, pevska društva. Pri taki širokopotezni zasnovi se ni bati neuspeha. Načelo pa bodi, kar od začetka: Igralci ne smejo misliti, da delajo kako uslugo župniku ali tako kaplanu (tako osebno fuhriststvo je pogubno in zamenjuje starega časa!). Zato morajo preskrbeti sami vse potrebno: les, ljudi, ki bodo delali sedeže in pripravili pozorišče. Aktivnost moramo naučiti ljudi, kar od začetka.

4. Zasnitek igrskega vodstva: a) Sceno mora imeti igrski vodja določno pred nami kar spočetka. Ker bodo vaje verjetno ponovi in se ne bodo mogle vršiti na resničnem pozorišču, je potrebno, da se očeta v sobi točni načrt pozorišča na tla in na šolsko tablo. Potrebno je to z ozirom na resnično igranje in ustvarjanje igre je ustvaritev v prostoru! vsebinsko, kakor tudi za tehnično brezhiben potek igre (Spielgang). — Sceno za Izg. sina ne bo težko najti. Napetost med dvema poloma pozorišča — očetova hiša (cerkev) — tujina (gostilna, druga privarna hiša) — mora biti občutna. Skupaj se ne smeta držati, ker bi tudi prevoz bil težko mogoč. Pozorišče v Laporju je bilo odlično: cerkev — kaplanija, med njima pa precej obširen trikoten prostor, ki je služil za vse vmesne nastope. Za občena stavbama se je dvigoval grmičast breg, za cerkvijo je vodila za voz široka cesta. Kaplanija, imela balkon, na katerem so se odigrade scene v gostilni. Z ozirom na gledavce je bila ta okolnost zelo dobra. Studentovska podoknica je zato zelo učinkovala, a če bolj razgovor krčmarjeve hiše in Izg. sina. Krčm. hiša je stala na balkonu, Izg. sin pa pred njegovim stopniščem. Tudi glasovno je vzvišeni prostor zadostno — saj okrepil. Dohod igralcev na pozorišče pač biti značilen: najmoj potrebno je, da lahko igralci (vozniki) prihajajo od različnih dohodov. Izgubljeni sin se pač ne sme vračati pri istem vhodu, skozi katerega je odšel. — Odnos ni. O tem si moramo biti zavedati, ampak naravno z zelenjem ali, če gre za stavbne nedostatke, jih zgradimo iz lesa ali kamena. Noben objekt ne sme biti samo po bluziji resničen: narejeno in resnično se na zunaj sme razlikovati. Lesene zgradbe je treba pobeliti. Sicer pa štedimo z delom: igra mora biti od pozorišča neodvisna. Uspehi mora iz lastne moči, rešena je oče onarnega odra in težke kufiserije, pa tudi zavos. — Ko je našel igrski vodja skladbo med igro, njeno vsebino in tehniko, in prostorom, more šele igro nastudirati. K njegovemu delu pa je treba navezati še eno okolnost: prostor za gledavce, da bodo videli, da bodo slišali in razumeli vsi vsi! Igra je treba režirati tudi pod tem vidikom: optika, akustika!

In še eno: kdaj se bo igrala? Zvečer: uravnavati je treba svetlobne efekte, tudi čisto naravno je treba upoštevati, kakšne so noči: svetle ali temne? Razen tega pa pazimo še na igro sence na sivi zidini cerkve, ki bo osvetljena v mesečini ali pa od luči. Igra sence! Na to ne smemo pozabiti, igri da nek subtilen vpliv, gibanje sence je čar noči (n. pr. gibanje angelov ali hudičev ob cerkvi!). Vaje se bodo vršile vsaj trikrat na resničnem igralskem prostoru: potrebno je to zaradi mase statistov, zaradi preizkusa časovne poslednosti (čakanje je mučno, če ni odmor niemučen!), ki je na odru ni mogoče upoštevati, ker se razdalje zunaj — zadržijo. Vaje v resničnem prostoru so potrebne zaradi voznikov, ker bi sicer zmotili ves redni potek predstave, če bi okrenili enkrat v napačno smer (vozniki — dobre živce!), potrebno pa je to tudi, da si ugotovimo potrebni tempo vožnje.

b) Idejno igrsko vodstvo, pedagoško delo, nakazuje in določuje vsebina igre in zato že doli prve namige: vzgoja celotnostne župnije. Ohenem bo taka praktična aplikacija tudi najboljši in najgloblji vidik za močno enotno režijo z vidika celote

Idejno ne gre igre razlagati brez zveze z igro, temveč sproti večer za večerom globlje, da bo vstajala celotna jasna zgradba obenem s postavnimi in zunanjiimi tehničnimi zamislimi. Prve štiri vaje bodo analitičnega značaja: iskanje individualnih označitev nastopajočih, nahajanje prvih podstavkov, ki bodo plod tekstne analize. Zaduje štiri pa se bodo morale usmeriti v sintetično delo: iskanje celote nahajanje zadrožene farne ideologije v vsebini igre. Pustiti vsako razreševanje alegoričnega in simboličnega izraza v Izg. sinu, bi pomenilo pustiti v nemar vse globline igre in njih močno vplivanje in se predati golim zunanostim, dresuri čete vojakov, študentovskih tipov, mlekaric, konjenikov in tako dalje. Dobro je treba priti v priredbo, da najdeš vsaj dovolj močne vezi celote s temi zunanjiimi dodatki. Brez teh ~~vezi~~ bodo te prijetne zunanosti za gledavca postale bistvene, a globočine bodo ostale zaprte.

4. **Obvladovanje kontrasta** v igri je težko. Da ne zapade igranje v negativno prevladenco, bo treba kontrast v pozitivnem poglobiti tem bolj, čim bolj jasno in realno je negativno očitano. Kontrast med negativnim in pozitivnim v Izg. sinu je močno podan: očetova hiša (cerkev) — tujina (gostilna). Na zunanji bo kontrast pokazovalo že pozorišče. Igravei se razdele pod silo tega kontrasta v pozitivne (oče, brat, angel) in negativne (krčmar, hči, hudič), ostali pa ostajajo indiferentni, le sredstva za ilustracijo, ostrejšje razmerje med pozitivnim in negativnim. Nevarno je za igrskega vodjo, da bi — realistično usmerjen — dogradil scene v gostilni (ki bodo njegovi naravi veliko bližje, ker so realne, skoro naturalistične), pa pustil nedograjene scene pred cerkvijo. Igrsko vodstvo mora biti tendenciozno! Tekst za gostilniške nastope bo morda kazalo za nekatere kraje na deželi precej skrajšati in združiti vse tri scene v dve ali v eno. Tekstno je namreč negativni del igre močnejši kakor pozitivni. Tendence igrskega vodje mora biti: Dobro mora zmagati! Pri tem reševanju tega problema v kontrastu pozitivnega in negativnega igra pač glavno vlogo Izg. sin. Nevarno je, da bi se ta igralec izčrpal v gostilniških scenah, — v tem primeru bi pač obvladal kontrast v negativnem smislu. Sicer je res, da kulminacije njegove ustvaritve ne sme biti v negativnem, niti ne v pozitivnem (angel ga vodi), ampak je v individualnem smislu v edino dramatičnem trenutku, ko ga zagrabi notranji konflikt — kesanje! Neposredni boj ju prikazan zopet seveda alegorično, ne individualistično izrazito, osebnostno dogano, kakor v moderni drami (angel — hudič), in je zaradi tega mogoče, da tudi laični igravei, ki igra iz notranje polnosti (idejna režija!), zadene močno ta notranji boj, ki je odločilen za obvladanje pozitivnega ali negativnega. Praktična rešitev: slabo prikožite kot slabo! Scene v gostilni naj določeno povedo igralec in gledavec, kako vara sveč, tujina (kako oče ljubi!). Izrazite to z glasovi, pogledi (krčmar in hči!) in kretnjami — postavite jih v kontrast z onimi, ki jih ima oče, njegov glas bi je mehko in pogledi božajo. Prisluhnite samo verzom, kako pojejo očetovi in kako režejo krčmarjevi!

Kontrasti: v njih je obsežena vsa igra. Bistvo ji je kontrast. Ljudje v kontrastu in vse akcidence (prim.: zvonovi in orgle v očetovi hiši, pa svete pesmi — v gostilni hreščeča harmonika, kričanje pijancev!).

Osnova režije je: poiskati te kontraste in jih izdelati, v sebi podoživeti!

d) **Tekst:** Izpustite vse, kar je v oklepajih — teksta je še vedno dovolj! — Pri bralnih vajah udomestite vulgarne izraze (n. pr. brunat, če jih igravei ne razumejo, z drugimi, storite to po dogovoru z igravei. Pri bralnih vajah iščite tudi z igravci logičnih stavkovnih naglasov. Sproti naj se podčrtujejo. To je potrebno, da se kar od začetka vadijo, da izgovarjajo verz naravno, z naravnimi naglasi, da se ne ubijajo na vsaki rimi. Na tak način dobi tekst v ustih igravca drdavo obliko, a ne pove ničesar. Igravea na rimo ne smejo opozoriti! — Učenje vlog: po prvi vaji (bralni) naj premine nekaj dni brez vaj in igravei naj vloge dobro prebera, a na pamet jih še vedno ni treba znati. Sploh je pametno, da se zahteva

od vseh igravcev, da imajo vloge (in svinčnik!) s seboj do pete vaje vsi brezpogojno, četudi ima kdo samo pol strani.

e) **Način vaj** bi predlagal naslednji: kolektivno delo. Koliko bogastva za vzgojo igravcev, delavcev (= gledavci, nedelavci!) je v tej prireditvi, ker zahteva toliko glav in toliko rok. „Kako bomo to naredili?“ Deset odgovorov, vsi bi naenkrat govorili kakor otroci v šoli na vprašanje iz zgodbi. To je vendar njihov svet: narava, konji, vozovi! Igrski vodja samo ščiti globino igre, da bo dobila izraza. Do sodelovanja pri vajah na odru bi igravce le težko pripravili. — Govor je treba umeriti: po pozorišču šepetanje na prostem ne sme biti šepetanje. Glasove je treba primerno pozorišču umeriti, ojačiti — zato bo treba pri vajah v zaprtem prostoru kolikor toliko pretiravati. — Samo markirati pri vajah igravec ničesar ne sme! Vse gibe, ki so bolj akrobatskega značaja, je treba pripraviti! Tudi korak vojakov.

5. **Obleka:** Da bi vsi narodne obleke, imeli bo težko. Nekaj podobnega naredite! Nikar kakih čudaških starih oblek. Ničesar kričitega: nekaj ustvarite v oblekah, da se bodo ločile od naših, a čudne ne smejo biti in smeja buditi.

Šminkanje po tem določite, kdaj boste igrali: podnevi ali ponoči. Zvečer šminkate lahko vse! Potreba nujna pa ni. Po dnevi pa nikar vseh, le očeta, da ne bo premlad, morda sina, da bo dobil dosleden izraz v obraz.

6. **Pazite na vse:** s konji in vozovi previdno ravnajte, da kake nesreče ne bo. — Zvonjenje naj bo kratko in ne preglasno.

7. **Prolog.** S Parolkusom si človek ne ve kaj početi. Po mojem mnenju naj bi bil kakšen cerkveni ključar ali drug ugleden mož v farji.

8. **Suflerje** dobro poskrijte, le najnujnejše naj povedo. Igra mora dobro pripravljene biti! Ispiciante na prava mesta postavite in naj skrbé, da nobenih zamud ne bo. Vsaka zamuda — je mučna!

9. Po prireditvi naj igravei še malo skupaj posede, spikali naj se dajo, Ave Marijo ali drugo kako primerno zapoje in potem naj gredo — v miru!

*

1. **Vstopnica:** Za kritje stroškov bodo pihirali vstopnino. Vsi naj vedo, cigav bo ta denar: Če župnija igra, naj se morebitni dohodek uporabi za duhovne vaje ali misijon itd. Sicer pa: kjer je le mogoče, naj bodo prireditve zastoj! Naj sami zberejo vse, kar se mora nabaviti.

2. **Pred igranimi nobenih govorov.** Če je potreben, pa le kratko. Pač pa dajte vedno „disciplinska“ navodila: Kako naj sedé, igri slede in kako naj soigrajo. Molitev na začetku in kraju bo tudi skoraj vselej primerna.

MISTERIJ SV. MASE

Piše Dav. Petančič

Calderon. „Misterij svete mase“. Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 19. — Izposojnina Din 10, uprizorjina Din 50,— (gl. pogoje na prospektu).

Misterij sv. mase bi priredila lahko župnija, lahko pa tudi — ker predpostavlja vsebinsko v igravcih in gledavcih duhovno aristokracijo — kaka verska nližestna celica, ki res stremi za notranjo, liturgično poglobitvijo. Vsebinsko je misterij predvsem narativen, dialogičen — razumski (racionalistični tip umetnih misterijev v nasprotju s Slehernikom, ki je zrastle in se izoblikoval od spodaj navzgor). Sloni pa vkljub temu na nasprotjih: Modrost — neumnost, ki pa so tu racionalnega počela, medtem ko so pri Izg. sinu otičnega. Režijo bo treba tu prijeti: ti dve osi sta težišče vsega dogajanja, ki nima posebne unjivosti, ampak so nastopi vse bolj revijskega (nazornega) značaja. Odlika dela je — precizno umsko podajanje, ilustrirano z znanjo iz dogodljajsko argumentacijo, ki je zgodovinska, božje-človeška (= misterij). Osnova režije mora biti razumska (an-

liza teksta, razumevanje) in čutno-predstavna (liturgična stvariteljskost!). Stil režije mora biti liturgičen, ker je Misterij sv. maše liturgičen misterij. Hoja, koraki, krenje, glas — vse to zahteva neke nmerjenosti, časovne odmaknjenosti, usovernosti, splošnosti, individualnosti — stila.

K prireditvi na prostem: Pred farno cerkvijo malo dvignite prostor, če ni stopnic, in postavite oltar. Nobenih zavese! Saj sčetično vendar ni potrebno, da bi ravno vse tako bilo. ~~Kor~~ piše v knjigi: režija mora pametno spreminjati! Naravni dohodi, nikar čez dvodelne zavese, ki plapolajo v vetru kakor žalne zastave. Možno je igranje podnevi, vendar bo prireditev v mraku močnejša. Če imate elektriko, jo pametno uporabljajte: stopajte razsvetljevanje do spreminjenja! Tu višek — belo svetlobo. Začnite z zamolklo svetlobo — morda z zeleno. Pri obhajilu prižgite sveče. Luč naj ne bo premočna: gre ~~in~~ ohrise samo. — Adam naj ne hodi pred kmečkimi gledavci napel nag, ker jih to žali in se mu bodo smejali! (Nekateri take nemane doslednosti stalno forsirajo. Kmečki estetski zakon misli po svoje!)

TEOFILUS

Piše Dav. Petančič

Dve duhovni igri (Anima, Theophilus). „Ljudskih iger“ 7. zv. Za naročnike Din 15.—, za ostale Din 20.—

Menim: na deželi ga ne bomo prehudo silili, ker ~~in~~ ljudje se prečudno vzeli usti pasus s klerikom. Tefil bi bil ~~in~~ šolanje kakih inteligentnih verskih skupnosti! Igrati naj bi ga na zletih v hribih pred majhnimi goškimi kapelicami in res bi lahko vsa družbajgrafa, kot poslušavstvo pri pridigi. Na stopnišču naj bo soba potni se vrata odpro in innuio svetilče Marijino pred seboj.

SLEHERNIK

Piše Dav. Petančič in E. Smasek

P. Thuyshaert, Slehernik. Prevedel dr. Jože Pogačnik. „Ljudskih iger“ zv. 1. Za naročnike Din 7.—, za ostale Din 8.—

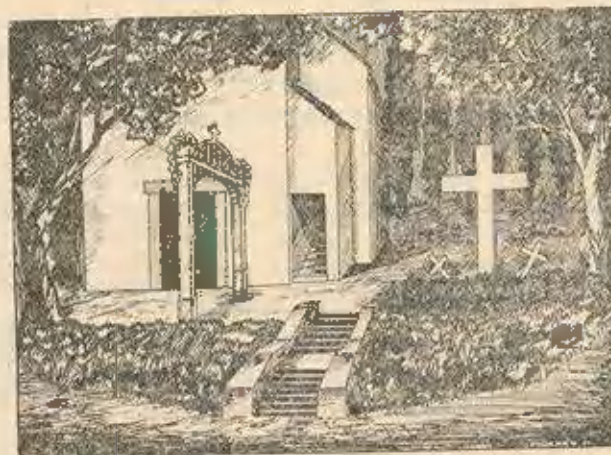
Slehernik bi mogel biti emibentna farna proslava, treba ga je le pravilno scenično zajeti in na farno skupnost aplicirati. Farna cerkev (odprta: v cerkvi je Pokora, med vrati Vera) je svet vere, onostranosti, zraven cerkve je pokopališče (če ga ni, se markiraj: zara meja in nekaj križev), prostor pred cerkvijo in pokopališčem je — svet, tostranost. Božji glas govori s stolpa (lina se razsvetli: božje oko!), smri je pod križem, čednosti — naj prihajajo tisto ležanje na odru kmečkim ljudem nič kaj ne ugaja: kaj je decentno in kaj ni, sodijo na deželi drugače kot v mestu). Sleherniku ni potrebno, da leže v grob (kako bi ga naredili? Iz zavese? V zemljo? Ne bi vsi videli!), ampak Smrt ga ograj s plaščem in odhajata: ta čas mrtvaško zvonovi iz vsemi tremi zvonovi, kakor je v fari navada, ne z malim samo, kakor v knjigi stoji!). Ko je Vera končala svoj monolog, naj zvonovi prikavajo! Razsvetlite svet vere rdeče, svet onostranstva zeleno, ta svet z belo lučjo.

* * *

Uprizarjati na prostem igro, ki je pisana za igranje v zaprtem prostoru (na odru), je vedno nekoliko kočljivo. Igra pod milim nebom ima svoje zakone, igra na odru svoje. Zato se morata pri isti igri razlikovati način igranja pod milim nebom in način igranja na odru. Vse načelne zahteve za igro na prostem (monumentalnost, razgibanost v prostoru, široka kretanja itd.) veljajo za večino znanih iger, so pa še druga sredstva, s katerimi dosežemo v nekaterih primerih še večji učinek. Te in take zahteve mora izpolnjevati priredba Thuyshaertovega „Slehernika“ za igranje na prostem. 2. in 3. septembra 1934 so ga igrali v Mali Nedelji

pri Ljutomeru in izkušnje, dobljene pri teh uprizoritvah, naj služijo kot osnova za stil uprizoritve Thuyshaertovega „Slehernika“ na prostem.

Prostor. Pozorišče, kakršnega opisuje v uvodu h književni izdaji Thuyshaertovega „Slehernika“ (Ljudske igre št. 1) dr. Jože Pogačnik, je ~~na~~ samo ~~na~~ odru v dvorani. Pozorišče naj tvorijo trije odri, ki jih ~~več~~ med seboj stopnice. Dvorana in prvi (najnižji) oder predstavljata realni svet, drugi (višji) oder svet vere, zadnji (najvišji) z odhodom na pokopališče pa svet onostranstva. — To trojno delitev je mogoče obdržati povsod tam, kjer vodijo k cerkvi stopnice: realni svet — prostor, kjer so gledavci in začetek stopnic, svet vere — gornji vrh stopnic, onostranstvo — cerkev in pokopališče. Prostor, v katerem se „Slehernik“ v glavnem kreta, so stopnice, ki pomenijo prehod iz tega v oni svet. Od spodaj prihajajo na stopnice realne osebe in Bogastvo, simbolična oseba tega sveta, od zgoraj strani prihajajo k stopnicam alegorične figure kakor Vera, Pokora itd. —

Pozorišče za Slehernika (pod milim nebom).

Ob sliki naj podam še natančnejši opis igralskega prostora. Igra se vrši na stopnicah in v prostoru pred njimi, kakor tudi pred cerkvijo (ozadje levo) in na pokopališču (na desni). Prostor omejuje na vsaki strani po eno drevo. Pri Mali Nedelji pokopališče ne leži pri cerkvi, zato smo zasadili v tla od desnega roba stopnic ~~do~~ koslanja ~~na~~ desni živo mejo in postavili ~~na~~ njo križ. Ta križ in živa meja sta bila edina „umeina“ pripomočka pri uprizoritvi.

Prostor ima več dohodov: 1. od gledavcev k stopnicam, 2. od vznožja stopnic po poti na levo, 3. iz ozadja na pokopališče, 4. iz cerkve, 5. iz leve izza cerkve, 6. iz stopnic, ki vodijo na kor, ~~na~~ desni od cerkvenih vrat. (Ta dohod ni anjen. Potrebovali smo ga za skrivnostno postavo.) — Ta natančni opis, ki izvira iz lege, hoče samo opozoriti na možnost uprizoritve na prostem tudi drugod pod nekoliko drugačnimi okoliščinami. — Igrati je mogoče „Slehernika“ samo zvečer. Dve petrolplinki za hrbtom gledavcev dajeta dovolj svetlobe.

Potek igre. I. prizor. Začetek naznani udarce an cerkveni zvon. Ljudstvo utihne. Pozorišče je prazno. Za hrbtom gledavcev nenadoma prešerna harmonika in ukanje. Na prostor, prav pred začetek stopnic, pridejo pijanci. Oblčeni naj hodo kakor so obličeni ljudje v kraju, ~~kar~~ se igra. Harmonika utihne. Pijanci imajo s seboj kozarce in vino in pijo. V tem se lina v zvoniku razsvetli. S stolpa zadoni glas božji (močan, globok glas). Pijanci se strahoma splazijo po poti na levo. — Skrivnostna postava pride s stopnic, ki vodijo na kor, in nosi ploščo deseterih zapovedi. Stupi na vrh stopnic, ki vodijo k cerkvi. Proti koncu prizora se vrne na kor. —

Glas božji kliče Smrt, ki se je že med božjim govorom počasi približeval na desni iz temnega ozadja. Ko neha glas božji, obstane Smrt poleg križa na pokopališču.

II. prizor. Ko glas božji neha, ugasne luč v linl. Smrt stopi na vrh stopnic in kliče Slehernika.

III. prizor. Harmonikar, ki je bil pobegnil s pijanci na levo, igra zelo tiho polko. Slehernik pripleše. Tudi ta ples naj bo značilen za kraj, v katerem se vrši uprizoritev. Pri Mali Nedelji na primer je plesal Slehernik z robcem v roki, po mestih bi mogoče fox-trot umesten. Med naslednjim dialogom stopi Smrt na vrhu stopnic, Slehernik pride med razgovorom do širše plošče, ki je sredi stopnic. Ta njegova pot mora biti iz dialoga pogojena. Višje stopa, kadar roti Smrt. Smrt odide na pokopališče in v ozadje, Slehernik je sredi stopnic.

IV. prizor. Slehernik sede na kamenito ograjo ob stopnicah. Pozneje vstane in kliče s svojega prostora prijatelja.

V. prizor. Prijatelj pride iz ljudstva. Slehernik mu gre do konca stopnic naproti. Prijatelj stopi na prvo stopnico, pozneje zbeži po poti na levo.

VI. prizor. Slehernik ostane sam. V samogovoru naj kretanje izvira iz besedila.

VII. prizor. Bratranec in sestrična prideta iz ljudstva in stopita vsak na eno stran stopnic, tako da je Slehernik v sredi med obeh za eno ali dve stopnici višje. Oba odideta po poti na levo.

VIII. prizor. Slehernik sam. V prvem selu samogovoru stopa po stopnicah navzgor, drugi del govori sredi stopnic. (Na kmetih seveda ne bo dejal „Gospoda, jaz sem bogat ...“, temveč preprosto „Ljudje, jaz sem bogat ...“).

IX. prizor. Igravec Bogastva (to vlogo naj igra moški) je bil pomešan med pijance, med hruščem je bil legel na levo od stopnic za kamenito ograjo. Sedaj se dvigne. S seboj ima polno vrečo. Njegove zadnje besede so: „Ah, pusti da grem“, in ne: „Ah, pusti me, da zaspim“. Nato odide počasi okorno po poti na levo.

X. prizor. Slehernik vidi, da mu nič na tem svetu ne more pomagati in kliče krepsto, obrne se proti cerkvi in stopi nekaj stopnic višje.

XI. prizor. Krepost stopi izza drevesa na levi, oziroma pride z leve izza cerkve. Njene začetne besede je treba smiselno spremeniti. Krepost in Slehernik se srečata na gornjem delu stopnic. Skrivnosta postava pride s kora in obstane nekaj stopnic višje od njiju.

XII. prizor. Iz cerkve zadoni pesem o veri s spremljavo orgel. Vera je spočetka, ko so ljudje pazili na igro pijancev, stopila iz cerkve in obstala pred vrati ali pod slavolokom, ki pa ni nujen, ker tvori samo arhitektonsko zvezo s cerkvijo v ozadju. Pokora stopi med cerkvena vrata. Krepost obstane na stopnicah, naslonjena je na ograjo. Vera in Pokora pristopita k Sleherniku, ki poklekne na vrhu stopnic in moli očitno spoved. Za njim stojita Vera in Pokora. Nato odidejo v cerkev, na stopnicah ostane samo krepost.

XIII. prizor. Iz cerkve spokorna pesem, orgle. Medtem se Krepost dvigne, obraz ji preleti globoko čuvstvo veselja. Iz cerkve moški glas (ne glas Pokore): „Slehernik, odpušeni so ti tvoji grehi.“ Nato se vrne Vera in Slehernik. Pokora ostane v cerkvi. Ko prideta na vrh stopnic, Vera Sleherniku plaše.

XIV. prizor. Modrosti, Moč, Lepota, Čut pridejo z leve izza cerkve. Obstanejo na levi strani na vrhu prav ob srednjem robu prostora. Modrost pride kot prva skoraj do leve kamenite ograje. Njim nasproti Slehernik, z Vero in Krepostjo na vsaki strani. Nato odidejo vsi razen Vere v cerkev, ki je razsvetljena. Obhajilni zvonček, obhajilna pesem, orgle.

XV. prizor. Sprevod se vrne. Vsi stopijo na ista mesta kot so stali prej.

XVI. prizor. Slehernik stopi navzdol do polovice stopnic in opiše operoko. Iz ljudstva se prizinejo do začetka stopnic Prijatelj, Bratranec in Sestrična, potem odidejo po poti na levo.

XVII. prizor. Iz ljudstva pride žena z otrokom. S Slehernikom se srečata sredi stopnic. Po križ gre Slehernik po stopnicah k Veri in da ji poljubi. Žena odide po stopnicah navzdol in po poti na levo. Vera ostane na vrhu stopnic.

XVIII. prizor. Slehernik pristopi k Veri. (Glasbena točka št. 6. v knjižni izdaji str. 55 pogrebno zvonjenje, odpade, kajti Slehernik se ni umrl, temveč šele umira.) Zvonjenja ob umiranju Slovenci ne poznamo, kot ga poznajo Fracozi in Nemci. Slehernik stopi na pokopališče. Modrost, Moč, Lepota, Čut se odmaknejo in odidejo na levo za cerkev. Pri Sleherniku ostanejo edino Krepost in Vera. Slehernik govori s pokopališča ljudstvu.

XIX. prizor. Medtem se približuje Smrt, ki nosi črno tančico. Položi jo Sleherniku čez beli plašč in odide z njim v ozadje v temo, za njima gre Krepost. Med odhodom pogrebno zvonjenje, ki preide v rahlo pritrkovanje (nebeška godba). Vera odide v cerkev. Skrivnosta postava pride s kora na vrh stopnic in govori epilog, nato izgine. Oglase se zopet zvonjenje, ki so medtem molčali.

Uprizoritev Thuysbaertovega „Slehernika“ na prostem je imela velik vpliv. Vzrokov ni iskati ne v razgibanosti, ne v monumentalnosti. Glavni poudarek uprizoritve je bil na mirnem kretanju posameznikov, ki je sličilo cerkvenemu obredu. Tako je zaživel „Slehernik“ kot liturgični misterij v pravem pomenu besede.

MIKLOVA ZALA

Piše Dav. Petančič

Miklova Zala. Igra v petih dejanjih. Po Sketovi povesti dramatiziral M. Bajuk. — Naročajte: Jugoslovanska knjigarua, Ljubljana, cena Din 18.—.

Bajukova dramatizacija je za umarini oder, za težko kuliserijo. Dramatizacija, ki so jo Korošci oboje leto pri nas igrali, je tudi za oder. Bajukovo bi spreten igrski vodja morda mogel na prostem uprizoriti, a posebno uspeha ne bo. Taka priredba terja več pozornosti: zakon igre pod milim nohom pa je: eno, nedeljeno pozorišče. Za Sv. Tri kralje pri Sv. Benediktu v Slovenskih gorah sena dramatiziral Miklovo Zala, ki se je že uče in jo bodo igrali zvečer na prvo nedeljo v avgustu z okroglo 150 igravci. Turške napade, kresove itd. — bodo vse naravno uprizorili. Kako bo dramatizacija uspela, to pokazala prva prireditev.

Kdor bi hotel (Bajukovo) Miklovo Zala na prostem prirediti, naj bi jo dal neodvisno od pozorišča. Dve oporni točki naj vzame samo: trdnjavo in dom.

Snov Miklove Zale je treba versko in narodno naperiti! Serajnik — Tresoglav, Turki, — boj našega s tujcem, Zalika-Almira — poštenost slov. rodu in njegovo krščanstvo, tajčevstvo in sovražstvo. Snov je vredna igranja, ker je naša, ker je v motivu izbrana prava ljudska igra. Igravcem in gledavcem bi velika prireditev te naše narodne in verske igre za nas čas mnogo koristila. Pozorišča izbirajte ob gradovih in cerkvah!

IGRA NAŠE FARE

Piše Dav. Petančič

Davorin Petančič, „Igra naše fare“, „Ljudskih iger“ 12. zvezek. Cena za naročnike Din 15.—, za ostale Din 20.—.

Ne bo uspela kot prireditev v običajnem smislu. Vsa župnija mora biti nanjo pripravljena notranje po milosti in tudi razumsko: vedeti morajo, da ne grede igre gledati, temveč jo igrati. Uspeh igre pa mora biti, kakor igrski vodja napove v začetku, življenje resnice. Podobno pravi sv. Jakob, ko naroča bravcem svojega lista, naj ne bodo samo poslušavci, temveč vršitelji besede (= božje besede, ki je resnica, ki je Kristus sam!).

„Igro naše fare“ si lahko mislimo kot slovesen zaključek larnega misijona, larnega proščenja — ali pa kot zunanji višek posebnega dne ali nedelje, ki bi jo imenovali: Dan larne skupnosti. Že v soboto popoldne ali zvečer bi slovenost začeli s spovedjo igravcev in tudi drugih. Z nagovorom bi igravce, ki bi morali biti duhovna aristokracija fare, resnična elita, pripravljena v pravilno in v volji močno razpoloženje za igro. Zvečer bi ob kresu (luč — spoznanje! Sveto veselje) in prepevanju svetih pesmi doživeli kako ura skupaj, ko bi v fari zvonovi pritrkavali: tedaj bi namreč res morda nikomur ne bilo, bi se ne spomnil na farno. Drugi dan popoldne bi bila slovesna cerkvena proslava s priložnostjo o bistvu fare in njenega življenja — popoldne ali zvečer bi pa igrali.

Koliko igravcev? Skoro najmanjše število bo pač 83, ako vzamemo, da bo vsak zbor štel 10 igravcev. Obzir na igravčeve tvorne zmožnosti je imeti predvsem pet izbir: Sejavec božje besede, Sejavec ljubezni, Smrti pa Kristusa (On), Grešnika in Igerskega vodje. Člani zbora so lahko novinci — menim celo, da bo možen z njihovi večji uspehi, kakor s starejšimi. Fantje in dekleta naj bodo ljudje, ki so od šole pa do osemnajstega leta. Žene in Možje pa starejši. Otroci naredite dva zbora, fantov in deklic.

Vaje razdelite tako, da bodo vsak tretji večer skupne, vmes pa ena večer za zbor deklet in drugi pa fantov in mož. Solanje zborov — absolutno potrebna. Enostnost v besedi in gesti bo treba doseči — a brez dresne. Utemeljite vsako stvar razumljivo, preprosto in — igranje mora preiti v neko ritmiko, ki zahteva enotnega dihanja. Kjer je le mogoče (radi dela!), naj bodo vaje ves mesec tako in vedno.

Poleg oblikovne strani je pa bolj važna vsebinska. Razumeli bodo in morajo razumeti! Doživeli bodo potem in tudi doživeti jo morajo — našo stvar. Če bo duhovnik vodil, bo lahko — a lajnik, ki ni prodel kolikor toliko v snisel našega včlenjevanja v Kristusa, ne bo dosegel ničesar. Zgolj zunanja režija ne zadošča, je škodljiva, in bo iz idealno zamišljene stvari naredila karikaturu. Priporočam zato, da tisti, ki bi nameravali proslavo prirediti, prej temeljito predelajo vsaj dobro krošeno o tem predmetu, da se jim bodo oči odprle. N. pr. Naše včlenjanje v Kristusa (Naša pota, Groblje). Tu dobro Tancrejevo delo bi morali tudi igravci prej z režiserjem brati in premišljati. Imajte v zavesti vedno: Fara je Cerkev v malem!

Režijska in scenična navodila so v knjigi dodana in jasna, ko scena nič posebnih zahtev ne stavi. Le še to:

Kako bi izvedli splošno igravstvo? Molili bodo vsi, o tem ne dvomim. Ponekod bodo tudi peli, kjer je ljudsko petje že v navadi, a sicer — izsolajte otroke in žlane društev, in jih postavite med gledavce — pa bo šlo. Prvič je vse težko — pozneje pa bo šlo.

Svetost kraja, če ob cerkvi igrate, varujte tudi pri vajah: Idejna režija bo temu vedno pravo temeljitev dala. Zunanja režija (obleke, brade itd.): škoda je, če ni pred njo in v njej vedno — dah. Duh ustvarja oblike!

(Konec v naslednji številki).

* * *

OBZORNIK O IGRALSKIH DNEVIH

Kotnik Franc (Velika Nedelja)

Po deželi je pri nas prav močno razvito igralsko življenje. Glavno delo tvorijo igre. Sila prosvetnega življenja se kaže pri nas Slovencih v prav obilni meri v njego delovanju in udejstvovanju še posebej na odrih naših vasi in trgov. V takih dvoranah, nekakem središču (ob cerkvi) podeželske kulture, žari naša kulturno življenje fare. Množina iger priča o aktivnosti, ki jo kaže kmečka in delavska mladina. Vendar pa je pri mnogih to delo preveč enostransko, enolično, zato se je zanimati pred vsem za poglobitev tega dela osobito v duhovnem oziru. Naše igre naj ne bodo navadna enolična in resničnost neskončno oddaljena podajanja, temveč naj bodo izraz pravega duha, izraženega po zahtevi vsebine podane igre. Te bistvene napake večine naših igravcev je treba odpraviti in na ta način dvigniti vrednost igranja do višje stopnje. Pomniti je, da čim bolj podane igre, tem več gledavcev. Priznati moram, da se ponekod zelo blizu cilja ljudskega igranja. Toda tudi tam naj vedo, da je doseženi višek le eden in da je v resnici zelo težko ostati na doseženi višini.

S skupnimi močmi je treba temu odpraviti. Skupno se je treba dogovoriti o potrebah in načinih igranja. Zato je potrebno, da se organizirajo v poletnih dnevih-nedeljah nekaki igralski dnevi po središčih, kamor je lahko dospeti tudi iz krajev s slabšimi prometnimi sredstvi (kolesa). Ti dnevi — igralski tečaji — pa naj bodo dostopni slehernemu igravcu (ki) in vsem, ki se zanimajo za to stran društvenega življenja. Tam naj bi se pomenili o vsem važnem, kar zadeva igralsko življenje na eni in organizatorično življenje na drugi strani. Dopoldne naj bodo strokovna predavanja (poslušajo tri), ki naj zavzemajo morda siedeče snovi: 1. Zgodovina igranja na splošno s posebnim oziranjem na Slovence. 2. O načinu igranja in igrah. 3. O tehniki naših odrov s posebnim oziranjem na male vaške razmere. To za leto, drugo leto pa kaj drugega. Po predavanjih naj vsi prav pridno posegajo v dežeto, da se razistijo pojmi in ugotovijo važne potrebe igralskega izživljanja na deželi. Naš narod ljubi lepe igre in mladi rod naj mu ustreže — v svojo korist. Fantje in dekleta — igravci (ke), mislite na to, delajte v tej smeri, da bo naše igranje aktivnejše, resnejše in pravilnejše.

Taki podeželski tečaji bodo prava novost in so obenem tudi krvava potreba. Če se pa vršijo vsako leto, pa je mogoče s pomočjo tovrstne samoizobrazbe igralskih družin doseči prav lepe uspehe.

Samo nekaj misli sem napisal o tem, kar pa naj razvijajo posamezniki v svojih okoliših. Daj Bog, da bi taki igralski dnevi-tečaji povsod uspeli!

ODMEVI

S Koroškega. — Duhovnik piše: Veselim se Vašega kulturnega dela. Že kot dijak v Kranju sem čutil vso praznoto in pustošnost takratnega izobraževalnega dela na odrih, manjkalo je Duha, ki poživilja črko. Ker zajemate iz virov božjega življenja, boste zbudili pravo življenje. Kako velika misija! Dal Bog, da bi započeto delo rastlo in obrodilo sad! — Bogoslovci pišejo: Z velikim veseljem in navdušenjem smo od vsega začetka pozdravljali in zasledovali Vaš pokret za obnovo in poglobitev ljudskega igranja ter smo zato med prvimi postali naročniki Vaših rednih izdaj. Čim bolj se poglobljamo v bistvo in poslanstvo ljudskega teatra, tem bolj jasno dojemamo važnost in nujnost njegove preobnove in poglobitve v duhu Katoliške akcije ter tem bolj smo Vam hvaležni za Vaša navodila. Če sploh

kje, tedaj mora v prvi vrsti pri nas na Koroškem prevzeti odre duh katoliške akcije, ker nas uči izkušnja, da je najboljša služba našemu narodu in najmočnejša obramba proti pogubonosnemu narodnemu odpadništvu verska poglobitev našega ljudstva. Kot bodoči duhovni voditelji našega slovenskega ljudstva znamo zato Vaše delo v tem smislu pravilno ceniti. Vaša Založba ljudskih iger mora zato postati znan po vsem slovenskem Korotanu. Priporočali bomo Vašo založbo po vseh naših tleh.

Iz Dravske doline in s Pohorja. Prostretni delavec piše: Tudi tu se opaža rahlo zanimanje za vaše apostolsko odsko delo. Doslej se je igralo — kjer se je sploh dogajalo — v starem amaterskem duhu, dostikrat, žal, za denar, kar je deloma opravičeno s tem, da novi domovi in odri šele nastajajo — kljub krizi, tako pred leti v Lovrencu in jeseni v Ribnici na Pohorju. Toda v naših domovih mora duh, naloga igrskih vodij je, prerешetati in vzgojiti nov kader igravcev z vašim duhom. Proč z avtonomnimi igralskimi odseki s svojimi posebnimi pravili, nazori in delom, naj igravci zrastejo in vzraščajo v društveno in župnijsko občestvo. Predvsem v duhovnem in socialnem oziru. Tudi v zadnjem, ker so tu elementi, ki upropaščajo občestvo sploh. Ker je to propadlo, se tudi naša teorija v teh krogih ne bo dala preširoko vsidovati. Vse je razbito, kamor se nasloniš, je le del. Kmečko le deloma, večinoma kočarsko, poldelavsko, žagarsko občestvo, ki pa ni še niti gospodarsko zaveženo. Dajte nam iger za kolektiv kočarjev in majempikov! Pol kmetov po duhu, capinskih proletarcev po telesu. Dajte nam otroških občestvenih verskih in socialnih iger.

V teku počitnic izidejo vse štiri igre za prihodnji letnik 1935—36.

Ako se takoj priglasite za naročnika, dobite vsako takoj, ko pride iz tiskarne!

Zlasti opozarjamo na „Poslednje ustoličenje“ in na „Vodo“, ki ju boste lahko še letos uprizorili pod milim nebom!

Ne odlašajte, pišite še danes dopisnico na naslov:
Založba ljudskih iger, Ljubljana, Zarnikova 16.

PRAKTIČNI DEL

POZORIŠČE

Obleka

Tudi igravčeva obleka je po svoje del pozorišča. Zato bodi današnje kramljanje posvečeno obleki. Kramljanje v prihodnji štetilki, ki bo hkrati zaključilo to naše nasvete o „pozorišču“, pa bo posvečeno odrskim potrebščinam (rekvizitom), ki so pri nas docela zanemarjeni del pozorišča.

Pri nas je mnogo težav največ glede oblek. Malo je odrov, ki bi zmogli nabavljati obleke (kostumov) za vsako posamezno igro, še manj jih je, ki bi tako nabavljanje vršili smotno in s pravim vodstvom. Navezan si skoraj vsi na razne izposojevalnice, ki nudijo včasih cele umazane in raztrgane robe, ampak tudi docela neodgovarjajoče obleke, ki komaj še za silo ustrezajo namenu in zahtevam igre.

Tudi nabava obleke ni tako težavna stvar, ako si jo nabavljamo pod istim vidikom, kakor smo svetovali glede scenarije. Načelo nam namreč bodi: nabavljamo obleko tako, da jo lahko uporabljamo za kar se da mnogo vrst iger. To pa je mogoče le na ta način, ako odrsko obleko razdelimo v njene prvine, ki jih nato kombiniramo!

Prvine odrske obleke naj bodo: 1. plašč, 2. hlače, 3. halja in 4. dolge nogavice (še boljše je seveda triko).

Sl. 1.

Plašč nam kaže slika 1. Sešijemo ga iz dveh kosov 1 m širokega blaga v dolžini 2 m. Plašč je potemtakem kvadrat s stranico po 2 m. Prav na sredi pa mu nare-

dimo urez oz. ga ne sešijemo v dolžini 20 cm na vsako stran, tako da dobimo odprtino v obliki križa, kar je na sliki dobro razvidno. To odprtino lahko sešijemo, kadar treba, lahko jo pa tudi uporabimo za to, da igravec vtakne glavo skozi njo.

Sl. 2.

Slika 2. nam kaže po vrsti triko, hlače in haljo. Plašč in halja sta na sliki le zato vzorčkasta, da bo na naslednjih slikah bolj razvidno, kako se kostum sestavlja. Omenili smo že, da namesto trikoja, ki je razmeroma drag, zadostujejo tudi „posobno dolge“ ženske nogavice. — Hlače naj ne bodo samo dolge, čeprav si kratke pripravimo tudi na ta način, da takšne dolge hlače zavijemo in naluhno z nekaj šivi spnemo, da se zlezejo spet doli. Poleg dolgih hlač pa si dajmo rajši delati tudi kakšen par kratkih, dokolenskih. Tudi halje naj ne bodo samo podkolenske. Nekaj bomo potrebovali iskih, da bodo segale preko gležnja.

Sl. 3.

Sliki 3. in 4. nam kažeta, kako se s temi osnovnimi deli lahko sestavijo različni kostumi. Slika 3. nam kaže prince in kralja. Prince ima na sebi triko in raz-

parano in spet sešito krajšo haljo. Namesto trikoja bi ma mi lahko dali dolge nogavice in kratke hlače! Kralj ima na sebi dolge hlače, haljo in plašč z nekaj malenkostnimi dopolnili iz zaloge raznobarnih krp. Slika 4. pa nam kaže princezino. Ta ima na sebi haljo in plašč. Le-tega pa nima okoli vratu, ampak okoli — pasu! Tako nastane široko krilo.

Sl. 4.

Iz teh sestavnih delov si torej napravimo obleke zlasti za take igre, kjer nas kostumi najbolj skrbijo! Vidite pa, du poslej to ne bo več taka težava, če le enkrat žrtvujete tukaj pameten večji izdatek, ki vam služi za zmeraj. Nobeden izmed teh sestavnih delov seveda ne sme biti trdno sešit. Vse se mora dati razpatati, zguntiti in spet drugače sešiti. Tudi si moramo oskrbeti nekoliko zalogo raznih krp. Biti mora kajpak nekdo, ki za vsako tako igro obleko pripravi, sešije, spremeni, dopolni. To pa naj bo najmanjša skrb, ker se lahko opravi brez slehernih stroškov.

Taka obleka seveda še ni vse. Vsaka igra namreč ne zahteva fantazijskih kostumov. Ampak za te je najtežje!

Narodne noše se že dobe, tudi za sodobno obleko ni težave. Z gornjima pa smo pokazali izhod tudi tam, kjer je bilo do zdaj največ zadrege.

NOVE IGRE

Tone Čufar, Polom. Drama v treh dejanjih. Ljubljana 1934. Izdala založba Ekonomska enota t. z. z o. z. — Potolajimo se, čeprav taka tolažba šepa na obeh nogah.

Tudi na marksistični strani še cvete diletantizem. Ta Čufarjem igra ga s težavo zataja. Vsebinska igra odgovarja zahtevam marksistične tendence igre, čeprav je realizem prepleten z romantično idealiziranimi potezami (Jurman!) in čeprav je njegova kritika delovanja delavskih ustanov (Rojniki) porazna, tako da more uničujoče vplivati na moralno delavskega gledalstva, ki mu mora jemati sleherno upanje na možnost uspešnega boja s kapitalom. Jurmanova pot je namreč kaj malo prijetljiva, preveč „romantična“ v čistem pomenu besede, za resničere razmere docela brezupna. Notranje ji pritrjuješ, a hkrati očitaš avtorju, zakaj je ni konkretno postavil pred nas, zakaj ne pokaže, kako se da v resnici spraviti v življenje. Igra hoče biti dinamična, pa se konča s strtimi krili. Zato je po mojem z marksističnega stališča ponesrečena. Ni tudi tehnično neke ne primaša prav nič novega, ampak kaže celo v starem načinu mnogo šibkosti. Mnogo je zaletov proti resničnim dramatskim konfliktom, pa se nobeden ne posreči. Nekatere poteze učinkujejo naravnost naivo pojava vanje „meščanskega sveta“, preveč je iz šibkosti razumljivega, smešno preprostega risanja: tukaj črna, tam bela. Nič nians kakor bi jih zahteval pravi realizem, nič krepke tipike kakor bi jo zahtevala moderna stilizacija. — Igra je nedozorela. — Odveč je seveda pripominjati, da je na naših odrih nemogoča. N. K.

Dve Gheonovi igri v hrvaškem prevodu. Marljivi delavec za pravo ljudsko igranje med brati Hrvati, prof. Vojmil Rabadan, je v zadnjem času izdal spet dve Gheonovi igri, ki spadata gotovo med najlepše stvari, ki jih je napisal ta veliki sodobni ljudski dramatik. Prva je njegova „Epifanija“, ki jo je Rabadan objavil v „Knjižnici dobre djece“ (knjiga deseta) kot „Tri kralja“, druga je „Les Petits Clercs de Santa“, ki je izšla v „Knjižnici družbene pozornice“ (svezak 14) kot „Santaremski djaci“. Ne samo, da so Rabadanovi prevodi, kolikor morem presoditi kot Slovenec, izvrstni, gotovo je zlepa ni zbirke, ki bi kakor „Zbirka Polivana Genexija“ s prizadevanjem prof. Rabadana bila tako vsestransko skrbno pripravljena, za oder praktično in vestno prirejena, z uvodi in pojasnili tako podrobno opremljena. V tem pogledu se lahko tudi mi od prof. Rabadana veliko naučimo. Kakor razbiram iz njegovih uvodov, te igre, ki jih gledalci in vsaj del kritike (dr. Marković!) s simpatijami sprejemajo, prodirajo. Kljub temu se nam zdi, da Rabadanovo delo še ni našlo na pravih mestih istega odziva, ki bi ga bilo vredno. Nad vse bi bilo škoda, če bi ostali ti sijajni in kvalitativno prvovrstni začetki glas vplivajočega v puščavi. N. K.

Tone Čufar, Ameriška tatvina. Komedija v štirih dejanjih. Izdala revija „Naš val“, Ljubljana 1935. Str. 47.

Tik pred zaključkom smo prejeli še to Čufarjevo igro. Z njo se je Čufar, je videti, popolnoma prevzel v diletantski teater. „Satirični“ konec, ki udarja po našem malomeščanstvu, se mu je klavirno ponesrečil, zato pa ostaja ta komedija polna posrednih in neposrednih, dvoumnih in neivomnih „namigovanj“, ki so preračunana na rezget „publike“. Niti enkrat se „satirik“ ne dvigne nad žalostne junake te „komedije“. Nasprotno, moralnega postenjaka (Migo Krajec) politne v smešnost. Igra za anše odločno odklanjam, obžalujem pri tem ne samo, da take stvari pri nas še izhajajo, ampak tudi, da je Čufar krenil na to malomeščansko pot. N. K.

Resnica nad vse. V recenziji Hoffmannsthal-Zupancičev „Siebnerika“ je bil izražen dvom, ali je bil pokojni Hoffmannsthal religiozen človek. Da prepričamo vsako dvoumje, moramo pojasniti, da je bil Hoffmannsthal praktičen katolik in da je umrl in bil pokopan kot tretjereznik.

KAJ SE IGRA

Maj

Število predstav občutno pada. Ta mesec smo jih zabeležili 25 (tani v tem mesecu samo 20!). Največje število predstav sta dosegli „Miklova Zala“ 4-krat (na Korškem!) in „Crna žena“, prav tolikokrat. Po dve predstavi beležita „Strah na gradu“ in „Divji lovec“. Po eno predstav po so doživeli te igre: „Pri belem konjičku“, „Charleyeva teta“, „Beneški trojčki“, „V času obiskanja“, „Lepa Vida“, „Sv. Elizabeta“, „Dom“, „Larska pastirica“, „Maryša“, „Illepenanje po materi“, „Garcia Moreno“, „Junaška deklica“ ter opereta „Pozabljeni valček“ (!!). Na Korškem je bilo od teh predstav 9, kar je na vsak način razveseljivo!

Gledališka poročila

Drama

Brankislav Nušić, Zaljubljeni ostali. Komedija v treh dejanjih. Režija: Bratko Kreft. — „Zaljubljeni ostali“ so dokaj slabotno odrsko delo. Komedija se nikamor ne premakne, na koncu zadnjega dejanja

smo tam, kjer v začetku prvega, vmes pa je več ali manj situacijske komike, nekaj šale, malo satire. „Zaljubljeni ostali“, ki komaj čakajo, da bi odnesli kakšen del dediščine, ki se medsebojno goljufajo, ne zaupajo drug drugemu, so hvaležna snov za komedijo. Nušićevi obdelavi je snovi pa manjka pravega dejanja. — Režiser Bratko Kreft je iz komedije mnogo naredil. Zaljubljeni ostale je povezal v strogo igrano in ustvaril tako enotno ansambelsko igro. Potek igre je s tem zelo poživl. Škoda pa je, da je domiselek s stopnicami (široke stopnice vodijo do pokojnikove slike, postil precej neizrabljenega).

W. Baart, Waterloo. Satirična komedija v treh dejanjih. Režija: Bratko Kreft. — Star pisatelj, ki nima dovolj denarja za svojo razvajeno družino, proda svojo enodejanko o Napoleonu v denarni stiski nekemu kabaretu, ki napravi iz nje prav po vseh pravih neumen operetni skeč. Stari, častivredni pisatelj je v dno svojega pošumelega srca ogorčen. Toda tako spakodrana enodejanka „Bitka pri Waterloo“ ima uspel, starec se pomladi in pisari ničvredne zabavne reči. Denar je sveta vladar. — Ta zgodba, ki hoče biti satirična, le koketira s satiro in je precej na stopnji sedanjega zabavnega teatra, ki potrebuje za poživitev svojih moči včasih tudi nekaj satire. — Kreftova režija je bila skrbna in primerna.

Goldoni, Sluga dveh gospodov. Komedija v dveh dejanjih. Režija: Ciril Debevec. — Goldoni se je s svojimi pisanimi komedijami v Italiji, kjer je še živela commedia dell'arte, težko uveljavil. Premočna je še bila oblika teatra, ki je v njem vladala improvizacija in Goldoni se je moral približati commediji dell'arte. In še so igravei v njegovi dobi izpreminjali besedilo in ga uporabljali kot osnovo svojih igr, ki se je še nadalje, tudi ob pisanih tekstih, izživljala v improvizaciji. Goldoni je to moral upoštevati. — Ljubljanska uprizoritev, ki je dala goli tekst, samo ogrožje, je bila zato samo literarno-zgodovinska zadeva. Režiser Ciril Debevec je skušal igro poživeti z dobrim prologom in epilogom, kar pa je bilo le zunanje sredstvo. Z zunanjimi sredstvi poživiti komedijo, ki nudi samo ogrožje, samo del dialoga ni mogoče. Po-

trebna bi bila globlja dramaturška, samostojna predelava. — V danem okviru so bili tipi dobro izdelani.

T. Linhart, *Matiček se ženi*. Komedija v štirih dejanjih. Režija: Branko Gavella. Branko Gavella je kot močan sodoben režiser znan ljubljani. Njegova režija Linhartove komedije „Matiček se ženi“ pa zastaja za njegovimi režijami drugih komedij (n.pr. Shakespeare-jevega „Sna kresne noči“, Molière-ovega „Tartuffe-a“). V teh je namreč pokazal v vsaki nekaj svojstvenega, ustvaril je za vsako enotno, skladno in originalno uprizoritev. Pri „Matičku“ enotnega vidika ni bilo čutiti. Gavella je mojstrsko izoblikoval posamezne vloge, ki so bile, ker so bile enako močne, tudi skladne zunanji soigri. Brez dvoma je vplivala na to komedija sama, ki je — bodimo si odkriti — omiljena in oslabiljena izdaja „Figeroja“. V Beaumarchais-jevem originalu je izza vse komedije čutiti socialno idejo in kolikor je tega še v Linhartovem „Matičku“, je pri ljubljanski uprizoritvi, vprav radi Gavellove režije, ki je polagala važnost le na posamezne osebe, padlo v prazno. Zato je bil tudi nastop ljudstva v 3. dejanju, ki bi moral biti nasprotje komedijskim figuram na kresiji, v svojem smešenju slaba burka. E. S.

Opera

M. de Falla, *La vida breve* (Kratko življenje). Opera v 2 dejanjih. — Igor Stravinski, *Petruška*. Balet v 4 slikah. Dirigent M. Polič. — „La vida breve“ je prva španska opera na ljubljanskem odru, zmes romantične, veristične in nacionalne glasbe, ki ni ogrela. Bila je tudi slabo igrana. Ruski modernist Igor Stravinski, čigar glasba je pred leti kakor razodetje in nova smer razgibala glasbeni svet, je ustvaril z burlesknimi prizori „Petruške“ eno najmočnejših baletnih skladb. Lutke so v baletu priljubljen motiv. Človeška usoda, ki je projicirana v življenje marionet, harlekinova ljubezen do balerine, ki sledi strastnemu rjavemu Mavru, je tu obdelana v čisti iskrenosti in v novem glasbenem tonanju. — P. Golovin ni segel daleč do zadnje globine, vendar je bila njegova koreografija resna in občutna.

Posebno je treba omeniti balerino ge. Pavšičeve, Mavra E. Freliha in harlekina P. Golovina.

J. Strauss, *Netopir*. Opereta v treh dejanjih. Režija: dr. Carl Hagemann kot gost. — J. Strauss je tipičen predstavnik starega Dunaja. „Netopir“ ima temo primeren, pristno meščanski libreto obligatno ljubosumnostjo, preoblekami, zamenjavami oseb itd. Zanimiva bi utegnili biti edino režija. Berlinski režiser dr. C. Hagemann je prvo dejanje odlično režiral v stilu muzikalne komedije, v 2. in 3. dejanju pa je bila navadna operetna režija po starih receptih. Tak razkol pri istem delu je skoraj nemogoč pri istem režiserju in verjetno je, da so vzroki temu kje drugje.

Od hajke do bajke. Plesni poem v 4 dejanjih. Uglasbil Oskar Nedbal. Dirigent: A. Neffat. Koreograf in režiser P. Golovin. — Na kratko: muzika dolgočasna, koreografija površna, inscenacija banalna, vsebina tuj. To je bil dub tuj, nemške pravljice, tuji tudi kostumi (lovske dame itd.), posebno pa kot december „Knecht Ruprecht, der echt deutsche Weihnachtsmann“, ki pleše kozuški ples. P. Golovin, ki je zelo dobro naštnidiral seriozne baletne v operah, je tu odpovedal. Prva in zadnja slika, prosto po Murniku, zadnja slika, prisiljeno zelje. V odmorih je konferirala mladinska pisateljica Manica Komanova. Njen jezik ni bil nič otroški. Manica Komanova razlaga otrokom: „Vse bo simbolično, seveda v plesu“, „mimika in gibi“, „vse je objelo eno mrtvilo“ itd. In narečje: „ena skrivna sila“, „ene vrate“, „kuharji zbijajo z dekletim svoje šale“. Ko je naštel osebe in povedala vsebino, zaključil: „To sta pomen (?) in vsebina...“. Poleg tega pomežikuje, ko pove, da se princ in princesa poročita, kakor da bi to bil krepak dovtip. Ko pove otrokom, da je maj „ljubezni čar“, globoko vzdihne. To so dejstva. Komentar je odveč. Edino razveseljiva je bila W. Smerkoljeva kot krojaček-junaček v svoji ljubki in živahni pantomimi.

Sveti Anton, vseh zaljubljenih patron. Vesela revijalna igra s petjem in plesom. — Avtorjev nič koliko, slik 16. — Od

svojih začetkov, ko se je opereta ločila od komične opere, je vedno globlje padala in je že precej nizko pri tleh. Nam je najbolj znana dunajska opereta s tremi dejanji in z znanim „dramatskim konfliktom“: v prvem dejanju ona noč, v drugem on ače, v tretjem se dobita. Take operete goji zadnje čase zvočni film, kjer nastopata v različnih variantah bogati šef in uboga deklica, ki se na koncu dobita. Glavno je razkošje, ki mami in uspava malomeščana, „ljubezni“ pa mladina, posebno nezrela dekleta, še prerada nasede, naj bo v gledališču ali v kinu. Ker se je „ljubeznivost“ nasitila šablanskih operet in so živci potrebovali več dražljajev, so nastale revije z mnogimi slikami. „Svetega Antona“ nama je ponujala reklama kot slovansko delo z narodnimi motivi, ki nasprotuje dunajski opereti. To je zgolj reklama. „Sveti Anton“ je tipična opereta (ae „vesela revijalna igra“ itd.) s tremi

parčki. Narodne pesmi in „narodni“ (baletni) plesi so samo zunanji napor, ki naj da v opereti nekaj posebnega. Eksotični kraji so izčrpani („Havajska roža“, „Viktorija in njen huzar“), pa so se gospodje libretisti milostno ozrli na narodne pesmi in ples. „Mogoče bo to vlekle!“ — Brez dvoma morajo biti v operi predstave maselega žanra, vendar se mi zdi, da bi te morale biti drugačne. Poleg komičnih oper, ki še vedno najbolj razveseljujejo (n. pr. Rossinijev Seviljski brivec), opereta, ki se povrne k svojemu bistvu, k parodističnemu in satiričnemu elementu. Tak poizkus je bil vsaj po zamisli revija „Stoji, stoji Ljubljanca“ in končno glasbena komedija, po kateri streme v zadnjem času sodobna gledališča, n. pr.: Goldonijeva „La locandiera“ (Krčmarica) na Dunaju. Glasbena komedija pa zahteva pevcev in igrancev.

E. S.

IZ ZALOŽBE IN GIBANJA

Program za prihodnje leto je izdelan. „Ljudski oder“ bo izhajal v povečanem obsegu vsak drugi mesec. Poleg 10 rednih številkov bosta izšli dve posebni številki. Prva številka novega letnika izide t. septembra. — Kakor običajno, izidejo spet štiri igre in sicer kot duhovna igra A. Susterje-Drabosnjaka „BOŽICNA IGRA“ v priredbi N. Kureta in z glasbenim delom M. Tomca, kot socialna igra M. Heinena „IGRA O DOBROTI“ v priredbi in predelavi N. Kureta, kot narodna igra Franca Breuka slavnostna igra ob 15-letnici plebiscita „POSLEDNJE USTOLICENJE“, kot vesela igra pa predelana in skrajšana druga izdaja Vombergarjeve „VODE“. Zadovoljiti se moramo s samo tremi izvirnimi igrani. Naročnina osmne neizpremenjene in bo znašala za revijo in štiri igre Din 60.—, za revijo samo pa Din 30.—.

Brenkovo „Poslednje ustoličenje“ izide v počitnicah, enako Vombergarjeva „Vo-

da“ in ostali dve igri. — Tako bo imel vsak naročnik že vse štiri igre že pred začetkom igralske sezone v rokah! Kdor pošlje sporočilo, da ostane ali postane naročnik rednih izdaj „Založbe ljudskih iger“ za leto 1935-36, bo lahko dobil vsako igro takoj po izidu, kar bo važno zlasti za kraje, kjer mislijo „Poslednje ustoličenje“ ali „Vodo“ igrati pod milim nehom!

Zadaja letošnja številka „Ljudskega odra“ izide konec julija. Otroški, mladinski in dijaški igri bo posvečena prva posebna številka v prihodnjem letniku.

Naša uprava izterjuje zaostalo naročnino. Ker so velike vsote še zunanje, a so nič manjše obveznosti še neporavnane, je morala uprava, žal, izročiti izterjavo zneskov, ki niso bili do 30. junija t. l. vplačani, svojemu pravnemu zastopniku. Ta pot je sicer neprijetna, a je Založbi po štirih opomnih, ki sicer nikjer niso občajni, pač nihče ne bo zameril.

ZA IGRANJE POD MILIM NEBOM!

Med rednimi izdanji za leto 1935—36 izideta že v počitnicah
dve igri:

LJUDSKIH IGER 14. ZVEZEK:

France Brenk

POSLEDNJE USTOLIČENJE

Ljudska igra v petih delih

Ob petnajstletnici plebiscita

Igra se godi v letu 1414 na polju pod Kraskim gradom ob knežjem kamnu. Prvi in drugi del na petek, 16. marca proti večeru in ponoči, tretji del na soboto 17. marca zgodaj zjutraj, četrti in peti del pa na nedeljo, 18. marca 1414. na dan poslednjega ustoličenja v zgodovini Slovencev, zjutraj in zvečer.

Dobili smo s tem delom mladega dramatika Brenka, ki ga naši odri že dobro poznajo, veliko slavnostno igro v prozi, kakršne do zdaj še nismo imeli. Igra bo vredna velikega truda ne le letos, ko bomo obhajali petnajsto obletnico kroškega plebiscita, ampak vsako leto v počitniškem času za slavnostne predstave pod milim nebom.

LJUDSKIH IGER 16. ZVEZEK:

Joža Vombegar

VODA

Kmečka komedija v treh dejanjih

Druga, skrajšana in predelana izdaja

Vombegarjev prvi uspeh in nemara njegova najboljša stvar je komedija „Voda“. Kmala po izidu je prva izdaja pošla. Povpraševanje po igri pa je zmeraj enako močno. Zdaj je Vombegar igro skrajšal in močno predelal tako da je iz nje izluščil njeno pravo, zdravo jedro in jo ~~moremo~~ priporočiti vsaki igralski družini. Lahko jo bo uprizoriti tudi pod milim nebom. Igra je v prozi.

Opozarjamo, da dobe naročniki naših rednih izdanj obe igri z dvema drugima (Božična igra, Igra o dobroti) in z revijo „Ljudski oder“ za skupno naročnino samo Din 60.—. V knjigotrštvu bosta stali vsaka po Din 24.—.

Zato se takoj prijavite za naročnika rednih izdanj za leto 1935—36, nakar prejmete gornji dve in ostali dve igri v teku počitnic, revijo „Ljudski oder“ pa počenši s 1. septembrom 1935, vse takoj po izidu!

Naročila na naslov:

„Založba ljudskih iger“, Ljubljana, Zarnikova 16 — pril.

Poštnina plačana v gotovini.

DRUGI
LETNIK

1934 / 1935
J U N I J
J U L I J

LJUDSKI ODER

LIST ZA POGLOBITEV NAŠEGA IGRANJA

9-10

„LJUDSKI ODER“ izhaja od oktobra do julija 15. dan vsakega meseca (deset števk na leto) in spada med redna izdanja „Založbe ljudskih iger“. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Zarnikova 16-prilidžje, ekspozitura uprave je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7-I („Ljudska knjižnica“). — Izdaja „Založba ljudskih iger“. Ureja prof. Niko Kuret (Ljubljana).

Redna izdanja „Založbe ljudskih iger“ (mesečnik „Ljudski oder“ in štiri knjige z najmanj štirimi igrami) veljajo za Jugoslavijo Din 60, za Avstrijo S 10, za Italijo Lit 25, za vse ostalo inozemstvo 2 USA dolarja. — V Avstriji se lahko plačuje s položnicami št. A-101.067 (Missionspriester, Lazaristen, Wien) z oznako „Založba ljudskih iger, Ljubljana-Groblje“ na srednjem delu položnice.

„Ljudski oder“ sam velja letno Din 50

„Založba ljudskih iger“ ima svoj čekovni račun pri Poštni hranilnici v Ljubljani, št. 13.973, in tekoči račun pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani.

Ugodnosti naročnikom naših rednih izdanj

Vsi naročniki naših rednih izdanj uživajo sledeče ugodnosti:

1. Pri izposojanju garderobe v izposojevalnici bivšega „Ljudskega odra“, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7-I, desetodstoten popust na izposojatni. — Predložiti je treba v ta namen vsakokrat posebno potrdilo, ki ga dobi vsak naročnik naših rednih izdanj, če nam piše ponj in priloži znamko za odgovor.

2. Pri izposojanju lasulj in nakupu maskerskih potrebščin desetodstoten popust: v Ljubljani pri lasuljarju g. M. Podkrajšku, Sv. Petra cesta 12, v Celju pri lasuljarju g. R. Grobelniku, v Brezicah pri lasuljarju g. J. Holyju, v Mariboru pri g. gledal. frizerju E. Marešu, Gosposka ul. 15. — Tudi v tem primeru je treba pokazati navedeno potrdilo.

3. Pravico imajo do odgovorov v našem zaglavju „Posvetovalnica“ oz., če je treba, do pismenih odgovorov in brezplačnih skic za inscenacijo itd. (priložiti vsakokrat znamko za odgovor, mere odra: širino in višino odprtine, globino odra, oz. načrt pozorišča).

4. Poslužujejo se lahko rokopisne zbirke iger „Zal. ljudskih iger“.

VSEBINA: Ob koncu drugega letnika (Niko Kuret) 141. — Igrajmo pod milim nebom! (Nadaljevanje in konec: Poslednje ustoličenje, Dom, Naša kri, Štempihar, Voda) 144. — Razgledi: „Poslednje ustoličenje“ na osvobojenih koroških tleh, 147. — Praktični del: Igravec sam s seboj 148. — Pozorišče (Rekviziti) 149. — Kaj se igra (Junij, Pregled) 150.

OB KONCU DRUGEGA LETNIKA

Človeku se zdi, da se z našo založbo ponavlja prilika o gorčičnem zrnu. To zrno se ~~je~~ razraslo v košato drevo, ~~ne~~ do tega je še daleč. Ali če danes pomislim na skromne in neznatne začetke, mi je ob pogledu na sedanje stanje založbe toplo pri srcu. Ko smo založbo ustvarjali in je bilo videti, da hočemo biti samo „konkurenca“ neki drugi podobni založbi, čeprav je nastajala Založba ljudskih iger iz ~~naše~~ srčne krvi, ko smo našli na vseh straneh nerazumevanje in amaloževanje, ko ~~nas~~ je najbolj bolela hladnost v nekih lastnih vrstah, ko so celo nekdanji sodelavci v gibanju zmajevali z glavami in odsvetovali podobno podjetje, ko smo morali beračiti za stotake in kovače, da smo z delom sploh lahko začeli, ko je na dveh ljudeh slonelo vse delo od pisanja člankov in urejevanja rokopisov do lepljenja znamk, tedaj smo verovali v uspeh. Redki so res bili primeri, da nam ~~je~~ kdo ~~podkrepi~~ pa so bili ti primeri tem lepši in tem bolj izpodbajajoči: prihajali so od naših škofov in od naše katoliške akcije kot z uradnih mest, prihajali so ~~iz~~ vrst mladih ljudi: laikov, bogoslovcev, duhovnikov. In ko vidim danes, da je Založba ljudskih iger zasejala gibanje za pravi ljudski oder, ko mi prihajajo sporočila o veličastnih predstavah, ki jim prisostvujejo tisoči ljudi pod milim nebom in pri katerih nastopa sto in več igravcev, ko slišim o prodiranju nove igre, so poplačani trud in žrtve, razočaranja in izkušnje, in lažje je tudi misel na bremena, ki jih bo treba nositi, ker dobršen del naročnikov kljub vsemu ne ve za svojo dolžnost. To je edina boleča točka v našem delu: dela zastoj in še dolg povrh, — dolg, ki ga plačuj tisti, ki zastoj dela... Ljudje tega ne vedo. Če bi vedeli, bi bilo drugače in ne bi brez potrebe in lahkomišelnosti prizadevali človeku ludih skrbi. Zapisal sem to le mimogrede, ker se da marsikateri nedosiatek v našem delu razložiti vprav s temi težavami.

Največ ~~je~~ površnosti je že marsikdo napačno ocenil dosedanje delo naše založbe. Sam sem že na več mestih odločno povedal: Založba ljudskih iger ne propagira gibanja ~~za~~ zgolj duhovno igro! Ne, ker bi me bilo takega gibanja sram in bi mi bilo zaradi imena nerodno. Nasprotno: prepričan sem, da je vredno zastaviti vse sile za skupino, ki bi delala samo za duhovno ~~igro~~, in nad vse rad bi ~~se~~ takemu delu sam posvetil. Ali na drugi strani vidim, da je ~~naše~~ igravstvo neprebujeno, da je treba prebuditi k novemu življenju ves naš ljudski teater, ki tone in se izgublja v diletantizmu. Dolgo še ne bo pri nas nastopil čas, ko se bomo lahko posvetili tej ali oni posebni panogi v svojem teaterskem udejstvovanju. Razmere terjajo od nas, da se lotimo teatra kot celote. Mislim, da sem to v „Pravem ljudskem odru“ dasti razločno povedal.

Tam lahko tudi vsakdo bere, da je treba pri vsakem podobnem prerajanju igranja katoličanu začeti pri — duhovni igri. To smo storili. Istočasno pa je treba vsako tako dela postaviti na narodne osnovne, treba je poiskati vse, kar podobnega v narodu živi ali je vsaj

njegovega ohranjenega. Tedi to smo storili. Naposled pa je treba upoštevati različne razmere, ki se v njih naše igranje izživlja. Tudi to smo hoteli upoštevati. Konkretno: Treba nam je bilo iger za advent, za božič, za veliko noč, za druge prilike cerkvenega leta. Izdali smo Slehernika, izdali dve duhovni igri, izdali Tri kralje in Vrata, izdali Slovenski pasijon in Velikonočno igro, izdali Igro o izgubljenem sinu in Igro naše fare, in končno Boštjana iz predmestja. Nadalje: Izkopali smo škofjeloški pasijonski tekst, ki je najstarejše ohranjeno slovensko teatersko besedilo, lotili smo se Drabosnjaka, koroškega kmetja poeta, in ga oživili za naš čas. In še zlasti: S Tremi kralji smo hoteli ustreči vsem, zlasti pa deželi, z Vrati smo mislili na mesto, s Slovenskim pasijonom smo mislili na deželo, z Velikonočno igro na mesto, z Igro o izgubljenem sinu smo menili dati vsaki fari prijemljivo farno igro, z Igro naše fare smo mislili na fare, kjer je že več notranje, duhovne priprave, z Boštjanom smo hoteli ustreči delavskim krajem. Ker se pravo delo Založbe prične prav za prav šele s 5. zvezkom „Ljudskih iger“, je ta osnovna črta še bolj vidna.

Zato lahko rečemo, da je prva doba delovanja Založbe s koncem letošnjega leta zaključena. Tisti snovni krog, ki je bil doslej najbolj zanemarjen, ki pa je osnova vsakega preporočenega katoliškega ljudskega teatra, snovni krog duhovne igre, je zdaj prilično popoln.

Prišel je čas, da lahko začnemo z ostvarjanjem programa, kakršen je razviden iz mojega „Pravega ljudskega odra“. S tretjim letnikom začne Založba s svojim rednim delom. To, kar je doslej vršila, je bilo delo priprave, delo popularizacije poleg ustvarjanja osnov z izdajanjem začetnega repertorija duhovnih iger. „Ljudski oder“ je načel in z našega zornega kota osvetlil tako rekoč vse probleme, ki so s teatrom v zvezi. (Zaradi tehničnih ovir se bo pereče vprašanje igre otroka in mladostnika osvetlilo šele jeseni, zato pa v posebni številki „Ljudskega odra“.) Tako bo tudi „Ljudski oder“ v tretjem letniku začel s podrobnejšim delom.

Naš program v novem letniku in zanaprej stoji na dejstvu štirih snovnih krogov, ki se v njih giblje ljudska igra: snovnem krogu duhovne, narodne, socialne in vesele igre. Dokler bo Založba ostala pri štirih igrah letno, bo tedaj izdajala vsako leto po eno duhovno, eno narodno, eno socialno in eno vesele igro. „Ljudski oder“ pa bo ob tekočem delu razpravljaj podrobnosti iz vprašanj, ki jih je kot celote že osvetlil v dosedanjih dveh letnikih.

Pri nas je skoraj da že fraza, da se toliko igra in da premore skoraj vsaka gorska vasica svoj oder. Izdanja Založbe ljudskih iger tega iz svoje skušnje še ne vedo. Število naročnikov je še zmeraj komaj toliko, da se riskarniški stroški s težavo krijejo, ako vsak naročnik svoje obveznosti redno poravnava. Treba nam je več naročnikov, ako hočemo prosteje zadihati in ako hočemo uveljaviti zdravi princip, da mora imeti vsako pošteno delo svoje pošteno plačilo! Tega zdaj ni. Ljudem, ki se trudijo okoli naše Založbe, pošteno in zraven trdo delo ne daje plačila, marveč terjajo samo in zmeraj znova le — idealizem. Vedno pa pri tem ne bo moglo ostati.

Obračali smo se pri našem delu za obnovo igranja v duhu pravega igravstva in v duhu Katoliške akcije sprčo pomanjkanja drugih podatkov in sprčo razpuščenih društev in odrov — na župnijske urade. Zahvaljujemo se tistim, ki so ali sami utrpeli naročnino ali nam našli naročnika v fari. Za to nam je šlo: župnik naj bi v fari

našel človeka, ki se za igranje zanima, in ga pridobil za naročnika. Če bi šla izdanja Založbe v vsako slovensko faro in nič več, bi bil pri skromnosti in idealizmu naših sodelavcev za gmotni uspeh Založbe brez skrbi in bi se ne bal dolga. Veliko število župnijskih uradov pa je izdanja vračalo, prav tako veliko število pa se sploh ni odzvalo in je dopuščalo, da smo jim izdanja pošiljali in jih imeli za — naročnike. Tako nam je nastala velika škoda. Ne očitamo, le to povemo, da smo zato preživeli že nekaj težkih ur in jih gotovo še bomo, preden bo škoda popravljena.

Gibanja in v posebno smer uravnana siremljenja zapadejo kaj rada zaljubljenosti vase in posebne vrste omejenosti, ki vidi samo sebe in se šteje za središče vsega življenja. Bog me varuj, da bi hotel kdaj proglašati igranje za začetek in konec slehernega prosvetnega ali umetniškega udejstvovanja. Dejstvo pa je, da je igravstvo pri nas še danes deležno zelo pičle pozornosti, čeprav zavzema tako važno vlogo v našem življenju. Saj izkazuje naša statistika, ki smo jo vodili s precejšnjim trudom, da je bilo v seziji, ki jo sedaj zaključujemo, kljub razpustu skoraj vseh pomembnejših odrov in društev, kljub najrazličnejšim šikanam, samo na katoliških odrih na Slovenskem 561 predstav. Če je vsako predstavo gledalo 100 ljudi, lahko ugotovimo, da je igralsko delo zajelo v eni igralski dobi 56.100 gledavcev, kar pa je vsekakor preskromno računano in bo še enkrat tolikšno število nad 100.000 ljudi, najbrže tudi še daleč od resničnega števila. Smelo zato trdim, da niti predavanja, niti knjižnice, niti pevski zbori niso in ne bodo vplivali na tolike množice naših ljudi in jih oblikovale! Ali ni zato upravičeno, ako zahtevamo za naše igravstvo vsaj toliko pozornosti, kolikor so ga deležni drugi pojavi našega javnega življenja? Ali ni zato stvar vesti, zadeva apostolata, da te tisoče ljudi oblikujemo z dobrimi igrami, namesto da igranje prepuščamo slučajni izbiri in tako te silne množice plitvimo? Ali ni nes pametno, ko puščamo tako silno sredstvo kot je oder neizrabljeno in s svojo neodločnostjo, neopredeljenostjo in malomarnostjo obračamo na svojih odrih vode na milin liberalne „prosvete“, katere otrok je nesrečni diletantizem?

Založba ljudskih iger v tretjem letniku in zanaprej ne želi postavljati v središče, hoče pa, da se pri nas stanje stvari pravilno spozna. Treba je združenega dela za pravo igravstvo, ki bo raslo v duhu evangelija v občestvu Cerkve, na samoniklih tleh naše narodne samobitnosti. Zaradi takega dela je nastala Založba ljudskih iger, zaradi takega dela se pri njej žrtvujejo ljudje iz idealizma, zaradi takega dela hoče prodreti v vse slovenske fare, v vsa naša društva, do vseh tistih posameznikov, ki čutijo zanimanje za igranje sploh, in tistih, ki jim je naša ljudska prosveta pri sreč.

Bag povrni vsem, ki so nam doslej pomagali: prevzvišenima gospodoma škofoma ljubljanskemu in mariborskemu, vodstvom KA ljubljanske in lavantinske škofije, nato pa vsem poživovalnim župnijskim uradom, ki so nam šli na roko, in vsem naročnikom, ki so nam z rednim plačilom omogočili delovanje. Idealnim sodelavcem pa naj samo krepko sežem v roko: Vzdržimo! Velja!

Niko Kuret

IGRAJMO POD MILIM NEBOM!

(Nadaljevanje in konec.)

POSLEDNJE USTOLIČENJE

Piše Fr. Brenek (Ljubljana)

Fr. Brenek. Poslednje ustoličenje. Ljudska slavnostna igra v petih delih. — Ljudske igre, 14. zvezek. — Za naročnike 18. — Din. za ostale in po knjigarnah 24. — Din.

Predvsem je treba priponiti, da „Poslednje ustoličenje“ ni duhovna igra in da je že zato način igranja različen od igranja duhovnih iger na prostem. O igranju le-teh je „Ljudski oder“ že pisal. Marsikaj bo mogoče s pridom uporabiti, marsikaj spremeniti. Nikakor pa ni mogoče igri, v kateri nastopa do 200 oseb, postaviti točnih meja in režijskih načel. Izvedba ~~more~~ biti najrazličnejša, odvisna od kraja, igravcev, predvsem pa od režiserjevih sposobnosti.

Temelj tvori organizacija.

Ni to igra ene lare, ene ~~vsi~~, največ dveh, treh ali več ~~vsi~~ skupaj, ki po svoji legi ali po čemerkoli spadajo v celoto, v skupnost, ki je zmožna ~~igro~~ uprizoriti. — Glavnih igravcev, ki nastopajo, je 25. Stranskih okoli 100. Število ljudstva, plemstva, vojakov, je odvisno od velikosti pozorišča, od velikosti vasi, ki igro uprizorjajo. Nekaj splošnega, kar se pri organizaciji da omeniti, je izbira oseb. Igra ne zahteva statistik (pojem, ki je razširjen že med vsemi našimi ljudskimi igravci, ki pa je slaba kopija poklicnega gledališča in pomeni nezmožne ljudi, ki na oder pridejo, stojijo in odidejo), ampak same glavne osebe. Ljudstvo je prva glavna oseba, važnejše od glavne osebe, ki slučajno sama govori na odru. Zato je izbira ljudstva najtežje delo. To morajo biti sposobni, po zunanosti (velikost, obrazi) in notranosti (kretnost, govorjenje v zborih) najrazličnejši ljudje, pevci in plesavci, predvsem pa absolutno disciplinirani ljudje, ki ~~igro~~ razumejo — do poslednje besede, ki govorjenje spremljajo z neprestanimi obraznimi in telesnimi kretnostmi, ki celoto 100 ljudi igrajo živo in resnično. Izbira glavnih ~~igralcev~~ je lažja in individualna.

K organizaciji spada tudi vprašanje skušanj, petja, godbe, plesov, oblek in drugih predpriprav. Rešitve so najrazličnejše, ki jih bo spet režiser rešil po svoje.

V knjigi bodo režijske opombe, kjer je do podrobnosti obdelano vsako izmed najvažnejših vprašanj, ki pride pri uprizoritvi v poštev. Vendar bo to samo predlog, ki ga vsak izmed režiserjev more svojim razmeram primerno pripraviti. Gotovo nikdar brez napak, la prav v tem, da ob napakah organizacije, načina režije spoznavajo režiser in igravci pravilnost (drugič bi tako in tako napravili), je smisel takega dela, ki more privedi le k boljšemu in uspešnejšemu igranju.

Pojmovanje igre utegne biti tudi malce različno. Označba okolja je mestoma zelo podrobna. Tako so usode in življenja vsob in vsakega izmed ljudi, ki bi se temu in onemu zdele celo postranske, obdelane do zadnje besedice in kretnice natančno. Prav tako je scena vedno živa, izdelana, od grmovja, ki raste okoli knežjega kamna, pa do edine kuliše, to je knežji kamen, od psa Henrika do grmade, ki zagori ob koncu igre, od raznjav pa do polovnjaka z vinom. Iz tega je sedaj treba izluščiti jedro: „Zakaj je bilo to poslednje ustoličenje?“ in odgovore podčrtati v režiji. „Zaradi rastoče moči Habsburžanov, zaradi grdobij, ki jih je uganjal degenerizirano plemstvo s preprostimi in poštenimi ljudmi, na drugi strani pa zaradi zbežanosti kmetov, rudarjev, ki so obubožali, in jih je huj za kralj uklonil k tlom. Zapaščali so razpadle kmetije, iskali zaslužka po mestih, v hostah kot devrariji i. t. d.“ To bi bil glavni odgovor, in v vsej pestrosti podrobne

označbe se utegne zdeti važnejše to enemu in to drugemu. Tako nujno pride do črtanja nebitvenih delov (n. pr. počenje — rožnju i. t. d.). In igra postane freska, glavne poteze pokažejo sliko celote.

Taka naj bo igra na prostem.

„Poslednje ustoličenje“ je razdeljeno v pet delov, ki jih je mogoče igrati brez odmora, ali z odmorom po tretjem delu. Prehodi med dejanji ~~so~~ zveza slušnih efektov konce vsakega in v začetku naslednjega dela.

Druge podrobnosti so n. pr. izgovarjawa, ~~more~~ biti jasna, razločna, ki sme v danem slučaju upoštevati tudi dialekti le za spoznanje in za karakterizacijo (označbo) nekaterih oseb. Vendar pa se je treba točno držati besedila. — Hitrost igranja mora biti precejšnja, da je najvažnejše tem bolj poudarjeno. Prostor za igranje je viseč ali raven travnik, kjer raste drevo, pod katero je mogoče postaviti knežji kamen, ki je edina kulisa, kakor ~~sem~~ že omenil. Ozadje mora biti naravno, mogoče gosto grmovje. Večji uspeh je, če se igra igra zvečer in z reflektorji, ker se moreta igrati toč in dan. Drugi del se namreč vrši ponoči. — Če se igra vrši podnevi, je mogoče tudi ta del spremeniti in časovno označanje izpustiti. Z dobrimi igravci pa se da igrati noč sugestivno (s tem, da z govorjenjem o noči, z ognji, ki jih igravci zakurijo, pa zaradi svetlobe in gorkote, gledavce pripravijo do iluzije noči).

S pravilnim pojmovanjem ~~more~~ tega in ureditve vseh vprašanj s stališča enotnega gledanja („Zakaj je bilo to poslednje ustoličenje?“ — „Zato, ker ...“) bo sposoben režiser brez dvoma uspel.

Vse pa je šola in napredovanje, bolj ob napakah, kot ob pravilnostih.

Prva uprizoritev „Poslednjega ustoličenja“ bo letos septembra v slovenskem delu Koroške, v Mežiški dolini, na Poljani, med Mežico in Prevaljami. V glavnem sodeluje 5 vasi: Guštanj, Prevalje, Mežica, Žerjav, Črna. Igravcev je okoli 150.

Tučnejše o organizaciji in režiji, o vseh težavah, uspehih in napakah, bomo poročali sproti, da bomo podprli vse režiserje, ki se bodo lotili težavnega, a vsekakor uspešnega in hvaležnega dela.

Gre za napredovanje našega igranja, za nas, našo zgodovino, za resnico in poštenost, za ...

DOM

Piše Niko Kuret (Ljubljana)

Janez Jalen, Dom. Drama v štirih dejanjih. Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1925. — Cena Din 18.—

Jalenov „Dom“ je visoka peseta domačije, vendar je pisan za oder. Če ga hočemo uprizoriti pod milim nebom, moramo marsikaj spremeniti in prirediti. Vseh potankosti ne bom navajal: to pove igrskemu vodji med vajami že zdrava pamet. Jasno je, da se morajo ~~na~~ „Štiri dejanja“ odigravati ~~na~~ pod milim nebom. Presaditi jim moramo tedaj pozorišče na pristo, tudi čas dogajanja jim moramo spremeniti. Če se prvo dejanje vrši v družinski sobi Tratinikove hiše, se bo pod milim nebom odigravalo pred hišo. Hiša pa bo središče pozorišča. Izbrali bomo panosen, značilen knežji dom s pripravnimi prostori za gledavstvo spreduj. Namesto otomane naj služi moderen ležalni stol ... Tonej je pustil lisjaka zadaj, na dvorišču ... Drugo dejanje bo treba časovno močno premakniti. Na mesto svetlega večera naj ~~bo~~ rajši konec šolskega leta in začetek velikih počitnic. Temu primeru se spreminja besedilo: Mirko ostane čez počitnice na Dunaju, pomemki o razazu se črtajo itd. Kraj ostane isti kakor v prvem dejanju. Tretje dejanje se pomakne kam v stran, kakor je pač kraj. Četrto dejanje morda na nasprotni plat, če odgovarja potrebam igre. — Pri vsem skupaj je vsaka kuliserija prav odveč.

NAŠA KRI

F. S. Finžgar. Naša kri. Igrokaz v štirih dejanjih. — Izposoja Ljudska knjižnica, Miklošičeva cesta 7-I, Ljubljana.

Med najučinkavitejše igre za pod milo nebo iz starejše slovenske dramatike šteje Finžgarjevo Naša kri. Zdi se, da igra kar kliče po uprizoritvi pod milim nebom, kje sredi kake slikovite goronjske vasi. Kakor sem povedal pri „Domu“: dejanja, ki se gode v zaprtem prostoru, merajo ven, pred hišo. Prvo in tretje dejanje se vršita tedaj zunaj, ne v sobi. Pozorišče samo nam najbolje očrta scen-ski napotek v igri sami pred drugo dejanjem. Kar bi se imelo igrati v sobi, se igra pred hišo. Igra zato nič ne trpi. Še pridobi na strnjivosti dejanja.

ŠTEMPIHAR

Peter Bohinjec. Štempihar. Zgodovinski igrokaz v treh dejanjih. Priredil Niko Kuret. — Rokopisna zbirka Založbe ljudskih iger, zv. 5.

Bohinjec je v Štempiharju uporabil snov, ki bi bila lahko ena najmočnejših slovenskih narodnih slavnostnih iger. Žal, ji je v obliki diletantske igre vzol skoraj vse heroično, vse nadčasovno slovensko, in jo ponižal do navadne odrske zgodbe z vsemi dodatki čitalniške oporečne tehnike. Moja priredba je po možnosti sčrtala vse neokusnosti, ki motijo in kvarijo mogočni lik junaka Štempiharja. Po svoji zamisli pa tudi ta igra naravnost kliče, da bi jo uprizorili kje zunaj pod milim nebom. Prvo dejanje se godi pred Jahačevo gostilno, drugo dejanje pred gradom na Brdu, tretje dejanje se lahko godi spet pred Jahačevo gostilno v Kranju (Štempiharja zvabijo v gostilno, kjer dobi usodni udarec). Spreten igrski vodja bo znal uvrstiti v potek igre obilno pisano množico, ki bo prijetna paša za oči gledavcev.

VODA

Jože Vombregar. Voda. Kineška komedija v treh dejanjih. Druga, skrajšana in predelana izdaja. — Ljudske igre, 16. zvezek. — Cena za naročnike Din 18.—, za ostale in po knjigarnah Din 24.—.

Tudi Vombregarjeva Voda je prav pripravna za prizreditev pod milim nebom. Vsa tri dejanja se že v prvotni zasnovi gode na prostem. Prvo na krčmarjevem gostilniškem vrtu, drugo prav tam. Le tretje se godi sredi vasi in zaradi njega bu največ težav. Težave so pa le navidezne. Že pred igro mora biti pripravljen lesen opaz okrog „spomenika“. Ko preneha drugo dejanje, se začne opaz odstranjevati, da je „spomenik“ le zagnjen; iz oken se prikazujejo zastave itd. Pozorišče se tedaj izbere kje sredi vasi. Kot nalašč bi bilo, če se sredi vasi že nahaja vodovodni vodnjak. Le tega je treba pred igro zapažiti in naj se ta vodnjak pri „odkritju“ pokaže.

RAZGLEDI

„Poslednje ustoličenje“ na osvobojenih koroških tleh.

Osvobojeni del slovenske Koroške pripravljajo proslavo petnajstletnice plebiscita. Na Poljani v Mežiški dolini se bo postavil v spomin točen posnetek knežjega kamna, ki se se na njem ustoličevali koroški vojvode in ki se nahaja sedaj spravljen v Celovcu. Na kamnu bo najprej postavljen oliar, ki bo ob njem našel pisatelj Ksaver Meško, popoldne se bo ob kamnu vršila slavnostna predstava Brenkovega „Poslednjega ustoličenja“, ki izide v naših „Ljudskih igrah“ kot njih 14. zvezek.

Pri igri bo sodelovala vsa Mežiška dolina, v glavnem pa pet vasi: Guštanj, Prevalje, Št. Daniel, Mežica in Zerjav. Vseh nastopajočih bo okrog 200. Režira avtor sam.

Sklenjeno je, da se bo „Poslednje ustoličenje“ ob knežjem kamnu na Poljani igralo vsakih pet let do osvobodjenja slovenske Koroške. O tem bo pričal tudi napis na kamnu. V kamen se bodo namreč vzdale vse plebiscitne brošure, znamke, denar, en izvod igre „Poslednje ustoličenje“ in zgodovinski pergament, kjer bo med drugim napisano, da se je steril sklep, da se bo igra igrala vsakih pet let. Votlino, kjer se vzida vse to gradivo, bo pokrivala plošča iz črnega marmorja, na kateri bo naslednji napis:

Stare pravde spomenik,
vere žive sam glasnik.
V zemljo vsajen, k nebu zroč,
kljubujem, čakam, da nekoč
na knežji kamen sedel spet
po stari pravdi naš bo kmet.

Spored te proslave bo približno naslednji: Ob 9 sprejem gostov na kolodvoru v Prevaljah, nato prevod na Poljano, kjer se vrši vsa slavnost, se blagoslovi spominski knežji kamen, vzdajo vanj dokumenti, daruje sv. mašo Ks. Meško in se nato vrši koroški narodni tabor. Sodelovale bodo mariborska, celjska in ljubljanska Glasbena Matica in mežiška rudarska godba. Popoldne ob 14 začetek slavnostne igre „Poslednje ustoličenje“. Vse podrobnosti bodo razvidne z lepakov.

*

PRAKTIČNI DEL

Igravec sam s seboj

Ali si bil sam s seboj, ko si v teku leta prebiral te misli? Nomara si se za življenje res kaj naučil, seveda, ako si sam s seboj opravil tudi obračun. Ako tega nisi storil, preberi te misli še enkrat in jih uresniči v prihodnji seziji. Saj duhovno življenje ne pozna počitnic.

Tvoj oder in Ti pa imata morda počitnice v teh mesecih. Morda jih ima samo oder in še zaradi Tebe, ker si preobremenjen z drugim delom od zore do mraka. Komaj, da Te nedejja približa članom društvene skupnosti, morda v kajiznici, na seji ali na sestanku. Pa ste se znebili, da naredite izlet kam v bližnjo župnijo in na tamkajšnjem odru uprizarite katero od iger preteklega sezija. Izvrstno, pa gremo. Pa mnogo dobre volje vzemite s seboj in meh za veseljem.

Društveni izlet poživlja družabnost in oživlja zavest društvene skupnosti. Nikjer drugje ni toliko prilike za medsebojno zblizanje duš, pa ne v kaki zaljubljenosti — o tem vprašanja bo treba tudi še spregovoriti — kakor ob tej priliki. Z vsemi lahko tunkaj prideš v stik in v razgovor. Vse mu razkriješ in zaupaš, za kar drugje ni bilo priložnosti. Tako boš z vsemi res prijatelj postal, morda boš občutil celo zavest, da Ti je Tvoj bližnji vprav ob tej priliki postal brat-sestra Tvoje gledališke družine. Zato na takem izletu nikar ne išči prav take osebe, ki Ti je morda bolj simpatična, za družbo. Vsak naj Ti bo enak. Ne hodi svoje poti. Izlet je družabna prireditev, a nikar rendez-vous.

Sosednim faranom bomo zaigrali igrjo, da bodo videli, kaj znano in znoremo. Gustovanje pomeni medsebojno tekmo sil. Gledaven je dana možnost primerjave in sodbe. To je dobro, dobro in poučno zlasti za člane obeh gledaliških družin. Zato se izpopolnjevanju, ker še nismo popolni. Tudi pot kritike vodi k izpopolnjevanju. Razumljivo, da se boš prav radi tega pri gostovanju še bolj potrudil ko doma. Izberite pa za gostovanje to, kar imate najboljše, da bo

Vaša predstava za sosedno faro praznik, ne navaden delavnik. Kritike pa se nikar ne straši. Ali bi ne bilo pametno, ko bi po vsakem gostovanju imeli oboje gledališki družini skupen sestanek s kritiko, morda s kratkim predvajanjem o kateremkoli odskem vprašanju, naj boljše v zvezi s predstavljenjo igro? Zato bo moral pač poskrbeti vodja izleta, ki bo gotovo domači duhovni voditelj in režiser obenem. Tak neprisljen sestanek bo za oboja odra majhen gledališki tečaj. Tako boste na izletu združili veselje s koristnim, razvedrilo s poukom. In misli boste izmenjali in medseboj se boste spoznali. Tudi to je potrebno, da veš, da tudi drugje igrajo, morda celo bolje ko vi, da se ne prevzameš in da krotiš prvi poglavitni greh.

Dobro voljo in meh za smeh smo vzeli s seboj na izlet. Zakaj pa ne. Saj je izlet v prvi vrsti razvedrilo namenjen. In smeh in dobra volja sta pol zdravja. Poskrbite sami za to, da bo Vaše veselje res pristno otroško in neprisljeno. Ne morda radi kupice in obložene mize. To je samo za žejne in za želodce. Kot otroci zarajajte pod senčno lipo, godba naj vam zaigra, magari čindara, ki ga poznajo štajerske primicije, zaplešete, nihče vam ne bo zameril. Nato pa stopite v kolo in veselo zavriskejte in zapojte, kakor poje narod v veselih trenotkih. Čas bo prehitro minil. Zate, ki se emera vo držiš in vso to otročarijo po strani gledaš, pa bi bilo bolje, da bi ostal doma. Nikar ne misli, da si pametnejši od drugih. Postani tudi Ti otrok ob tem dnevu. Ne pričakuj, da mora kdo skozovati posebno pozornost. Ob trenutkih takega veselja izginejo vse meje oficialnosti. Človek je takrat najbolj srečen in vesel, če je v svoji duši otrok. V to smer sem vsako leto uravnaval izlete svojih fantov in deklet, pa smo bili vedno veseli, še takrat, ko nas je od Sv. Miklavža pral dež, da smo sezuli čevlje, podvihali hlače, z bosimi nogami mešali cestno blato in do kože premočeni prepevali veselje pesmi na poti domov.

Zakotnih parov pa nas Bog varuj ob priliki izletov. Še slabe misli ne jendji s seboj. Oči vseh gledajo tu dan na vas in po vašem obnašanju vas bodo sodili. Tudi pred pijanci veselje beži. Bodi vesel, a dostojen in zmeren. Preklinjanje in nespodobno govorjenje ni znak kulturnega človeka. Ti si pa član izobraževalnega društva. Veselja Ti ljudje nikoli ne bodo zamerili, vsaj pametni ljudje ne.

Spominjam se dogodka: S svojo igalsko družino sem naredil pred leti družabni izlet v Crensovec, v bližnjem Prekmurju. Menda je bil to naš prvi izlet te vrste. Zaigrali smo jim Slehernika, navrh pa še zapeli par krepkih slovenskih narodnih. Morda smo se res skazali, ne bom sodil, vem pa to, da je prireditev užgala in zadovoljila. Čutili so, da smo jim prinesli bratske pozdrave. Po prireditvi pa smo ob muziki, veseli pesmi in narodnem plesu bili tako veseli, da naš črensovski domačini še danes niso pozabili. Pa mislim, da nisamo nič greha naredili. Kot vodja izleta sem se bal samo enega, kaj bodo Prekmurci, ki so v srečo globoko pobožni, rekli o našem izletu. Morda sta se jim zamerili? Kaj šel? Z nami so bili veseli in so rekli: To so fantje, so vsi soldatje, to so dekleta, ki razmarin in nagelj čuvajo svojih oknih in lilije gojijo na gredicah. Tako razumevanje pristnega veselja me je vzradostilo. Zato bomo letos znova prišli, dragi Crensovecani, in vam bomo zaigrali pravljico o Sultanovi hčerki in dobrem vrtinarju. 23. avgusta smo svidenje veselili lic.

Veselja in sreče mladostnih dni vam v počitnicah želi

Matija Munda (Ljutomer).

POZORIŠČE

„Rekviziti“

Ko bomo spregovorili o „rekvizitih“, bomo spet začeli vprašanje, ki je pri nas popolnoma neznano. Saj smo videli in se nam bo še večkrat pokazalo, da je pri nas silo dosti takih vprašanj, ki so še čisto nerazčiščena in si zaradi njih nihče ne bel glave, čeprav so tako važna.

Kakšen je rekvizit, ali sodi k igri ali ne, to se pri nas nič kaj dosti ne vprašujemo. Ponavadi si nabereмо rekvizitov prav tik pred generalno. In tedaj pograbimo, kar nam pač pride pod roko. Daleč smo od tega, da bi se zavedali, da je rekvizit lahko tudi v slogu predstave, da — mora odgovarjati načinu režije in soglašati z načinom inscenacije. Niti na misel nam ne pride, da je treba rekvizit včasih tudi kar posebej napraviti za kakšno predstavo.

Bodi nam načelo: rekvizite po možnosti opuščamo, ker so nam največkrat le v breme. Ali pa jih nadomeščajmo s kakšnim drugim izraznim sredstvom: lahko z golo mimiko in ritmiko, ako značaj igre temu odgovarja, kar je pri nas še redko. Navajamo našo „Velikonočno igro“. Ko naj stotnik vrže Judi vrv okrog vratu, bi moral biti mojster v metanju lasa, ako bi hotel res opletati z vrvjo po odru. Tako pa samo s kretnjo nakaže, da vrže vrv, in odgovarjajoče mora Juda s kretnjo vzbuditi vtisk, ko da je zares začutil vrv okoli vratu. Enotnost v slogu kajpak zahteva, da potni skozi vso igro ne uporabljamo rekvizitov, da si največ skozi pomagamo z izraznimi kretnjami. Seveda te kretnje ne smejo biti prisiljene, krčevite, narejene. So tudi primeri, kjer bi uporaba zgolj kretnj učinkovala smotno: jesti in piti s kretnjami je na odru pač nemogoče. Pač pa je treba varovati enotnost sloga v izbiri rekvizitov. Toda če je predstava stilizirana, pač nihče ne bo uporabljal za pitje navadnih gostilniških pivskih čaš, in pred tenkimi gotiskimi loki in bogato nabadnimi zavesami se kaj slabo podá navaden gostilniški stol.

Za rekvizit receptov ni. Velenjati se mora v celotno predstavo. Če je na primer inscenacija uporabila samo geometrična telesa (ta pr. v Tolstega „Zgledu“), potem bo pladenj črna deska, čaše bodo rdeči valji, steklenica bo bel stožec. Če je inscenacija uporabljala zlate stebre, bodo inscenaciji odgovarjale čaše v obliki zlatih valjev...

Z rekvizitom nikdar ne poskušajmo varati. Lesni valj naj ne vzbuja v gledalcih prepričanja, da je to res zlata

časa, marveč naj predstavlja zgolj posodo in nje vsebino. Brouzirana krona iz lepenke, leseni meč naj ne vzbujata prepričanja, da sta prava, marveč naj povesta, da sta samo njun simboli.

Rekvizite delimo v dva dela: v rekvizite, ki spadajo k igraven, in v take, ki spadajo k pozorišču. Glede načina, kako jih napravljamo in kakšni naj bodo po zasnovi, med obema vrstama ni razlike. K rekvizitom pozorišča spada predvsem oprava, pohištvo. V igro, ki se odeva v poseben slog, slabo sodi pohištvo iz našega vsakdanjega življenja. Stilizirana igra bo najlaže uporabila nevtralnno pohištvo, ki nastane tako, da prevlečemo kakšno nevtralnno osnovno obliko (klop, pručko, zaboj) z blagom, ki po svoji barvi kaže, kaj naj tako nastalo telo predstavlja. Druga možnost za tako „opravo“ je v podestih, ki smo jih opisali v 3. številki (str. 56) letošnjega letnika.

Vsak rekvizit, naj je še tako majhen in neznaten, zahteva naše polne pozornosti in hoče, da se mu posvetimo prav tako, kot vsemu drugemu pri oblikovanju igre. Gotovo naš rekvizit ne bo spadal v umetno obrt po starem pojmovanju, pač pa bo izpolnjeval svojo arhitektonsko nalogo. Nič nima opraviti z daljno sladko romantiko ali sladkobnim „razpoloženjem“ in „nastrojenjem“, pač pa je tam, kjer ga uporabljamo, nujno potreben za potek igre.

KAJ SE IGRA

Junij

Sesinajst predstav smo našli. Po dvakrat so igrali igre: „Sv. Tareizij“, „Sv. Pasha“, „Črna žena“, po enkrat pa igre: „Pod vplivom presv. Eucharistije“, „Pankracijeva zmaga“, „Slehernik“, „Lurška pastirica“, „Junaška deklica“, „Boštjan iz predmestja“, „Jurček“, „Divji lovec“, „Deseti brat“. — Kolikor toliko tedaj kaže ta mesec obraz priprave na evharistični kongres. Vendar je treba poudariti, da so bile to predvsem predstave otrok. Ostali naši odri so nemara stali ob strani ali pa ni bilo pravega časa za pripravljanje primernejših iger.

Pregled

Ko zaključujemo drugi letnik, lahko tudi potegnemo črto pod naše statistike o igranju po naših odrih v pretekli „seziji“ (poudarjamo, da je težko govoriti o „seziji“, ki je niti ni; saj se z drugim letnim časom igranje prenese iz dvorane pod mlo nebo in se delo tako nadaljuje). V minulih desetih mesecih od septembra do vključno junija smo našli 561 predstav (september 30, oktober 20, november 51, december 103, januar 92, februar 93, marec 72, april 57, maj 25, junij 16). Ta številka, to zopet poudarjamo, zato ni popolnoma točna, to se pravi, je vsekakor premajhna, ker se vse predstave ne najavljajo v časopisju, naši zapiski pa so vezani le na objave v časopisju. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kakšen odstotek predstav se najavlja v časopisju. To bi se dalo storiti le z vpogledom v uradne prijave, ki ga bomo glede na naš strokovni namen poiskali in o njem poročali v prihodnjem letniku. — Zanimivo je, pregledati te statistike s stališča našega novega igranja. Številke nam povedo, da je naš igrski spored v teh zabeleženih predstavah zastopan s samo 18 odstotki. Prav tako nam pa povedo številke, da so relativno najvišje število predstav dosegle vprav igre iz našega igrskega sporeda. Na prvem mestu se nahaja Pasijon s 23 predstavami, sledi mu Slehernik z 12, Sluga dveh gospodov z 11, Barba o jezičnem dohtarju z 8, Trije kralji s 7, Theophilus s 4, Beneški trojčki in Miklova Zala s po 3 predstavami, nekaj drugih naših iger je zastopanih s po 2 predstavami. Vse ostale del skupnega števila pa tvorijo skoraj izključno po enkratne predstave različnih dobro znanih ali pa na novo pognanih „igrokazov“. Različna društva in skupine, ki se v teku leta domislijo, da bi bilo potrebno in koristno, ko bi se kaj igralo, seveda nimajo pravega odnosa do igranja in imajo najkrajšo pot do — plaže. Žal je tako. In vsi taki primeri, ki jih imamo vestno zabeležene, store — število. Z doseženim uspehom v pretekli „seziji“ smo tedaj zadovoljni. Po 18 mesecih elektivnega dela je ta uspeh za Založbo

ljudskih iger popolnoma zadosten. Naš cilj znanprej ni 25 odstotkov, ampak 50 odstotkov vsega igrskega sporeda! Naš cilj pa je tudi: s kvaliteto lastnih iger

in z resno kritiko spodnesti tla vsakršni, tudi „vzgojni“ in nabožni — plaži. Upamo, da bomo imeli vse resne prosvetne delavce v novih razmerah za sabo.

*

V leku počitnic izidejo vse štiri igre za prihodnji letnik 1935—36.

Ako se takoj priglasite za naročnika, dobite vsako takoj, ko pride iz tiskarne!

Zlasti opozarjamo na „Poslednje ustoličenje“ in na „Vodo“, ki ju boste lahko še letos uprizorili pod milim nebom!

Ne odlašajte, pišite še danes dopisnico na naslov:
Založba ljudskih iger, Ljubljana, Zarnikova 16.

ZA IGRANJE POD MILIM NEBOM!

Med rednimi izdanji za leto 1935—36 izideta že v počitnicah
dve igri:

LJUDSKIH IGER 14. ZVEZEK:

France Brenk

POSLEDNJE USTOLIČENJE

Ljudska igra v petih delih

Ob petnajstletnici plebiscita

Igra se godi v letu 1414 na polju pod Kruškim gradom ob knežjem kamnu. Prvi in drugi del na petek, 16. marca proti večeru in ponoči, tretji del na soboto 17. marca zgodaj zjutraj, četrty in peti del pa na nedeljo, 18. marca 1414, na dan poslednjega ustoličenja v zgodovini Slovenca zjutraj in zvečer.

Dobili smo s tem delom mladega dramatika Brenka, ki ga naši odri že dobro poznajo, velike slavnostno igro v prozi, kakršne do zdaj še nismo imeli. Igra bo vredna velikega truda ne le letos, ko bomo obhajali petnajsto obletnico kroškega plebiscita, ampak vsako leto v počitniškem času za slavnostne predstave pod milim nebom.

LJUDSKIH IGER 16. ZVEZEK:

Joža Vombregar

VODA

Kmečka komedija v treh dejanjih

Draga, skrajšana in predelana izdaja

Vombregarjev prvi uspeh ni nemara njegova najboljša stvar je komedija „Voda“. Kmalo po izidu je prva izdaja pošla. Povpraševanje pa igri pa je zmeraj enako močno. Zdaj je Vombregar igro skrajšal in močno predelal, tako da je iz nje izluščil njeno pravo, zdravo jedro in jo moremo priporočiti vsaki igralski družini. Lahko jo bo uprizoriti tudi pod milim nebom. Igra je v prozi.

Opozorjamo, da dobe naročniki naših rednih izdanj obe igri z dvema drugima (Božična igra, Igra o dobroti) in z revijo „Ljudski oder“ za skupno naročnino samo Din 60.— V kajigotrstvu bosta stali vsaka po Din 24.—

Zato se takoj prijavite za naročnika rednih izdanj za leto 1935—36, nakar prejmete gornji dve in ostali dve igri v teku počitnic, revijo „Ljudski oder“ pa počenši s 1. septembrom 1935, vse takoj po izidu!

Naročila na naslov:

„Založba ljudskih iger“, Ljubljana, Zarnikova 16 — pritr.

*Prilagamo tej številki PO-
LOŽNICE. — Poravnajte
naročnino, prosimo, TA-
KOJ, če je še niste.*

*

*Pokažite, prosimo, prilo-
ženo NAPOVED ZA PRI-
HODNJE LETO tudi svo-
jim znancem in prijateljem!*

*

*Izpolnite priloženo NARO-
ČILNICO brez odlašanja
in nam jo pošljite!*
